

ΜΝΗΜΗ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

—•••—
ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

μεγάλου χαρτοφύλακος και χρονογράφου της Μ. 'Εκκλησίας

ΙΣΤΟΡΙΑ ΘΡΑΚΙΚΑΙ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

~~~~~
1913

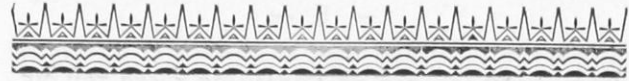
ΜΝΗΜΗ
ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

—••—
ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΚΟΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΜΝΗΜΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Α΄

ΣΕΙΣΜΟΣ τῆς 27 ἰουλίου 1912 καθιστᾶ σήμερον, τοῦτ' αὐτὸ κατὰ δυστυχίαν, γνωστὴν εἰς σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἄρκετὰ μεγάλην λωρίδα γῆς ἐν Θράκῃ, τὰ κοινότερον λεγόμενα ΓΑΝΟΧΩΡΑ. Ἡ γῆτις λωρὶς αὕτη ἐκτείνεται σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Κούμπαγου (τῆς Ραιδεστοῦ) καὶ κατόπι αὐτοῦ, καὶ παραλίως χωροῦσα πρὸς τὸν πορθμὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, τερματίζεται πρὸς τὴν Περίστασιν. Εἰς τὴν ὀνομασίαν **Γανοχώρων** γενικῶς συγκλείουσι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς παραλίας ἐκτεινόμενα μεσογαϊότερον εἰς ἀπόστασιν πέντε καὶ ἕξ ὠρῶν χωρία, ἕξ ἡμισείας σχεδὸν περιλαμβανόμενα ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας καὶ τῆς ἕως πρὸ πέντε ἐτῶν ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως.

Εἰς τὴν κοινοτέραν ὀνομασίαν τοῦ μεγάλου συμπλέγματος τῶν χωρίων τούτων ἕξε νίκησεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ σημασία τῆς μητροπόλεως, οὐχὶ τῆς ἐπισκοπῆς.

Εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινοπόλει κατοικοῦντας

ἦσαν πολὺ γνωστὰ τὰ Γανόχωρα ἔνεκα τοῦ διεξαγομένου μετὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐμπορίου τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ τῶν κεραμιδίων καὶ πλίνθων· γνωστότεραι δ' εἰδικῶς εἰς τοὺς οἰκοδομοῦντας οἰκίας ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τοῦ κράτους εἶχον κατανήσει αἱ κωμότητες Περιστάσεως καὶ Μυριοφύτου, οὐ μόνον διὰ τὸ πρὸς οἰκοδομὰς χρήσιμον ὑλικὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλήθος καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς ταύταις ἐμπόνως καὶ τιμίως ἐργαζομένων ξυλουργῶν, τῶν ἐκ Μυριοφύτου προερχομένων, μάλιστα δ' ἐκ Περιστάσεως.

Ὁ πατήρ μου Ἰωάννης Ἐμμανουήλ Γεδεών, μαθητεύσας, ὡς ἐγένετο πρὸ μιᾶς καὶ δύο καὶ τριῶν ἑκατονταετηρίδων, παρ' ἀρχιτέκτονι, τῷ ἐν Φαναρίῳ Χατζῆ Νικολάῳ Νικηταῖδῃ (προσκυνητῇ τοῦ Παναγίου Τάφου) καὶ τὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐπάγγελμα μετελθὼν ἀπὸ τοῦ 1841—1878, προσελάμβανε, καθὰ καὶ ὁ χειραγωγὸς αὐτοῦ Νικόλαος, τοὺς χρήσιμους αὐτῷ ξυλουργοὺς ἐκ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ πρὸς τὰ χωρία ταῦτα καὶ τὰ γειτονεύοντα τούτοις ἀγάπη μου καὶ ἡ πρὸς τοὺς κατόικους αὐτῶν ἐμὴ συμπάθεια καὶ γνωριμία.

Αἱ σχέσεις μου λοιπὸν αὗται δικαιολογοῦσιν τὴν ἐκπόνησιν τῆς παρούσης συγγραφῆς.

Β'

Συνήθριζα κατὰ καιροὺς εἰδήσεις περὶ Γανόχωρων ἐν γένει, εἰς τὸν ἀδελφόν μου δὲ Δημήτρη.

τριον ὀφείλω τὴν ζωγράφησιν μνημείων τινῶν χριστιανικῆς τέχνης, ὅσα κατὰ τινα βραχεῖαν αὐτοῦ περιοδεῖαν ἀπήντησεν. Ἀλλὰ τὸ συναχθὲν ὑλικὸν ἔβλεπον αἰείποτε πτωχὸν, οἱ δὲ τρεῖς πρὶν ἐμοῦ περιοδεύσαντες εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐλαχίστην ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ παρέχονται συμβολήν. Εἰς τῶν λογίμων ὁμογενῶν, ὁ δικηγόρος κ. Ἐλευθέριος Γ. Ταπεινὸς, ἔχων ὑπ' ὄψιν κώδικας παλαιούς, ἤκιστα, εἰ οὐχὶ οὐδόλως, ἐξεμεταλλεύθη τούτους, ἐλαχίστην δ' ἔδωκε προσοχὴν εἰς ἀρκετὰ προϊόντα τέχνης, ἱερᾶς ἢ κοσμικῆς, ἃ βεβαίως εἶδεν. Ἄλλος δὲ, κατὰ περιστάσεις ἐπαγγελλόμενος τὸν διδάσκαλον, τὸν περιοδευτὴν ἢ τι ἕτερον, ἡμιμαθέστατος ἄνθρωπος, προσεῖχεν ἀλλοῦ καὶ τὴν εἰς τὰ μέρη ταῦτα περιοδεῖαν αὐτοῦ, προῖκας ἀριθμῶν καὶ κυνηγῶν, καὶ καταγράφων περιουσίας ὁ δεῖλαιος, καὶ περ ἔγγαμος καὶ πατὴρ τέκνων. Ἀμφότεροι προσεῖχον ἀλλήλοισι, ἀλλ' ὁ ἕτερος τούτων, ὁ δὴθεν διδάσκαλος καὶ δὴθεν λόγιος ἔδωκε τινα προσοχὴν εἰς δύο μόνον μέρη τοῦ παλαιότερου ἀρχιερατικοῦ κώδικος τῆς Χώρας, δύο τινα προσοχῆς ἄξια διδάσκοντα τοὺς τῆς πατρίου ἱστορίας ἐρευνητὰς, τούτων δ' ἐν καταλλήλῳ τόπῳ ποιούμεαι μνείαν. Ὁ κ. Ταπεινὸς προσεῖχε κυρίως εἰς τὴν ἐν τοῖς κώδεξι σειρὰν τῶν μητροπολιτῶν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΚΟΣΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Α'

Καθὼς σήμερον εἰς τοὺς κωνσταντινοπολίτας καὶ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος τὰ Γανόχωρα γνωστὰ τυγχάνουσιν, εἰς δὲ τοὺς ἐπέκεινα τῶν Δαρδανελλίων οὐδόλως ἢ ὀλίγον γνωστὰ, μέχρι τοῦ σεισμοῦ, τοιοῦτό τι συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ῥήτορος Αἰσχίνου κατὰ Κτησιφῶντος ὁμιλῶν αὐτὸς περὶ τοῦ ἀντιδίκου, τὰς ἐξ ἧς εἰσάγει λέξεις, πολὺ χαρακτηριστικὰς ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην. «Οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος ἐξευρὼν Σέρριον τεῖχος καὶ Δορίσκον, καὶ Ἐργίσκην καὶ Μουργίσκην, καὶ Γάνος καὶ Γανίδα, χωρία, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα ἤδειμεν πρότερον».¹

Ἐκ τῶν λέξεων τούτων δείκνυται ὅτι ἐγράφετο κατέλεγετο θηλυκοῦ γένους, δῆλον οὖν Ἡ ΓΑΝΟΣ, παρὰ Σουίδα δὲ γράφεται καὶ τὸ ὄρος ἡ Γάνος². Ἡ πόλις ἐγράφετο καὶ Γάννος. Ἀπὸ τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος οἱ βυζαντινοὶ γράφουσι τὴν πόλιν εἰς ἀρσενικὸν γένος, Ὁ Γάνος, καθὰ θέλει δειχθῆ ἔν τοις σχετικοῖς κεφαλαίοις τοῦ βιβλίου τούτου· εὐρίσκεται δὲ καὶ οὐδετέρως **ΤΟ Γάνος**³.

1. Αἰσχίνου λόγος ἐν Γ' τόμῳ Χρηστομαθείας Παγκαβῆ σελ. 48.

2. Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων· δαπάνη τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων· Ἐν Βιέννῃ, 1807, τόμου Α', σελ. 63, ἐν ὑποσημείωσει.

3. Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ γέροντος ἔκθεσις, ὅπως ἔχουσι τῆς αἰ μητροπόλεις κλπ. Ποτλῆ καὶ Πάλλη Σύνταγμα Ἱερῶν κανόνων· τόμου Ε' σελ. 495.

Ἐκ τῶν πόλεων, ὅσας θέλομεν ἰδεῖ κατόπιν, ἀναφέρονται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ **Τειροστάσις** (ἡ **Περίστασις**), ἡ **Ἡράκλεια** (ἡ σημερινὴ **Ἡρακλειτζα**), ὁ **Γάνος**, αἱ **Γανίαι**, καὶ τὸ **Νέον Τεῖχος**,⁴ ὅπερ, ἴσως δηλοῦν τὸ Πάνιον, ἢ τὴν Ραιδεστόν, μένει ἔξω τῆς ἡμετέρας ἐρεύνης. Χωρίων τινῶν ὀνόματα, ἀναφερόμενα παρὰ βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς μετὰ τὰ 1200, θέλομεν ἀπαντήσῃ ἐν τῇ ἀφηγήσει ἡμῶν περὶ τῆς τύχης αὐτῶν.

Προτάττομεν τὴν ἀφήγησιν ταύτην καὶ κατόπιν γράφομεν περὶ μνημείων λατρείας χριστιανικῆς ἐν Γανοχώροις, ὅριον ἔχοντες τὰ ἀπὸ τῆς μονῆς ἀγίου Νικολάου παραλίως ἕως τῆς Περιστάσεως, καὶ μεσογείως μέχρις Ἐξαμιλίου.

Β'

Ἡ πρώτη μνεία τῶν μερῶν τούτων, ὠρισμένως δὲ τοῦ Γάνου, γίνεται εἰς τὸν Συμεὼν Μάγιστρον, ὡς καὶ μικρῶ πρὶν αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγνωστον συγγραφέα τοῦ βίου Λέοντος Ἀρμενίου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ αἱ δύο διηγήσεις ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀπάνθρωπον ἐπιδρομὴν τοῦ τῶν βουλγάρων ἀρχηγοῦ Κρούμου κατὰ τὰ 813, ὅτε, φυγόντες ἐκ τῆς Ἡρακλείας (Ἀρακλειᾶς σήμερον), ἧς ἔκαυσαν τὰ ἐν τῷ λιμένι καὶ τὰ περὶξ αὐτῆς οἰκίματα μόνον, ἀντιπαρελθόντες οἱ βούλγαροι τὸ Πάνιον, ἠσφαλισμένον ἄριστα καὶ σῶζον ἐν αὐτῷ λαοῦ πλῆθος, ἀνέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ **Ἄστρον**, κάστρον ὃν καὶ αὐτὸ, καὶ καταστρέ-

4. βλ. σημείωσιν 2.

ψαντες και τουτο και εμπυρισαντες, και ετερα πλειστα καστρα, κατηλθον εκειθεν δι' ημερων δεκα και εισηλθον εις τα **ορη του Γανου** και ευροντες εκεισε λαον πολυν κρυπτομενον, και σχεδον παντα τα κτηνη της Θρακης, κατεσφαξαν τους ανθρωπους και τα κτηνη, οντα εις πληθος, αιχμαλωτευσαντες, απεστειλαν εις Βουλγαριαν, και γυναικοπαιδα πολλα. Και λοιπον απηλθον και εις το **Εξαμιλν** ⁵.

Εκ της διηγήσεως ταύτης φαίνεται ότι το Ασπρον κάστρον εκειτο υψηλά: ότι ανωθεν του ορους του Γανου υπηρχον και πολλα ετερα καστρα και ότι πολλων ελλήνων απαγωγή εγένετο μετοικισθέντων εις Βουλγαριαν. Ο μάγιστρος Συμεών προστίθην ότι «πάντα τα καστρα κατέστρεψαν, από μικρού έως μεγάλου, έως της Αδριανουπόλεως».

Γ'

Αλλά καστρα και χωρία και πόλεις της Θρακης ησαν και προηγουμένως ήφανισμένοι υπό σεισμῶν, επιφερόντων την αυτην και πολλακις ισην ταϊς πολιορκίαϊς και ταϊς άλώσεσι καταστροφήν. Τίς ακριβῶς μαρτυρήσει περι των ζημιῶν των εκ σεισμῶν κατά τα 447 και 469; Εκ κλησιαστικῶς ιστοριογράφου άορίστως σεισμὸν «ἀνά πᾶσαν ὡς εἶπειν τὴν οἰκουμένην» ἰδηγεῖται, τῷ 447 γενόμενον, προστιθείς: «ὥστε συμ-

5. Ἀδήλου, περι Λέοντος Ἀρμενίου: συνεξεδόθη τῷ Λέοντι Γραμματικῷ σελ. 345 ἐκδόσεως Βόννης. Theophanis Continuati, σελ. 614.

πεσεῖν και τὸ Χερρονήσου καλούμενον μακρὸν τεῖχος, διαχῆναι δὲ τὴν γῆν και πολλὰς κώμας ἐν αὐτῇ καταδῦναι»· μαρτυρεῖ δ' αὐτὸς, περι τοῦ σεισμοῦ τοῦ 469, ὅτι «ἢ τε θρακία γῆ και ὁ Ἑλλάσποντος ἐσεισθη»⁶. Εἰ δ' ἐπαθέ τις τῶν κωμοπόλεων και χωρίων ἐξ ὁμοίων δυστυχημάτων ἀγνοοῦμεν τάκριβες. Συνέβησαν ποτε σεισμοί, οὓς ἐν παρόδῳ μόνον ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἦσαν οὗτοι καταστρεπτικοί. Ἐπὶ παραδείγματι: τῷ 822, κατά τὴν ἀποστασίαν τοῦ Θωμᾶ, τὸ Πάνιον και ἡ Περίνθος (Ἡράκλεια) προσέκειντο τῷ ἀποστάτῃ, μισοῦσαι τὸν κατὰ τοῦ Λέοντος Ἀρμενίου συνομῶσαντα Μιχαὴλ αὐτοκράτορα τὸν Τραυλὸν, ὃς εισῆλθεν εἰς τὸ Πάνιον, τῶν τειχῶν αὐτοῦ τότε ὑπὸ σεισμῶν καταστροφέντων⁷. Ἀφοῦ δὲ τείχη πόλεως ήφανίσθησαν, πολλῷ μᾶλλον αἱ κωμοπόλεις και οἱ οἶκοι αὐτῶν. Ὁ σεισμὸς συνέβη πάντως ὀλίγῳ πρὶν τοῦ ἔτους 822.

Δ'

Ἀπὸ τοῦ 1063 γίνεται γνωστὸν τὸ **Μυσιόδουτον** διὰ τοῦ βυζαντινοῦ χρονογράφου Ἰωάννου Σκυλίτζη, καίτοι πολλαῖς πρὸ τῶν ἐκείνου χρόνων

6. Εὐάγριος: Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Α' 17, Β 14. Ἀλλὰ και πρὸ τούτου τὰ παράλια πάντα τῆς Προποντιδος ἦν λαφυραγωγῆσας ὁ Ἀτίλας, προχωρήσας ἕως τοῦ Μεγάλου Τζεκμεϊζέ (Ἀθύρα) περι τὰ 447, πρὶν ἢ κατόπι τοῦ τότε σεισμοῦ «πᾶσαν πόλιν και φρούρια δουλούμενος, πλὴν ἡ δριανουπόλεως και Ἡρακλείας, τῆς ποτὲ Περίνθου κληθείσης». Θεοφάνης, σελ. 159-Ταυτὰ γράφει και Κεδρηνός.

7. Continuati σελ. 71· Γενέσιος σ. 45.

ἦν ὡς πολίχνη γνωστόν, ἄγνωστον ὅμως εἰσέτι λείπον τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ τὴν παλαιάν· ὁ Σκυλίτζης ἀναφέρει σεισμόν μέγαν γενόμενον τῇ 23 σελτεμβρίου 1063, καθ' ὃν Πάνιον καὶ Ραιδεστός καὶ Μυριοφύτον κατεστράφησαν· διότι μέγιστος ἐγένετο τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ σεισμῶν, καὶ κατὰ τοῦτον ἠφανίσθησαν ἢ τε περιώνυμος ἐν Βιθυνίᾳ Νίκαια, «κατεσείσθη γὰρ ὃ τε ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Σοφίας ναὸς, καὶ ὁ λεγόμενος τῶν Ἀγίων Πάντων οἰκῆμασι καταπεπτώκασιν», καὶ ἡ Κύζικος, «ὁπότε καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἑλληνικὸν ἱερόν κατεσείσθη καὶ τῷ πλείστῳ μέρει κρτέπεσε, μέγιστον ὃν χρῆμα πρὸς θεῶν δι' ὀχυρότητα καὶ λίθου τοῦ καλλίστου τε καὶ μεγίστου ἀρμονίαν καὶ ἀνοικοδομήν, καὶ ὕψους καὶ μεγέθους διάρκειαν»⁸.

Ἐὰν οὐδεμίαν γινώσκωμεν παλαιὰν μαρτυρίαν περὶ Μυριοφύτου ὡς ὀνόματος, ἀλλ' ὡς πολίχνης ἔχομεν μαρτυρίαν βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς ἀρκετὰ σπουδαίας, διατρανούσης τὴν πρὸς φατριασμοὺς κλίσιν τῶν βυζαντινῶν ἐλλήνων τοῦ Μυριοφύτου κατοίκων. Ἐπιγραφὴ τῆς ΣΤ' ἢ τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος, εὐρεθεῖσα κατὰ τινα πρὸ εἰκοσαετίας ἀνασκαφῆν, ἐντοιχισθεῖσα δ' ἔξω πρὸς εὐκτηρίου τινὸς ἐπ' ὀνόματι τιμωμένου τοῦ Χριστοῦ Σωτῆρος, καὶ κειμένου κατὰ τὸ πρὸς τὴν Χώραν ἄκρον τοῦ Μυριοφύτου, δεικνύει ὅτι οἱ μυριοφυτῆνοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνῆκον εἰς τὴν

8. Σκυλίτζης ἔκδ. Βενετίας, σελ. 638—9. Μιχαὴλ Ἀτταλειδῆς, Βόννης, σελ. 90.

φατρίαν τῶν πρασίνων· ἡ ἐπιγραφὴ ἦν αὕτη

ΝΗΚΑ Η ΤΥ
ΧΗΤΩΝ ΧΡΗΣΤΙ-
ΑΝΩΝ ΠΡΑΣΙ
ΝΩΝ

Δέον ἐνταῦθα 'να εἰπωμεν ὅτι τῶν παραλίων πόλεων ἡ μὲν Περίστασις ἀναφέρεται παρὰ γεωγράφοις ἀρχαίοις (Τειρίστασις) — ἡ Ἡρακλείτζα (Ἡράκλεια) — καὶ ὁ Γάνος, ὡς εἶδομεν ἄνω (ἐν ὑποσημειώσει 4 καὶ 2). Αἱ Γανίαι καὶ ἡ Ἐργίσκη ἄγνωστον που ἔκειντο. Ὁ παρ' ἀρχαίοις συνοικισμὸς τῆς Στέρνας ἀποδεικνύεται ἐξ ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης αὐτόθι, ἦν μετέγραψε καὶ μοι ἔπεμψεν ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Μυριοφύτου Γρηγόριος Φωτεινός⁹.

Τῷ 1199 καὶ πάλιν ἀπαντῶμεν τὸ ὄρος τοῦ Γάνου γινόμενον ἀντικείμενον ληστροικῶν ἐπιδρομῶν, βουλγαρικῶν βεδαίως, ἀφοῦ ὁ Χωνιάτης μαρτυρεῖ περὶ «σκυθῶν»¹⁰ ἐπειδὴ δὲ γράφει περὶ τῶν βαρβάρων τούτων ὅτι, πολλὰ μοναστήρια ἐλεηλάτησαν καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν μοναχοὺς, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα 'ν' ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῶν, ἐπιτρέπεται 'να συμπεράνωμεν ὅτι καὶ χωρία, τὰ ὑπερθεν ἢ κάτω τῶν μοναστηρίων, κατέστρεψαν.

Περὶ Γάνου γίνεται λόγος παρὰ τοῖς χρονο-

9. "Ἀπόλλωνι Τοροντηνῷ Ἀυλοῦ Βεισταβάκης ὑπὲρ ἑαυτοῦ κ. ἰ τῶν τέκνων Σαλμοῦ καὶ Γέτα εὐχήν". ? Ἐλέγετο λοιπὸν ἡ κωμόπολις Τόρων; (γενικὴ Τόροντος); καὶ ἐκ τῆς προθέσεως Εἰς Τόροντα πρὸς φθάρη ἰὰρά γε εἰς Στέρναν ἢ λέξεις;

10. Χωνιάτης, Βόννης· τόμου Α' σελ. 673.

γράφους, διότι σημαίνουσα ἦν ἐπὶ βυζαντινῶν κωμόπολις, οὐ μόνον κατὰ τοὺς χρόνους, περιῶν νῦν λαλοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τριακόσια σχεδὸν ἔτη πρὸ τῶν χρόνων τούτων· Παρὰ τῷ Κωνσταντίνῳ Πορφυρογεννήτῳ, ἐν τῷ περὶ θεμάτων βιβλίῳ, ὁ Γάνος ἀναφέρεται (κατ' ὄνομα ψιλὸν) ὡς μία τῶν δέκα καὶ τεσσάρων ἀξίων λόγου πόλεων τοῦ θέματος τῆς Θυράκης, ἰσότιμος τῇ Βιζύῃ, τῇ Ἡρακλείᾳ, τῇ Καλλιπόλει. Καὶ ὁ Ἱεροκλῆς ἐν τῷ Συνεκδήμῳ αὐτοῦ μίαν τῶν δέκα τεσσάρων ἀριθμῆ τὸν Γάνον, ¹¹ δηλαδὴ κεκτημένον τινὰ σημασίαν καὶ πρὸ τοῦ 600 ἔτους.

Ε'

Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινοπόλεως ὑπὸ τῶν φράγκων, τῷ 1204, πᾶσα ἡ ἀπὸ Γάνου μέχρι Περιστάσεως ἑκτασις περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν, φρονοῦμεν δ' ὅτι πρὸ τοῦ 1225 μέρος τῶν Γανοχώρων ἀνεκτίσαντο οἱ νόμιμοι αὐτῶν κύριοι, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν αὐτοκράτορος Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη, ὃς ἐκυρίευσεν τῷ 1235 πάντων τῶν ἀπὸ Περιστάσεως ἕως τοῦ Γάνου χωρίων καὶ βουνῶν καὶ μοναστηρίων· τότε ἔκτισε καὶ «πολίχνιον», κατὰ τὸν Ἀκροπολίτην, ὃπερ ἐσθλαμένως ὁ Muralt μετέβαλεν εἰς φρούριον γράψας (ἐν ἔτει σχετικῶ) *batit le fort de Ganos, à l'entrée de la Chersonèse*, ἐνῶ οὔτε περὶ φρουρίου γράφει ὁ Ἀκροπολίτης, οὔτε γινώσκει τις ἡμῶν τὸν Γάνον εἰς τὴν

11. Ἱεροκλέους Συνέκδημος· Ἐκδ. Αὐγούστου Bueckhardt (1893) σελ. 1 καὶ 50.

εἴσοδον τῆς θρακικῆς χερσονήσου κείμενον ¹². Ἀκατάληπτα δὲ καὶ τὰ παρὰ Μηλιαράκη ¹³ ὅτι «ἔκτισεν (ἐν τῷ ὄρει τοῦ Γάνου δηλ.) πολίχνην ὀμώνυμον, ἔτι καὶ νῦν σωζομένην»· διότι τὸν μὲν Γάνον φρονοῦμεν ὑπάρχοντα τότε· εἰ δὲ τὴν πολίχνην ἐννοεῖ ὀμώνυμον τῷ Ἰωάννῃ, ἀνυπόστατον/καὶ τοῦτο· Ζητητέον ἄρα τὴν πολίχνην κατὰ τὴν ἀπὸ Στέρνας μέχρι τοῦ Αὐδημίου γραμμῆν. Ἴσως ἔκτισε τὴν Χώραν. Ἐν τῷ πολυχνίῳ τούτῳ ὁ Βατάτζης φύλακα ἔταξε «τὸν Νικόλαον Κορτέζην, ἄνδρα δεδοκιμασμένης πολιτικῆς ἐμπειρίας, διαπράξαντα μεγάλα κατορθώματα, ὅσα οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν».¹⁴

Καὶ ἀπετέλεσαν μὲν ἕκτοτε τὰ Γανόχωρα, δῆλον οὖν τὰ παράλα καὶ τὰ μεσογαϊότερα χωρία, μέρος τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον ἔμειναν ἡρεμοῦντα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ, ἡ παρεῖς φησις ἐν μέσῳ ἡμῶν νέου στίφους τυχοδιωκτῶν κακούργων ἐκ Δύσεως ἐγένετο νέων ταλαιπωριῶν καὶ δυστυχημάτων ἀφορμῆ. Καὶ ἐνῶ οἱ ἐκ Δύσεως ἐχθροὶ τῆς αὐτοκρατορίας οἱ καταλάνοι ἐλπίζοντο τὰ πτωχὰ ταῦτα χωρία, προύχωρον καὶ οἱ τοῦρκοι κατ' αὐτῶν· οὗτοι κατὰ τὰ 1307 κατέσχον τὸ

12. Ἀκροπολ. Βόννης σελ. 55. Ἐν στίχοις 8196 καὶ 8198 γράφει ὁ Ἐφραίμιος «... σὺν ὄρει τε τοῦ Γάνου—οὐ καὶ πόλιν ἔκτισε ΠΡΟΣ ΠΟΔΑΣ ΟΨΟΨ...».

13. Ἄντ. Μηλιαράκη, Ἱστορία τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου κλπ. Ἐν Ἀθήναις, 1898· σελ. 158, 269.

14. Μηλιαράκη, αὐτόθι, καὶ ὑποσημ.

Ἐξαμίλιον. Μετὰ μικρὸν ἄλλοι ἐχθροὶ εἰσέβαλον «εἰς τὰ στενὰ τοῦ Γάνου» καὶ κατέστρεψαν τὸν **Εὐδημοπλάτανον**, ἐρηνώσαντες καὶ τὰ μεταξὺ πάντα μέχρι Ραιδεστοῦ καὶ τοιοῦτω τρόπῳ κατὰ τὰ 1307 καὶ 1308 πίπτει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν τούρκων καὶ ὁ Γάνος, ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν δὲ τῶν καταλάνων τὸ **φρούριον τοῦ προφύτου Ἴηλιού**. Εὐτυχῶς, οἱ καταλάνοι ταλαιπωρηθέντες ὑπὸ σιτοδείας καὶ καταλιπόντες «καὶ Ραιδεστόν, καὶ Πανία, καὶ τὰ τοῦ Γάνου» μετέβησαν εἰς Καλλιόπολιν. Οἶαν δ' ἐπήνεγκον καταστροφὴν ὁ ἱστορικὸς διηγεῖται¹⁵. «καὶ πολλὰ λείαν ἐξ Εὐδημοπλάτανου ληϊσάμενοι, τοὺς πολλοὺς φονεύσαντες. . . τοῖς λοιποῖς ἐνεργέστερον ἐπεχειροῦν». Οἱ καταλάνοι μετὰ μικρὸν παραδόξως πῶς προσνέχθησαν φιλανθρώπως· «τὸν τοῦ Γάνου κυριεύσαντες τόπον, τὸ τοῦ ἁγίου Ἴηλιού περικαθίζουσι φρούριον, καὶ τοὺς κατ' αὐτοὺς οὐλαμοὺς δίχα τεμόντες ἐκεῖ τοὺς ἐντὸς ἐκάκουν, ἕως οὗ συντακέντες ἐκεῖνοι τῇ πολυημέρῳ λειψυδρία, ὡς καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων λείχειν καὶ ζῶα θύοντας ἀπορροφᾶν τοῦ αἵματος ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις, πολλοὺς δὲ καὶ ἀποθανεῖν, ἔγνωσαν ἑαυτοὺς προδιδόναι καὶ φρούριον· πλὴν οὐκ ἐθάρρουν τοῖς πέρσαις, διὰ τὴν ἀλλοτριώσιν τοῦ σεβάσματος· καὶ πέμψαντες Ρομοφόρτον ἐπεκαλοῦντο· καὶ ὅς παρῆν· καὶ διὰ μὲν, μόλις

15. αἱ μαρτυρίαι πᾶσαι παρὰ Παχυμέρει· τόμου Β' σελ. 607, 621, 636. Ἡ δ' ἀναφερομένη συγχρόνως Μηλέα, σελ. 627, προδήλως κείται οὐχὶ παρὰ τῷ Γάνῳ.

ἐλθὼν καὶ μείνας μίαν νύκτα μόνην «ἐν οἰκίᾳ μεγάλης διωρόφῳ» — τῇ ἐπιούσῃ ἦλθε «πρὸς ἐτέραν πολίχνην, οὐ πολὺ διέχουσαν Μυριοφύτου, **Χώραν** προσαγορευομένην». Ἄλλ' οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἠονήθησαν 'ν' ἀναγνωρίσωσι τὸν βασιλέα, ἀπειλήσαντες ὅτι καὶ θέλουσιν ἐπιτεθῆ κατ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς Χώρας. Ἐνῶ δὲ ἠπειλοῦν αὐτὸν ὑβρίζοντες ἅμα, σεισμὸς ἐγένετο μέγας καταστρέψας οὐ μόνον τὰ δύο τρίτα τῶν οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τείχη τῆς Χώρας, ἐν ἧ καὶ τριακόσιοι ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν. Ἀναγκασθέντες οἱ χωρικοὶ τότε ὑπετάγησαν τῷ βασιλεῖ, ὃς ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀρπακτικῶν τάσεων τῶν μετ' αὐτοῦ στρατευομένων τούρκων.

Σημειωτέον ὅτι σεισμοῦ μιμνήσεται καὶ Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς²⁰ ὡς συμβάντος περὶ τὰ μέσα ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1343 καὶ ὃν ἠσθάνθησαν οἱ κάτοικοι τῶν μέχρι τῆς Χερσονήσου χωρίων· ἐξηκολούθουν δ' αἱ σεισμικαὶ δονήσεις ἕως τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1344.

Οἱ θεράποντες καὶ ὑπουργοὶ τοῦ Κατακουζηνοῦ, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ, κατώρθωσαν 'ν' ἀνοικοδομήσωσιν ὀχυρώτερα τὰ τείχη τῆς Χώρας· ἀλλ' οἱ χωρικοὶ ἐνισχυθέντες ἐδίωξαν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ βασιλέως καὶ προσεχώρησαν πάλιν εἰς τὴν βασιλίσσαν, ὑφιστάμενοι διὰ τοῦτο πολλὰ κακὰ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ κωμοπόλεων. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι τὰ πλείστα τῶν χωρίων καὶ αἱ πολίχλαι ἀνενεώθησαν καὶ περιτειχίσθησαν,

20. Γρηγοράς· τόμου Β' σελ. 694—96 Βόννης.

πᾶσαι δ' αὐται κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1344 προσεχώρησαν τῷ Κατακουζηνῷ, πλὴν Ἐξαμιλίου. Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν τῶν πραγμάτων, αἱ πολίχνηαι καὶ τὰ χωρία τὰ ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου μέχρι Γάνου καὶ Εὐδημοπλατάνου μέρος ἀπετέλεσαν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἐν Ἐξαμιλίῳ δὲ, πενταετίαν μετὰ τὴν εἰς Μυριόφυτον εἴσοδον Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ, Ματθαῖος ὁ Κατακουζηνὸς συννητήθη μετὰ Σουλενμὰν υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἔαρος τοῦ 1354, νύκτα τινα πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, μέγας σεισμὸς **σχεδὸν πάσας διέθθειρε** «τὰς παραλίους τῆς Θράκης πόλεις»· καὶ οἰκίαι πολλαὶ καταπεσοῦσαι πολλοὺς ἐφόνευσαν, καὶ τείχη πόλεων ἐκ θεμελίων κατεστράφησαν. Οἱ τοὺς σειμοὺς καὶ τὴν καταστροφὴν φεύγοντες κάτοικοι καὶ μεταβαίνοντες εἰς ἑτέρας πόλεις ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ἐκ τῶν βροχῶν καὶ τῆς χιόνος καὶ τοῦ ψύχους ἀποθάνοντες, **ἰδίᾳ** γυναῖκες καὶ βρέφη, οἱ δὲ λοιποὶ, περιπεσόντες εἰς χεῖρας τῶν τούρκων, ἐπελθόντων τότε κατὰ τῆς Θράκης, ἐπωλήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι. Τότε Σουλενμὰν ὁ υἱὸς τοῦ Ὁρχάν, ἀνοικοδομήσας τὰ καταπεσόντα τείχη, κατασχών τε πρότερον τὰς ἐρήμους πόλεις καὶ κώμας, ὧν ἐξῆρχεν ἡ Καλλιπολις, πολὺ πλῆθος τούρκων μετεκόμισεν ἐξ Ἀσίας εἰς τὰς θρακικὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ Γανόχωρα βεβαίως, συντελέσας πρῶτος εἰς τὴν καθίδρυσιν τῶν πρώτων τουρκικῶν ἐν Θράκῃ συνοικισμῶν²¹.

21. Κατακουζηνός· τόμος Β' σελ. 277, 278.

Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ Ἐξαμίλιον προσήνεγκε τοῖς προχωροῦσι τούρκοις τῷ 1422 τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ²². Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη ὑπετάγησαν, τίς οἶδε πόσον ἀποσώζοντα μετὰ τοσαύτας ταλαιπωρίας πληθυσμόν· διότι εἰς τοὺς σειμοὺς καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν πολεμίων προσετίθεντο καὶ τὰ κακὰ τῶν ἐπιδημικῶν νόσων· ἐπὶ παραδείγματι²³, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1455 «ἦν ἐν τῇ Χερρονήσῳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Θράκῃ τοσαύτη λοιμώδης νόσος, ὡς πολλοὺς ἀτάφους ρίπτεσθαι ἐν ταῖς τριόδοις».

Ζ'

Παραλείπω νῦν τὰς ἐκ πυρκαϊῶν καταστροφὰς καὶ τὴν ἐκ τοῦ σειμοῦ τῆς 25 ἰουλίου 1766, ἡπιωτέρου γενομένου τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων. Ἐρευνῶν δ' ἄλλοτε τὰς ἐκ φυσικῶν ἀτυχημάτων ζημίας, μίαν εὔρον σημειουμένην. Ἐν Μηνναίῳ τοῦ ὀκτωβρίου μηνός, ἐκδοθέντι παρ' Ἀνδρέα Σπινέλλῳ, «μονεταρίῳ τῆς ἐκλαμπρωτάτης ἀρχῆς τῶν Ἐνετῶν, ἐπιμελείᾳ δὲ Βασιλείου ἱερέως τοῦ Βαλέριδος» (1551, ἀπριλίῳ 18), ἀναγινώσκειται, ὑπὸ τὴν 6 καὶ τὴν 7 τοῦ μηνός ὀκτωβρίου, σημειώσεις ἀναγνώσεως ἀξία, αὐτῆ, αὐτολεξεῖ μεταγραφομένη· «εἰς τοὺς χιλίους ἐξάκοσιους ογδοτα τεσάρους χρόνους γίς τοὺς ἐπτα τοῦ ὀκτώβρου γημέρα τρητὴ ξιμερομα εβρεξενερὶ κε κατεβι οποταμος κὲ πηρε την Περιστασιν κὲ ε-

22. Μιχαὴλ Δούκα, Βόννης, σελ. 39 καὶ 142.

23. Δούκας σελ. 329.

πνιγηκασί ενεα άνθρωπη γιδιοχριστιανη κε γις τουρκ κε εξικατζιδε».

καὶ κατοπιν αὐτῆς ἡ ἐξῆς·

«ης στου 176. ἐβρεξν ενμυνη οκτομβριου 2 κηριακι ξιμερομα και κατεδκαν τα τρια ρευματα και πάτησαν τάαμπελια και εγινε ζημια πόλι».

Ἐκ τῆς πρώτης σημειώσεως τοῦ Μηναιίου, σταλέντος πρὸς σωτηρίαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἐπισκόπου Μυριοφύτου Γρηγορίου Φωτεινοῦ τῆ ἐνταῦθα Μεσαιωνολογικῆ Ἑταιρίᾳ καὶ σωθέντος, μανθάνομεν τὴν ἐπενεχθεῖσαν ὑπὸ τῶν βροχῶν μεγάλην εἰς τὴν Περίστασιν ζημίαν τῆ 7 ὀκτωβρίου 1684, ὅτε μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ ἠριθμοῦντο καὶ ἀθίγγανοι πολλοί. Ὅτι δ' ἡ κωμόπολις εἶχε καὶ τούρκους πολλοὺς μαρτυρεῖ καὶ ἡ Voyage de Dalmatie, de Grèce, et du Levant τῶν Spon καὶ Wheler ἀναφέρουσα²⁴ ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἦν ἴσος πρὸς τὸν τῶν ἐλλήνων. Οἱ ξένοι οὗτοι γράφουσιν (ἐπτὰ ἔτη πρὸ τῆς ζημιώσεως τὴν Περίστασιν βροχῆς) καὶ περὶ τῆς Ἑρακλείδης ὅτι πόλις ἦν μεγάλη, κειμένη ἐπὶ τινος ὄρους, καὶ περὶ Μυριοφύτου ὅτι εἶχε 200 οἰκίας καὶ ὅτι τὰ παιδιά τῶν μυριοφυτηνῶν ἀκολουθοῦντα τοσοῦτον ὕβριζον αὐτοὺς περιπατοῦντας, ὥστε ἂν ἀναγκάσωσι ἂν ἐπιδιδασθῶσιν ἐπὶ τοῦ πλοιαρίου αὐτῶν. Περιέργως ἀμφότεροι γράφουσιν ὅτι ἡ Χώρα ἦν ἐκτισμένη ἐπὶ λόφου, περιστοιχουμένου ὑπὸ ὑψηλῶν βουνῶν. Ἐπαινοῦσι δὲ τὸν ἀγὰν ἢ διοικητὴν Περιστάσεως ὡς

24. σελ. 139—140 τῆς ἐκδόσεως Χάτης, τῷ 1723.

ἄνθρωπον εὐγενῆ καὶ τὸν τοῦ Μυριοφύτου, τοιοῦτον ἐπίσης ὄντα καὶ γινώσκοντα ὀλίγον καὶ τὴν ἰταλικήν.

Εἶδόνσιν τινα περιέσωσεν ἡμῖν ἐπιγραφή ἐπὶ τινος μαρμάρου ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Χώρας, καθ' ἣν ἡ κωμόπολις αὕτη κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ σεισμοῦ τῆ 25 ἰουλίου 1766, ὅπερ ἐστὶ μεγαλοποιηθεῖσα μαρτυρία. Κατὰ τὴν τῷ 1891 γενομένην εἰς Χώραν ἐπισκεψὴν μου, ἐσώζετο τὸ παλαιὸν κτίριον τοῦ μητροπολιτικοῦ οἴκου, φέρον ἐπὶ τινος θύρας δωματίου τὰ στοιχεῖα ΒΡΘΑΜ καὶ τὸ ἔτος 1744.

* *

Ἐκτὸς δὲ τῶν φερομένων χειρογράφων ἐν τισὶ βιβλίοις σημειώσεων περὶ σιτοδείας ἢ τινος ἐξ ἀνθρωπίνης κακοθείας δυστυχημάτων, καὶ τῆς ἔνεκα τούτων ὑπερτιμῆσεως τῶν τροφίμων, οἷας ἐσημείωσα περὶ τῶν ἐτῶν 1732, 1830 καὶ 1835 πρὸ τινος²⁵, ἀλλὰς ἐπὶ τῶν χωρίων ἐπελθούσας ζημίας ἀγνοῶ. Πολλάκις ἀπὸ διδασκάλων καὶ μάλιστα γανοχωρηνῶν, εἰς οὓς ἐγενόμην ἀρεκτὰ χρήσιμος, ἐζήτησά τινος εἰδήσεις, παρακαλέσας ἵνα τὴν προσοχὴν ἐπιστήσωσιν ἐπὶ πινακιδίων βιβλίων, ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἐν ναοῖς, ἐν κρήναις, ἐν νεκροταφείοις, ἐν ἱεροῖς σκεύεσιν, ἵνα συναθροίζωσιν ἐκ τούτων ἀποσημειώματα χρονικά. **Οἱ δεῖλαι οὐδὲν ἔπραξαν, καίτοι εἰς τὴν ἰ-**

25. Ἐκκλησιᾶ Ἑλλάδος τόμου ΑΒ' σελ. 297—8.

**στορίαν τῆς πατρίδος αὐτῶν ἀνεφέροντο
τὰ ὑπ' ἐμοῦ ζητηθέντα.**

Μόνος ὁ ἱερομόναχος κ. Διονύσιος Καλαφάτης ὁ ἐκ Χώρας, ὁ προθύμως χορηγήσας μοι τεμάχην κοσμημάτων καὶ σκεύη ἱερὰ²⁶ καὶ οὐ μνεῖαν ποιοῦμαι κατωτέρω, ἀπέστειλέ μοι τὴν ἐξῆς σημείωσιν μεταγράψας ἀπὸ ἀντιτύπου Κυριακοδρομίου κειμένου παρ' αὐτῷ καὶ προερχομένου «ἀπὸ μετόχιον τοῦ Νεοχωρίου»

«Τῷ ἡμῶν, ἰουνίου 12, ἡμέρα τρίτη, περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτός²⁷, ἔπεσε χάλαζα (ὡς εἶδος αὐγῆς), ἣτις ἠφάνισε τὰ ἀμπέλια ὅλα, σχεδὸν ῥόγα δὲν ἄφησε, ἢ νὰ εἶπω καλλήτερον, οὔτε φύλλον, καὶ ἔγεινε μέγας ἀφανισμὸς εἰς ὅλα τὰ ἀμπέλια τὰ εἰς κάθε σέμιον εὐρισκόμενα, δὲν ἔμεινεν ὀσπῆτιον χωρὶς ζηνίαν, ὡσὰν νὰ ἦτον τὸ καινούριον ὀσπῆτιον, χωρὶς σκέπην, τοιουτοτρόπως ἔπιπτεν ἡ χάλαζα, ὄχι μόνον τοὺς φεγγίτας ἠφάνησε, ἀλλὰ καὶ τὰ κεραμίδια· καὶ ἔγεινε ὁ μέγας κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς διὰ τοῦτον τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἀμπελίων».

Τοιαῦτα ἀποσημειώματά εἰσιν ἀρκετὰ ἐκ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας τῶν Γανοχώρων.

²⁶ ἔδωρησάμην ταῦτα τῇ πατριαρχικῇ μουσεῖῳ τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων.

²⁷ δηλ. δύο ὥρας μετὰ τὴν ἡλίου δύσιν, περίπου 9 καὶ 40' μετὰ μεσημβρίαν.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ

Α'

Ὡς ἐσχηματίσθησαν μῦθοι δι' ἑλληνικὰς τινὰς ἐπαρχίας περὶ τῆς τοῦ χριστιανισμοῦ καταστάσεως ἐν χρόνοις ἀρχαιοτάτοις, οὕτω κατεσκευάσθησαν καὶ διὰ τὸν Γάνον, ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐκείνων βεβαίως, ὅσοι πρὸ τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων ἢ κατόπιν αὐτῶν ἀπῆλθον ἐκ Κωνσταντινοπόλεως εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κράτους ὡς καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γάνου, πρὸς ἴδρυσιν μοναστηρίων. Μῦθος τοιοῦτος ἀναρινώσκειται ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ ὁσίου Νίκωνος, τῇ 23 μαρτίου· κατ' αὐτὸ, ὁ Νίκων ἀναχωρήσας ἐκ Χίου ἀφίκετο, μετὰ διήμερον πλοῦν, εἰς τὸν Γάνον (ἐκ Κίου πιθανῶς) «Εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Γάνου, κατὰ συγκυρίαν, ὑπήντησεν αὐτὸν ἐπισκοπὸς τις εἰς σχῆμα μοναχοῦ, ὁ ὁποῖος ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ σπήλαιον, ὅπου ἐκατοῖκει, καὶ κατηγήσας αὐτὸν ἐβάπτισεν, εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος . . . . . καὶ ἀφοῦ ἐπέρασαν τρεῖς χρόνοι ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον, ἔπειτα καὶ ἐπίσκοπον». Κατὰ τὴν ἐπίτομον βιογραφίαν (μυθογραφίαν) ἐκεῖ (ἐν τῷ βουνῷ τοῦ Γάνου) συνήχθησαν 190 «ἀδελφοὶ» καὶ τούτων ἀνεδέξατο τὴν ἡγουμενίαν ὁ Νίκων, ὃς μετέβη μετ' αὐτῶν εἰς Μιτυλήνην, κατόπιν εἰς Σικελίαν, ἰδίως εἰς Ταυρομένιον τῆς Σικελίας, ὅπου μετὰ τῶν 190 καὶ ἐτέρων ἐννέα μαθητῶν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ «ἡγεμόνος» τῆς Σικελίας, μαρτυρήσαντες ὑπὲρ Χριστοῦ.

Εὐτυχῶς, ὁ δῆθεν βιογράφος ἀκαθόριστον λείπει τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τοῦ Νίκωνος, φαίνεται ὅμως ὁ μάρτυς ζῶν πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κατὰ τὴν Β' ἢ Γ' ἑκατονταετηρίδα. Ἀλλὰ τότε μονῶν ἴχνη οὔτ' ἐν Κωνσταντινοπόλει, οὔτ' ἐν Βιθυνίᾳ ἀναφέρονται, πολλῶν δ' ὀλιγώτερον ἐν Γάνῳ. Ἴσως δὲ καὶ τῆς χριστιανικῆς

θησκείας ή κατάστασις ένθράκη ήκιστα επέτρεπε τήν ύπαρξιν έπισκόπων και πρεσβυτέρων, πολλῶ δέ μάλλον μοναχῶν, ὧν τὸ σχήμα δῆθεν έφερεν ὁ έπίσκοπος.²⁸ Έκτός τούτων, τῶν ιστορικῶς άστηρίκτων, λογικῶς άνόητος ή χειροτονία έπισκόπου έν Γάνω, μεταβαίνοντας εἰς Σικελίαν, εἰς ἣν οὐδ' άπό κανονικῆς οὐδ' άπό λογικῆς άπόψεως εἶχε δικαίωμα.

Πάντα τὰ έν τῷ συναξαρίῳ τοῦ Νίκωνος και τῶν έκατόν ένενῆντα καλογήρων έν Γάνω άποδέχομαι ὡς μύθους, οὐδένα φρόνιμον πείθοντας.

Β'

Μέχρι τῆς ΙΑ' έκατονταετηρίδος οὐδέμία γίνεται μνεία παρά τοῖς ἡμετέροις χρονογράφοις μοναχῶν και μοναστηριῶν έν Γανοχώροις. Ναοί ύπήρχον βεβαίως, εἰ οὐχί άπό τῆς Α', αλλά άπό τῆς Β' (ἴσως) έκατονταετηρίδος, ύφίσταντο δέ πάντες οὗτοι τὰς φοβερὰς και δακρύων άξίας συνεπειάς τῶν έπίδρομῶν και λεηλασιῶν, οἷα ή τοῦ Κρούμου, τῶν άλώσεων και πυρκαϊῶν και σεισμῶν. Τὰ παρασυναπτόμενα τῷ παρόντι βιβλίῳ άπεικονίσματα λειψάνων τέχνης ιεράς έλληνικῆς παραμένουσι σῆμερον, αὐτὰ και μόνα, μαρτύρια τοῦ πρό έκατονταετηρίδων άνθοῦντος χριστιανισμοῦ, δεικνύοντα και τήν ἡλικίαν τῶν ύπαρχόντων έν Γανοχώροις μοναστηριῶν και ναῶν.

Ἰστορικῶς άποδεικνύεται μοναστηριῶν ύπαρξις έν τῷ ὄρει Γάνου, δῆλον οὖν έπί τε τοῦ βουνοῦ και τῶν άπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς παραλίας έκτάσεων, κατά τὰ μέσα τῆς ΙΑ' έκατονταετηρίδος, κυρίως δέ πρό τοῦ 1050. Μιχαήλ ὁ Ψελλός²⁸ έπιστέλλων εἰς τινα τῶν έπ' αὐτοῦ

28. Μιχαήλ Ψελλοῦ Λόγοι Ιστορικοί, έπιστολαί κλπ. έν Ε. τόμῳ Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Κ. Ν. Σάθα, σελ. 397.

σημαινόντων ὅτι «ὄλος ὁ Γάνος τὸ ὄρος έμοι πρεσβεΐαν πεποίηται διά τοῦ πρώτου αὐτῶν, τοῦ θαυμασίου και τιμίου γέροντος» καθιστᾶ φανερόν ὅτι, οὐχί μία, αλλά πολλοί μοναί ύπήρχον έν Γανοχώροις και ὅτι αὐται, κατά παράδειγμα παλαιῶν «πάσης τῆς έρήμου Ἱεροσολύμων» και κατά παράδειγμα νέον, τὸ τῶν άγιορειτικῶν μονῶν, εἶχον τὸν «πρώτον» αὐτῶν, άποτελοῦσαι καλογηρικῆν ὁμοσπονδίαν, ἣν άναιρεῖ βεβαίως ή ύπαρξις ὄγδοῆκοντα μόνον μοναχῶν, ὡς έτόλμησε λόγιος άνήρ 'να γράψῃ, μετά τινος ταχύτητος²⁹, διότι ὁ έκδοῦς τὰς έπιστολάς τοῦ Μιχαήλ Ψελλοῦ μετ' ένδοιασμοῦ έπέγραψε³⁰ τήν μίαν έκ δύο σχετικῶν δῆθεν έπιστολῶν εἰς τοὺς έν Γάνω μονάζοντας, άποφεύγων καθορισμόν προσώπου.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΒ' έκατονταετηρίδος ἤκμασεν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης Φουρνῆς, πρώτος και αὐτὸς τῶν μονῶν τοῦ Γάνου γενόμενος, άνήρ πεπαιδευμένος, ὡς άποδεικνύουσιν αἱ συγγραφαι αὐτοῦ, ὧν μίαν μὲν κατά λατινικῶν καινοτομιῶν έξέδωκεν ὁ άείμνηστος Ἄνδρόνικος ὁ Δημητρακόπουλος, μίαν ὁ Γρηγόριος Παλαμὰς περι τῆς μεταστάσεως τοῦ πανσέπτου σώματος τῆς Θεοτόκου, και μίαν ὁ Μ. Γεδεῶν, έν εἶδει έπιστολῆς πρὸς Γρηγόριον μοναχὸν Ἄντιγονίτην γραφείσης, περι μνημοσύνων γινομένων έν τεσσαρακοσταῖς και ταῖς μετά ταῦτα πεντηκοσταῖς³¹. Ἔστι δέ γνωστὸς

29. Ἐλευθερίου Γρ. Γαπεινοῦ διδάκτορος τὰ νομικά Ἐκδρομή άπό Ραιδεστοῦ μέχρι Μυριοφύτου' έν "Ἄνατολικῶ Ἄστέρι,, τόμῳ ΚΘ σελ. 185, ὅπου έβάπτισε Θεόδωρον τὸν πρῶτον τοῦτον τοῦ Γάνου, ὃν ένόμισεν ἡγούμενον μονῆς κτλ. κτλ.

30. Κ Σάθα Μεσαιων. Βιβλ Ε', σελ. 398.

31. Δημητρακοπούλου Ἐκκλησ. Βιβλιοθήκη τόμου Α (τοῦ και μόνου έκδοθέντος έν Λειψία 1866) σελ. 36—47. Θεοφάνους

καὶ Θεόδωρός τις πρῶτος τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου ἀπὸ μολυβδίνης σφραγίδος, ἦν φρονεῖ ὁ ἐκδούς αὐτὴν ἀνῆκουσαν εἰς τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα ³², ἤτοι πρὸ τοῦ ἔτους 1001, ὄπερ ἀπίστευτον ἐμοί.

Τὰ μοναστήρια τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου, εἴτ' οὖν τὰ τῶν Γανοχώρων, ἐληλατήθησαν ὑπὸ στιφῶν βουλγαρικῶν τῷ 1199. Νικήτας ὁ Χωνιάτης μαρτυρεῖ ³³ ὅτι «τὸ Γάνος τὸ ὄρος διερευνησάμενοι, πολλὰ φροντιστήρια ἐσκύλευσαν καὶ μονάζοντας ἀπέκτειναν». Ἐπειδὴ δ' ὁ αὐτὸς ἱστοριογράφος ἀναφέρει βαρβάρων ἀπὸ Δύσεως, σταυροφόρων δηλδ., ἐπιδρομὴν κατὰ τὸ 1203 καὶ ἑτέραν μετὰ δύο ἔτη, καθ' ἃς «ὄσα χεῖριστα καὶ τῶν χριστιανῶν ἐθῶν ἀλλότρια διεπράξαντο», κατὰ τὴν ἀπὸ Πανίου μέχρι Καλλιουπόλεως ἕκτασιν, ὅτε καὶ πολλὰ ἤρπασαν ἀπὸ τῶν ἀνὰ τὴν Προποντίδα καὶ τὰς κύμας αὐτῆς ἱερῶν τεμενῶν, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι καὶ ναοὺς καὶ μοναστήρια κατέκλεψαν καὶ τὸν διάκονον αὐτῶν ἀφήρεσαν, καὶ μοναχοὺς ἐφόνευσαν.

Τὰ κατόπιν, ἐπὶ τῆς φραγκικῆς καταστάσεως ἐπιγεγνόμενα τοῖς ὀρθοδόξοις παθήματα βεβαίως ἐβλαψαν τὰ μοναχικὰ συστήματα, εἰ δέ που ἔμειναν μοναστήριά τινα, ταῦτα καθὼς καὶ οἱ ναοὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦσαν μικροὶ καὶ πενιχροὶ καὶ χωρὶς πλουσίου διακόσμου. Ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἡρωϊκοῦ βασιλέως ἡμῶν Ἰωάννου Βατάτζη πιστεύω ὅτι σύστασιν νέαν ἢ μᾶλλον ἀναβίωσιν ἔλαβον οἱ μοναχικοὶ κατὰ τὰ Γανόχωρα συνοικισμοὶ, ἀκμάσαντες ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἔνεκα τῆς φήμης Ἀθανασίου τοῦ ἐξ Ἀδριανοπόλεως,

Κεραμέως Ὁμιλία· ἐν Ἱεροσολύμοις, 1860, σελ. μδ' καὶ 271. Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας τόμου Γ' σελ. 170, 358.

32. Ἑλλην. Φιλολογ. Σύλλογος. Ἀρχαιολ. παράρτημα ΙΓ' τόμου, σελ. 92 (ἀριθμ. ΚΗ). Ἐν Κων]πόλει, 1880.

33. σελ. 673 καὶ 741 καὶ 820.

οὐ ἢ βιογραφία ἐξετυπώθη πρὸ ἐτῶν ὀκτώ· τῆς βιογραφίας τὰ μέρη τ' ἀναφερόμενα εἰς τινὰ μονὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Γάνου παραλαμβάνομεν, καίτοι νέον οὐδὲν εἰσάγουσιν εἰς τὴν κοσμικὴν ἱστορίαν. Ὁ Γεραρὸς ἀνήρ, ἐξ Ἀδριανοπόλεως εἰς Θεσσαλονίκην μεταβάς καὶ χρόνον βραχὺν διατρίψας, μείραξ ὧν ἀπῆλθεν εἰς Ἄγιον Ὄρος, καὶ μετὰ δύο ἔτη εἰς Παλαιστίνην καὶ Λάτρος τὸ ὄρος, εἶτα εἰς τὸν ἐν Βιθυνίᾳ βουνὸν Αὐξεντίου καὶ, μετὰ βραχεῖαν καὶ ἐνταῦθα διαμονὴν, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Γαλήσιον ὄρος, εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ δσίου Λαζάρου, νεανίας ὧν μείνας ἐν Γαλησίῳ ὀκτὼ ἔτη καὶ διάκονος καὶ πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς, ἐπανῆλθεν εἰς Ἄγιον Ὄρος, ἀλλ' ἀμέσως ἀναστατωθέντος τοῦ Ἄθω ὑπὸ τοῦ λατινόφρονος Ἰωάννου Βέκκου, πρὸς τὸ Γαλήσιον ἀνεχώρησε καὶ μετ' ὀλίγον εἰς Γάνον ἐλθὼν, εὔρε τόπον τινὰ παρά τινὰ χεῖμαρρον καὶ ἐν αὐτῷ τὸ μοναστήριον αὐτοῦ καθίδρυσε. Ταῦτα συμβαίνουσι μικρῷ πρὸ τοῦ 1280.

Ἐντεῦθεν γινώσκομεν τοὺς πρῶτους αὐτοῦ ἐν Γάνωι μαθητὰς Εὐθύμιον, Θεοδόσιον, Θεοφάνην, Ἰάκωβον (ἐκ Ραιδεστοῦ ὄντα), Ἰώβ, Λεόντιον καὶ Μαλαχίαν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἰάκωβος ἀπεβίωσε προῦρως, ὁ Θεοφάνης διεκρίνετο διὰ τὰς ἐλεημοσύνας αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεοδώρητος «ἐλαμψε τοσοῦτον, ὡς μὴ μόνον τοῖς ἐν τέλει πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσιν αἰδέσιμος χρηματίζεσθαι ταῖς ἀποκαλύψεσι καὶ θεοσημείαις καὶ ταῖς προρρησέσιν ἄλλος τις προφήτης Θεοῦ γνωριζόμενος· πολλάκις γὰρ τοῖς κρατοῦσι τὰ μέλλοντα προκατήγγελλε, καὶ βοηθῶν οὐκ ἀνῆκε τοῖς πάσχουσι, καὶ ἐπαμύνειν τοῖς ἀδικουμένοις». Θεοδόσιον τὸν μοναχὸν οἱ λατινόφρονες ἐκ μέσου ἐποίησαν, καθ' ἃ θέλομεν ἰδεῖ ἐν τῷ περὶ τῶν μητροπολιτῶν Γάνου καὶ Χώρας κεφαλαίῳ.

Ὁ βιογράφος μαρτυρεῖ ὅτι ἡ φήμη τοῦ Ἀθανασίου

ὡς ἀνδρὸς ἀγίου διεδόθη πανταχοῦ καὶ πανταχόθεν πολλοὶ συνέρρεον πορ' αὐτὸν, καὶ τούτους ἐδίδασκε ἵνα μὴ μικροψυχῶσιν ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῶν ἐπιπόνων τῆς ἀρετῆς ἔργων. Ἐζήλωσαν δ' ἐν Γάνῳ τὸν ὄσιον αὐτοῦ βίον οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, ὧν ἐπώπτευε τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν, πᾶσαι «ὑπὸ καθηγητῆ καὶ ποιμένι τούτῳ καὶ ὀδηγῷ τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ τύπῳ στοιχειωθείσαι τῷ τῶν ἀνδρῶν, καὶ μέχρι σήμερον³⁴ διασώζουσαι τὸν κανόνα τὸν τῆς ἀσκήσεως (ὑφθῆσαν δὲ καὶ ἐν αὐταῖς ὑπερέχουσαι τὴν ἀρετὴν), πᾶσαι τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς ἐρώσαι γνησίως καὶ εἰσέτι καὶ νῦν τοὺς χαρακτήρας σώζουσαι τῶν πνευματικῶν καὶ πατρικῶν παραγγελμάτων Ἐθανασίου, ὑποτυπώσεών τε καὶ εἰσηγήσεων».

Τὴν ἐν Γάνῳ μονήν, τὴν ἐπονομασθεῖσαν Νέαν Μονήν, ἀφήσας ἦλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους³⁵ καὶ, μετὰ βραχείαν διαμονήν ἐν ἰδιοκτικτῷ μοναστηρίῳ, ἐκλέγεται πατριάρχης Κωνσταντινοπόλεως (14 ὀκτωβρίου 1289). Δυνάμεθα λοιπὸν ἵνα ὑπολογίσωμεν ὡς χρόνον διαμονῆς καὶ ἀσκήσεως τοῦ Ἐθανασίου ἐν τῷ ὄρει τοῦ Γάνου τὰ ἔτη 1275—1288, κατ' αὐτὰ δὲ καὶ τὸ ὄρος καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας χωρία κατεστάθησαν ὀνομαστά. Ἄν δ' ἐπὶ Φουρνῇ Ἰωάννου τοῦ «πρώτου τοῦ ὄρους Γάνου» λαμβάνωσι τινα φήμην οἱ μοναχικοὶ κατὰ τὰ Γανόχωρα συνοικισμοί, τοιαύτην λαμβάνουσι καὶ ἐπὶ Ἐθανασίῳ.

Τοιαύτην ἴσως ἔσχον φήμην καὶ τὰ περὶ τὸ Ἐξαμίλιον μοναχικὰ συστήματα, τούτων δὲ πρέπει ἵνα μνησθῶμεν ἐνταῦθα, καθότι συνδυάζεται ἡ ἱστορία

³⁴ ὅηλ. μέχρις ἀρχῶν τῆς 1Δ' ἑκατονταετηρίδος.

³⁵ Βίοι Ἐθανασίου καὶ Ἰσιδώρου τῶν πατριαρχῶν ἐν Πετροπόλει, 1905, σελ. 13—21 τὰ περὶ τῆς ἐν Γάνῳ Νέας Μονῆς.

καὶ μόχθῳ τῶν μοναχῶν Ἰγνατίου, Γρηγορίου καὶ Τιμοθέου, κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιγραφὴν. Ἔργασία διηνεκῆς τῶν ἀπὸ τοῦ 1842 νέων κτιτόρων κατέστησε τὴν μονὴν εὐπρόσωπον.

**

Ἀρχόμενοι νῦν ἀπὸ τῆς μεταῦΚούμπαγου καὶ Αγίας Ἄννης παραλίας, εὐρίσκομεν τὴν μικρὰν μονὴν τοῦ ἀγίου Νικολάου, ἐν ἡ βυζαντινῇ ἐπιγραφῇ, σπουδῆς ἀναξία, βεβαίῳ τὴν ταφὴν Γλυκερίου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πρίσκας, ζώντων κατὰ τὴν Θ'—1' ἑκατονταετηρίδα, καθὰ τεκμαίρομαι ἀπὸ τῶν ψηφίων. Ἡ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ σαρκοφάγος (μῆκος 1,90 καὶ πλάτους 0,52 γαλλικοῦ μέτρου) ἀρχαιοτάτη χριστιανικὴ τυγχάνει. Φρονῶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους μικρὸν μοναστήριον.

Ἄνωθεν αὐτοῦ τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἐρείπια (προςφύεστερον εἰπεῖν ἄνω τῆς Ἁγίας Ἄννης) δεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν μετοχίου τινὸς ἢ ἐρημητηρίου. Ἐκ τοῦ γαοῦ αὐτοῦ ἐσώθη τὸ ἄνω μέρος μαρμαρίνου σταυροῦ, οὗ ἡ κέραία ἔχει μῆκος 32 ἑκατοστῶν, φέροντος διὰ στοιχείων τῆς 1Α' ἢ 1Β' ἑκατονταετηρίδος τὰς λέξεις

ΕΛΛΕ
ΗCON ΚΕ
ΤΟΝ ΔΟΥ

σώζεται δὲ καὶ τεμάχιον γεισώματος ἢ μάλλον παραστάτου μῆκος 0,56, πλάτους 0,12, μετὰ σταυρῶν οὐ πάνυ παλαιῶν.

Πλησίον τῶν ἐρειπίων τούτων ἡ Παναγία Γαλιτερὴ πρὸ τριακονταετίας σχεδὸν ἀνοικοδομηθεῖσα δαπάναις Κοσμᾶ μοναχοῦ ἱεροσολυμίτου, λειτουργεῖ καὶ σήμερον,
Μ. Ι. Γεδεῶν Μνημὴν Γανοχώρων 3

ἀποκαλουμένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ Γαλατερὴ διὰ τὴν θειοῦ-
χον πηγὴν τὴν ἐν τῷ κήπῳ τῆς μονῆς εὐρισκομένην,
ἐξ ἧς αἱ γυναῖκες πίνουσαι ἐλπίζουσιν αὐξήσιν ροῆς
τοῦ γάλακτος. Ἐμβλημα, ἐντετοιχισμένον ἐν τῷ ναῷ,
μήκους 1,5 καὶ ὕψους 0,22, ὡς καὶ ἕτερον (0,34 πλά-
τους, 0,16 ὕψους) βυζαντινῆς τέχνης ὃν οὐ παλαιᾶς
φαίνεται μοι μᾶλλον κόσμημα κρήνης τινός.

Ἀπωτέρω τῆς Γαλατερῆς, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας
ἀπὸ τοῦ χωρίου Ναήπ-κιοῖ, τῷ μητροπολίτῃ τῆς Ἡρα-
κλείας ὑποτελοῦντος, σώζονται λείψανά τινα μικροῦ
μοναστηρίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προ-
δρόμου· ἐν τῷ ναῖσκῳ κακότεχνα ἀνάγλυφα παριστῶ-
σι πιθανῶς θεριστάς· ἐπὶ διαζωστήρων δ' ἀποκειμένων
ἐν τῷ ναῷ δύο ἀνάγλυφα ἐλκύουσι τὴν προσοχὴν τοῦ
περιοδεύοντος, ἅξια τῆς προσοχῆς τῶν φιλαρχαίων·
τούτων ἀπεικονίσματα πάντων ἐν ἰδίῳ πίνακι παρατί-
θενται.

Τὸ ἐρείπιον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, ἐχούσης
ἡγούμενον καὶ κατὰ τὸ 1789 καὶ σωζούσης ἐν τῷ νάρθη-
κι τέσσαρας ἄρτους, μετατραπέντας εἰς λίθους ὑπὸ τοῦ
ἁγίου, φαίνεται κτισθὲν ἐπὶ παλαιοῦ ναοῦ ἢ τινος κο-
σμικῆς οἰκοδομῆς ἀρχαιοτάτης. Κιονόκρανον, 0,72 πλευ-
ρᾶς, ἐπὶ στήλης 0,60 διαμέτρου, χρησιμεύει ὡς ἀγία
τράπεζα.

**

Τὸ λαμπρότερον τοῦ χριστιανισμοῦ μνημεῖον εἰς τὰ
μέρη ταῦτα, κατεστραμμένον, δυστυχῶς, ὑπὸ τῶν νεοχω-
ρητῶν καὶ κουμπαρητῶν, ὁ Ἅγιος Χριστοφόρος κινεῖ
τὴν εὐλάβειαν τῶν περιοδευτῶν καὶ τὴν θλίψιν αὐτῶν·
ἤκουσα ὅτι ὁ βανδαλισμὸς ἐγένετο πρὸ τεσσαράκοντα
(καὶ περισσοτέρων ἴσως) ἐτῶν. Οἱ τε τοῖχοι καὶ οἱ κί-
ονες ἐσώζοντο μέχρις ὕψους δύο μέτρων· ὀφίτου λίθου
τμήματα, τεμάχη ψηφιδωτῶν λευκῶν, μελανῶν, αἵμα-

τοχρῶν καὶ πρασίνων, μετενεχθέντα μὲν εἰς ἕτερα
παρεκκλησίδια, ἐνσφηνωθέντα δ' εὐλαβῶς ἐν ταῖς αὐ-
λαῖς αὐτῶν, δεικνύουσι τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς παλαιᾶς
ἱεράς οἰκοδομῆς· τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ σωζομένων
παρέχομεν πιστὸν ὡδε σχεδιογράφημα (ἐν πίνακι ἰ-
διατέρῳ καὶ τοῦτο).

Πρὶν καταβῆμεν εἰς τὴν παραλίαν, δεῖον ἵνα ση-
μειώσωμεν ὅτι πλησίον τῆς Μηλέας, τοῦ Μηλοῦ δηλα-
δὴ, ὑπᾶρχε μονὴ τις, ἧς τὰ κτήματα, χωρὶς τινος συ-
νοδικῆς ἀποφάσεως, προσεκολλήθησαν εἰς τὰ κτήματα
τῆς κοινότητος, ὡς ἐγράφη ἄλλοτε³⁷. Παρὰ τὸ χωρίον
Ἰντζέκιοῖ ναὸς παλαιὸς, τελευταῖον ἀνακαινισθεὶς, ἔ-
σωζεν ἵχνη καταγωγῆς ἱεράς ἀρχαίας, ὃ δὲ λεγόμενος
κοινότερον μοναστήριον τῶν Μικκαβαίων δεικνύει τὴν
ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ὕπαρξιν, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς
μετὰ τὴν ἄλυσιν χρονικῆς περιόδου φυτωζωίαν μονῆς
παλαιᾶς ἐπ' ὀνόματι τῶν Μικκαβαίων τιμωμένης Αἰ-
μοναὶ αὗται κεῖνται πλησίον τῆς κορυφῆς τοῦ Ἱεροῦ
Ὁρους (Μπακατζάκ-τεπε).

Εἰς τὴν παραλίαν καταβάντες θέλομεν εὐρεῖ τὸ τοῦ
ἁγίου Γεωργίου μοναστήριον, ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς
ὁδοῦ, τῆς ἀγορῆς ἀπὸ τῆς Ἀγίας Ἄννης εἰς τὸν Γά-
νον· τὸ μονύδριον φίνεται ὅτι, κατὰ τοὺς πρὸ τῆς
ἀλώσεως χρόνους ἦν μετόχιον ἢ ναύσταθμος ἄλλοῦ
μεγάλου μοναστηρίου μικρότερον καὶ ὑπερῶν αὐτοῦ
κειμένου πολὺ δὲ πιθανῶς καὶ ὑπεράνω τοῦ Εὐδήμου
ἢ Αὐδημίου. Ἐκ τῆς τοιαύτης μεγάλης μονῆς βεβαίως
περιεσώθησαν καὶ κοσμοῦσι τοὺς ἐν Εὐδήμῳ ναοὺς
ἐπιγραφή τις τοῦ ΣΤΨΠΕ' = 1277, ἕτερα εἰς τάφον Κων-
σταντίνου τινός, τεμάχιον μαρμάρου φέρον τὰ στοιχεῖα
ΣΤΨΟΘ' = 1271, ἐπιγραφή τις διὰ στοιχείων τῆς ΙΒ'

37. Ἐκκλησιᾶ Ἀληθείας τόμου ΚΖ' σελ 455.

έκατονταετηρίδος, δηλοῦσα τὸν τάφον ἡγουμένου τινὸς καὶ μοναχοῦ³¹ Λογκά. Ἐπί τινος δὲ παλαιᾶς πλακὸς ἐπιγραφή διὰ γραμμάτων τῆς IB' ἢ τῆς IG' ἑκατονταετηρίδος ἀναγράφουσα δωρητῶν βεβαίως ὀνόματα δεικνύουσι πάντα τὴν ὕπαρξιν μοναστηρίου πολλῆς ἀπολαύοντος τῆς τῶν περιοίκων εὐλαβείας. Τῆς πολυωνύμου ταύτης ἐπιγραφῆς ἔκτυπον παρέχω ὡς καὶ τεμαχίου ἐπιγραφῆς ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς κεχαραγμένης, εὑρεθείσης ἐν Ἁγία Κυριακῇ καὶ σωζομένης (μέχρι τοῦ 1895) ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Αὐδημίου (ἐν ἰδίῳ πίνακι).

Ὑπεράνω τοῦ Αὐδημίου ἡ θέσις Ἁγίας Κυριακῆς, καὶ σχεδὸν κάτωθεν αἱ θέσεις Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου μαρμάρων ἐγγλύφων ὑπάρχουσι τεμάχια, δεικνύουσιν ἐρείπια μετοχιῶν ἢ παρεκκλησιῶν ἀνηκόντων εἰς μίαν ἢ δύο μονὰς.

Εἰς τὴν μικρὰν μονὴν ἀγίου Γεωργίου, τὴν ὑπὸ τὸ Αὐδήμιον, ἀναφέρεται βεβαίως σιγίλλιον τι τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου τοῦ ἀπὸ Ἁρακλείδος, ὅς, διατελέσας ἐν Γάνψ —Χώρα μητροπολίτης, ἐπεδείξατο, γενόμενος οἰκουμενικὸς πατριάρχης, στοργὴν πολλὴν πρὸς τὰς ἐν Χώρα καὶ Γάνψ μονὰς, ἀναδείξας δύο τούτων πατριαρχικὰ σταυροπήγια. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν περὶ ἀγίου Γεωργίου Ξενίτα σιγίλλιον λαλεῖ περὶ μονῆς ὑπαρχούσης πλησίον τῆς Χώρας, ἀπολυθὲν τῷ 1655, τὸ δὲ κατὰ τὸ 1647 ἀπολελυμένον φαίνεται σαφέστατα καθορίζον μονὴν ἑτέραν, διάφορον τοῦ Ξενίτα, Ξυλίνην ἢ ἀγίου Γεωργίου Ξυλίνη καλουμένην, ἀποδίδω τοῦτο εἰς τὴν κάτωθι τοῦ Εὐδήμου ἢ Εὐδημίου μικρὰν μονὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ταύτην δὲ μαρτυρεῖ παλαιότεραν τῶν ἑαυτοῦ χρόνων ὁ πατριάρχης Ἰωαννίκιος. Τὸ σι-

38. ἔκτυπα τῶν ἐπιγραφῶν καὶ κοσμημάτων ἐν παραρτήματι τόμου ΙΖ' Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, σελ. 100.

γίλλιον, κείμενον ἐν σελίσιν 412—413 τοῦ Α' καὶ παλαιότερου κώδικος τοῦ πατριαρχικοῦ γραμματοφυλακείου ὡς καὶ ἐν φύλλῳ 327α—β τῆς τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων «Νομικῆς Συναγωγῆς» ἀλλ' ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς κώδικεσι κάκιστα γεγραμμένον, ἔστι τοῦτο·

Ἰωαννίκιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Πατρικὸς ὁ νόμος ἀφορῶν πρὸς λύσιτέλειαν τῶν σωμάτων μεθαρμόζειν τὰ τῇ τέχνῃ καὶ μετάρρυθμίζειν πρὸς τὰς τῶν καιρῶν τροπὰς τε καὶ ἀλλοιώσεις, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου διώκειν τὸ τέλος¹ τῶν σωμάτων· περιποιητικὸν γὰρ ἔστιν ὑγείας καὶ σωτηρίας, ὡς ἀφαιρεῖσθαι μὲν ὅσα περιττὰ, ἀναπληροῦσθαι δὲ τὰ ἐλλείποντα· καὶ οὐδεὶς, οἶμαι, τῶν νόμους ἐκτιθεμένων καὶ κανόνας συντεθειμένων ἀντειπεῖν ἰσχύσει· καὶ οὐχὶ καὶ τοῦ ὑγιῶς ἐνίοτε πάσχοντος μέλους, τὸ πεπονθὸς οἰκονομία θεραπεύομεν, καὶ γὰρ ἀμπεπτον δοκεῖ καὶ ἀκατηγόρητον τὸ κατὰ νόμον δοκοῦν ὑπὲρ νόμων πραττόμενον. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ὡς ἐγνωμεν, καὶ² κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας εὑρισκόμενον μονύδριον, εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, Ξυλίνη λεγόμενον, δεῖται ἐπιμελείας καὶ ἀναστυλώσεως, ἢ μετριότης ἡμῶν, ὡς θεόθεν ἐμπιστευθεῖσα καὶ ἐγχειρισθεῖσα τὴν τῶν ψυχῶν

1. γραπτέον βεβαίως πτ ὁ σφελος .

2. ἀντὶ «καί», γραπτέον "τό,,.

πνευματικὴν καὶ τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ συντεινόντων πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι³, δεῖν ἔγνω μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκέψασθαι καὶ τὸ παρὸν καὶ μὴ καταλιπεῖν ἀτημέλητον, τὸ μὲν ὡς χρέος ἔχουσα πρόνοιαν περὶ τῶν τοιούτων ποιῆσθαι, τὸ δὲ καὶ ὀφθαλμοῖς ἰδίους ἰδοῦσα τὸ ἄπορον τοῦ μονυδρίου αὐτοῦ· Ὁ οὖν ἐν αὐτῷ πρὸ χρόνων εὕρισκόμενος μοναχὸς κύρ Μακάριος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἐνδείξῃ πολλῇ πιεζόμενοι καὶ στενοχωρία καὶ μὴ δυνάμενοι διακυβερναῖσθαι, ἔγνωσαν δεῖν παραλαβεῖν καὶ ἄλλους μετ' αὐτῶν, δυναμένους καὶ τὸ μοναστήριον διοικεῖν καὶ ἑαυτοὺς σώζειν, καὶ φροντίζειν τῆς τῶν ψυχῶν αὐτῶν σωτηρίας, καὶ προσέτι παραμυθίας τυγχάνειν τοὺς ἐκεῖσε διαπερῶντας ξένους καὶ ἡμεδαπούς. Καὶ δὴ εὗρον, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν καρδίαν αὐτῶν τὸν Νικόλαον, ἄνδρα χριστιανὸν εὐσεβῆ καὶ Θεὸν φοβούμενον, ἐπὶ τῷ συνοικῆσαι αὐτοῖς· ὃ καὶ διὰ δαπάνης αὐτοῦ ἰδίας, ἄνευ βίας τινὸς καὶ ἐπιναγκάσεως, αὐτοπροαιρέτως ὑποσχεθεὶς ἀναστῆλῶσαι αὐτὸ καὶ εἰς κρεῖττονα τάξιν ἀγαγεῖν, οὐ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὸ ἡσύχως διωιδῶσαι βουλόμενος⁴ τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ εὕρισκόμενων Μακαρίου μοναχοῦ, Παρθενίου ἱερομονάχου καὶ Σωφρονίου ἱερομονάχου. Οἵτινες ζητήσαντες καὶ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος χάριτος τινος καὶ βοηθείας τυχεῖν, ὥστε διάγειν ἀταρά-

3. λείπει ἢ λέεις "πρόνοιαν," ἢ μέριμναν.

4. διαβιῶσαι βούλεσθαι γραπτέον· καὶ ἐν τῷ Α' πατριαρχικῷ κώδικι κεῖται γεγραμμένον οὕτω τὸ ἐδάφιον· καὶ τὸ πρὶν αὐτοῦ γραπτέον· αὐτοπροαιρέτως ὑπέσχετο ἀναστῆλῶσαι κλπ.

χως καὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀκαταζήτητος, ἀνήγειραν τὰ πάντα λεπτομερῶς τὰ τε ἐπιβλαβῆ καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῖς παρὰ τε τῶν οἰκείων καὶ πέλας ἐπισυμβαίνόντων, καὶ περὶ τούτου ἠθέλησαν γενέσθαι ἐλεύθερον τὸ μονύδριον αὐτὸ, ἀκαταζήτητον καὶ ἀκαταπάτητον ἀπὸ παντὸς προσώπου, ἐλευθερίας τυχόν παντελοῦς.

Ἡ μετριότης οὖν ἡμῶν, ὡς θέοθεν ἐμπιστευθεῖσα τὴν τῶν ψυχῶν πνευματικὴν θεραπείαν καὶ τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ συντεινόντων πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν, ἐπὶ τὸν οἰκουμενικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον προβιβάσθεισα, καὶ χρέος ἔχουσα ἀπαραίτητον τῆς ἀπανταχοῦ ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια περισκοπεῖν καὶ εἰς τάξιν ἄγειν, τὴν αἴτησιν αὐτῶν μὴ παριδοῦσα, ὡς εὐλογον οὔσαν καὶ θεοφιλεῖ, δεῖν ἔγνω μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκέψασθαι καὶ τὸ παρὸν καὶ μὴ καταλιπεῖν ἀδιόρθωτον. Καὶ δὴ, ἀποφαίνεται διὰ τοῦ παρόντος πατριαρχικοῦ συνοδικοῦ καὶ σιγίλλιωδους γράμματος, ἵνα τὸ μοναστήριον αὐτὸ, εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ μεγάλου Γεωργίου, τὸ πλησίον τοῦ ποταμοῦ, τὸ παρὰ τῶν προρρηθέντων διοικούμενον, τοῦ τε Μακαρίου, Παρθενίου ἱερομονάχου, Νικολάου, καὶ Σωφρονίου ἱερομονάχου, εἴη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλεύθερον, ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς τοῦ κατὰ καιρὸν ἀρχιερατεύοντος μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας, ὡς μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντος καταπατεῖν αὐτὸ, ἢ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν πολὺ ἢ ὀλίγον, χρέος ἔχόντων μόνον τῶν ἐν αὐτῷ μνημονεύειν

τοῦ ὀνόματος τοῦ μητροπολίτου παρρησία ἐν ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὴν συνήθειαν· τοῦ δὲ λοιποῦ εἶναι παρ' αὐτοῦ ἀνενόητον, ὡς παντελεύθερον· πρὸς δὲ τούτοις μὴ ἐμποδῶν εἶπ τις τοῖς βουλομένοις ἀφιερωσαί τι τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ ξένοις τε καὶ ἐντοπίοις⁵, μῦτε ἔχειν ἄδειαν τὸν κατὰ καιροὺς ἀρχιερατεύοντα κατὰ τὴν μητρόπολιν ταύτην ἀργεῖν ἢ ἀφορίζειν τοὺς ἐν αὐτῷ εὐρισκομένους ἱερομονάχους ἢ μοναχοὺς, χρείας οὖσης, ἢ εἰσάγειν, ἢ ἐξάγειν οὓς ἂν αὐτὸς βούλοιοτο, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἡμῶν ἀναφέροιο μετριότητα τὰ ἐπταισμένα αὐτοῖς· ἐπὶ δὲ τις αὐτοῖς ἀπαρέσκη, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ποιοῦντο τὴν διόρθωσιν.

Ταῦτα πάντα βουλόμεθα μένειν ἀπαρασάλευτα καὶ ἀδιάσειστα. Ἄν δὲ τις τῶν πάντων βουληληθεῖν ἀθετῆσαι τὰ παρόντα καὶ ὑποτάξαι αὐτοὺς, Μακάριον τὸν μοναχὸν, Παρθένιον ἱερομόναχον, Νικόλαον τὸν νέον κτίτορα, καὶ Σωφρόνιον ἱερομόναχον, καὶ καταδουλώσαι, ἐλευθερίας ἄπαξ τυχόντας, παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καταφρονητῆς φανείς τῶν πατριαρχικῶν τούτων γραμμάτων, ἀφωρισμένος εἶπ παρὰ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος, καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἔχοι καὶ τὰς ἀράς τῶν ἁγίων πατέρων. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐπεδόθη αὐτοῖς τοῖς ἐν τῷ μονυδρίῳ αὐτῷ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος σιγίλλιωδες γράμμα.

⁵ κακιστότατα ὁ γραφεὺς „ἰδιωτ. πίοις“. Ὁ πατριαρχ. κώδ. A' ἔχει „ἰδη τοπίοις“.

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ.

ΥΠΟΣΗΜ. Ἐν τῷ πατριαρχικῷ A' κώδικι ὁ μεταγράφας τὸ σιγίλλιον ἔθηκε μόνον μίαν ἀρχιερατικὴν ὑπογραφήν τὴν τοῦ Γάνου καὶ Χώρας Παΐσιου.

Οὐδὲν ἕτερον γινώσκωμεν περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου τῆς ἀρχαίας καὶ βυζαντινῆς ταύτης μονῆς, ἣν ἀνεστήλωσεν ἀπὸ πεπτωκυίας ὁ Νικόλαος, ὁ εὐσεβῆς ἀνὴρ, ὃς ἔμεινεν, ὡς δύναται ἵνα εἰκάσῃ τις, ἐν λαϊκοῖς, προσενεχθεὶς ἐν εὐσεβεῖ προθυμίᾳ ἵνα ἀσφάλισῃ τῇ στενοχωρουμένῃ μονῇ ζωὴν νέαν. Βεβαίως οἱ θέλοντες ἀπὸ χρημάτων ἱερῶν ἵνα ζώσιν εὖρον κατὰ καιρὸν καὶ μητροπολίτην εὐάλωτον ταῖς θελήσεσιν αὐτῶν, ὃς ἠδυνήθη διὰ τοῦ Πατριαρχείου ἵνα ἀλλοιώσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ μοναστηρίου. Περὶ τούτου δ' ὁ τὸν παλαιὸν καὶ τὸν νέον ἐν Χώρα κώδικα ἀναδιφήσας οὐδὲν εὖρον, ἢ τουλάχιστον παρέλιπε τὴν πρὸς μελέτην εὐκαιρίαν, ἥς ἔτυχεν καὶ πάσα γραπτὴ περὶ τῆς τοῦ Ξυλινῆ μονῆς εἴδησις ἠφανίσθη.

§

Ἐὰν δυνηθῶμεν ἐξ Αὐδημίου σῶοι ἵνα κατέλθωμεν εἰς τὸν Γάνον, θέλωμεν ἀπαντήσῃ τὸν Ἅγιον Πλάτωνα, τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, ὀλίγω χαμηλότερον τὸ σπήλαιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ πατριάρχου, καὶ κατόπιν, ὀλίγον ἄνω τῆς παραλίας, τὸν Ἅγιον Βλάσιον· ἦσαν ἄλλοτε ταῦτα μετόχια μοναστηρίων, ἢ παρεκκλήσια πιθανῶς ἐν ἀγροῖς, χάριν τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπηρετούντων. Ἐξ Ἁγίου Πλάτωνος παρατίθενται λειψάνων γλυπτικῆς ἀπεκονίσματα.

Ἐξω τοῦ Γάνου τὰ λείψανα μικρᾶς μονῆς, ἣν εὖρον ἐπισκευαζομένην τῷ 1896 ἐπιστάσια καὶ μόχθῳ Κυ-

ριακού πρεσβυτέρου, σωζούσης τὸ ὄνομα Θεοτόκου Νικηώτισσας (έορταζούσης τῆ 8 Σεπτεμβρίου), μαρτυροῦσι τὴν βυζαντινὴν καταγωγὴν τοῦ μικροῦ ναοῦ. Τεμάχιον ἐπιγράμματος ἐπὶ μαρμάρου διὰ στοιχείων ΙΓ' ἢ ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος, τῷ 1896 σωζόμενον,

ΗΓΕΙΡΕ ΚΟΣΜΟΝ ΕΚ ΒΑΡΑΘΡΟΥ ΠΤΑΙΣΜΑΤΩΝ

φαίνεται ὅτι ἐγράφη ἐπὶ βάσεως μαρμαρινῆς σταυροῦ· διότι ὁ σωζόμενος οὗτος ἱαμβικός στίχος ἀποτελεῖ τὸ ἡμισυ διστίχου ἐπιγραφῆς ἐπὶ τιμίου σταυροῦ, οὔσης ἔργον τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου³⁹

ἐν τῷδε χεῖρας ἔξαπλῶν ὁ παντάναξ
ἤγειρε κόσμον ἐκ βαράθρου πταισμάτων.

Τὸ μονύδριον τῆς Νικαιωτίσσης ἐκτίσθη πιθανῶς ὑπὸ μοναχοῦ ἀνήκοντος εἰς τινὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ μονῶν, ἢ μετόχιον ἦν τοιαύτης.

Ἡ λεγομένη μονὴ τῆς Θεοτόκου, παρ' αὐτῷ τῷ Γάνῳ ἐστὶ δημιούργημα τῶν ἐσχάτων χρόνων, πλατυθεῖσα ἀπὸ ναῖσκου προϋπάρχοντος· οὗτ' αὐτὴ θέλει ἀπασχολῆσει ἡμᾶς, οὔτε τὰ πολλὰ ἀγιάσματα τὰ διασπαρμένα καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν. Πρέπει 'να ἐλκύσωσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν τὸ μεταξὺ Γάνου καὶ Χώρας μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου Ἀγριδιανοῦ, τὸ πλησίον τῆς Χώρας παρὰ τὸν χειμάρρουν μοναστήριον ἁγίου Γεωργίου Ξενίτα καὶ τὸ ἄνω τῆς Χώρας, εἰς ἀπόστασιν ὥρας ἡμισείας χάριεν μονάδιον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Τὸν λόγον ἔχω πρῶτον περὶ τοῦ Ξενίτα.

*

Τὸ μοναστήριον μαρτυρεῖται παλαιὸν ὄν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου, σταυροπηγιακὸν ἀνακηρύξαντος συνοδικῶς τῷ 1655 κατὰ δεκέμβριον. Ἀνωκοδό-

39. Migne Πατρολογίας γ' τόμου στήλη 1796, ὅπου ἀντὶ λέξεως ἔξαπλῶν γράφεται ἔξαπλους.

μησεν αὐτὸ Νεόφυτος ὁ μοναχός· πρῶτος ἡγούμενος, ὑπὸ Νεοφύτου προσκληθείς, ἦν ὁ κρῆς ἱερομόναχος Νεόφυτος Κορνάτος (ἴσως Κορνάρος), ἀναγνωρισθείς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, πέμψαντος τὸ σταυροπήγιον, τὸ τεθὲν ἐν τοῖς θεμελίοις· ἐσώζετο τοῦτο τῷ 1896, ἔχον ἐπὶ τῶν τεσσάρων τοῦ σταυροῦ κεραιῶν αὐτολεξὶ γαῦτα·

† Σταυροπήγιον πατριαρχικὸν ἁγιασθὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Ξενίτα καλουμένου, ἐν τῇ Χώρα, ἐπαρχία Γάνου καὶ Χώρας, ἐν τῷ ἰδίῳ θελήματι παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἰωαννικίου, διὰ συνδρομῆς καὶ κόπου τοῦ ὀσιωτάτου ἐν μοναχοῖς κύρ Νεοφίτου ἐκ πόλλεος Ἄρτας, εἰς μνημόσηνον πάντων. Ἐν ἔτει ΑΧΝΕ'.

(ὕψος καὶ πλάτος τοῦ Σταυροῦ ὑπὲρ τὸ ἡμισυ γαλλ. μέτρου ἂν μὴ με ἀπατᾷ ἡ μνήμη).

Τὴν δυστυχῆ μονὴν κατέστρεψεν ὁ Γάνου καὶ Χώρας Προκόπιος, ὑποβιάσας εἰς ἐνοριακὴν καὶ καταστήσας ἔρμαιον τῆς ἀρπακτικῆς διαθέσεως τῶν ἀσυνειδήτων. Τὴν μεταβολὴν ἐπεκύρωσε, βεβαίως παραπεισθείς, ὁ πατριάρχης Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς⁴⁰, διότι δῆθεν περιέπεσεν εἰς πτωχείαν ἕνεκα τῆς ἀδεξιότητος τῶν ἡγουμένων αὐτῆς. Ὁ διῆχυρισμὸς οὗτος προεβάλλετο πάντοτε κατὰ τοιαύτας ἀπὸ σταυροπηγιακῶν εἰς ἐνοριακὰς, καὶ τανάπαλιν, μετατροπὰς· ἐπὶ δὲ τῇ μονῇ τοῦ Ἀγριδιανοῦ ἐτολήθησαν χείρονες ἰσχυρισμοὶ καὶ ψευδολογία. Κατὰ τοὺς παλαιούς κώδικας, τῆ 1 ἰουνίου 1808 διωρίσθη ὑπὸ Γερασίμου Γάνου καὶ Χώρας ἡγούμενος Αὐξέντιος ἱερομόναχος ὁ ἐξ Αὐλωνίας (Πασάλιμάν), ἀντὶ Γρηγορίου, θανόντος ἐν βαθεῖ γήρατι. Ἐκέκτητο τότε τὸ δυστυχὲς μοναστήριον ἀμπέλους

40. ταῦτα καὶ τὰ κατατέρω εἶδεν ὁ διδάκτωρ κ. Ἐλ. Ὑπεινός, ὡς μαρτυρεῖ ἐν "Ἀνατολ. Ἀστέρι,, , ἔτις ΚΘ' σελ. 162.

δεκαεπτὰ, ἀγρούς τριάκοντα. Τῆ 4 μαΐου 1838 ἠγού-
μενος ἐγένετο Κύριλλος ὁ ἐκ Σάμου, καταβαλὼν τὰ
χρέη τῆς μονῆς, καὶ μετὰ κόπους, διὰ πολλῶν χρημά-
των, ὧν ἀρκετὰ ὤφειλεν εἰς Πανάρετον μητροπολίτην
Ἑρακλείας, ἀνοικοδομήσας τὰ τε κελλῖα καὶ τὸν ναὸν
κατὰ ρυθμὸν βυζαντινόν. Τὸν ἀείμνηστον κτίτορα
ὑπερενεηκοντούτη καὶ ἀόμματον ἐγνώρισα τῷ 1891.

Ὁ σεισμὸς τῆς 27 ἰουλίου 1912 κατηδάφισε τὴν
ἱερὰν οἰκοδομήν, ἧς προέλαβον ἵνα λάβω ἀπεικόνισμα,
φροντίδι καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ μου Δημητρίου.

Μεταβαίνω εἰς τὸν Ἀγριδιανόν, παρατιθεὶς ἐνταῦθα
τὸ περὶ Ξενίτα σιγίλλιον Ἰωαννικίου τοῦ πατριάρχου
σωζόμενον οὐχὶ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδεξιν ἀλλ'
ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ» (φυλ. 248αβ), ἔχον οὕτω

Ἰωαννίκιος ἐλέω Θεοῦ, κ.λπ.

Πρὸς ἄλλοις προνομίοις κέκτηται τοῦτο ἡ καθ'
ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, παρὰ τῶν
οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ κανόνων τὰς ἀφορ-
μὰς λαβοῦσα, ποιεῖν κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τὴν
ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον θεῖους
καὶ ἱεροὺς ναοὺς σταυροπήγια, ἐπὶ τοῦ κατὰ
καιροῦς οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ ἐλευθέρους
αὐτοὺς ἀποκαθιστᾶν πάσης δόσεως καὶ ὀχ-
λήσεως καὶ ἀπαιτήσεως τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιε-
ρέως. Λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Γάνου καὶ
Χώρας εὐρισκόμενον μονύδριον ἐν τῇ Χώρα, πλη-
σίον τοῦ ποταμοῦ, εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁ-
γίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐκ πολλῶν χρό-
νων παρ' οὐδενὸς ἐπιμελείας τινὸς ἀξιούμενον,
ἐπὶ τοῖς νῦν χρόνοις, ὀδηγία Θεοῦ, εὐρέθη ὁ πα-
νοσιώτατος ἐν μοναχοῖς Νεόφυτος, ὁ ἀπὸ δου-

λείας βασιλικῆς ἀπαλλαγεὶς πρὸ μικροῦ, καὶ ἀ-
ναλώσας πάντα τὰ αὐτοῦ ἐπὶ ἀνοικοδομῇ καὶ
συστάσει τοῦ μονυδρίου αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῶν
χριστιανῶν συνάξας, πλησιοχώρων τε καὶ πόρρω
οἰκούντων, ἐστήλωσε τὸ μονύδριον αὐτὸ, καὶ εἰς
εἰς τάξιν ἤγαγε μοναχῶν, καὶ πράγματα συνῆξε
παρὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἀμπέλους καὶ χωρά-
φια, καὶ μοναχοὺς εἰσήγαγεν, ἐρήμου ὄντος τὸ
πρότερον, καὶ διοικεῖ αὐτὸ θεαρέστως καὶ θεοφι-
λῶς μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ συναθροισθέντων πατέ-
ρων, ἀποκαταστήσας ἡγούμενον ἐν αὐτῷ τὸν ὀ-
σιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύρ
Νεόφυτον Κορνάτον* τὸν ἀπὸ Κρήτης. Ἐλευθέ-
ρον δὲ ὄντος τοῦ αὐτοῦ μονυδρίου πάσης ἀπαι-
τήσεως καὶ ὀχλήσεως τοῦ κατὰ τόπους μητρο-
πολίτου διὰ γράμματος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ
σιγίλλιδους, ἐζήτησεν ἥδη ὁ παρὼν ὀσιώτατος
ἐν μοναχοῖς κύρ Νεόφυτος ποιῆσαι τὸ μονύδριον
αὐτὸ ἐπιπόνως πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, καθὰ
καὶ ἄλλα εὐρίσκονται μοναστήρια εἰς τάξιν καὶ
τιμὴν τὴν αὐτήν. Ἡ μετριότης ἡμῶν, τὴν αἴτη-
σιν αὐτοῦ μὴ παριδοῦσα, ὡς οὐ καλὸν, γράφει
καὶ ἀποφαίνεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς γράμ-
ματος σιγίλλιδους, ἵνα τὸ μονύδριον αὐτὸ εἴη
καὶ λέγοιτο ἀπὸ τοῦ νῦν πατριαρχικὸν σταυρο-
πήγιον εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον, ἀδούλωτον,
ἀδέσποτον, ἀκαταπάτητον παρὰ παντὸς προσώ-
που, ὡς παντελεύθερον πάσης ἐπηρείας, μηδενὶ
μηδὲν ὀφείλον παρέχειν κατ' ἔτος, ἢ τῇ καθ' ἡ-

* τὸ Κορνάτον ἐν περιθωρίῳ, διὰ γραφῆς τῆς αὐτῆς.

μᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία κατ' ἐνιαυ-
τὸν ἀνά ἓν κοιλὸν κουκία, ὑποταγῆς χάριν, καὶ
μνημονεύειν ἐπ' ἐκκλησίας, κατὰ τὴν συνήθειαν,
τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος. Οἱ δ' ἐν αὐτῷ πα-
τέρες εἶψαν κοινοβιακῶς διάγοντες, ἔχοντες ἅ-
παντα κοινῶς, ἐνδύματα, τροφὰς, καὶ σκεπάσμα-
τα. Ὅταν δὲ χρεία χειροτονίας τινὸς γένοιτο ἱε-
ρέως ἢ ἱεροδιακόνου, προσκαλεῖσθαι ὃν ἂν βού-
λονται τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων καὶ ποιεῖν
τὴν χειροτονίαν, ἄνευ μέντοι τῆς τοῦ ἱεροῦ συν-
θρόνου ἐγκαθιδρύσεως, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντος
τοῦ κατὰ τόπον μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας,
ἄνευ προσκλήσεως αὐτῶν καὶ παρακλήσεως, εἰς-
έρχεσθαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτῷ βία καὶ κατα-
πατεῖν αὐτὸ καὶ ζητεῖν παρ' αὐτῶν τι πολὺ ἢ
ὀλίγον, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀφορι-
σμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος. Ὅ-
σοι δὲ τῶν χριστιανῶν εἰσι δεδωκότες, διὰ μνη-
μόσυνον αὐτῶν καὶ τῶν γονέων αὐτῶν, ἢ ἀμπέ-
λους, ἢ χωράφια, ἢ ἄλλο τι χρειώδες τῶν ἐν τῷ
μονυδρίῳ, μνημονεύονται τὰ ὀνόματα αὐτῶν
παρρησία ἐπ' ἐκκλησίας ἀκαταπαύστως, κατὰ
πᾶσαν ἐκκλησίαν. Ἄν δὲ τίς ποτε βουληθεῖν ἀ-
νατρέψαι τὸ παρὸν σιγίλλιδες γράμμα, καὶ ζη-
μίαν τινὰ προξενῆσαι ἢ καταφρόνησιν τοῖς ἐν
ἐν αὐτῷ ἑνασκουμένοις μοναχοῖς, ὁποίας ἂν εἴη
τάξως καὶ βαθμοῦ, ἀφωρισμένος εἴη, καὶ κατη-
μένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνα-
τον, καὶ ἢ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἰούδα, καὶ εἴη
στένων καὶ τρέμων ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Κάϊν. Ἐπὶ

γὰρ τῆ τούτων ἀσφαλεία καὶ ἀμεταθέτω βεβαιώ-
σει ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος
(σιγίλλιδες) γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ ὀσιωτάτῳ
ἐν μοναχοῖς καὶ νέῳ κτίτορι τοῦ μονυδρίου αὐ-
τοῦ κύρ Νεοφύτῳ τῷ βασιλικῷ δούλῳ καὶ τοῖς
μετ' αὐτὸν ἔσομένοις. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχνε',
δεκεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος Θ'.

§

Τὰ περὶ Ἀγριδιανοῦ ἴσως εἰσὶν οὐχὶ τοσοῦτω φω-
τεινά· κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦ μνήμης ἀλήστου πατριάρ-
χου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀπολελυμένον κατὰ
μάρτιον τοῦ 1622, τρεῖς ἱερομόναχοι, Ἀρσένιος, Καλ-
λίνικος, καὶ Χρῦσανθος, καὶ πέντε μοναχοὶ Κοσμᾶς,
Κύριλλος, Μακάριος, Παγκράτιος καὶ Πορφύριος «καὶ
οἱ λοιποὶ», τόπον εὐρόντες ἄψαυστον καὶ ἡσύχιον καὶ
ἀτάραχον, ἠθέλησαν ἐκ βάθρων ἵνα κτίσωσι ναὸν ἐπ'
ὀνόματι τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τοῦ καλουμένου Ἀγρι-
διανοῦ· ἠγρεῖραν τὸ μοναστήριον· τοῦτο δὲ κατὰ μάρ-
τιον τοῦ 1622 κατέστησε σταυροπηγιακὸν ὁ πατριάρ-
χης Κύριλλος ὁ Λούκαρις, συνεπικυρούντων καὶ τῶν
πατριαρχῶν Ἀντιοχείας Κυρίλλου καὶ Ἱεροσολύμων
Θεοφάνους. Τὸ πατριαρχικὸν γράμμα μαρτυρεῖ ταῦτα
καὶ ἕτερα ἅτινα. Ὁ δὲ παλαιὸς κώδιξ τῆς μητροπόλεως
ἐβεβαίω ὅτι⁴¹ τῷ 1615 οἱ δύο μοναχοὶ Βησσαρίων καὶ
Κοσμᾶς παρέλαβον ἀπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰγνατίου
τὴν μονὴν πρὸς ἀνάκτισιν καὶ βελτίωσιν, καταβαλόντες
ἕξ ἰδίων χρεῖα τινὰ τῆς μητροπόλεως ἐκ 5000 ἄσπρων.
Ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις ἐν τῷ σιγίλλιδι
φαίνεται οὐ δεχόμενος προὔπαρξιν βυζαντινῆς μονῆς
ἐν ᾧ τόπῳ ἐθεμελιώθη ἢ τοῦ Ἀγριδιανοῦ.

⁴¹ Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος ἔτος ΚΘ, σελ. 162.

Λυπηρότατον δυστύχημα θεωρῶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ μικροῦ κώδικος τοῦ Ἀγριδιανοῦ, ἔξ οὗ τὴν ἱστορίαν τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα ἡδυνάμεθα ἄνα συναρμολογήσωμεν. Τὸ πολίτευμα καὶ τὰ κατὰ τὴν θεμελίωσιν ἀφηγείται κατ' ἔκτασιν τὸ σιγίλλιον τῶν τριῶν πατριαρχῶν. Δωρεαί τινες ἐγένοντο εἰς τὴν μονὴν μετὰ τὴν ἴδρυσιν ἐκτὸς τῶν βιβλίων τῆς ἐτησίας ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας,⁴² εἰκόνες ἐδωρήθησαν, ὧν ἡ τοῦ Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου φέρει (ἢ ἔφερον ἐν ἡ περιπτώσει ἐκάη δῆθεν) τὰ ρήματα, ἐπὶ τοῦ πλαισίου μὲν «ΕΠΙ ΕΤΟΥΣ 'ΖΡΜΑ' ἐν μηνὶ αὐγούστῳ ἰνδικτιῶνος Α'» = 1633 δῆλον οὖν, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ εἰκονιζομένου «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰωάννου τοῦ Σκλαβούνη ἅμα δὲ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ Δίμου καὶ Ἀλεξάνδρας» (διὰ κεφαλαιωδῶν γραμμάτων) καὶ κρῆναι ἀνηγέρθησαν, ὧν ἡ παλαιότερα φέρει ταῦτα «† Ἀνεκηνίσθι ἢ παροῦσα βρίσι διὰ ἐξώδου τοῦ μοναστηρίου. Καὶ Σταμάτης ἀπατζής· Ἐπὶ ἔτους 'ΖΡΠΒ'» δηλ. 1674· ἢ δὲ νεωτέρα τάδε

ΑΝΕΚΕΝΗ
 ΣΘΗ Ι ΠΑΡΟΥΣΑ
 ΒΡΗΣΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
 168.Ι.—
 ΜΗΝΤ ΑΓΡΙ
 ΔΗΩ

ἀλλὰ καὶ κτήματα, καθόσον ἐνθυμοῦμαι ἀναγνοὺς ἐν τῷ κώδικι τῆς μονῆς, ἀφιερῶθησαν· καίτοι ἐκ τοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως δύναται νὰ συμπεράνη τις ὅτι εἶχεν ἤδη κτήματα τὸ μοναστήριον, οὗ τὸ ὄνομα προδήλως ἀπὸ τινος ἀγριδίου (= μικροῦ

42. Σημειώσεις ἐκ σεισμοπλήκτων βιβλίων Ἐκκλησ. Ἀληθείας τόμου ΛΒ σελ. 292.

ἀγροῦ) φαίνεται σχηματισθέν. Ἡ μονὴ τοῦ Ἀγριδιανοῦ εἶχε καὶ σφραγίδα, κατασκευασθεῖσαν τῷ 1630 καὶ ταύτης ἔκτυπον παρατίθεται (ἐν ἰδίῳ πίνακι).

Ὁ Ἀγριδιανὸς ἀπώλεσεν ἐπὶ Κυρίλλου Γάνου καὶ Χώρας τὴν σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν. Κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1792 ἀπελύετο σιγίλλιον νέον, δι' οὗ, ἐπὶ τῇ βάσει ψευδῶν καταγγελιῶν τοῦ μητροπολίτου, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Ἀγριδιανὸς ὑπεβιάζετο εἰς ἐνοριακὴν μονὴν. Τὸ περὶ τούτου σιγίλλιον, θεμελιούμενον ἐπὶ ψευδολογιῶν, τολμᾷ ἄνα βεβαιώσῃ, δυστυχῶς, ὅτι, ἐπειδὴ ἐνίοτε πολλὰ τῶν παλαιωτάτων ἐνοριακῶν μονῶν, ὀφείλουσαι κατὰ κανόνας ἱεροῦς εἰς τὸν κατὰ τόπον ἀρχιερέα ἄνα ὑπόκηνται, διὰ βίας ἢ διὰ τινὰ τῶν καιρῶν περιστάσιν ἐγένοντο σταυροπηγιακαὶ, δίκαιον ἄνα ἀπολέσῃ τὴν τοιαύτην τιμὴν, οὔτε νομίμως οὔτε κανονικῶς ἀπονεμηθεῖσαν εἰς αὐτάς· καὶ ἐπειδὴ (δῆθεν) ὁ Ἀγριδιανὸς «πρὸ χρόνων τινῶν, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, διὰ βίας γενομένης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, δίχα τινὸς αἰτίου, ἐγένετο καὶ ἀποκατεστάθη πατριαρχικὸν σταυροπήγιον» καὶ (δῆθεν) ἤρξατο κακῶς διοικούμενον, ὡς ἐβεβαίωσε τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ὁ μητροπολίτης Κύριλλος, διὰ τοῦτο ἀποκαθιστᾷ μὲν αὐτὸ πάλιν ἐνοριακὸν ὑποκείμενον τῷ μητροπολίτῃ, τὸ δὲ προεκδοθὲν σιγίλλιον, τὸ τῶν τριῶν μακαρίων πατριαρχῶν τῷ 1622 συνταχθὲν ὑπὸ τὸ βάρος τοσούτων ἀρῶν, διατάττει Νεόφυτος ὁ πατριάρχης ἵνα «ὡς κατὰ βίαν καὶ πέραν τοῦ δέοντος γενόμενον ὑπάρχη ἄκυρον καὶ ἀνίσχυρον».

Ἐκτοτε πραγματικῶς ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ τῆς μονῆς, ἐχούσης ἔκτασιν γαιῶν μεγίστην πρὸς καλλιέργειαν, ἐχούσης ἄλλοτε καὶ σκεύη καὶ κοσμήματα, ὧν ἐν ἐπωλήθῃ πρὸς τινῶν ἐτῶν διότι ἐπὶ τῆς ἐνοριακῆς ἐπιβάλλονται πάντες οἱ στερούμενοι συνειδήσεως καὶ

εὐσεβείας καὶ Ζημιούσιν εὐκολώτατα· ἀλλ' οὐδέποτε διαφεύγουσι τὸν παντέφορον τῆς δίκης ὀφθαλμόν. Εὐχομαι ἄνα σῶση ταχέως ἢ Ἐκκλησία τὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῦ δυστυχοῦς Ἀγριδιανοῦ περιουσίαν, πρὶν ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ληλατηθῆ.

Τὸ μικρὸν ἄνω τῆς Χώρας καὶ κάτω τῆς Μηλέας ἐγειρόμενον μονάδιον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου νέα μὲν ἐστὶν οἰκοδομή, ἀλλ' ἀνεγερθεῖσα προδήλως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων βυζαντινοῦ μοναστηρίου, οὗ εἰς τὸν τόπον παλαιότερον ἦν νεκροταφεῖον, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπὶ τύμβων χριστιανικῶν κεραμίδες τῆς Ε' καὶ ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλὰ καὶ τεθραυσμένη τις ἐπιταφία ἐπιγραφὴ τάδε τὰ γράμματα σώζουσα

(ΥΓΑΤ . . . .
(ΚΑ'ΙΝΝΗ

παραδείκνυσι τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἔκειτο ΘΥΓΑΤ[ΗΡΛΑ] ΣΚΑΡΙΝΗΣ τινός, ζώσης μετὰ τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα. Ὁ νέος κτίτωρ τοῦ μονυδρίου Διονύσιος Ἱερομόναχος ὁ κατὰ κόσμον Καλαφάτης, ὁ ἐπὶ πενήκοντα σχεδὸν ἐνιαυτοὺς πρὸς οἰκοδομὴν ἢ μάλλον ἀνοικοδομὴν αὐτοῦ φιλοπόνως ἐργαζόμενος, εὔρε, κατὰ τὰς ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τούτου γενομένας ἐκχωματώσεις, πλίνθον μεγάλην τετράπλευρον, ἡμίσειος σχεδὸν μέτρου πλάτους, στίλβουσαν, βεβαίως χρησιμοποίηθεισαν εἰς στρώσιν αὐλῆς· ἐπίσης εὔρε καὶ κοσμήματα ἁγίων εἰκόνων, ἀγνώριστα σήμερον ἐκ τῆς σκωρίας, καὶ τεμάχιον λαβίδος ἱεράς, ἀδωρηθέντα μοι προθύμως, ἐδωρησάμην προθυμότερον εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἡμῶν μουσεῖον. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπέδειξαν τὴν καταστροφὴν τοῦ πτωχοῦ τούτου μονυδρίου παλαιοτάτην, βεβαίως πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινοπόλεως. Σήμερον ἐγείρεται μονύδριον κομψὸν, ἀρκετὰ Ζημιωθὲν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ καὶ τῆς τῶν βουλγάρων ἐπιδρομῆς, δι' ὃ πενήκοντα σχεδὸν ἔτη καὶ

ὡς κτίστης καὶ ὡς λεπτοῦργος καὶ ὡς διακοσμητῆς εἰργάσθη ὁ γέρων Διονύσιος Καλαφάτης, συναθροίσας καὶ βιβλίων ἀξίαναγνώστων ἀρκετὸν ποσὸν πρὸς χρῆσιν τῶν μελλόντων ἄνα μονάσωσιν ἐν αὐτῷ.

Τὸ ἰβηρικὸν ἐν Ἑρακλείτζα μετόχιον, ἦν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἄδος ἐνοριακός. Ἀλλ' ἐν γράμματι παλαιῷ, γραφέντι τῷ 1784, μετὰ τῶν ὑπογραφῶν, καὶ μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἰβηριτῶν προηγουμένων Ἰωάσαφ καὶ Μητροφάνους, ἀναγινώσκεται καὶ τὸ ὄνομα προηγουμένου καὶ κτίτορος τῆς ἁγίας αὐτῶν μονῆς ΗΣΑ·Ι·ΟΥ, καὶ φρονῶ ὅτι ὁ ἱερομόναχος οὗτος (Ἡσαΐας) ἔκτισε τὸ μονύδριον τῆς Ἑρακλείτζης, διότι ἄλλως ὡς κτίτωρ τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς ἐστὶν ἄγνωστος. Τὸ μετόχιον τοῦτο προσηρτήθη τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων μετὰ τῶν ἐτῶν 1770 — 1780, καθὼς ἔχω μαθῶν· ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν προσάρτησιν ἕρις ἡγέρθη μετὰ τῶν ἱερέων τοῦ μετοχίου τούτου καὶ τῶν ἐν τῷ χωρίῳ, οὗ θελόντων ἄνα ἐπιτρέψωσι τοῖς ἰβηρίταις τοῦ μετοχίου σφετερισμὸν δικαιωμάτων ἐνοριακῶν. Ἐπὶ τῇ ἕριδι συνετάχθη συμφωνητικὸν ἰβηριτῶν τῶν ἐν Ἑρακλείτζῃ καὶ προκρίτων αὐτῆς καὶ ἱερέων (δύο) προσεπικυρούμενον ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Μεθοδίου Ἑρακλείας καὶ Κυρίλλου Γάνου καὶ Χώρας καὶ τῶν ἐπισκόπων Γρηγορίου Καλλιουπόλεως καὶ Καλλινίκου Μυριοφύτου⁴³.

Περὶ τῆς ἔξω τῆς Ἑρακλείτζης μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἔγραψα, τὴν δ' ἐν αὐτῇ γενομένην ἐγκατάστασιν τῶν μοναχῶν τῶν ἐν Ἑξαμίλῳ τῷ 1422 καταστραφέντων μοναστηρίων Θεοτόκου τοῦ Κρουονερίτου καὶ τῆς Παχυνιώτισσης μαρτυρεῖ καὶ ἡ κοινὴ τῶν ὀρ-

43. Βλέπε πλεονα ἐν τῇ ἐμῇ "Χρονογραφία τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων", ἐν Κωνσταντινοπόλει, 1906 καὶ 1912, σελ. 23 καὶ 30—32.

θοδόξων τῶν ἐκεῖ μερῶν εὐσέβεια, ἀποδοῦσα καὶ διατηρήσασα ἐπὶ ἑκατοντάδας ἐτῶν τὸ ὄνομα Παχυνιώτισσα εἰς ἀγίασμά τι — σημεῖον ἐλάχιστον ἀγιάσματος ἐξαφανιζόμενον παρ' ἡμέραν — οὐ μακρὰν κείμενον τῆς Ἡρακλείτζης καὶ κάτωθι τοῦ χωρίου Καλαμιτζίου. Δύο δὲ παλαιῶν εἰκόνων, τῆς τοῦ ἀγίου Δημητρίου (ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου), καὶ τῆς τῶν 40 Μαρτύρων (ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ Ἡρακλείτζης) τὴν ἡλικίαν οἱ ἀπλούστεροι τῶν κατοίκων πιστεύουσιν ὑπερβαίνουσαν τὰς ὀκτώ καὶ τινες τὰς ἐννέα ἑκατονταετηρίδας.

Ἐν τῇ Στέρνα, ἐπὶ πολλὰς ἐτῶν δεκάδας, προσκύνημα κοινὸν εἶχον οἱ κάτοικοι τὰ «Τίμια Δῶρα» τῶν Μάγων, περὶ ὧν ὁ ἀείμνηστὸς ἐπίσκοπος Μυριοφύτου ἐπέσειλέ μοι σχεδὸν ὀκταετιὰν πρὸ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ταῦτα

«Σήμερον, τῇ 24 ἀπριλίου τοῦ 1883, ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, ἐπισκεψάμενος πνευματικῶς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Στέρνας, ἐζήτησα τὰ Τίμια Δῶρα, ἅτινα κατέλιπον οἱ μονασταὶ τῆς σεπτῆς ἀθωνιάδος μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου (1880) εἰς τὸ ἐν Στέρνα οἰκεῖον μετόχιον, καὶ εὗρον αὐτὰ ἐν κιβωτίῳ ἀργυροτεύκτῳ, σχήματος ὀκτάγου⁴⁴ φέροντι ἐν τῇ πλευρᾷ κεχαραγμένα τὰ ἐφεξῆς γράμματα: **Ἀνοικοδομήθιοι τόδε κοιῶτιον διὰ δαπάνης τοῦ πανοσιοτάτου προηγουμένου κυρίου Ἀνανίου, ἐν ἔτι ΑΩΙΣΤ', διὰ χειρὸς χρυσοχοῦ Ἀποστόλη προῦσανοῦ προσκυνητοῦ.**—Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπάνωθεν μέρους φέρει τὸν ἄγιον Παῦλον κρατοῦντα τὸ μοναστήριον, καὶ τὸν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον ἐν στολῇ στρατιω-

44. παραδρομὴ βεβαίως ἀντὶ, ὀκταγώνου.

του. Ἔσωθεν δὲ φέρει τὸ πῶμα πλᾶκα ἐξ ἀργύρου κεχρυσωμένου, ἐφ' ἧς ἐσχημάτιται ἡ σταύρωσις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἐτέρα ὁμοία πλᾶξ ἐγκεκολλημένη ἐπὶ τοῦ στόματος τοῦ κιβωτίου φέρει σκάφην μετὰ πυλίδος ἐξ ὁμοίας ὕλης, ἐν ἣ ἐγκεκλεισμένα εἰσὶ τὰ Τίμια Δῶρα ἐν σχήματι λεπτοκαρῶν, ἐξ τὸν ἀριθμὸν, μαργαριτοδέτων καὶ διακρατουμένων διὰ δικτυωτοῦ σύρματος ἐξ ὕλης ἀργυρᾶς κεχρυσωμένης, σχήματος ὀρθογωνίου. Κατὰ δὲ τὸ δεξιὸν μέρος τῶν Τιμίων Δώρων, ἡ αὐτὴ πλᾶξ φέρει βάθος διπλοῦ Σταυροῦ, ἐνθα ἐμφυτεύεται τοιοῦτος, ἀργυροῦς, κεχρυσωμένος, μετὰ δώδεκα πετρῶν, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, καὶ τιμίου Ξύλου ἐνδοθεν. Φέρει δὲ καὶ ὁ τίμιος Σταυρὸς οὗτος ὀπισθεν γραμματα τὰ ἐφεξῆς **Ἀνεκείσθη οὗτος ὁ τίμιος σταυρὸς διὰ συνδρομῆς τῆς εὐγενεστάτης κυρίας Χατζῆ Πολυτίμης ἀπὸ τὴν Κιὸ. 1816.** Διόπερ εἰς πίστῳσιν συνετάχθη τὸ παρὸν καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου, ἐν σελ. 199»·

κατὰ ταῦτα, τὸ μὲν κιβώτιον κατεσκεύασε δαπάναις ἰδίαις ὁ ἀγιορείτης ἱερομόναχος Ἀνανίας ὁ ἐκ τῆς τοῦ ἀγίου Παύλου μονῆς, τὸν δὲ Σταυρὸν ἀνεκαίνισεν ἡ προσκυνήτρια (τοῦ Παναγίου Τάφου) Πολυτίμη ἡ ἐκ Κίου τῆς Βιθυνίας.

Τὰ Τίμια Δῶρα (χρυσὸς καὶ λίβανος καὶ σμύρνα— Ματθ. Β', 11) διεφυλάττοντο μετ' εὐλαβείας ἐν ἰδίῳ μετοχίῳ τῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου μονῆς, ἔχοντι καὶ ναὸν, ὑπηρετούμενον ὑπὸ μοναχῶν ἀγιοπαυλιτῶν, οἵτινες οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπῆλθον ἐκ τοῦ χωρίου Στέρνας,

ἀπησχόλησε δὲ πρὸ ἐτῶν ἢ τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων τούτων ὑπόθεσις τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινοπόλεως. Περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὁ λόγιμος ἀγιοπαυλίτης διάκονος κ. Κοσμᾶς Βλάχος οὐδὲν γράφει ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ Ἀγίου Ὁρους, ἐν οἰκείῳ δὲ τόπῳ⁴⁵ σημειοῖ ὅτι «ἐν τῷ βήματι καὶ τῷ θησαυροφυλακίῳ τῆς μονῆς διακρίνονται . . . . . καὶ τὰ τίμια δῶρα τῶν Μάγων ἐν πολλοῖς κιβωτίοις, τὰ ὁποῖα λέγεται δωρήσασα ἢ προρρηθεῖσα κυρὰ Μάρω».

Μετόχιον ἴδιον εἶχε καὶ ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων, οὗ ὁ ναὸς καλεῖται καὶ νῦν Πορταῖτισσα, κείμενος πλησίον τοῦ Νεοχωρίου τῶν Γανοχώρων. Ὁ ναὸς τοῦ χωρίου τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, ὑπάρχουσι δὲ καὶ παρεκκλήσια ἁγίου Νικολάου καὶ ἁγίου Κωνσταντίνου.

Γ'

Μίαν ἐπίσκεψιν ὀφείλομεν εἰς τὰς καθέδρας τῶν δύο τούτων ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν τῆς παραλίας Θράκης, εἰς τὸ Μυριόφυτον δῆλον οὖν καὶ εἰς τὴν Χώραν Λείψανον λατρείας χριστιανικῆς εὐρίσκομεν ἐν Μυριόφυτῳ νεώτερον, θεωροῦντες τοῦτο μᾶλλον μνεῖαν εὐσεβείας διδασκούσης τοὺς μεταγενεστέρους· ταύτην δὲ περιέσωσεν ἔντυπον Μηναῖον τοῦ Σεπτεμβρίου, ἐκδόσεως τοῦ 1775, σωζόμενον ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ οἴκῳ τοῦ Μυριόφυτου, πρὸ τοῦ σεισμοῦ, καταστραφέν ἴσως. Ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ, ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, ἐσημειοῦντο (— ἢ σημειοῦνται—) ταῦτα

«Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις κτῆμα τῆς ἁγίας ἐπισκοπῆς Μυριόφυτου, ὠνηθὲν ἰδίους τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς χρήμασιν ἐκ τῆς φιλοπόνου σπουδῆς

45. ἐν Βόλῳ ἐκδοθέντι τῷ 1903· βλ. σελ. 277.

καὶ συνάξεως τοῦ μακαρίτου χαντζῆ Ἰωάννου Λεοντοπούλου, ἐπιτρόπου αὐτῆς θερμοῦ καὶ ζηλωτοῦ χρηματίσαντος, ἐφ' οὗ ἐγένετο καὶ τὸ λευκομαρμαρόστρωτον αὐτῆς ἔδαφος, τό τε μέγα καὶ ὑψηρεφές τέμπλον καὶ τὰ μπριζένια⁴⁶ μανουάλια, καὶ ὁ ἐκ κρυσταλλίνων πολυελαίων καὶ κανδηλίων αὐτῆς στολισμός. Καὶ ἡ πλησίον αὐτῆς περιοχὴ ἐπὶ τούτου ὠνήθη, καὶ τὸ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τεῖχος ὠκοδομήθη· ᾧ ἐπὶ καὶ πόλλ' ἐμόγησε, μετὰ τὴν τούτου τελείωσιν ἀμέσως ἀναπαυθεῖς· ὃν καὶ ἀναπαύσοι Κύριος ἐν κόλποις Ἀβραάμ. Ἀμὴν. Ἐν ἔτει αψυβ' (1792), ἀρχομένου Σεπτεμβρίου».

Ἀρκοῦμενοι, κατ' ἀνάγκην, εἰς ταῦτα, γνωστά μοι γενόμενα ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἐπισκόπου Μυριόφυτου Γρηγορίου τοῦ Φωτεινοῦ, διότι μόνος ἐξ ὄσων ἐζητήσα πρὸ ἐτῶν ἵνα μοὶ καταστήσωσι γνωστὰς εἰδήσεις ἐκ γραμμάτων ἰδιωτικῶν ἢ ἐπισήμων, ἢ πλίνθων καὶ κεράμων καὶ παρασημειωμάτων, αὐτὸς παρέσχε μοι συμβολὴν τινα, μεταβαίνω εἰς τὴν Χώραν.

Ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ τὴν προσοχὴν τῶν περιέργων ἑλκύει τὸ παλαιὸν ἀνάγλυφον τὸ σεβασμὸν παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἀπολαμβάνον ὡς παριστῶν τὴν Θεοτόκον. Ἡ ἀμαθὴς εὐλάβεια τῶν χριστιανῶν διεφύλαξεν ἀλώβητον αὐτὸ ὡς ἀνάγλυφον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, καθὼς διεφύλαξε καὶ τινα ἄλλα, πιστεύουσα ὡς παριστῶντα μάρτυρας ἢ ὁσίους ἄνδρας· τὸ δὲ θεομη-

46. δηλαδὴ δὴ μπρουντζίνων, εἶτ' οὖν ἐξ ὀρειχάλκου· μέγα δὲ πρᾶγμα κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἐθεωρήθη ἢ κατασκευὴ κηροστατῶν ἐξ ὀρειχάλκου καὶ ταύτην ἀνέγραψεν ἐν τῷ Μηναίῳ λόγιμός τις μυριοφυτηνός, συγγενὴς ἴσως τοῦ Ἰωάννου Λεοντοπούλου.

τορικόν τοῦτο (δῆθεν) ἀνάγλυπτον ἀπεικόνισμα, τὸ γνωριζόμενον ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς «Μανίτσας» ἐν Χώρῃ, διεσώθη ἀποκρυπτόμενον ὑπὸ τὸν βόρειον τοῖχον τοῦ ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ναοῦ τοῦ Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου. Ὁ γαλάτης ἀρχαιολόγος Albert Dumont ἐν τῇ περὶ τῶν ἐν Θράκῃ περιουσιῶν ἐκθέσει αὐτῷ τῇ ἐκδοθείσῃ ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῶν Archives des missions scientifiques et littéraires, ἀπευθυνθείσα δὲ πρὸς τὸν ἐπὶ Ναπολέοντος Γ' πολυμαθέστατον ὑπουργὸν Βίκτωρα Duguy⁴⁷, γράφει περὶ τοῦ μνημείου τούτου τῆς τῶν βυζαντινῶν γλυπτικῆς ὡς ἔχοντος ἀξίαν μεγάλην καλλιτεχνήματος ὡραίου μετὰ τέχνης ἐξαιρετασμένου· κρίνει τὸν ἀνδριάντα τοῦτον «κατὰ τὸν γενικὸν τύπον, τὴν ἔκφρασιν καὶ στάσιν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν» παρόμοιον πρὸς τὰς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου τὰς ἐντελέστερον γραφομένας ἐπὶ βυζαντινῶν μεταλλίων, τοὺς δὲ τοῦ προσώπου χαρακτῆρας εὐρίσκει τραχεῖς ὀλίγον· ἀλλὰ τὴν ὅλην ἔκφρασιν ἀξιοπρεπῆ κρίνει καὶ σοβαρὰν, καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἀνήκον εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν τέχνην ὑπερτεροῦν τῶν ὡραιότερων ἀγαλμάτων τῶν διασωθέντων ἀπὸ τῶν βυζαντινῶν χρόνων». «Παλαιογραφικοὶ λόγιοι» — (βεβαίως τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ προσώπου γράμματα MP-ΘΥ) — ἔπεισαν ἕτερον πολυπράγμο-

47. περίληψιν ἀκριβῆ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἐποίησατο, ἐκδοθεῖσαν ἐν τῷ ΣΤ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐν Κων]πόλει, 1873, σελ. 359 — 382, ὁ ἱατρὸς Ἄλεξ. Ζωηρὸς (πασάς)· τὰ περὶ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως ἐν τῇ 383 σελίδι, ὅπου τὸ λάθος τοῦ γαλάτου ἀρχαιολόγου ὅτι ἡ εἰκὼν εὑρηται ἐν Μιροφλίῳ (Μυριοφύτῳ δῆθεν) ἔμεινεν ἀδιόρθωτον.

να περιοδεύτην ἢ ἀποφανθῇ ὅτι⁴⁸ τὸ ἀνάγλυφόν ἐστιν «ἔργον τοῦ ΣΤ'—Ζ' αἰῶνος».

Τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ λαὸς πιστεύει θαυματουργόν.

Ἐν ἑτέρᾳ μικρᾷ μου συγγραφῇ, πολλὴν ὕλην ἐν ὀλίγαις σελίδι στενωχωρησάση, εἶπον⁴⁹ ὅτι, ἀπὸ τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, εἴτ' οὖν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, παρεισέδυσσε μεταξὺ τῶν ἐλλήνων χριστιανῶν ἡ κατάχρησις τοῦ πιστεύειν τὴν Ρέα ὡς Θεοτόκον· ἐπειθόμην δ' εἰς τὰ τοῦ Ζωσίμου⁵⁰, δς, ἀφηγούμενος τὴν εἰς Κωνσταντινόπολιν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου μεταφορὰν ἀγάλματος τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν Ρέας, καταγγέλλει τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον ὡς διαφθείραντα τὸ ἄγαλμα «διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον ραθυμίαν», ἀφαιρέσαντα δὲ ἡλα δὴ τοὺς ἐκ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς μητρὸς τῶν θεῶν λέοντας, ἐναλλάξαντα δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν· διότι, ἐνῷ πρότερον εἰς τὸ ἄγαλμα ἡ Ρέα παρίστατο κατέχουσα τοὺς λέοντας, ἄρα πρὸς τὰ κάτω τὰς χεῖρας ἔχουσα τεταμένας, ὕστερον διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν χειρῶν μετεβλήθη εἰς σχῆμα εὐχομένης ἐπιβλεπούσης τὴν πόλιν καὶ φυλαττούσης αὐτήν. Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τῆς Χώρας αἱ χεῖρες εἰσιν ὑψωμέναι, καθὼς αἱ τοῦ παρὰ Ζωσίμῳ ἀγάλματος, τὸ δὲ τῆς Μανίτσας ὄνομα φαίνεται μοι μακρυνὴ τις ὑπόκωφος ἀπήχησις τῆς ἐπωνυμίας «μητρὸς τῶν θεῶν». Πιθανῶς, ἐργάτης τις εἰδωλολάτρης τῆς Γ' ἢ Β' ἑκατονταετηρίδος ἔγλυψε τὴν Μανίτσαν χάριν εἰδωλείου

48. Α.Π. Κεραμέως ἡ ἰδέα ἐν σελίδι 102 τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΖ τόμου τοῦ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου. Προτιμητέα βεβαίως ἡ κρίσις τοῦ ἔξ επαγγέλματος ἀρχαιολόγου Dumont.

49. Ἐγγραφοὶ Λίθοι καὶ Κεράμια. Ἐν Κων]πόλει, 1893, σελ. ρλ'—ρλβ.

50. σελ. 97 τῆς ἐν Βόννη ἐκδόσεως.

τινός, ἀπὸ τούτου δ' ἀφαιρεθεῖσα ἀπετέθη ἐν τῷ ν. μ. β. τοῦ Ἀρχαγγέλου. Τοῦ δὲ κοινοῦ σεβασμοῦ τοῦντεῦθεν ἀπὸ τῆς Ρέας εἰς τὴν Θεοτόκον μετενεχθέντος, προσετέθησιν κατὰ τὴν Ζ' ἢ τὴν Η' ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ τινος χριστιανοῦ τεχνίτου τὰ στοιχεῖα ΜΡ—ΘΥ, δηλαδὴ Μήτηρ Θεοῦ.

Ἐν ἑτέρᾳ περιστάσει (ἴδε σημείωσιν 49), γενικώτερον πως τὸν λόγον ποιούμενος περὶ δῆθεν χριστιανικῶν ἀναγλύφων, ἐζήτησα ἄν' ἀποδείξω τὸν πρὸς παλαιὰ τοιαῦτα σεβασμὸν τοῦ λαοῦ ἐξηγούμενον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν ἐπ' αὐτῶν παραστάσεων πρὸς ἐπεισόδιά τινα τοῦ βίου τῶν ὁσίων ἀνδρῶν τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου Ἰσραὴλ· τὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ ἐπίστυον ὅτι παρίστα τὸ ἄγαλμα τοῦ Βελερεφόντου, τὸ δὲ ἀνάγλυφον τοῦ Θεοῦ τῆς ὑγείας Ἀσκληπιοῦ κατήνησε ἄν' πιστεύηται παριστῶν ἐπίσκοπόν τινα, πολὺ πιθανῶς τὸν ἀγιώτατον ἐπίσκοπον Τριμμυθοῦντος Σπυρίδωνα, διότι τὸ ἀνάγλυφον ἐδείκνυτο παριστῶν ἐπίσκοπον κρατοῦντα ράβδον, ἣν περιέβαλλεν ὄφις, οὕτω δὲ δῆθεν ἐξηγεῖτο τὸ ἐν τῷ ἀπολυτικίῳ τῆς πανηγύρεως τοῦ ὁσίου τούτου ἐπισκόπου «ὄφιν εἰς χρυσὸν μετέβαλες».

Ἀνάγλυφα λοιπὸν, ἀποδιδόμενα εἰς ὁσίους ἢ μάρτυρας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἴσως εἶδον ἕτεροὶ τινες, ἐγὼ ὅμως ὄχι. Τὰ ἀνάγλυφα τοῦ λεγομένου τῆς Θράκης ἱπέως, τὰ παρὰ τῷ λαῷ σεβασμοῦ ἀπολαύοντα ὡς εἰκόνες τοῦ ἀγίου Γεωργίου, συνεχῶς ἐν μέρεσιν ἑτέροις ἀπαντῶμενα, λείπουσιν ἐκ τῶν μερῶν, ὧν ἐπεχειρήσαμεν τῇ περιγραφῇ· ἀλλὰ σπάνιά εἰσι καὶ τὰ τεκμήρια τοῦ πρὸς τὸν μεγαλομάρτυρα σεβασμοῦ. Λόγου χάριν· Ἐκ δώδεκα ναῶν καὶ παρεκκλησίων ἐν Περιστάσει μόνον ἐν παρεκκλησίῳ μεθ' ἀγιάσματος σεμνύνεται ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἑνδέκα χωρίοις τῆς ἐκκλη-

σιαστικῆς παροικίας Γάνου καὶ Χώρας ὑπάρχουσιν ἐν χρήσει ναοὶ δεκαεξὲς ἢ δεκαεπτὰ (λειτουργούμενοι) τούτων δ' εἰς ἀνατίθεται εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. Ἐν μόνῃ τῇ Χώρᾳ πρὸ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν ἠρίθμησα ὀκτὼ παρεκλήσια καὶ ἐπτὰ ναοὺς, ἔξ ὧν οἱ δύο ἦσαν εἰς τοὺς Ταξιάρχας ἀνατεθειμένοι, τῶν δὲ παρεκκλησίων δύο ἦσαν Ἀἰγεωργόπουλα· ἐν Γάνῳ ἔξ ἑννέα ναῶν καὶ παρεκκλησίων οὐδὲ ἓν κτλ.

Ἐφρόνει καὶ ἔγραφεν ὁ Dumont ὅτι κατάλογος ἀκριβῆς τῶν ἐν Θράκῃ ναῶν πάντων δυνατὸν ἄν' διαφωτίσῃ τὴν ἐπὶ βυζαντινῶν γεωγραφίαν, παράδειγμα δὲ φέρει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν τῷ Πανίῳ παρεκκλησίων, παριστῶντα τὴν ἐπισημότητα τῆς πόλεως ταύτης καὶ μαρτυροῦντα τὴν ὑπαρξίν ἐπισκοπῆς ἀπολεσθεῖσης σήμερον· λέγει δὲ ταῦτα περὶ τοῦ Πανίου, ἐνῷ περὶ τοῦ Εὐδήμου μαρτυρεῖ ἐπίσης ὅτι ἔχει σχεδὸν ὄσα παρεκλήσια καὶ ἐκεῖνο, δεκατρία δηλαδὴ, οὐ παρατιθείς τὴν αὐτὴν κρίσιν ὅτι ἦν ἐπισκοπῆς ἔδρα καὶ τοῦτο, ὅπερ οὐδέποτε ἐγένετο.

Ἡμῖν ἐπιβάλλεται ἄν' παρακαλέσωμεν πάντας τοὺς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ταύτας παροικίας ἀνήκοντας Ἕλληνας ἵνα συλλέξωσι τὰς ἔτι σωζόμενας ἀπὸ σεισμῶν, ἐπιδρομῶν καὶ πυρκαϊῶν ἐπιγραφὰς καὶ μνημεῖα τέχνης, ἰδίᾳ βυζαντινῆς, καὶ τεμάχια χαρτίων, καὶ χειρογράφους κώδικας, ὧν εἰς τινα μέρη τῶν χωρίων τῆς γανοχωρηνῆς καὶ μυριοφυτινῆς περιοχῆς οἱ κλέπται κρύπτουσι τὴν ὑπαρξίν, οὐδενὶ ἐπιτρέποντες τὴν ἐξέτασιν, ἵνα μὴ δυσχεραίνηται τοιοῦτοτρόπως ὁ βεβαίως ἐπικείμενος ἐκπατρισμὸς καὶ ἡ προσεχῆς κλοπή.

‡

**Ἀποδημείωμα βραχὺ ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΚ-
ΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ** ἔπρεπεν ἐνταῦθα ἄν' ταχθῆ ὡς

τελευταῖον ἐδάφιον τοῦ περὶ «μνημείων λατρείας» τόσον μικροῦ λόγου. Εἴ τι ἂν κατορθώσῃ νὰ ἴδῃ τις, δυσωπῶν τοὺς καχυπόπτους δῆθεν φύλακας παλαιῶν ἀντικειμένων, αὐτὸ καὶ δύναται 'να γράψῃ. Λόγου χάριν· ἐν τῇ μονῇ Ἀγριδιανοῦ ὀλίγα πράγματα κατωρθώθη 'να ἴδωμεν ἐγὼ τε καὶ ὁ ἀδελφός μου, ταῦτα, ἃ καὶ ἐνταῦθα ἀναφέρω, διότι ἀπεκρύβησαν τὰ λοιπὰ· καὶ ὅμως ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1908 καταγγελίαι σφοδρὰ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλῆσιαν ἐγένοντο κατὰ τινος ἠγουμενοῦ καὶ λάθρα καθ' ἑτέρου κληρικοῦ, πωλησάντων εἰς ἀρχαιοκαπήλους Σταυρὸν ἀρχαῖον καὶ ἕτερα παλαιᾶς χριστιανικῆς τέχνης προΐοντα.

Ἀναγράφω λοιπὸν πάντα, ἄπερεῖδομεν, τὰ καὶ ὀλιγωτέραν ἀξίαν ἔχοντα βεβαίως καὶ διὰ τοῦτο ἀποσωθέντα. Σημειώσεις τινες στατιστικαὶ πρὸς τὴν «Ἐκκλῆσ. Ἀλήθειαν» ὑπὸ τοῦ πρώην Γάνου καὶ Χώρας καὶ νῦν Ἀγχιάλου τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ μητροπολίτου κ. Κωνσταντίνου σταλεῖσαι καὶ διασκευασθεῖσαι βεβαιούσι τὴν ἐν Γάνῳ τῷ 1909 ὑπαρξίν **Εὐαγγελίου** μεμβρανίνου «καλῆς γραφῆς» (τῆς ΙΑ' ἢ ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος⁵¹ ἴσως).

Εὐαγγέλιον ἕτερον, μεμβράνινον, γραφῆς τῆς ΙΓ', εἰς σχῆμα τέταρτον, λελωδημένον τὴν ἀρχὴν, τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος, εἶδον κατὰ σεπτέμβριον τοῦ 1891 ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ οἴκῳ Μυριοφύτου, οὐδ' ὑπὸ παλαιογραφικῆν, οὐδ' ὑπὸ ἱστορικῆν ἐποψίν ἀξίον προσοχῆς. Παρὰ δὲ τῷ μακαρίτῃ Γρηγορίῳ Φωτεινῷ εἶδε τῷ 1885 ὁ Ἀθ. Π. Κερα-

51. Ἐκκλῆσ. Ἀληθείας τόμου ΚΖ' σελ. 454.

μεὺς **Εὐαγγέλιον** τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος, κτῆμα τοῦ τότε ἐπισκόπου⁵² οὐχὶ τῆς ἐπισκοπῆς, ὅπερ ἐκφέυγει τοῦ προορισμοῦ τοῦ βιβλίου μου τούτου. Ἀναφέρει δ' αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἐν Ἡρακλείτῃ, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ὅτι κατεῖχεν ἐν παλαιότεροις χρόνοις αὕτη «πολλὰ τεύχη, ἐξ ὧν σώζονται σήμερον (εἰς οἴκτρὰν κατάστασιν ἱκανὰ χαρτῶα **Μιναῖα** καὶ ἄλλα τελετουργικὰ βιβλία, ἐν οἷς καὶ **πέντε μεμβράνινα Εὐαγγέλια καὶ Εὐαγγελιστάρια** ἀξιοσημείωτα, διαφόρων ἐποχῶν». Ὁ ἀτυχῆς οὕτω γράφει⁵³ μὴ δυνηθεὶς ἐκτενῆ 'να ἐπιστήσῃ προσοχὴν ἐπ' αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγὼ δύναμαι 'να συμμαρτυρήσω ἐν παρόδῳ ἰδῶν. Παρατήρησα μόνον ὅτι ἦσαν κάλλιστα διατετηρημένα τῷ 1891, ἀνήκοντα δὲ τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, μετεκομισθῆσαν ἀλλαχόθεν, ἴσως ἐκ τινος τῶν ἐν Ἐξαμιλίῳ μονῶν (ἴδε τοῦ βιβλίου μου τούτου σ. 21 καὶ 31).

Ἐν τῇ δυστυχεῖ μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου τοῦ Ἀγριδιανοῦ ἐσώζοντο τῷ 1896 **Εὐαγγέλιον** μεμβράνιον (ΙΒ'), μικροῦ σχήματος, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ τοῦτο λελωδημένον—**Παλαιὰ Διαθήκη**, χαρτίνη, γεγραμμένη οὐ μόνον διὰ γραφῆς ἀλλὰ καὶ διὰ μελάνης ποικιλοῦσης· καὶ — **ᾠρολόγιον**, χάρτινον χειρόγραφον καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ προηγούμενον, ἀνευ ἀρχῆς. Καὶ ἡ μὲν Π. Διαθήκη ἔφερε πρὸς τὸ τέλος τὴν ἐξῆς σημείωσιν

52 Ἀρχαιολογικὸν παράρτημα ΚΖ' τόμου Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου· σελ. 5 στήλη β'.

53. βλ. τοῦ αὐτοῦ Ἀρχαιολ. παραρτ. σελ. 6, στήλην β'.

1644, τὸ δὲ Ὁρολόγιον τὰ γράμματα ταῦτα· «Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἀπὸ τὴν Κερασιὰ, τοῦ ἐπονομαζομένου Ἀγριδιανοῦ».

Ἐν δὲ Μπλέα τῷ 1895 εἶδεν ὁ ἀδελφός μου Δημήτριος χειρόγραφον χαρτίνην Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, δῆλα δὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινοπόλεως, ἧς ἐν τέλει ἀνέγνω τάδε· «Χεῖρ Θεοκλήτου μοναχοῦ. Ἐγράφη ἐν τοῖς 1790, ὀκτωβρίου κ'».

Ἡ μνήμη αὐτοῦ ἀγεται τῇ 28 τοῦ μηνὸς τούτου. Ἄλλ' ἀπομνημονεύσεως ἄξιον ἔκρινα ὅτι ναοὶ καὶ μονύδρια ἐκέκτηντο παλαιὰς ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὅπερ ἐν τινι μέτρῳ καταδεικνύει ὅτι τὰ μονύδρια, πλὴν τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν Ἀγριδιανοῦ ὑφίσταντο καὶ πρὸ τριακοσίων ἐτῶν.

Προστίθημι, τέλος, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου, ἐν τῇ προμετωπίδι Μηνναίου τοῦ ἰουλίου ὁ ἀδελφός μου Δημήτριος ἀνέγνω ταῦτα· «Τὸ παρὸν Μηνναῖον ἀφιερῶθῆν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου περιέχει τὴν πρέπουσαν αὐτῷ ἅπασαν ἀκολουθίαν τοῦ φεβρουαρίου⁵⁴ μηνὸς μετὰ καὶ τῆς αὐτῷ νέας προσθήκης τοῦ τε οἴκου, καὶ ἀφιερῶθῆν εἰς χεῖρας τοῦ Διονυσίου μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου. Τῷ ὀσιωτάτῳ κυρίῳ κὺρ Διονυσίου μοναχοῦ. 1789».

54. ἰουλίου ἢ φεβρουαρίου;

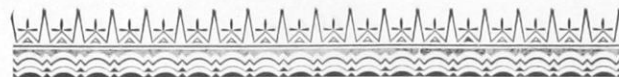
ΜΝΗΜΗ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΚΙΑΙ

ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΚΙΑΙ

ΟΥΔΕΙΣ ἀκριβῶς δύναται ἄνα εἶπη πότε καθιερώθησαν ἐν Γανοχώροις αἱ ἐκκλησιαστικαὶ παροικίαι, εἴτ' οὖν αἱ ἐπαρχίαι, καθὼς σήμερον λέγομεν· δῆλον οὖν αἱ ἐπισκοπαὶ Γάνου καὶ Χώρας, καὶ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως.

Ἡ καθίδρυσις ἐπισκοπῶν καὶ ἡ χειροτονία ἐπισκόπων προαπαιτεῖ τὴν ὑπαρξιν πλήθους χριστιανῶν, κατὰ γε σημερινὴν ἐκδοχὴν, δυναμένων ἄνα συντηρήσωσιν ἐπίσκοπον· κατὰ παλαιότεραν ἐκδοχὴν, ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, δῆλὰ γε δὴ περιουσίας ἱερᾶς, ἧς τὸ προῖον ἠδύνατο ἄνα συντηρήσῃ αὐτόν· ἀλλὰ καὶ τῶν κτημάτων τούτων ἡ καθίδρυσις προαπαιτεῖ τὴν ὑπαρξιν ἀρκετοῦ πλήθους πιστῶν, δωροφορησάντων τὰ κτήματα. Ἐν τούτοις οὐδαμῶθεν ἐγένοντο γνωστοὶ μητροπολίται ἢ ἀρχιεπίσκοποι Γάνου καὶ Χώρας παλαιότεροι τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, φρονῶ δ' ὅτι καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παροικία Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεώς ἐστι γηραιότερα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας τοῦ Γάνου. Δυστυχῶς, εἰς ταύτην μὴ τὴν γνώμην ἱστοριογράφου μαρτυρίας στεροῦ-

Μ. Ι. Γεδεῶν Μ ν ἡ μ η Γανοχώρων

μαι, στηριζόμενος ἐπὶ εἰκασίας, ἐχούσης μορφήν βεβαιότητος.

Α'

Καὶ ἡ εἰκασία αὕτη προέλευσιν ἔχει ἀπὸ τῶν «Τάξεων προκαθεδρίας». Ἐὰν, λόγου χάριν, εὖρωμεν ἐν αὐταῖς σημειουμένην ἐπισκοπὴν Γάνου, ἢ Μυριοφύτου, συμπεραίνομεν τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ἐν τινι καιρῷ· ἀλλ' ὁ καιρὸς αὐτὸς φαίνεται πολλῶ μετὰ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα κείμενος· Ὁ κατάλογος τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν ἐπισκοπῶν ὁ πρὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφῶ συνταχθεὶς ἀναφέρει ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἑρακλείας ἐπισκοπὰς ὑποκειμένας πέντε ἀπὸ Ἑρακλείας μέχρι Χερρονήσου, τρίτην δ' ἐν αὐταῖς τάττει τὴν Καλλίπολιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναφέρει τὴν ἐπισκοπὴν Πανίου, σιωπᾶ δ' ἐπισκοπὰς Μυριοφύτου καὶ Γάνου, οὐγ' ἀρχιεπισκοπὰς ἀναγράφει ὑπὸ τὰ ὀνόματα ταῦτα, πρέπει ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι τὰ χωρία τὰ εἰς τὰς σημερινὰς μητροπόλεις Γάνου-Χώρας καὶ Μυριοφύτου ὑπαγόμενα ἐποίμαινε ὁ ἐπίσκοπος Πανίου.

Ἐν τῇ «Διατυπώσει» Λέοντος τοῦ Σοφῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἑρακλείας τεταγμένων ἐπισκοπῶν ἠὲξημένος παρατηρεῖται, ἀπὸ πέντε εἰς δεκαεπτὰ· ἐπειδὴ δὲ καθιεροῦνται Περιστάσεως ἐπισκοπῇ, οὐδεμίαν ἔχομεν ἀμβολίαν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς ἐποίμαινε καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως ταύτης μέχρι καὶ τοῦ Γάνου ἴσως οἰκοῦντας χριστιανούς. Προσθεθείσθω

δ' ὅτι ἐμφανίζεται μετὰ τὸν Λέοντα Σοφὸν καὶ ἐπίσκοπος Ἑξαμιλίου. Ἡ ἐπισκοπὴ Μυριοφύτου λοιπὸν ἐδημιουργήθη μετὰ τὴν Θ' ἑκατονταετηρίδα, ἢ μᾶλλον ἐπλατύνθη, τοῦ πλήθους τῶν χριστιανῶν ἀξίου σημειώσεως παρ' ἡμέραν ἀποβαίνοντος· ὅτι δὲ καὶ ἡ πολίχνη Μυριοφύτου εἶχε μετὰ τὰ 900 καὶ μετὰ τὰ 1000 πληθυσμὸν ἀρκετὸν δεικνύεται, κατ' ἐμὲ κριτὴν, ἐκ τούτου· ὅτι οἱ χρονογράφοι, μιμνησκόμενοι τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1063, τὸ Μυριόφυτον ἀναφέρουσιν ὀνομαστί, τοιοῦτω τρόπῳ δ' ὑποδηλοῦσιν ὅτι μνείας ἀξία ἦν ἡ πολίχνη τότε, δυναμένη ἵνα συντηρήσῃ, δι' ἑαυτὴν καὶ τὰ περίξ, ἐπίσκοπον. Ἄλλ' ἡ περὶ Γάνου μαρτυρία, ὡς μέρους ἔχοντος ἀκμάζοντα χριστιανισμὸν, γίνεται, καθὼς ἀνέγνωμεν, μικρῶ πρὸ τοῦ 1050, ἔκτοτε δὲ μνεία γίνεται μονῶν, οὐχὶ δ' ἐπισκόπου Γάνου, καίτοι πληθὺς μοναστῶν καὶ μοναστηρίων ὑπονοεῖ ἢ καὶ ἀπαιτεῖ καὶ ἐπίσκοπον ἐπιβλέποντα.

Ἐν τοσοῦτω, οὐδαμοῦ τῶν ἐμοὶ γνωστῶν πηγῶν εὐρίσκω ἐπισκόπους καὶ ἀρχιεπισκόπους Μυριοφύτου καὶ Γάνου, ἢ πολὺ μετὰ ταῦτα, καίτοι ὁ πληθυσμὸς τοῦ Γάνου ἠδύνατο ἵνα συντηρήσῃ ἐπίσκοπον. Ὅτε, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1324, ὠρίσθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κων. σταυτινοπόλεως καὶ τῆς συνόδου αἱ κατ' ἔτος εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον εἰσφοραὶ τῶν μητροπόλεων τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ, ἢ ἀρχιεπισκοπῇ Γάνου ὑπεβλήθη εἰς δασμοφορίαν 50 κατ' ἔτος ὑπερ-

πύρων,¹ σχεδὸν 26 τουρκικῶν λιρῶν, ἐνῶ εἰς τὴν μητρόπολιν Ἑρικλείας σὺν ταῖς ἐπισκοπαῖς αὐτῆς ἐπεβλήθη δισμοφορία κατ' ἔτος 200 ὑπερπύρων, εἰς δὲ τὰς μητροπόλεις Παλαιῶν Πατρῶν 40, καὶ Λακεδαιμονίας καὶ Μελενίκου καὶ Μαδύτου ἀνὰ 36.

Ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἐκείνου μανθάνομεν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ παροικία Γάνου ἐτάττετο τελευταία ἐν ταῖς ἀρχιεπισκοπαῖς, μετὰ τὰς Βιζύης, Μαρωνείας, Προικοννήσου, Γαρέλλης, Δέρκου, Ἀρκαδιουπόλεως, Δήμνου, Λοπαδίου, Κυψελων, Ξάνθης, Μηδείας, Δράμας. Δεκαοκτὼ ἔτη κατόπιν, ὁ Γάνου, ὡς μητροπολίτης, ἐν γράμμασι συνοδικοῖς προτάττεται τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων Βιτζίνης, Ζιχνῶν, Δράμας, Τενέδου, Ἐξαμιλίου, Λιτίτζης καὶ Καλλιουπόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1347 εὐρίσκομεν ἀναφερομένην μητρόπολιν· ἀλλ' ἐν ἐγγράφῳ τινὶ κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1329 Μηνᾶς ὁ Γάνου γράφεται «καὶ ὑπερτιμος», οὗ ἕνεκα φρονῶ ὅτι εἶχε τότε τιμὴν καὶ δίκαια μητροπολίτου, ἴσως καὶ ὀλίγῳ πρότερον.

Πρὸ τοῦ 1324 ὁ πατριάρχης καὶ ἡ σύνοδος αὐτοῦ ἐχορήγησαν εἰς Κωνσταντῖνον τὸν μητροπολίτην Πηγῶν καὶ Παρίου (Μπίγας καὶ Κεμὲρ), λόγῳ ἐπιδόσεως, πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Γάνου.² Κατὰ τὸ 1324 οὕτως ἀναφέρεται ὁ Πηγῶν, δηλαδὴ «καὶ Γάνου» κατ'

1. Miklosich καὶ Mueller Acta Patriarcatu κλπ. τόμου Α' σελ. 128.

2. Acta, τόμου Α' σελ. 150.

ἐπίδοσιν,³ ἀπλῶς δὲ Πηγῶν τῷ 1316 — 1318. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1347, λόγῳ καὶ πάλιν ἐπιδόσεως, ἡ μητρόπολις Γάνου χορηγεῖται τῷ μητροπολίτῃ Κυζίκου Ἀθανασίῳ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ παροικία Γάνου ἐκέκτετο εἰσοδήματα ἄξια λόγου, δυνάμενα ἵνα συντηρησῶσι τὸν ἀρχιερέα. Εἰ κατεῖχεν αὐτὰ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἄγνωστον.

Ἐν ἐπιστολαῖς, σωζομέναις⁴, ὁ Γάνου ὑπεγράφετο ἄπαξ μὲν οὕτως, ἄπαξ δὲ Γάνου καὶ Χώρας, ὀλίγῳ πρὸ τοῦ 1578, ἀλλὰ τῷ 1590 βλέπομεν αὐτὸν Γάνου μόνον· εἶχεν ἄρα τὸν διττὸν τίτλον (Γάνου καὶ Χώρας) ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΣΤ' ἐκατονταετηρίδος, ἀπεδέξατο δ' αὐτὸν ἀπὸ τῆς ΙΖ' ὀριστικῶς, καίτοι καὶ τῷ 1601 Γάνου μόνον ἐγράφη ἐν τινι συνοδικῷ πρακτικῷ.

Ἀπὸ τοῦ 1837 ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ΣΤ' ὁ ἀπὸ Σερρών ἀπένειμε τῷ μητροπολίτῃ Γάνου καὶ Χώρας τὸ δικαίωμα ἵνα ἐπευφημῆται «ὑπερτιμος καὶ ἔξαρχος Θράκης παραλίας».

Εἰς συνοδικὰ πρακτικὰ ἀπὸ τοῦ 1329 — 1387 ὁ Γάνου τάττεται μετὰ τοὺς μητροπολίτας, πάντοτε τελευταῖος· ἄπαξ δὲ, ἐν γράμματι τῆς 2 μαΐου 1387 προτάττεται τοῦ (τελευταίου γραφομένου) Ρωσσίας, ὅπερ νομίζω γραφέν κατὰ λάθος ἀντὶ Ρωσίου. Ἐν γράμμασι πατριαρχικοῖς καὶ συνοδικοῖς τοῖς μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ' ἑκα

3. αὐτόθι σελ. 102.

4. Turcograecia. σελ. 330

του ταιηρίδος τὸν Γάνου βλέπω γραφόμενον μετὰ τὸν μητροπολίτην Μεθύμνης, πρὶν τῶν ἀρχιεπισκόπων Σκύρου, Φαναρίου καὶ Κερασσοῦντος,⁵ τοῦτο δὲ τῷ 1596, ἐνῶ τῷ 1561, ἐν ἐγγράφῳ Ἰωάσαφ πατριάρχου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ὁ Γάνου ὑπογράφεται, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν γράφεται, πρὶν τοῦ Ζιχνῶν, τοῦ Μονεμβασίας, τοῦ Χριστιανοπόλεως, τοῦ Ἀθηνῶν, τοῦ Κορίνθου, τοῦ Λαρίσσης, τοῦ Φιλιπποπόλεως κλπ. καὶ τῷ 1590, ἐν γράμματι Ἱερεμίου Κωνσταντινοπόλεως, ὁ Γάνου γράφεται πρὶν τῶν μητροπολιτῶν Καρπάθου, Καφᾶ, Χίου, Λήμνου, Μηδείας, Αἴνου κλπ.⁶ Ἀλλὰ πάντα κακῶς καὶ παρατύπως, ἀφοῦ αἱ ὑπὸ τὰ γράμματα τεθεῖσαι ὑπογραφαὶ φαίνονται ὑπογεγραμμέναι διὰ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς χειρὸς, καὶ βεβαίως ἐν Μόσχᾳ (τῆς Ρωσσίας) ὑπὸ κληρικοῦ τινὸς ἢ λαϊκοῦ, μετακομίσαντος ἐκεῖ τὰ παραδοξότατα ταῦτα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ γράμματα, ἐὰν ἐπιτρέπηται ἔν ἀποκαλέσωμεν αὐτὰ συνοδικὰ μετὰ τοιαύτην πλαστογράφησιν ὀνομάτων.

Ἐν γράμματι πατριαρχικῷ τοῦ 1668 ὁ Γάνου καὶ Χώρας, ὧν μητροπολίτης, φέρεται γεγραμμένος μετὰ τὸν Προικοννήσου, ἀρχιεπίσκοπον ὄντα, καὶ μετὰ τὸν Βιζύης, πρὶν τοῦ Σόφιας καὶ τοῦ Διτίτζης.⁷

5. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη κλπ. τόμου Α' (μόνου ἐκδοθέντος) σελ. 121, στήλη α'.

6. Regel, *Analecta Byzantinorussica*, ἐν Πετροπόλει, 1891, σελ. 78 καὶ 90.

7. Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη· τόμου Α' σ. 348

Ἄλλ' εἰς τὰ ὑπὸ ἰδιωτῶν μεταγεγραμμένα τοιαῦτα γράμματα δεόν ἵνα μὴ τείνωμεν προσοχὴν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τῶν μητροπόλεων τάξιν, ἀτάκτως τιθεμένων.

Μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ὁ Γάνου καὶ Χώρας καθώρισε τὴν θέσιν αὐτοῦ, φερόμενος ἐν μέσῳ τῶν μητροπολιτῶν Ξάνθης καὶ Λήμνου, καθὼς σήμερον.

Β'

Εἰς τὸν κατάλογον ἢ «Διατύπωσιν» Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἢ ἐπισκοπῆ Περιστάσεως ἀναφέρεται ἕκτη ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἡρακλείας ὑποκειμέναις ἐπισκοπαῖς, οὐδεὶς δὲ πρέπει ἔν ἀμφιβάλλῃ ὅτι ὁ ταύτης ἐπίσκοπος ἐποίμαινε καὶ τοὺς τοῦ Μυριοφύτου πιστούς. Ζήτημα δ' εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅχι πότε συνεστάθη ἰδίᾳ ἐπισκοπῆ Μυριοφύτου, ἀλλὰ πότε προσετέθη εἰς τὸν τίτλον Περιστάσεως καὶ ὁ «Μυριοφύτου». Ἐν τινι σημειώσει «περὶ τοῦ ποῖοι ἐκ τοὺς μητροπολίτας ἔχουν τὴν σήμερον ἐπισκοπὰς» ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Π. Κεραμέως⁸ ἀναφέρεται τετάρτη τῆς Ἡρακλείας ἐπισκοπῆ ἢ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως· ἀλλ' ὁ κατάλογος οὗτος σημειοῖ προδήλως τὴν μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ βεβαιότερον τὴν ἐν μέσῳ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος διοικητικὴν, οὕτως εἰπεῖν, διαίρεσιν τῆς ἐνορίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινοπόλεως·

8. Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκη Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Περίοδος Β', ἔτος Α', ἐν Σμύρῃ, 1876, σελ. 65—82. Ἴδε καὶ σελ. 61.

ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικωτάτη (!!!) ἐπιγραφή «ποῖοι ἐκ τοὺς μητροπολίτας» (!!!) δεικνύει τὸ οὐ σπουδαῖον οὐδ' ἀξιόχρεω τοῦ γράψαντος δῆθεν λεπτομερείας, περιττοῦ μάρτυρος ὄντος, ἀφοῦ γινώσκουμεν τῷ 1590, ἕνδεκα ἔτη μετὰ τὴν γραφὴν τοῦ σημειώματος («ποῖοι ἐκ τοὺς» κλπ.) τὸν Μυριοφύτου γραφόμενον ἄνευ Περιστάσεως, καὶ τὸν Πανίου γραφόμενον καὶ Χερρονήσου, ὀλίγον ἀτόπως.

Ἡ ἐπισκοπὴ Μυριοφύτου προεβιβάσθη εἰς μητρόπολιν ἐν ἰανουαρίῳ 1909, ὀρισθέντος ἤδη ὅτι, ὁ μητροπολίτης πρέπει 'να διαμένῃ τὸ ἡμισυ τοῦ ἔτους ἐν Μυριοφύτῳ, τὸ δ' ἕτερον ἐν Περιστάσει, ἣτις ἦν ἀρχήθεν αὐτὴ καὶ μόνῃ ἢ πρῶ·τότυπος καθέδρα τοῦ ἐπισκόπου.

Γ'

Περὶ τῶν κωδίκων τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ποιούμεθα λόγον, ἐφ' ὅσον δυνατὸν ἐστὶ, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δύο κεφαλαίων, ὧν τὸ Α' περὶ Γάνου καὶ Χώρας (μητροπόλεως), τὸ Β' περὶ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως (ἐπισκοπῆς).

Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας αἱ ἐξῆς ἄξιοι προσοχῆς εἰδήσεις διεσώθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐλ. Ταπεινοῦ ἐν τῷ ΚΘ' τόμῳ τοῦ «Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος», ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ 1861 — 1891·

1) ἡ σημείωσις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Γάνου καὶ Χώρας Νεοφύτου καὶ τῆς χειροτονίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Προκοπίου, ἣν ἀναγινώσκουμεν

κατωτέρω ἐν ἀριθμῷ ΛΕ' καὶ ΛΣΤ' τῆς ἀναγραφῆς τῶν μητροπολιτῶν — ἐπίσης ἡ σημείωσις περὶ Μακαρίου τοῦ νεωτέρου καὶ Μελετίου·

2) τρεῖς περιλήψεις συντομώταται τοπικῶν ἐγγράφων περὶ τῆς μονῆς ἀγίου Γεωργίου Ξενίτα, ὡς καὶ μία ἐκ τοῦ κώδικος περὶ τῆς μονῆς Ἀγριδιανοῦ, ὧν γίνεται μνεία ἐν λόγῳ περὶ μονῶν ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

Ὁ δὲ δῆθεν λόγιος καὶ ἔσθ' ὅτε διδάσκαλος ἀπέσωσεν εἰς τὰ «Θρακικὰ» δῆθεν αὐτοῦ (ἐκ. δοθέντα τῷ 1892) τὰς ἐξῆς εἰδήσεις ἐκ τοῦ παλαιότερου κώδικος·

1) τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὴν σύναψιν συνοικισίων· ἵνα βεβαιωθῇ ἡ μητρόπολις ὅτι ὁ γαμβρὸς οὐδὲν εἶχε πρὸς τὸν γάμον κώλυμα «ἐδέχθη ὁ μάρτυς ἄλυτον ἀφορισμὸν μετὰ ὠμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου, τὸν δὲ γαμβρὸν ἐβάλαμεν καὶ ὠμοσεν ἐντὸς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ εἰς τοῦτο ἐπιστάθημεν καὶ ἐδώκαμεν ἄδειαν στεφανωθῆναι εἰς πρῶτον γάμον»· δῆλον οὖν ὠρκίζοντο καὶ οἱ μαρτυροῦντες διὰ τὸ ἀνεμπόδιστον τοῦ συνοικισίου· τοῦτο εἰς τὸ ἔτος 1671

2) τὴν ἀναγομένην εἰς δωρεὰς τῇ μητρόπολει ἀμπέλων, ἀγρῶν ἢ μέρους ἐξ αὐτῶν, ἐπὶ ἐντολῇ 'να γραφῶσι τὰ τούτων ὀνόματα εἰς τὴν «πρόθεσιν» ἵνα γίνηται κατὰ τὰς ἱεουργίας τὸ μνημόσυνον αὐτῶν «διὰ δὲ τὸ βέβαιον ἐστρώθη (ἡ δωρεὰ δηλ.) εἰς τὸν ἱερὸν κώδικα, μηδὲν ἐναντιούμενος, ἐν βάρει ἀλύτου ἀφορισμοῦ» (τῷ 1680).

Σημειώσεως ἄξια διὰ τὰ χωρία ὁ τῆς ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου κώδηξ ὁ παλαιὸς εἶχεν ὀλίγα. Ἐκτὸς τοῦ περὶ τοῦ σχολείου γράμματος, ὅπερ ἐξέδωκα⁹, ὑπῆρχον ἐν ταῖς σελίσι 32 καὶ 33 «δύο ἔγγραφα, ἀφορῶντα τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος Σεραφεῖμ Μυριοφύτου, 1834, δεκεμβρίου 16, οἷς ἀκολουθεῖ καὶ ἕτερον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, τοῦ διαδόχου Νεοφύτου, ταυτόχρονον». Ταῦτα καὶ τὰ κατόπιν ἐνταῦθα συναπτόμενα γράφω κατὰ σημείωσιν ἀποσταλεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου Φωτεινοῦ, οὕτως αὐταῖς ἔχοντα λέξεσιν

«Ἐν τῇ 48 σελίδι κανονίζονται αἱ ἐνιαύσιοι μονεκκλησιαί, ὧν ἐπιβεβαιώσις ἐν τῇ 49 σελίδι. Ἐν δὲ τῇ 70 σελίδι, τῷ 1826, ἰανουαρίου 15, ἔγκειται ἔγγραφον δηλοῦν ὅτι ὁ Ἰωάννης Λεοντόπουλος μεταβαίνει ἀπὸ τῆς Μυριοφυτινῆς σχολῆς εἰς τὴν τῆς Ραιδεστοῦ καὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ Θεοχάρους Αὐδιμιώτου, ὃν διαδέχεται ὁ Ἀλεξανδρῆς κυρίτζη Μπίλια ἐπὶ ἑκατὸν γροσίων μισθὸν μηνιαῖον. Ἐπιβεβαιοῖ ὁ Μυριοφύτου Σεραφεῖμ.

Ἀκολουθοῦσι τῷ ἔγγράφῳ ἀφιερῶματα εἰς τὴν σχολὴν, μέχρι τῆς 72 σελίδος, μεθ' ἣν ἄρχεται κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς σχολῆς βιβλίων, ἅτινα κατόπιν ἐγένοντο τοῦ πυρὸς παρανάλωμα· ἀριθμοῦνται δὲ εἰς 150 σώματα, ἀπαρτίζοντα τόμους 232, ὧν πλείστα σπουδαία

9. Ἐκκλησ. Ἀληθείας τόμου ΛΒ' σελ. 299.

καὶ ἐκδόσεις ἀρχαῖαι, ὡς τὰ τοῦ Ἀριστοφάνους ἅπαντα, τὰ Εὐαγγέλια διὰ στίχων ἠρωϊκῶν, ΕΡΜΟΓΕΝΟΤΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ, χειρόγραφον, Λεξικά, ΛΟΓΙΚΗ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ, Πίνδαρος μετὰ σχολίων, Ρητορικαὶ, ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΕΡΜΟΓΕΝΗΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ, ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΠΕΡΙ ΜΕΤΡΩΝ κλπ. Γεωργίου Κοροσίου ἐξηγήσεις.

Ἐν δὲ τῇ 87 σελίδι φέρεται τὸ ἐφεξῆς

«Ἀωζ', μαῖτου ἀ'. Ὁ Μυριοφύτου Νεόφυτος ἐπιβεβαιοῖ

Δῆλον γίνεται, ὅτι ἐλθόντες ἐνώπιον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος οἱ προστάτες τῆς χώρας ταύτης, ἐδιωρίσθη ὁ Σταυρῆς κοινὸς παιδαγωγὸς ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ, νὰ τοῦ δίδωνται ἑκατὸν πενήντα γρόσια· τὰ μὲν 30 ἢ Ἐπισκοπῇ, τὰ δὲ 20 ὁ Ἅγιος Θεόδωρος, τὰ δὲ ἑκατὸν ἢ χώρα. καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ λομβάνη εἰς τὴν φυλλάδα ἐν γρόσιον, εἰς τὸν Ὀκτώηχον δύο, εἰς τὸ Ψαλτῆρι τρία, καὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον πέντε».

Ἐν τῇ 89 σελίδι σημειοῖ ἐν συνόψει ἐξ ἀρραβῶνας· παραδείγματος χάριν· «αωβ'. Φεβρουαρίου κέ'. Ἰδίᾳ γνώμῃ καὶ θελήσει ἔδωσεν ὁ Γεωργάκης Μιχάλη εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Παναγιώτη Μαρίαν λογοσήμαδον φλουρὶ ἕνα πολίτικον, καὶ ἡ Μαρία ἐν μανδῆλι, κατὰ τὴν συνήθειαν».

Ταῦτά μοι περιέσωσεν ἡ σημείωσις τοῦ Γρηγορίου Φωτεινοῦ, μᾶλλον δ' εἰπεῖν αὐτὰ μόνον ἐκ τοῦ παλαιοῦ κώδηκος ὡς τὰ μᾶλλον ἄξια σημειώσεως.

Ἐσημείωσε δὲ καὶ ὁ κ. Ἐλ. Ταπεινὸς ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδηκος ὅτι τῷ 1796 συνεστήθη ἐν Μυ-

10. Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ τῆς 17 ἰανουαρίου 1890, σελ. 122.

ριοφύτῳ Ἀδελφότης τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου (πατριάρχου Ἀλεξανδρείας) — ὅτι Νεόφυτος ὁ Μυριοφύτου διὰ διαθήκης (τῇ 30 μαΐου 1816 γραφείσης) «διατίθησι πάντα τὰ ἑαυτοῦ τῇ ἐπισκοπῇ Μυριοφύτου, ἀπαλλοτριῶν αὐτῶν τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους, μαρτυροῦντος καὶ τοῦ Γάνου καὶ Χώρας Γερασίου».

Δ'

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ ἀποβαίνει δύσκολος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς παλαιότερους αὐτῶν, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν τοὺς μέχρι τοῦ 1750, εἴτ' οὖν μέχρι τῶν μέσων τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος.

Παλαιότερος, οὗ μνησκείται μνημείον ἱστορικὸν, ὁ «Βίος καὶ πολιτεία Ἀθανασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως» ἐστὶν ὁ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ λατινόφρονος Ἰωάννου Βέκκου τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου¹¹

Α') ὁ Γάνου καὶ Χώρας οὗτος ὁ παλαιότερος ἔμεινε ἀνώνυμος. Ὁμόφρων τοῦ πατριάρχου Βέκκου χαρακτηρίζεται «ἡμιμόχθηρος, ἢ μᾶλλον ὀλομόχθηρος»: ὅς μὴ δυνηθεὶς εἰς τὰ δίκτυα τῆς κακοδοξίας αὐτοῦ ἵνα σαγηνεύσῃ τὸν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Γάνου μονάζοντα Ἀθανάσιον κακῶς αὐτῷ προσηνέχθη. Θεοδόσιον δέ τινα μοναχὸν ἐκ Ραιδεστοῦ, μαθητὴν τοῦ Ἀθανασίου, παρέδωκεν εἰς

11. Ἀθανασίου καὶ Ἰσιδώρου βίοι· ἔκδοσις Ἀθαν. Π. Κεραμέως. Ἐν Πετροπόλει 1905, σελ. 17, 18.

τὴν διάθεσιν τῶν ὁμοφρόνων· οὗτοι δὲ τοσοῦτον ἔδειραν ὥστε ἵνα μὴ ἐπιζήσῃ τῶν βασάνων ὁ εὐσεβῆς οὗτος καλόγηρος.

Β') δεύτερος μετ' αὐτὸν τάττεται ξένης ἐπαρχίας ἀρχιερεὺς, ἔχων κατὰ λόγον ἐπιδόσεως καὶ τὴν ἐπαρχίαν Γάνου· ἦν οὗτος ὁ μητροπολίτης Παρίου καὶ Πηγῶν, εἰς ὃν, μὴ δυνάμενον ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ταύτης ἵνα συντηρηθῇ, παρεχώρησε τὸ Πατριαρχεῖον τὴν ἐκκλησιαστικὴν παροικίαν Γάνου· ἐποίμαине δ' αὐτὴν κατ' ἐπίδοσιν ἄγνωστον πόσον, διότι μόνον τῷ 1324 καὶ τῷ 1325 εὐρίσκομεν αὐτὸν ἀναφερόμενον ἐν γράμμασι πατριαρχικοῖς. Περιέρχον δ' ὅτι εἰς δύο γράμματα ἀπολυθέντα τῇ 28 μαΐου καὶ τῇ 30 ἢ μᾶλλον 29 (τὸ δεύτερον) ἀναγράφεται ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ἱερᾶς συνόδου εἰς τὸ πρῶτον μόνον¹².

Γ') τρίτος τῶν γνωστῶν ἀρχιερέων Γάνου ἦν ὁ Μηνᾶς, οὗ τὸ ὄνομα εὐρίσκομεν ἀναφερόμενον ἐν πατριαρχικῷ γράμματι, κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1429 ἀπολυθέντι¹³.

Δ') ἀνώνυμος ἔμεινε καὶ ὁ τέταρτος τῶν ἐκ τῆς ἱστορίας ἡμῖν γνωσθέντων ἀρχιερέων Γάνου· ἡ παρουσία τούτου εἰς συνοδικὰς τινας συνεδριάσεις μαρτυρεῖται¹⁴ («Γάνου» μόνον ἄνευ ὀνόματος) ἐν ἔτει 1342 καὶ 1343. Τολμηρὸν εἰπεῖν ὅτι ἐκαλεῖτο Ἰωσήφ, διότι

12. Acta. τόμου Α' σελ. 102 καὶ ἐξῆς, 132, 135.

13. αὐτόθι, Α', σελ. 150.

14. αὐτόθι, Α'. σελ. 227, 230, 537.

Ε') Ἰωσήφ ἐστὶν ὁ πέμπτος τῶν ἡμῶν γνω-
στῶν, ἀκμάζων¹⁵ τῷ 1347.

Τῷ 1347, κατὰ Σεπτέμβριον ἴσως, καθαιρέ-
ται¹⁶ ὁ μητροπολίτης Γάνου, καθὸ παρὰ τὸ δέον
μετὰ τοῦ τῆς Ἐφέσου ἀναμίξας ἑαυτὸν εἰς τὰς
βαρλααμικὰς καὶ παλαμαίας ἔριδας· τὸν Γάνου
τοῦτον ὁ Γρηγορᾶς ὁ Νικηφόρος μαρτυρεῖ «πο-
λιὸν μὲν ἐπαγόμενον τρίχα, πολιὸν δὲ καὶ φρό-
νημα· καὶ ὅσον τὸν ἕξω φαινόμενον ἄνθρωπον
εἶχε ξυντετηκότα, τοσοῦτον ἀνθούντα τὸν μὴ
φαινόμενον· ὑπερόριος γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς, διὰ
τὸ μισεῖν πονηρῶν ἐκκλησίας καὶ λοιμῶν ξυ-
ναυλίας, ἐκ πολλοῦ γεγονῶς, πάσῃ τῶν ἀναγ-
καίων ἀνθαιρέτῳ στενοχωρία διετέλει δαπανῶν
τῆνεαυτοῦ ζῶν¹⁷», δηλὸν οὖν ἐστερεῖτο τῶν πρὸς
τὸ ζῆν. Ταῦτα περὶ τοῦ ἔτους 1351, ὅτε φαίνεται
ζῶν ἀλλὰ καθηρημένος· ἐν τινι δὲ συνοδικῷ
πρακτικῷ, ἴσως τῷ 1360 ἢ μικρῷ πρὸ τοῦ ἔτους
τούτου γενομένῳ, οἱ καθηρημένοι Ἐφέσου καὶ
Γάνου ἀριθμοῦνται μεταξὺ τῶν τεθνεώτων¹⁸.
Κατὰ μᾶλλον τοῦ 1371 ὁ ἄνθρωπος τοῦ καθαιρε-
θέντος ἐκείνου Γάνου, καλούμενος Συμεὼν, ἱερο-
μόναχος, ἀναγκάζεται ἵνα ὑποβάλῃ πίστει
ὁμολογίαν¹⁹. «ὁμολογῶ καὶ ἀσπάζομε καὶ φρονῶ
τὰ ὀρθὰ καὶ ὑγιῆ δόγματα . . . . καὶ ἀναθεμα-

15. Lequien, Oriens Christianus: τόμου Α' στήλη 1151.

16. Acta, A, σελ. 261.

17. Γρηγορᾶς, τόμου Β', σελ. 892 Βόρνης.

18. Acta, A', σελ. 408.

19. αὐτόθι, Α', σελ. 568.

τίζω τὸν Βαρλαάμ καὶ τὸν Ἀκίνδυνον ἐκίνον . .
. . . ἀναθεματίζω καὶ πᾶσαν τὴν ἔρρει καὶ κα-
κοδοξίαν αὐτῶν».

ΣΤ') ἔκτον τίθημι τῶν γνωστῶν μητροπολιτῶν
Γάνου, καίπερ οὐ τοιοῦτον κανονικῶς, Ἀθανά-
σιον τὸν μητροπολίτην Κυζίκου, λαβόντα κατ'
ἐπίδοσιν τὸν Γάνου, ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ
1347. Κατὰ αὐγουστον ἦν λαβῶν λόγῳ ἐπιδό-
σεως τὴν μητρόπολιν Βρύσεως, ἀλλ' ἐν τῷ μετα-
ξὺ τοῦ Γάνου καθαιρεθέντος, ἔλαβε προεδρικῶς
(δηλὰ δὴ κατ' ἐπίδοσιν) τὴν παροικίαν Γάνου²⁰,
ἣν ἄγνωστον ὁπόσον χρόνον ἐποίμανε· διότι ἔ-
τερος φέρεται

Ζ') Γάνου μητροπολίτης, ἴσως ἑβδομος τῶν
ἡμῶν γνωστῶν, τῷ 1361, κατὰ ἰούλιον μέλος τῆς
ιερᾶς συνόδου, ἄνευ μνείας ὀνόματος²¹. ἐπειδὴ
ἀναφέρεται Γάνου, χωρὶς ἐπεξηγήσεως ἐτέρας,
συμπεραίνω ὅτι ἦρθη ἀπὸ τοῦ Κυζίκου, πρὸ τού-
του τοῦ ἔτους, ὁ Γάνος.

Ἐπὶ τῆς παρεμφρήσεως Ἀθανασίου τοῦ Κυ-
ζίκου, ὠρισμένως δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1357, γινώ-
σκομεν ἐκ τῶν ἱερέων Γάνου τὸν σακκελίου τῆς
παροικίας τούτης Θεόδωρον· γινώσκομεν ἐπίσης
καὶ Γανίτην τινὰ Μανουήλ, ὡς καὶ τὸν ἐκ Χώ-
ρας πρωτοπαπᾶν τοῦ Μυριοφύτου Ἰωάννην²².

Ζ') ἴσως ὁ αὐτὸς ἄνευ ὀνόματος ἀναφερόμενος
τῷ 1361 Γάνου μητροπολίτης ἦν ὁ καὶ τῷ 1367

20. Acta, A', σ. 261.

21. αὐτόθι, σελ. 429, 490.

22. αὐτόθι, σελ. 374, 375.

χωρίς ὀνόματος ἀναγραφόμενος, διὸ καὶ τοῦτον ἔβδομον ἀριθμῶ, νομίζων εἶναι αὐτὸν τὸν προγενέστερον.

Η΄) Γάνου γνωστὸς ὁ Μηνᾶς, ὑπογραφόμενος ἐν πράξεσι συνοδικαῖς τῷ 1387 κατὰ μᾶιον²³, τῇ 2 καὶ τῇ 29 τοῦ μηνὸς τούτου.

Θ΄) ἔννατον θέλομεν τάξει τὸν ἐπὶ τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου (1439) ζήσαντα Γεννάδιον

Ι΄) καὶ μετ' αὐτὸν ἀμέσως τὸν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ἁγίας Σοφίας Γρηγόριον²⁴.

ΙΑ΄) λυπηρὸν ὅτι ἀπὸ τούτου (1450) οὐδένα μητροπολίτην Γάνου γινώσκουμεν ἐπὶ ἑκατὸν δέκα ἔτη, καὶ ἀναγκαζόμεθα δέκατον πρῶτον τῶν ἡμῶν γνωστῶν ἂν ἀναγράψωμεν τὸν Θεοφάνη, ὑπογραφόμενον ἐν γράμματι τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἀποσταλέντι κατὰ τὸ 1561 πρὸς Ἰωάννην τσάρον τῆς Ρωσσίας²⁵.

ΙΒ΄) ἀριθμοῦμεν συνεπῶς Παχώμιον, ὑπογράφοντα πρὸ τοῦ 1578 δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν πρωτονοτάριον τῆς Μ. Ἐκκλησίας, εἰς ὃν πέμπει ὄξος καὶ ζητεῖ τὴν λύσιν ἀποριῶν ἐπὶ συνοικεσιῶν τριῶν, ἂν ὑπάρχη τι δι' αὐτὰ κώλυμα νόμιμον. Εἰς τὴν μὲν ὑπογράφεται μόνον Γάνου, εἰς τὴν ἑτέραν ὑπογράφεται, καθὼς καὶ σήμερον, Γάννου καὶ Χώρας²⁶.

Ἄγνωτῶ ποῦ πρέπει ἂν ταχθῆ ὁ εἰς τὸ πρα-

23. Acta, Β', σ. 96, 97, 98. Τὸν Γάνον γράφει διὰ δύο νν.

24. βλέπε παραπομπὴν ἐν τῇ 15 σημειώσει.

25. Regel, Byzantinorussica. σελ. 78.

26. αἱ ἐπιστολαὶ ἐν σελ. 330—331 τῆς Turcograeciae.

κτικὸν τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου Παχωμίου τοῦ Πατέστου ὑπογραφόμενος Διονύσιος ὁ Γάνου, κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1585. Τῷ 1590 φαίνεται ὁ Κύριλλος (ἀρά γε ;), τῷ 1596 Διονύσιος (βλ. Σάθα Σχεδιάσμα περὶ Ἱερεμίου Β' σελ. 142). Μὴ λησμονήσωμεν ὅτι αἱ ὑπογραφαὶ τῶν πρὸς τοὺς ρώσσοις πατριαρχικῶν γραμμάτων Ἰωάσαφ τε καὶ Ἱερεμίου εἰσὶν ὑπόπτου κατασκευῆς.

ΙΓ΄) τὸ ὄνομα τοῦ δεκάτου τρίτου ἀρνούμεθα καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἀφ' ἧς καὶ τὸ τοῦ Θεοφάνους· ἐκαλεῖτο Κύριλλος, καὶ ὑπέγραψε γράμμα συνοδικὸν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' κατὰ μᾶιον τοῦ 1590.

ΙΔ΄) κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν ἱερὰν ἀποστολὴν τοῦ Κυρίλλου διεδέξατο ὁ Διονύσιος, ψηφισθεὶς πρὸ τοῦ 1596, διότι κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος εὐρίσκομεν αὐτὸν ὑπογεγραμμένον, ἐν ἀπριλίῳ μηνί, εἰς πατριαρχικὸν τι γράμμα²⁷. Ἴσως ἐπανελάβε τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τῶν Γανοχώρων, ἴσως ἕτερος ἐξελέγη Διονύσιος, ὁμώνυμος τῷ παλαιτέρῳ.

ΙΕ΄) ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων (φυλ. 180a) ἀναγινώσκειται²⁸ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ μητροπολίτου «Γά-

27. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη· τόμου Α' σ. 121.

28. ἐν τῷ Γ τόμῳ τῆς Μεσαιωνικῆς αὐτοῦ Βιβλιοθήκης ὁ κ. Κ.Ν. Σάθας παρέλιπε τὴν ψιλὴν ἀναγραφὴν τῆς πράξεως ταύτης, ἐννοεῖται καὶ τὴν μνείαν τοῦ Μακαρίου.

νου» χωρίς Χώρας ψηφίζουσι δὲ «τὸν ὀσιώτατον πρωτοσύγκελλον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν ψάλλοντα ἐν τῷ θείῳ ναῶ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, κατὰ τὸ Κοντοσκάλιον, παπὰ κὺρ Μακάριον». Ἄξιον κρίνω σημειώσεως ὅτι οὐχὶ τὸ ἀπὸ κοσμογενείας ἔτος ὑπεσημείωσαν, ὡς ἦν ἡ τότε συνήθεια, ἀλλ' αὐτολεξεὶ «ἔτει ἀρχαί του Θεανθρώπου Χριστοῦ». Τὸ τῶν ψήφων ὑπόμνημα διασώζεται καὶ ἐν τῷ Α' κώδικι τοῦ πατριαρχικοῦ Γραμματοφυλακείου.

ΙΣΤ') τῷ 1610 ἐφέρετο τὸ ὄνομα Νεοφύτου, λαβόντος ἀκολούθως τὴν Κερασούντα²⁹. Ἐν πατριαρχικῷ σιγιλλίῳ περὶ τῆς μονῆς ὀσίου Λουκά τοῦ Στειριώτου, γραφέντι κατὰ μαῖον τοῦ 1611, λέγεται ὅτι³⁰ ὑπογράφεται καὶ Γάνου Μελέτιος.

Ἄγνω ἵνως ὄνομα κακῶς ἀνεγνώσθη Μελέτιος Ἄπορίαν εὐλογον περὶ τῆς ὀρθῆς ἢ οὐκ ὀρθῆς ἀναγνώσεως τῆς ὑπογραφῆς δύναται ἵνα λύσῃ, ἢ ἵνα κατευθύνῃ πρὸς λύσιν, ἢ καθαίρεισι τοῦ Μακαρίου Σηλυβρίας, ἐν τῇ «Νομικῇ Συναγωγῇ» τοῦ Δοσιθέου (φυλλ. 302α) καθαρῶς ἀναγνωσκομένη, σωζομένη δὲ καὶ ἐν Α' κώδικι τοῦ πατριαρχικοῦ γραμματοφυλακείου, καὶ ἐκ φωνηθεῖσα κατὰ μαῖον τοῦ 1624, ἐξ ἧς ἀπο

29. ἐν σελίδι 42 (ἢ 67β) τοῦ Α' κώδικος τοῦ πατριαρχικοῦ Γραμματοφυλακείου κείται μεταγεγραμμένη πρᾶξις περὶ τοῦ πρωτεκδικίου τῆς ἐκκλησίας Χίου πρεσβυτέρου Κηρύκου Πασπάτη, γενομένη τῷ 1613 (χωρὶς ἀναγραφῆς καὶ τοῦ μηνός), εἰς ἣν ὑπογράφεται ὑπὸ πρῶην Γάνου καὶ πρῶεδρος Κερασούντος Νεόφυτος».

30. Acta monasteriorum τόμου Β' σελ. 148.

σπῶ τάδε: «ἔτι ἀρχιερατεύων ἐν τῇ μητροπόλει Γάνου καὶ Χώρας, διὰ πολλὰ καὶ παντοῖα ἐγκλήματα καὶ ἀτοπήματα, ἃ ἐτόλμησε, καθαιρέσει τελεία καθυπεβλήθη, πρῶτον ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ μακαρίτου κὺρ Νεοφύτου, εἶτα μετ' ἐκείνου ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ μακαρίτου πρὸ ἡμῶν κὺρ Τιμοθέου, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀξιώσει καὶ δεήσει τινῶν, μετετέθη καὶ ἀποκατέστη γνήσιος μητροπολίτης Νικαίας· καὶ πάλιν τὰ εἰωθότα αὐτῷ δράσας καὶ μάλιστα εἰς τὸ τῆς ἱεροσυλίας ἔγκλημα ἐμπεσὼν, ἀπέπεμψθη κακῶς καὶ ἐστερήθη καὶ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, καὶ πάλιν Γάνου καὶ Χώρας ἀρπακτικῶς καὶ ληστρικῶς ἐγένετο· εἶθ' ὡς παράνομος ἐκείθεν διωχθεὶς εἰς Οὐγγροβλαχίαν ἀρχιερατεύσων ἀπῆλθε, καὶ ὕστερον πάντων ἐπανελθὼν ἐνταῦθα καὶ εὐρῶν τὴν μητρόπολιν Σηλυβρίας χηρεύουσαν, μεσιτεία τινῶν ἀξιωματικῶν καὶ μεγάλων ἀνθρώπων καὶ ἐπαναγκάσει, κατέπεισε καὶ κατεδυνάστευσε τὸν τότε πατριάρχην κὺρ Τιμόθεον καὶ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν τῆς αὐτῆς μητροπόλεως . . . . . ὃς μαθὼν τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἔλευσιν τοῦ ἐπιβάτου καὶ τρισκαταράτου καὶ ἀντάρτου καὶ ἀναθεματισμένου Στραβομασείας Γρηγορίου, ἔδραμε καὶ ἦλθε πρὸς ἐκείνον, καὶ οὐ μόνον συνήγορος καὶ βοηθὸς ἐφάνη κατὰ πάντα καὶ συνεργὸς καὶ ὁμογενῶμων, ... ἀλλὰ» κλπ³¹. Περίεργον ὅτι, καὶ μετὰ τὴν διττὴν

31. Ἔπονται αἱ συνήθειαι τῷ τότε χρόνῳ καταγγελίαι, κατὰ κοινὸν τινὰ τόπον ἐκτιθέμεναι.

καθαίρεισιν, ἢ σχεδὸν εἰπεῖν παύσιν, ὁ Μακάριος ὡς «πρώην Γάνου καὶ Χώρας» συνυπογράφει εἰς (ἀρχιερατικά) ὑπομνήματα ψήφων, λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἱεράς συνόδου, κατὰ μᾶλλον τοῦ 1618 καὶ κατὰ τὸν μᾶλλον καὶ ἰούνιον τοῦ 1620. Ταῦτα κατὰ κώδικα πατριαρχικὸν ὑπομνημάτων, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1616 ὡς πρώην Γάνου καὶ Χώρας ἐτέθη συνυποψήφιος (ἀποτυχῶν) ἐν ἐκλογῇ μητροπολίτου Οὐγκροβλαχίας, τῶν ψήφων γενομένων ἐν Κωνσταντινοπόλει.

Βραχείας παρατηρήσεις ἀπαιτεῖ τὸ συνοδικὸν γράμμα τῆς καθαιρέσεως· πρώτην· ὅτι γινώσκομεν ἱερατείαν τοῦ Μακαρίου Γάνου καὶ Χώρας ἀπὸ τοῦ 1601—1610 (δῆθεν)· δευτέραν· ὅτι, κατὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν μητροπολιτῶν Νικαίας³², ὁ Μακάριος διετέλεσε Νικαίας ἀπὸ τοῦ 1610 — 1613, οὔτε δυνάμεθα ἄνα ζητῶμεν αὐτὸν μετὰ τὸ 1610 — 1613 ἐν Γανοχώροις· τρίτην· ὅτι Νεόφυτος ὁ πατριάρχης, ὃς καθήρσε δις τὸν Μακάριον, διεῖπε τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ 1607—1612, ὁ δὲ Τιμόθεος ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1620. Ἀλλὰ καθ' ὃν καιρὸν ἦν Γάνου καὶ Χώρας μητροπολίτης, πατριάρχης ἦν ὁ Νεόφυτος, ὁ καὶ καθαιρέσας, ὁ δὲ Τιμόθεος ἦν μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν, ἀφοῦ δ' ἐγένετο πατριάρχης, ὅτε ὁ Μακάριος ἦν Νικαίας, πρέπει ἄπο-

32. Νικαίας ἀρχιερεῖς ἀναγραφὴ αὐτῶν καὶ παρατηρήσεις ἐμαὶ ἐν Ἐκκλ.στ. Ἀληθείην· τόμ. ΛΒ' σελ. 286.

δεξώμεθα τὴν εἰς τὰ Γανόχωρα καὶ πάλιν ἀποστολὴν τοῦ Μακαρίου, κατὰ τὸ ἔτος 1613, ὅτε ἐξηγεῖται καὶ ἡ ὑπὸ Τιμοθέου καθαίρεις τοῦ ἀνθρώπου ὡς μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας. Ἀκουσίως ἄρα δεχόμεθα Μελέτιον, καὶ μετὰ τὰ 1610—11, μεθ' ὃν τάττομεν τὸν Νεόφυτον, καὶ μετὰ τοῦτον πάλιν τὸν Μακάριον τὸν ἀπὸ Νικαίας, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 1614 μέχρις ὀλίγου διαστήματος, διότι κατὰ μὲν τὸ 1615 Γάνου καὶ Χώρας ἦν Ἰγνάτιος, ἐν μηνὶ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1616 ὁ Μακάριος ἦν πεπαυμένος·

ΙΖ') Γερμανὸς ὁ πρώην Φιλίππων καὶ Δράμας ὑπεγράφετο ἐν τῷ κώδικι³³ εἰς τι πρακτικὸν τῆς 30 δεκεμβρίου 1616, ἐνῶ τῷ 1615 ἀνεφέρετο ἐν τῷ κώδικι Χώρας μητροπολίτης ὁ Ἰγνάτιος· ἴσως ἔμενεν ἐν Κωνσταντινοπόλει, μετὰ δὲ τὸν Γερμανὸν ἐπανελθὼν ὁ

ΙΗ') Ἰγνάτιος ἐποίμανε τοὺς ὀρθοδόξους τῆς παροικίας· ὁ Ἰγνάτιος παρητήσατο τὴν ἐπαρχίαν τῇ 1 ἀπριλίου 1624, ἔνεκα γήρατος καὶ

33. εἶδε τὸ πρακτικὸν ὁ κ. Ἐλ. Ταπεινὸς (ἐν ἡ'Ανατολικῷ Ἀστέρι) γράφων τῇ 24 Ἰανουαρίου 1890, σελ. 131).— Νεόφυτος δὲ Γάνου, οὗ τὸνομα ἀναγινώσκομεν ἐν πρακτικῷ συνοδικῷ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου, κειμένῳ ἐν 90 σελίδι τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας τοῦ κ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κερσομῆως, γέννημα τυγχάνει κακῆς ἀναγνώσεως. Ὁ τὸν ὑπ'ἀριθμ. 2 κώδικα τοῦ πατριαρχ. Γραμματοφυλακείου (τὸν ἄλλοτε 42 τοῦ ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου), ἐξ οὗ μετεγράφη τὸ πατριαρχικὸν γράμμα τοῦ Τιμοθέου, προσεκτικῶς ἐξετάζων εὕρισκε ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ τοῦ φύλλου 118 ὑπογραφὴν ἀρχιερέως, οὗ τὸ ὄνομα μὲν Νεόφυτος, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐπαρχίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται ἄνα ἀναγνωσθῆ Γάνου. Πᾶσαν ἄλλην ἐπαρχίαν καὶ λέξιν τὸ πρῶτον τῆς ὑπογραφῆς μέρος παρίστησιν ἢ τὸν Γάνου.

πυκνῶν ἀσθενειῶν «μὴ δυνάμενος κυβερνήσαι τὴν ἐπαρχίαν καὶ φοβούμενος ἵνα μὴ δῶ λόγον τῷ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδόσεως», καθὼς ἡ παραίτησις αὐτοῦ γράφει³⁴ ψευδολογοῦσα· διότι ὁ τὴν μητρόπολιν Γάνου καὶ Χώρας ἔνεκεν ἀσθενειῶν καὶ γήρατος παραιτησάμενος ἔλαβε τὴν μητρόπολιν Ἐφέσου ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν παραίτησιν καὶ ποιμάνας τοὺς ἐφεσίους ἔτος ἐν ἀπεβίωσε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1626· κατὰ δεκέμβριον δ' αὐτοῦ τοῦ ἔτους ἀποκατεστάθη εἰς τὴν Ἐφεσον ὁ πρῶν Ἐφέσου Γαβριὴλ, παυθεὶς πρὸ διετίς σχεδὸν ἔνεκα συκοφαντικῆς ἐκθέσεως τοῦ εἰς Ἐφεσον ἀποσταλέντος ἐξάρχου τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἱερομονάχου Σιλβέστρου, ὅς, ἀθροίσας τὰ ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ ὀφειλόμενα πατριαρχικὰ δικαιώματα, ἔγραψεν ὅτι οὐδὲν ἔδωκεν ὁ Γαβριὴλ, προκαλέσας οὕτω τὴν καθαίρεσιν³⁵.

ΣΗΜ. Τῆ 15 ἰουνίου 1623, κατὰ τὴν ἐν Γάνω-Χώρα ἱερατείαν τοῦ Ἰγνατίου, Ἀρσένιος ὁ ἔφημέριος τοῦ Γάνου ἐτέθη τρίτος ὑποψήφιος διὰ τὴν μητρόπολιν Ἀμασειας, ἧς ἐξελέγη μητροπολίτης³⁶ ὁ ἱερομόναχος Μελέτιος.

ΙΘ') τῆ 1 ἀπριλίου 1624 πιθανῶς, ἡ μικρὸν μετ' αὐτὴν, Ἰωαννίκιος ὁ ἱερομόναχος ἐψηφίσθη μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας, ὁ Λίνδιος ἐπιλεγόμενος (ἴσως ἐκ Λίνδου τῆς Ρόδου), ὅς μετετέθη τῷ 1636 πρὸς τῷ τέλει, φαίνεται, τοῦ ἔτους εἰς

34. Νομικὴ Συναγωγὴ Δοσιθέου, φυλ. 301β.

35. Νομικὴ Συναγωγὴ φύλ. 303α.

36. τῆς αὐτῆς φύλλ. 199α.

τὴν Ἡράκλειαν, καθαιρεθέντος τοῦ Ἡρακλείας Ἰερεμίου³⁷, ὅς ἀγνοῶ πόσον χρόνον (δῆλα δὴ μῆνας) ἐποίμανε τοὺς ὀρθοδόξους αὐτῆς· εἰς διαδοχὴν τοῦ ποιμαντικοῦ ἐν Γάνω Χώρα ἔργου τοῦ Ἰωαννικίου ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας

Κ') ἄγνωστος ἡμῖν· διὸ καὶ παρατρέχομεν αὐτὸν, οὐ καταριθμοῦντες.

Κ') εἰκοστὸς (δῆθεν) τῶν ἡμῖν γνωστῶν ἀριθμεῖται Ἰάκωβος ὁ πρῶν μητροπολίτης Σίδης, ἐκλεγείς τῆ 7 (ἡ μικρῶ πρὸ τῆς 7) αὐγούστου τοῦ 1637 καὶ παραιτησάμενος τὴν ἱερατείαν Γάνου-Χώρας τῆ 21 αὐγούστου 1639. Ἐν ὑπομνήμασιν ἀρχιερατικῶν ἐκλογῶν ἀπαντῶ τὸν Ἰάκωβον μετὰ ταῦτα συνυποψήφιον· εἰς τὴν ἐκλογὴν, παραδείγματος χάριν, μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1641, εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Καισαρείας Ζαχαρίου, κατὰ νοέμβριον τοῦ 1642 ψηφισθέντος (ἀντὶ τοῦ θανάτου Ἐπιφανίου)· εἰς τὴν ἐκλογὴν ὡς Βιδύνης τοῦ Σωφρονίου πρῶν Ἀθηνῶν, τῆ 7 μαΐου 1640 γενομένην, καὶ μετὰ πενταετίαν (ἀπὸ τῆς αὐτοῦ παραίτησεως ἢ ἐξαετίαν) εἰς τὴν ἐκλογὴν Καλλίστου τοῦ Συννάδων, κατὰ τὸ 1644. ὡς μητροπολίτου Λήμνου³⁸. Ὁ Ἰάκωβος, ὅς ἐνησχολεῖτο καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, ἦν ἐν τοῖς ζῶσι³⁹ τῷ 1649, σχολάζων.

37. περὶ Ἰερεμίου βλ. Προκόννησον ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών, σελ. 207.

38. Νομικὴ Συναγωγὴ φ. 321α, 325α, 326β, 123β, 328α, 129β καὶ πατριαρχ. κώδικες.

39. Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκη, τόμου Α' σελ. 117, 118. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἀθήναις, 1892, σ' 162

ΚΑ') τῇ 18 Σεπτεμβρίου τοῦ 1639 ἐκλέγεται Γάνου καὶ Χώρας ὁ μητροπολίτης πρώην Ρόδου Παῖσιος, συνυποψήφους ἔχων⁴⁰ τὸν μητροπολίτην πρώην Μηδείας Θεοδόσιον καὶ τὸν ἐπίσκοπον πρώην Ραιδεστοῦ Θεοφάνην. Μετὰ ἐννέα ἔτη ὁ Παῖσιος ὑπέβαλε παραίτησιν ἔνεκα τῶν χρεῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, τῇ 18 Μαρτίου 1648.

ΣΗΜ. Σημειώσεως ἄξιον κρίνω τοῦτο· ὅτι τῇ 2 Φεβρουαρίου 1644, δῆλον οὖν ἐπὶ τῆς ἱερατείας Παῖσιου, μητροπολίτης Ἀμασειας ἐκλέγεται Ἀρσένιος ὁ πρωτοσύγκελλος Γάνου⁴¹.

ΚΒ') μετὰ τὴν τοῦ Παῖσιου παραίτησιν, ἐξελέγη, τῇ 23 Μαρτίου 1648, Γαβριήλ ὁ πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας, ὅς, ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτὼ ποιμένας τοὺς ὀρθοδόξους, ὑπέβαλε παραίτησιν τῇ 26 Νοεμβρίου 1651, λόγῳ γήρατος· ἀλλ' ἄγνωστον εἶπερ ἔμενεν ἐπὶ πολὺ μακρὰν τῶν πραγμάτων· ἐν γράμματί τινι, σωζομένῳ ἄλλοτε ἐν τῷ μικρῷ (κατὰ τὸ σχῆμα) κώδικι τῆς μονῆς Ἀγριδιανοῦ, ἀνεγινώσκετο ἡ ὑπογραφή τοῦ Γαβριήλ ἐν ἔτει 1656. Ἐπιτόμημα ψήφων⁴² μαρτυρεῖ ὅτι

ΚΓ') κατὰ Μάρτιον τοῦ 1652, ἡ σύνοδος ἐξελέξατο, μετὰ τὴν τοῦ Γαβριήλ παραίτησιν, τὸν ἱερομόναχον Κοσμᾶν, οὗ ἡ ὑπογραφή ἐφέρετο

40. Νομ. Συναγ. φ. 326 β. Βλέπε περὶ Παῖσιου καὶ φ. 151β.

41. Νομ. Συναγ. φ. 125β.

42. Νομ. Συναγ. φ. 245 α. Ἐπισκοπικοὶ Πίνακες ὑπὸ Μ. Ι. Γ(ε-δων) ἐν ἡ' Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείῳ τόμου ΔΒ, σελ. 290.

ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ κώδικος τῆς Χώρας⁴³ ἕως τοῦ 1654. Καὶ πρέπει ἵνα τάξωμεν λοιπὸν

ΚΒ') πάλιν τὸν Γαβριήλ. ἀπὸ τοῦ 1654 ἢ 55 μέχρι τῶν μέσων Ἀπριλίου τοῦ 1657, ὅτε ἐξελέγη μὲν πατριάρχης Κωνσταντινοπόλεως, ἀλλὰ μετὰ δύο μόλις ἑβδομάδας ἐπαύθη καὶ ἔλαβε πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ τὴν μητρόπολιν Προύσης. Αὐτόθι καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἔτυχε⁴⁴, ἀπαγχονισθεὶς τῇ 3 Δεκεμβρίου 1659.

ΚΓ') αὐθις φαίνεται ὅτι ἔλαβεν ὁ Κοσμᾶς τὴν ἐπαρχίαν· διότι ἐν τινι μὲν μοναστηριακῷ γράμματι (τοῦ Ἀγριδιανοῦ) συντεταγμένῳ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1664 ἀνεγνώμεν τὴν ὡς μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας ὑπογραφήν αὐτοῦ, κατὰ Φεβρουάριον δὲ τοῦ 1668 μένων ἐν Κωνσταντινοπόλει ὑπέγραφε⁴⁵ ἐν πρακτικῷ συνοδικῷ.

ΚΔ') Δωροθέου ὑπογραφή δῆθεν ἀνεγινώσκετο ἐν τοπικοῖς πρακτικοῖς ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως ἕως τοῦ 1666, ἀλλ' ὁ μικρὸς κώδιξ τῆς μονῆς Ἀγριδιανοῦ ἀνεγράφεν ὀνόματα Ἀρσενίου, Συμεῶν, Κυρίλλου καὶ Χριστοφόρου. Τάττοντες τὰ ὀνόματα ταῦτα μετὰ μέρος, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἀρχιερεῖς ἐτέρων ἐπαρχιῶν γανίτας ἢ χωρηνοὺς, συναριθμοῦμεν

ΚΕ') Χριστοφόρον ἐν τοῖς μητροπολίταις Γάνου καὶ Χώρας, καθαιρεθέντα κατὰ Ἰανουάριον 1672, ὡς οὐδεμίαν μὲν ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων

43. Νομ. Συναγωγῆς φ. 245α· Ἀνατολ. Ἀστέρως ἔτος 1890, σελ. 131.

44. Μ. Ι. Γεδεών Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 586.

45. Ἱεροσολμ. Βιβλιοθήκης, τόμου Α' σελ. 348.

πρόνοιαν ἐπιδειξάμενον, ἀπὸ πολλοῦ δὲ καταλι-
πόντα τὴν ἐπαρχίαν⁴⁶ καὶ περιφερόμενον ἄγνω-
στόν που. Τὸν Χριστοφόρον ἠγνόει μὲν ὁ πα-
λαιὸς κώδηξ τῆς Χώρας, ἀνέγραφε δ' ἔν τινι
σελίδι ὁ κώδηξ τοῦ Ἀγριδιανοῦ· καὶ κατὰ τὴν
μαρτυρίαν τοῦ κώδηκος τούτου

ΚΣΤ') Ματθαῖος ὁ ἀπὸ Φιλίππων ἀνεγράφετο
εἰς τὸ ἔτος 1682, μεθ' ὃν ἐν τῷ κώδηκι τῆς Χώρας
ἀνεγράφετο ὁ

ΚΖ') Γερμανὸς, μέχρι τοῦ 1688, δῆθεν.

ΣΗΜ. — Εἰς τὴν ἀπρόθεσιν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ Ἀγριδιανοῦ
πρὸ τοῦ Γερμανοῦ ἐφέρετο τὸ ὄνομα Κυρίλλου ἀρχιερέως, καὶ μετὰ
τὸν Γερμανὸν Κωνσταντίου· καὶ τοῦτον μὲν ἀμέσως συναντήσομεν·
τάττω δ' ἐν ταῦθα

ΚΗ') Κύριλλον· καὶ κατόπιν ἀσφαλῶς τάττεται

ΚΘ') Κωνστάντιος, ἐκλεγείς, ἢ ἀφικόμενος εἰς
Χώραν, τῷ 1688 καὶ κυβερνήσας τὴν ἐκκλη-
σιαστικὴν ταύτην παροικίαν εἴκοσι σχεδὸν ἔτη
(καθὼς ἔγραψα⁴⁷ ἀλλαχοῦ) πιθανῶς δὲ καὶ πε-
ρισσότερον·

Λ') μετὰ τοῦτον ὁ γράψας διατριβὴν περὶ
τῶν μητροπολιτῶν Μελενίκου τάττει Ἀνθιμον
ἀπὸ τοῦ 1705—1716, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν μη-
τρόπολιν Μελενίκου. Ἄλλ' ὁ τοῦτο γράψας πολλὰ
γράφει ἀνυπόστατα καὶ ἀπίστευτα⁴⁸. Ἄν ὑπάρχη
Ἀνθιμος, πρέπει ἵνα ταχθῆ μετὰ τὰ 1710.

46. Νομ. Συναγωγῆς φ. 85β—86α.

47. Ἐκκλ. Ἀληθ. ΛΒ' σ. 390, 289. Φαβρικού Ἑλλην. Βιβλιοθήκη
ἐκδόσ. Ἀμβούργου, 1726, τόμου ΙΓ' σελ. 484 καὶ ἐξῆς.

48. ἀφοῦ τάττει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1705, ὅπερ ἐστὶ σφάλμα συγγνω-
στόν, λέγει αὐτὸν Ἀνθιμον τὸν ἐκ Γανοχώρων (τοῦτον δηλ.) αὐτὰ-

ΛΑ') ἢ «πρόθεσις» τοῦ Ἀγριδιανοῦ τάττει μετὰ
τὸν Κωνστάντιον καὶ πρὶν τοῦ Βαρθολομαίου
τὸν Ἰωάσαφ· Ἀπὸ γράμματός τινος⁴⁹ ἐμάθομεν
ὅτι τῷ 1722 διέμενεν ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ
συνεδρίαζεν ἐν τῇ συνόδῳ Γεράσιμος ὁ Γάνου
καὶ Χώρας, αὐτὸς, οὗ τὸ ὄνομα γράφεται Γρηγό-
ριος ἐν γράμματί τινι τοῦ 1722, ἐκδοθέντι ἐν Γ'
τόμῳ τοῦ βιβλίου Acta monasteriorum·

δέον ἵνα ζητηθῆ χρόνος ἀκμῆς Ἰωάσαφ, μεθ' ὃν

ΛΒ') Γρηγόριος, ὃν εὕρισκω ὑπογραφόμενον
ἐν γράμματι τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου⁵⁰, κατὰ
σεπτέμβριον τοῦ 1722, καὶ μετὰ τὸν Γρηγόριον

ΛΓ') Ἱερόθεος, ὡς ἐφέρετο κατὰ τὸ 1733 ἐν τῷ
παλαιῷ κώδηκι, μεθ' ὃν

ΛΔ') Βαρθολομαῖος, ὁ κτίσας τὸν ἐπισκοπι-
κὸν οἶκον μικρῷ πρὸ τοῦ 1744, ἀποθανὼν κατὰ
μάρτιον τοῦ ἔτους τούτου.

ΛΕ') Νεόφυτος ὁ πελοποννήσιος, ἀρχιδιάκο-
νος ὢν τοῦ τότε μητροπολίτου Νικαίας Καλλινί-
κου, ἐψηφίσθη, κατὰ τὸν 4 πατριαρχικὸν κώδη-
κα, τῷ 1744, κατὰ μάρτιον. Ὑπῆρχε δ' ἐν τῷ

δελφον τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου τοῦ Α', μὴ
σημειούμενον οὐδόλως ἐν τῷ κώδηκι τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ
Χώρας. Παραβλέπων τὰ πρόδηλα τυπογραφικὰ λάθη, παρατηρῶ ὅτι
ὁ φίλος κ. Ταπεινὸς ἐξώκειλεν εἰς σύρτιν ἀνιστορήτων καὶ ἀθεμέθλων
γνώσεων· διότι ἂν ἐγνωῆ Καλλινίκον τὸν Β', αὐτὸς ἦν ἐκ Καστανεῆς
τῶν Ἀγράφων, ἂν δὲ τὸν Γ', αὐτὸς ἦν ἐκ Νάξου· ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῆ
ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Ἀνθίμου ἐνυμφεύθη ἐν Γανοχώροις καὶ ἐν Νάξῳ ἢ
Καστανεῆς. Ἴδ' Ἀνατολ. Ἀστέρως σελ. 131 τόμου ΚΘ'.

49. Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκης τόμου Α' σελ. 315.

50. χειρόγρ. 605 Ἀγιοταφικοῦ μετοχίου, φύλλ. 358α, ὅπου ὑπεγρά-

μητροπολιτικῶ κώδικι σημείωμα Προκοπίου τοῦ μετ' αὐτὸν, οὕτως ἔχον·

«Εἰς τὸ αἰφνθ' ἔτος σωτήριον, σεπτεμβρίου 27, ἡμέρα παρασκευῆ, μεσοῦσης νυκτὸς, ἀπεδήμησεν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενος σεβασμιώτατός μοι γέροντας καὶ αὐτάδελφος Γάνου καὶ Χώρας κὺρ Νεόφυτος ἐν τῇ τοῦ Βύζαντος· Ἐγὼ δὲ, ἐπιτροπεύων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ καὶ μαθὼν τὸ συμβεβηκὸς ὅτι κινδυνεύει ἀπὸ θανατηφόρου πάθους περσεντζέ ὀνομαζόμενον τουρκιστὶ, καρκίνος ἑλληνιστὶ, ἀπῆλθον εἰς Βασιλεύουσαν, εὐρῶν (φεῦ)⁵¹ αὐτὸν δυσσημερεύοντα, τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντα, καὶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς κατὰ τὸ Χάσκιοϊ ἐνταφιασθέντα, ἐθρήνησα, ὡς εἰκὸς νῦν, στερηθεὶς τοῦ κατὰ πάντα μοι εὐεργέτου καὶ παμφιλτάτου μοι ἀδελφοῦ, καὶ καιρίως ἐλυπούμην, διὰ τε τὸ αἰφνῆδιον τοῦ θανάτου, ὁρῶν καὶ τὴν ὑπεβάλλουσαν ταραχὴν τῶν καλογήρων· ὡς εἶπερ ποτὲ ἄλλοτε, ἄλλοι μὲν ἐξωτερικῶς, ἄλλοι δὲ ἐσωτερικῶς, ὡς λύκοι ὠρυόμενοι ἔτρεχον, πίντα λίθον ἐκίνουν, κατὰ τὴν παροιμίαν, λαβεῖν τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ μου, μείνασα ἡ ἐπαρχία χηρεύουσα μὲ τόσους μουστερίδες ἡμέρας δέκα· Πρῶτον· ἐδόθη ὀρισμὸς βασιλικὸς διὰ τὸν Μιχαῆλ Ἀφθονιάτην· δευτέρον· βεράτι διὰ τὸν ἀρχιδιάκονον Σπυρίδωνα, νὰ λάβωσι τὴν ἐπαρχίαν.

51. ὁ κ. Ταπεινὸς τὸ σύνθημα ἐν τοιαύταις ἀφηγήσεσι φεῦ ἔγραψεν, ἄγνωστον διατὶ, (φῖ) !!!

Ὅμως ἡ θεία πρόνοια (οἷς οἶδε κρίμασι) ὤπλισε τὸν πυναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην τὸν οἰκουμηνικὸν πατριάρχην κύριον Σεραφεῖμ καὶ τὸν ἅγιον Ἀδριανουπόλεως κὺρ Διούσιον, ὁργάνῳ χρησάμενοι τὸν τιμιώτατον σκευοφύλακα τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐξοχώτατον ἀρχίατρον τοῦ ὑπερτάτου ὑπάτου Ραγούπ πασᾶ τῆς κραταιᾶς τῶν ὀθωμανῶν βασιλείας, κρατοῦντος σουλτὰν Μουσταφᾶ, καὶ ἔλαβεν ὀρισμὸν ὅτι «τὸ φερμάνι καὶ τὸ βεράτι νὰ μένουν ἄκυρα, ὁποῦ πρότερον ἐδόθησαν, καὶ ἐσὺ, πατριάρχα Κωνσταντινουπόλεως νὰ χειροτονήσης μητροπολίτην τῶν Γανοχώρων τὸν Προκόπιον τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀποθανόντος, ἐξ ἀποφάσεως». Τοιούτου ὀρισμοῦ δοθέντος, εὐθέως ἔλαβε ἰέλως ἡ ὑπόθεσις, καὶ ἔπαυσαν αἱ ταραχαὶ, καὶ ἔγιναν αἱ ψῆφοι ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, καὶ ἔλαβον τὸν θρόνον τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου, χειροτονηθεὶς ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ 1759 ἔτος τὸ σωτήριον, ὀκτωβρίου δὲ ἡμέρα τρίτη, μὲ δόσιμον ὑπέρμετρον 27,843 γρόσια καὶ ἄσπρα 105, καὶ ἔστω εἰς μνήμην αἰμνηστον. Δῶν δὲ ὁ ἅγιος Θεὸς τῇ ταπεινῇ μου ταύτῃ ποιίμνῃ τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἀξιώσοι ἅπαντας, καὶ ποιμένα καὶ ποιμνιον, τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας· Ἀμήν.

† Ὁ Γάνου καὶ Χώρας Προκόπιος⁵² ἐπεύχεται».

52. Ἄνατολ. Ἀστὴρ, τόμου ΚΘ' σελ. 132, ὅπου ἐν 7 στίχῳ τῆς ὑποσημειώσεως τὸ ἀνεξήγητον (φῖ).

ΛΣΤ') θανόντος ἐν Κων]πόλει τοῦ Νεοφύτου τῆ 27 Σεπτεμβρίου 1759, ἐχειροτονήθη τῆ 3 ὀκτωβρίου ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου καὶ κληρονόμος τῆς περιουσίας Προκόπιος, ὁ καὶ καταβαλὼν ἐπὶ τῆ χειροτονία ὑπὲρ τὰς 100000 φράγκων, οὐχὶ πάσας εἰς τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ταμεῖον· διότι 1000 μὲν φλωρία ἐδόθησαν εἰς τὸν κεχαγιὰν τῆς συζύγου τοῦ σουλτάνου, 200 εἰς ἐτέρους δύο θεράποντας ἀνακτορικοὺς καὶ τίς οἶδεν εἰς ἐτέρους τούρκους πόσα. Ταῦτα πάντα καὶ τὰς ἐπὶ καταλήψει τῆς ἐπαρχίας ραδιουργίας κληρικῶν ἀφηγείται ὁ Κομνηνὸς Ἰψηλάντης, παρ' αὐτῷ δ' εὐρίσκομεν ὅτι ἦν «ἀπολίτευτος τὸν τρόπον» ὁ Προκόπιος καὶ ὀργίλος, καίτοι πεπαιδευμένος⁵³. Κατὰ Ἰανουάριον 1770 μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Σμύρνης, ἀφοῦ κατάρθωσε πρότερον, ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1766 ζημιωθεῖσι χωρίοις τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ἵνα ἀνεγερθῶσιν ἀπὸ κοινῆς συνδρομῆς τῶν ὀρθοδόξων ὅσοι ναοὶ ἐβλάβησαν ἢ ἐκρημνίσθησαν, οἰκοδομήσας ἐξ ἰδίων χρημάτων τὸν ἐν Χώρα καθεδρικὸν ναὸν, καθὼς ὁ ἴδιος ἐσημείωσεν ἐν τῷ κώδικι τῆς Χώρας· ἀλλὰ κατάρθωσε, δυστυχῶς, ἵνα ὑποβιβάσῃ καὶ τὴν πτωχὴν μονὴν τοῦ Ξενίτα εἰς ἐνοριακὴν, λαμπροτέραν καὶ βεβαιωτέραν ἀπεργα-

53. ὁ Κομνηνὸς διηγείται τοῦτο· «Ταῦτα μαθὼν ἐγὼ, ἐντυχὼν τῷ Κυζίκου, εἶπον . . . διατὶ δὲν τὸν συμβουλευεῖς νὰ φέρεται καλὸν τὸν πατριάρχην δῆλα δὴ—· μὲ ἀπεκρίθη· Τὸν εἶπον πρό τινων μηνῶν, δὲν ἔφαγες μίαν ἡμέραν ἡσυχῶ ψωμὶ οὔτε εἰς τὰ Γανόχωρα, οὔτε εἰς τὴν Σμύρνην μὲ αὐτὸν σου τὸν ὀργίλον τρόπον. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σελ. 380, 709.

ζόμενος οὕτω τὴν ὑλικὴν καὶ, συνεπῶς, τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τοῦ βελτίονος μοίρας ἀξίου μοναστηρίου τούτου.

ΛΖ') Παῖσιος, ὁ πρῶν Εὐρίπου ἐν Ἰανουαρίῳ 1770 ἐκλεγείς, διέκρησεν ἄνευ σκανδάλων ἐννέα ἔτη, ὅτε διενέξεις ἀναφυεῖσαι μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ αὐτοῦ ἠνάγκασαν τὸ Πατριαρχεῖον ἵνα πέμψῃ μὲν ἐπιτροπικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Παϊσίου τὸν ἐπίσκοπον Ἰερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Ἰάκωβον πρὸς προσωρινὴν διοίκησιν, ἵνα διορίσῃ δὲ τῷ 1780, κατὰ μάρτιον, αὐτὸν μὲν μητροπολίτην Βόσνης, Γάνου καὶ Χώρας δὲ τὸν

ΔΗ') Κύριλλον τὸν πρῶν μητροπολίτην Βόσνης· ὁς ἔτη ποιμάνας δέκα—ὀκτῶ τοὺς ὀρθοδόξους, παρητήσατο τὴν μητρόπολιν τῆ 31 αὐγούστου 1798 εἰς Γερίσιμον τὸν ἀρχιδιάκονον Θεσσαλονίκης, ὁς ἐξελέγη Γάνου καὶ Χώρας. Διορισθεὶς ὁ Κύριλλος τῆ 16 Σεπτεμβρίου 1798 ἡγούμενος τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου (Καμαριωτίσσης) ἐδιώχθη καὶ ἐκεῖθεν κατὰ ὀκτώβριον 1800 (βλ. Γράμματα πατριαρχικὰ περὶ τῆς πατριαρχ. ἀκαδημίας· ἐν Κων]πόλει, 1903, σελ. 102 καὶ 119)· Ἀκολούθως ἐσχόλαζεν ἐπιῆξ ἔτη, μεθ' ἃ ἐξελέγη μητροπολίτης Δρύστρας (Τούλτσας τῆς ἐν Ρουμανίᾳ) κατὰ Ἰανουάριον 1806. Δυστυχῶς ἐπὶ τῆς ἐν Γάνῳ καὶ Χώρα ἱερατείας αὐτοῦ κατάρθωσε νὰ ὑποβιβάσῃ καὶ αὐτὸς μίαν μονὴν, τὸν Ξυλίνην εἰς ἐνοριακὴν. ἀπιστευτοὺς συρράφιας ψευδολογίας. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1798 ἐξελέγη καὶ ἐποίμανε τοὺς ὀρθοδόξους ὁ

ΛΘ') Γεράσιμος, ἀπὸ τοῦ 1798—1821. Πρὸς ἀκριβῆ σύνταξιν τῆς σειρᾶς τῶν μητροπολιτῶν βοηθοῦσιν ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ΔΖ' (δῆθεν) μητροπολίτου οἱ πατριαρχικοὶ κώδικες· καὶ κατ' αὐτοὺς ἐν μηνὶ μαρτίῳ τοῦ 1813, διέτριβεν ὁ Γεράσιμος ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ' τοῦ ἀπὸ Ἰδριανοπόλεως.

Μ') ὁ Λεόντιος διεῖπε τὰ κοινὰ πράγματα τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ ἀπριλίου τοῦ 1821 ἐπὶ δέκα τέσσαρα ὅλα ἔτη, μέχρι τοῦ μαΐου 1835, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σισσανίου καὶ Σιατίστης. Εἰς Χώραν ὁ Λεόντιος ἀφίκετο τῇ 3 φεβρουαρίου 1823 καὶ ἐκρίνετο «ἄξιος καὶ εὐλαβῆς τῆς ἱερῶς σύνης»⁵⁴ — διαμένων δ' ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ κράτους τῇ 30 ἰουλίου 1822 μετέσχε τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνας. Ἐν οὐδεμίᾳ σελίδι τοῦ σχετικοῦ πατριαρχικοῦ κώδικος εὑρον τὸν χρόνον τῆς ἐκλογῆς τοῦ Λεοντίου· ἀλλὰ μετὰ τὰ μέσα τοῦ 1821 φέρεται ὡς Γάνου καὶ Χώρας.

ΜΑ') μετ' αὐτὸν ἀνεδέξατο τὸ τοῦ ποιμνιάρχου ἔργον ὁ Μακάριος, μετατεθείς ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Κρήνης καὶ ποιμάνας ἐπὶ δύο ἔτη τοὺς ὀρθοδόξους. Ἀποθανὼν τῇ 15 ἀπριλίου 1837, κατὰ τὴν ἐν κώδιξι σημείωσιν, ἐτάφη ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἐν Χώρα οἴκου, μεθ' ὃν ἐψηφίσθη

54. βλ. τὰς ἐμὰς Σημειώσεις ἐκ σεισοπλήκτων βιβλίων, ἐν Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ τόμου ΔΒ', σελ. 297.

ΜΒ') Μελέτιος. Οὗτος ἀφηγείται τὰ καθ' ἑαυτὸν δι' ὀλίγων ἐν τῷ νεωτέρῳ κώδικι τῆς Χώρας⁵⁵. «Ἐν τῷ 1837 ἔτει, τῇ 22 τοῦ ἀπριλίου μηνὸς, καὶ τῆς βασιλείας τῶν ὀθωμανῶν σουλτάν Μαχμουτ τοῦ Β', καὶ πατριαρχείας τοῦ παναγιωτάτου κυρίου κυρίου Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου τοῦ ἀπὸ Σερρῶν μητροπολίτου, τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν κυροῦ Μακαρίου τὸ ζῆν ἐκμετρησάντος, καὶ τοῦ θρόνου χηρεύσαντος, θείῳ ἐλέει, κατὰ πρόνοιαν τῆς Ἐκκλησίας, ψήφοις κανονικαῖς, ὡς εἴθισται, προήχθημεν ἡμεῖς εἰς τὸν ἀγιώτατον τοῦτον θρόνον τῶν Γανοχώρων, πατρίδα μὲν ἔχοντες τὴν Μιτυλήνην, ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Μεθύμνης καταγόμενος, ἄνθρωπος δὲ τοῦ ἀοιδίου μου γέροντος Ἐφέσου κυροῦ Χρυσάνθου τοῦ Κυπρίου διατελοῦντες, ἐπίσκοπος τιτουλάριος Ἐλαίας χειροτονηθέντες καὶ ἐν τῇ εἰς βασιλεύουσαν ἀποδημίᾳ τοῦ ἡμεῖς ἐπιτροπικῶς διατελέσαντες χρόνον πρότερον. Κληρωθέντες τοιγαροῦν τὸν ἀγιώτατον τοῦτον θρόνον, ὃν καὶ ἐτιμήσαμεν διὰ τῆς ἐξαρχίας, ὡς ὀράται, καὶ παραγενόμενοι ἐνταῦθα τῇ τριακοστῇ μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, εὐηρεστήθημεν ἱκανῶς μετὰ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων ἐπαρχιωτῶν, ἄνευ τινὸς πρὸςβολῆς ἐναντίας.

Πρὸς αἰώνιον δὲ μνήμην ἰδίᾳ χειρὶ κατεστρώσαμεν ταῦτα τιθέντες ὑπ' ὄψεσι καὶ τῶν διαδε-

55. διέσωσε τὸ βιογραφικὸν ἀποσημείωμα ὁ κ. Ταπεινός· Ανατολικῶν Ἀστέρων ἔτος ΚΘ', σελ. 137—138.

ξομένων ἡμᾶς καὶ πρὸς ἔνδειξιν πάντων .1841, μηνὶ ἰανουαρίῳ.

† Ο ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ».

Κατὰ μᾶϊον 1841 ὁ Μελέτιος μετετέθη εἰς τὴν κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου περιζήτητον μητρόπολιν Δημητριάδος καὶ Ζαγορᾶς, τιμηθεὶς τῇ φήμῃ «ἐξάρχου Θράκης παραλίας» ὅτε τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας ἀνεδέξατο. Παρέλιπε δὲ ἵνα σημειώσῃ πότῃ Ἐλαίας ἐπίσκοπος ἐψηφίσθη, ὃ ποθοῦμεν ἵνα εὕρωμεν· διότι ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν τιτουλαρίων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, ἣν προχείρως ἀπήνυτιζεν ἀπὸ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων ὁ μακαρίτης Ἰωακείμ Φορόπουλος (ὁ κατόπι μητροπολίτης Πελαγονίας) οὐδένα σημειοῖ⁵⁶ Μελέτιον Ἐλαίας, οὐχ εὐρών. Τῇ 6 μαΐου 1841 μετέσχεν ὁ Μελέτιος (ὡς Γάνου καὶ Χώρας) τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου Ε' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου.

ΜΔ') Ματθαῖος ὁ Δημητριάδος ἔλαβε τὴν ἐπαρχίαν Γάνου καὶ Χώρας τῷ 1841, κατὰ μᾶϊον, ἀλλ' οὐ συνετῶς διοικήσας προεκάλεσε καθ' ἑαυτοῦ δυσαρρεσκείας, ὧν ἕνεκεν ἐπαύθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1845, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐστάλη

ΜΕ') Κύριλλος, ὁ μητροπολίτης Κοριτσᾶς, μετατεθεὶς τῇ 20 δεκεμβρίου 1845, ἐλθὼν εἰς Χώραν τῇ 26 μαρτίου 1846, καὶ μείνας ἄχρις αὐγούστου τοῦ 1848, ὅτε ἀπέθανεν. Ἐγεννήθη δ' ἐν Βερροῖᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐχρημάτισε μέγας ἀρ-

56. ἐν τόμῳ ΚΑ' Ἑκκλησ. Ἀληθείας, σελ. 55, 67 κλπ.

χιδιάκονος ἐν τῷ Πατριαρχείῳ καὶ ἐξελέγη μητροπολίτης Κοριτσᾶς τὸν φεβρουάριον τοῦ 1835.

ΜΣΤ') Κύριλλος ὁ βυζάντιος, ὁ Κυριακίδης, μετατίθεται εἰς τὴν μητρόπολιν Γάνου—Χώρας ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Σβορνικίου, κατὰ αὐγουστον τοῦ 1848. Διάκονος ὢν, ἐχρημάτισεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Κυρίλλου ἐπισκόπου Εὐδοξιάδος, προΐσταμένου τῆς ἐνορίας Ἐξ-Μαρμάρων εἶτα δὲ μητροπολίτου Ἄρτης· προσελήφθη κατόπι ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου ΣΤ' δευτερεύων τῶν διακόνων αὐτοῦ καὶ κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1837 ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Σβορνικίου· ὁ Κύριλλος Κυριακίδης μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἀδριανοπόλεως τῷ 1853, κατὰ μάρτιον.

ΜΖ') Χρῦσανθος, ὁ ἐκ Χώρας, πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Παναρέτου, οὗ ἦν ἀδελφὸς, ἐξελέγη κατὰ μάρτιον τοῦ 1853 καὶ ἀπέθανε τῇ 21 νοεμβρίου 1873 ἤδη παρητημένος (ἀπὸ ἀπριλίου) τὴν ἐπαρχίαν. Ὁ Χρῦσανθος διετέλεσε μέλος τῆς ἱερᾶς συνόδου κατὰ τὰ ἔτη 1866—1868, λαβὼν μέρος εἰς τὴν (τὸ δεύτερον) ἐκλογὴν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου ΣΤ' (10 φεβρουαρίου 1867) καὶ ἐχρημάτισεν ἔφορος τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀνασυσταθείσης τῷ 1866, τῷ 1867 καὶ τῷ 1868.

ΜΗ') Γρηγόριος Μισλιάνος (ἀπὸ τοῦ βουλγαρικῶν μοναστηρίου Μίσλας) μετετέθη τῇ 7 ἀπριλίου 1873 εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς «Θράκης Παραλίας» καὶ ἀπέθανε κατὰ ἰούλιον τοῦ

αὐτοῦ ἔτους, ταφείς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ξενίτα.

ΜΘ') Τιμόθεος Λαμπρίδης, ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Χαλεπίου μετατεθείς τῇ 17 ἰουλίου 1873, ἐφονεύθη ὑπὸ ληστῶν ἀλλοθρήσκων τῇ 12 μαΐου 1875 μεταβαίνων ἐκ τοῦ χωρίου Σεντουκι εἰς Χώραν. Εἶχε πατρίδα τὰς Σέρρας· ἐσπούδασεν ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης, ἐν ᾗ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ τῷ 1852· ὑπηρέτησε τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Ἀλεξανδρείας, χειροτονηθεὶς μητροπολίτης Ἑλιουπόλεως· ἀποχωρήσας ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἐκείνης, ἐψηφίσθη τῇ 23 αὐγούστου 1862 μητροπολίτης Χαλεπίου (ὑποκειμένου τότε τῷ πατριαρχικῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ).

Ν') Παρθένιος, ἐν Μηχανιώνᾳ τῆς Κυζίκου γεννηθεὶς, διάκονος Ἰωακείμ πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Κυζίκου κατὰ τὴν πρώτην καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἱερατείαν αὐτοῦ, ἐχειροτονήθη τῇ 22 μαΐου 1875, προαχθεὶς ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχidiaκόνου. Μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Σωζοαγαθοπόλεως τῇ 11 φεβρουαρίου 1881.

ΝΑ') Βενέδικτος Ἀδαμαντίδης· ἐκ Προύσης, τελειοδιδάκτος τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. σχολῆς (τῷ 1853) πρότερον Ἀγχιάλου μητροπολίτης· ἐποίμανεν ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι τοῦ φεβρουαρίου τοῦ 1886, ὅτε μετετέθη εἰς Πισιδεῖαν.

ΝΒ') Πολύκαρπος, ἐκ Χώρας, τελειοδιδάκτος τῆς αὐτῆς σχολῆς (τῷ 1860), ἐποίμανεν ἀπὸ 1886 ἕως ἰουλίου 1891, ὅτε μετετέθη εἰς Βάρναν· μετ' αὐτὸν αὐθήμερον ἐψηφίσθη

ΝΓ') Διονύσιος ὁ ἐκ Σκοπέλου, μετατεθείς ἐκ Ξάνθης· ἀπέθανε τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1897, σχεδὸν ὀγδοηκοντούτης, ἐν Χώρα·

ΝΔ') Κωνσταντῖνος Μικρούλης ὁ ἐξ Ἠπείρου, μετατεθείς τῇ 27 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Παραμυθίας ἔμεινε διοικῶν μέχρι τῆς 23 μαΐου 1900, ὅτε μετετέθη εἰς Σωζοαγαθόπολιν.

ΝΕ') Κωνσταντῖνος Βαλλιούλης ὁ θρᾶξ, ἐπίσκοπος πρώην Μυριοφύτου, ἐξελέγη Γάνου καὶ Χώρας τῇ 3 ἰουνίου 1900, μείνας μέχρι τῆς 3 ἰουνίου 1906, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Πισιδείας.

Μετὰ τὴν μετάθεσιν τοῦ Κωνσταντίνου τούτου ἐστάλη ὁ μητροπολίτης Βερροίας Κωνσταντῖος Ἰσαακίδης, ὁ βυζάντιος, ὅστις ἀμέσως ἀπέστρεξε τὴν ἐκλογὴν, διὸ τῇ 22 αὐγούστου 1906 ἐψηφίσθη ὁ σχολάζων (πρώην Μελενίκου)

ΝΣΤ') Κωνσταντῖνος Χατζῆ Ἀποστόλου, ἐκ Τεμέδου. Μετετέθη εἰς Ἀγχιάλον τῇ 10 μαΐου 1909.

ΝΖ') Σεραφεῖμ Σκαρούλης, ἐκ Καλύμνου, μετατεθείς τῇ 10 μαΐου τοῦ 1909 ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἰσιανίου, εὐδοκιμῶν ἐν τῷ ποιμαντικῷ ἔργῳ καὶ πᾶσιν εὐχαριστῶν τοῖς χριστιανοῖς, οἵτινες ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μετ' εὐλαβείας ἀναμιμνήσκονται μόνον τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Πολυκάρπου.

ΣΗΜ. — Οἱ τελευταῖοι τέσσαρές εἰσι τελειόφοιτοι τῆς ἐν Χάλκῃ σχολῆς. — Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν

μητροπολιτῶν ὁ ἐν τῷ ἀνατολικῷ Ἀστέρι
γράψας ἀριθμῆ καὶ Ματθαῖον ὡς ἀπὸ τοῦ 1780
— 88 ποιμάναντα, ὃν οὐδαμοῦ συνήντησα.

Ἐν κώδικι 11 τοῦ πατριαρχ. γραμματοφυ-
λακείου, ἐν σελίδι 229, φέρεται γράμμα πατρι-
αρχικὸν τοῦ 1662, μεταγραφὴν ὑπὸ ἀμαθεστά-
του γραφέως, σημειώσαντος Γάνου καὶ Χώρας
Ἀνθιμον. Φρονῶ ὅτι κακῶς ἀνέγνω τὴν ὑπογρα-
φὴν δηλοῦσαν οὐχὶ Ἀνθιμον, ἀλλὰ «Κοσμάν»·
ἀλλὰ καὶ, ἀνοήτως φερόμενος, ὑπέγραψε δύο μη-
τροπολίτας Χίου· Νεόφυτον, καὶ ἓνα «πρόεδρον
Χίου καὶ πρώην Ἀχριδῶν». Ἐπίσης πρέπει ἵνα
γραφῆ ὅτι, κατὰ τινα μαρτυρίαν ἐκδοθεῖσαν ἐν
τῇ «Πανδώρα»⁵⁷, ὁ Γεράσιμος ὑπέστη βίαιον
θάνατον τῇ 28 μαΐου 1821.

Προστίθημι ὅτι, ἐν γράμματι συνοδικῷ τοῦ
πατριάρχου Μεθοδίου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας περὶ
τῆς ἐν Εὐβοίᾳ μονῆς Γαλατάκη, ἀπολελυμένῳ
τῷ 1669, φέρεται ἡ ὑπογραφή Κοσμᾶ Γάνου
καὶ Χώρας⁵⁸.

Δυστυχῶς ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν μητροπολιτῶν
ΕΛΗΣΜΟΝΗΘΗ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΛΕΟΝΤΙΟΥ,
βεβαίως ἀμέσως μετὰ τὸν Χριστοφόρον· διότι
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δῆλον οὖν ὑπογραφή, ἀναγινώ-
σκεται ἐν γράμματι τοῦ πατριάρχου Διονυσίου
Μουσελίμη, ἀπολελυμένῳ κατὰ ὀκτώβριον τοῦ

57. τόμου ΙΔ' σελ. 204.

58. Ἱστορία τῶν ἱερῶν μονῶν· Μονὴ Γαλατάκη ὑπὸ Διονυσίου
Ἀλβανάκη ἐν Ἀθήναις, 1906, σελ. 46.

1972, ἑννέα μῆνας μετὰ τὴν τοῦ Χριστοφόρου
καθαίρεσιν⁵⁹.

Ἄρα τὸν τελευταῖον μητροπολίτην κ. Σερα-
φεῖμ πρέπει ἵνα ἀριθμήσωμεν ΝΗ', συνειδότες
ὅτι πολλοὶ Γάνου καὶ Χώρας ἀρχιερεῖς εἰς ἔτι
μένουσιν ἄγνωστοι, τουλάχιστον εἰς τὸν γρά-
ψαντα τὸ παρὸν βιβλίον.

Ε'

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΜΥΡΙΑΦΥ-
ΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ ἀποδεικνύεται δυσ-
χερέστατον ἔργον· οὔτε νῦν ἠδυνήθη ἵνα γράψω
συνεχῆ σειρὰν, οὔτε εἰς τὸ μέλλον ἐλπίζω ἵνα
συμπληρώσω τὴν ἀναγραφὴν· Ὁ τῆς «Χριστια-
νικῆς Ἀνατολῆς» φιλοπυνώτατος συλλέκτης Μι-
χαὴλ ὁ Λεκυήνης οὐδένα εὔρεν, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ
καθαίρεσει τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β' τοῦ
Μεγαλοπρεποῦς ὑπογραφομένου, μείναντος ἡμι-
γνώστου καὶ τούτου· διότι ἐν αὐτῇ, σωζομένη
ἐν τῇ «Τουρκογραικία» τοῦ Μαρτίου Κρουσίου,
κυρίως ἐν σελίδι 172 ἀναγινώσκεται ἡ ὑπογρα-
φὴ Προκοπίου ἐπισκόπου Μέρων καὶ Ἀθύρων
«ἔχοντος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μυριοφύτου».
Ἄλλ' ἀπεκρύβη τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ, τοιουτοτρό-
πως ὁ

Α') ἐπίσκοπος, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως,
ὁ κατὰ τὸ 1565 μένων ἐν Κωνσταντινοπόλει,
ἄγνωστος πῶς ὀνομάζετο· γνωστός ἐστίν ὁ

59. Μ. Ι. Γεδεών Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ ἐν
Κωνσταντινί, 1884, σελ. 116.

Β') Σέργιος. Μέλος τῆς συνόδου τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' διατελῶν κατὰ αὐγουστον τοῦ 1580 συνυπογράφει πράξει πατριαρχικῆ καὶ συνοδικῆ βεβαιούσῃ τὴν ἐκλογὴν Παϊσίου μητροπολίτου Μιτυλήνης⁶⁰, ἀπολελυμένη τῇ 6 αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου.

Περὶ Σεργίου Μυριοφύτου Γρηγόριος μὲν ὁ Φωτεινὸς ἔγραφέ μοι τῇ 7 μαρτίου 1890 «Τ. πομιμνήσκω τῇ ἡμετέρα ἀγάπῃ ὅτι ἔχω ἤδη τὰς (ἀρχιερατικὰς διαδοχὰς) τῆς Χίου ἀπὸ ἀλώσεως, σχεδὸν συμπεπληρωμένας, χρηζούσας ὁμως ἀναθεωρήσεως πρὸς συμπλήρωσιν. Ἐφρόντισα δὲ καὶ περὶ τῶν προκατόχων μου, ἐξ ὧν εἶδρον ἐν Λειμῶνι Μεθύμνης, ἐν τῷ διορισμῷ τοῦ Μιτυλήνης Παϊσίου, συνυπογράψαντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. πράξει μετὰ τοῦ Φιλιππουπόλεως Θεοφάνους καὶ τοῦ Λαρίσσης Ἰωάσαφ καὶ τὸν Μυριοφύτου Σέργιον, τῷ 1580». Ἐν κώδικι Μυριοφύτου τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπῆρχε μεταγεγραμμένον. Ἡ «Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη» καὶ ἡ περιγραφή τῆς μονῆς τοῦ Λειμῶνος ἔτος ἔχει 1590.

Γ') Εὐθύμιος· ἴσως ἐκλεγείς οὗτος μετὰ τὸν Σέργιον, ἄγνωστον πόσον χρόνον ἐποίμανε τοὺς πιστοὺς· τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ βλέπομεν ἐν ἐπιστολῇ Ἱερεμίου πατριάρχου τοῦ Τρανοῦ⁶¹ περὶ

60· Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη κτλ. τόμου Α' σελ. 173 (ἀριθμ. 15). «Τὰ ἐν Καλονῇ τῆς Λέσβου ἱερά σταυροπηγικὰ πατριαρχικὰ μοναστήρια» κτλ. (ἐν Κων]πόλει, 1900) σελ. 186.

61· Βυζαντινωρασικά Ἀνάλεκτα· σελ. 91.

τοῦ πατριάρχου τῆς Μόσχας, ἀπολυθείσῃ κατὰ μαῖον τοῦ 1590.

Δ') Γαβριήλ· γινώσκομεν ὅτι τῷ 1622 παραίτησιν ὑπέβαλεν «οἰκειοθελῆ καὶ ἀβίαστον» καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἡ σύνοδος τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, εἰδήσει καὶ γνώσει τοῦ Νεοφύτου μητροπολίτου Ἡρακλείας, εὐρεθέντος ἐν Κωνσταντινοπόλει, ἐξελέξατο

Ε') Λαυρέντιον τὸν ἱερομόναχον⁶². αὐτὸς ἦν ὁ τεθεὶς συνυποψήφιος τῷ 1630 κατὰ ἰούνιον εἰς τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Ἰσαὰκ Καισαρείας Καππαδοκίας (πρώην Χαλκηδόνας). τὸ ὑπόμνημα παρέλιπε τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου Μυριοφύτου τούτου⁶³, καίτοι ἡ ὑπογραφή αὐτοῦ φέρεται ἐν γράμμασι πατριαρχικοῖς μέχρι τοῦ 1636.

ΣΤ') Συμεὼν· ἐν τῷ καταστραφέντι, καθὼς ἤκουσα, μικρῷ κώδικι τῆς μονῆς Ἀγριδιανοῦ ὑπῆρχε κατεστρωμένη πρᾶξις τις μοναστηριακῆ, γενομένη ἐν ἔτει κοσμογενείας ΖΡΞΣΤ', δηλὸν οὖν θεογονίας 1658, ὑπὸ δὲ τὴν πρᾶξιν ἐφέρετο ὑπογραφή Συμεὼν ἐπισκόπου Μυριοφύτου.

Ζ') Νεόφυτος· ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ· κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1661, ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ Πισιδείας Ἰωακείμ, ὁ Νεόφυτος οὗτος ἐτέθη συνυποψήφιος. Μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη λιπὼν τὴν ἐπαρχίαν ἐδραπέτευσε, καθὰ μαρτυρεῖ τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ μετ' αὐτὸν ἦν δ' οὗτος

62· Νομικῆς Συναγωγῆς φυλ. 202β.

63· Νομ. Συναγ. φ. 296α.

Η') Θεοδόσιος ὁ ἀπὸ ἱερομονάχων. Τὸ τῆς ἐκ-
λογῆς αὐτοῦ ὑπόμνημα ἔστι τοῦτο ⁶⁴

Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως ἀπροστατεύτου μειάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Νεοφύτου φυγόντος ἀνεπιστρόφως δίχα τινὸς προτροπῆς καὶ καταλιπόντος τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ἀποίμαντον καὶ ἀνεπίσκεπτον πρὸ χρόνων ἰκανῶν, ἀφ' οὗ κινδυνεύει ἐρημωθῆναι ταύτην, ἡμεῖς οἱ ἐνδημοῦντες ἐνταῦθα ἐν Κων]πόλει ἀρχιερεῖς, προτριπῆ τοῦ παναγιωτάτου . . . . (κτλ.) . . . μετὰ γνώμης καὶ εἰδήσεως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου ἁγίου Ἡρακλείας, τοῦ προστάτου τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης, εἰσελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ ναφ τῷ πατριαρχικῷ . . . . (κλπ.) . . . πρῶτον ἐθέμεθα τὸν δισιάτατον ἱερομόναχον κὺρ Θεοδόσιον καὶ δεύτερον τὸν δισιάτατον ἱερομόναχον κὺρ Παΐσιον καὶ τρίτον τὸν δισιάτατον ἱερομόναχον κὺρ Ἀθανάσιον. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν (κτλ.). Ἐν ἔτει αχρσε', ἀπριλλίῳ κθ'.

Ὁ ἐπίσκοπος Θεοδόσιος ἐκλεγεῖς τῇ 29 ἀπρι-
λίου 1675 ἄγνωστον πόσον χρόνον διετέλεσε
ποιμαίνων τοὺς πιστούς·

Θ') μετ' αὐτὸν γνωστὸς ἡμῖν γίνεται Ἰωάσαφ,
ζῶν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1708—1714. Τὸ καθορί-
σαι τὸν χρόνον τῆς ἐν Περιστάσει καὶ Μυριο-
φύτῳ ἱερατείας αὐτοῦ ⁶⁵ ἀδύνατον.

Ι') Νικόδημος· τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὑρον ἐν τινι
γράμματι τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς, ἐπικυροῦντι
τὴν ὑπὸ Γερασίμου μητροπολίτου Ἡρακλείας
καὶ Ραιδεστοῦ πώλησιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ
πατρικῶν αὐτοῦ κτημάτων εἰς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν
Ἰωάννην Κακλικάν· τὸ γράμμα τοῦτο, συντα-
χθὲν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ (ἐν Κων)πόλει τῇ 24
φεβρουαρίου 1754 καὶ σὺν ἐτέροις κληρικοῖς

64. Νομ. Συναγ. φ. 227α καὶ 296 β.

65. βλ. Ἐπισκοπικοὺς πίνακας ὑπὸ Μ. Ι. Γ(εδεῶν) ἐν Ἐκκλησι-
ᾶ Ἀληθεία, τόμου ΔΒ' σελ. 270. Φαβρικήου Ἑλλην. Βιβλιοθήκη, ἐκδόσ.
Ἀμβούργου, τόμου ΙΓ' σελ. 488.

ὑπογραφὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου Μυριοφύτου,
σώζεται ἐν τῷ πρώτῳ πατριαρχικῷ κώδικι τῶν
σιγιλλίων. Ἄλλὰ καὶ ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος
Περιστάσεως Γρηγόριος Φωτεινὸς ἔγραφέ μοι
ταῦτα· «τὸν Νικόδημον εὑρον ἐν περιχωρίῳ ἀρ-
χαίου Μηναίου τῆς κώμης Πλατάνου, ἔνθα ση-
μειοῖ ὁ ἐκεῖ τότ' ἐφημερεύων «Γαβριὴλ τάχα
ἱερομόναχος ἀγιοπαυλίτης τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῷ
1752. Κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἔτος ἐφημέρευα ὁ εὐ-
τελής καὶ ἀνάξιος ἐδῶ εἰς τὸν οἶκον τῆς Ὑπερα-
ραγίας Θεοτόκου, τὸ χωρίον Πλάτανον, ἀρχιε-
ρατεύοντος τοῦ θεοφιλεστάτου κυρίου κυρίου
κὺρ Νικοδήμου, ἐν μηνὶ νοεμβρίου α'». Μετ'
αὐτὸν γινώσκωμεν τὸν Καλλίνικον·

ΙΑ') ὁ Καλλίνικος οὗτος ἐγένετο γνωστὸς ἡμῖν
δι' ἀντιμινσίου, σωθέντος ἀπὸ καταστροφῆς ἢ
βεβαιοτέρας ἀπεμπολήσεως ὑπὸ τοῦ μακαρίτου
Γρηγορίου Φωτεινοῦ, εὐρόντος ἐν τῷ παρὰ τὴν
Ἡρακλείτζαν μονυδρίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ
πέμψαντος αὐτὸ πρὸς τὴν ἐνταῦθα λαμπρῶς ἐρ-
γαζομένην ἄλλοτε Μεσαιωνολογικὴν Ἐταιρίαν,
κατέχουσαν τὸ κειμήλιον. Ἡ ἐπ' αὐτοῦ γραπτὴ
βεβαιώσις ἀγγέλλει ὅτι ἱεουργήθη «ὑπ' ἐμοῦ
τοῦ ταπεινοῦ Καλλινίκου τῆς ἀγιωτάτης ἐπι-
σκοπῆς Μυριοφύτου 1767». Ἴσως παρέτεινε τὴν
ἐν Μυριοφύτῳ ἱερατείαν μέχρι τοῦ 1784.

ΙΒ') Μελέτιος ὁ ἐκ Λέρου ἄγνωστόν ποτε
ἐξελέγη, γνωστὸν δ' ὅτι τοὺς ὀρθοδόξους ἐποί-
μανε μέχρι νοεμβρίου τοῦ 1794, ὅτε Μεθόδιος
μὲν ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὁ θεῖος αὐτοῦ

καὶ συμπολίτης ὑπέβαλε παραίτησιν, ἐψηφίσθη δὲ μητροπολίτης, τῆς ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος περιζητήτου⁶⁶ ἐπαρχίας Ἡρακλείας ὁ Μυριοφύτου Μελέτιος. Πρῶτος ἴσως ὁ Μελέτιος συνέπηξεν ἐπισκοπικὸν κώδικα ἐν Μυριοφύτῳ τῷ 1788, καὶ πρῶτος ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ συνέστησε σχολεῖον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐξασφαλίσας τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ.

ΙΓ') Νεόφυτος ἐξέλεγε μετ' αὐτὸν, οὗ ἡ ὑπογραφή ἐφέρετο ἐν τῷ κώδικι τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τοῦ 1795—1821 ἔτους, ὅτε καὶ οὗτος⁶⁷ σὺν ἑτέροις κληρικοῖς ἐφονεύθη, κατὰ τινα συγχρόνου μαρτυρίαν⁶⁸, τῇ 28 μαΐου τοῦ ἔτους τούτου. Ἦν δ' ὁ Νεόφυτος ἐκ Κῶ.

ΙΔ') Σεραφεῖμ' εἶχε πατρίδα τὴν Λίτιτζαν τῆς Θράκης· ἐποίμανε τοὺς ὀρθοδόξους μέχρι τοῦ 1834, ὅτε ἀπεβίωσε, ταφείς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου, ἐν Μυριοφύτῳ.

ΙΕ') Νεόφυτος ὁ ἐκ Περισταύσεως, Τσοκάνης ἐπιλεγόμενος· οὗτος μέχρι τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, γενομένης ἐν Ραιδεστῷ κατ' αἴτησιν τῶν ἐπαρχιωτῶν (οὐδαμῶς ζητηθείσης τῆς δῆθεν γνώμης

66. Μ. Ι. Γεδεὼν "Ἐγγραφοὶ λίθοι καὶ κεράμια" ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1892, σελ. ρνγ'.

67. τοῦτο κατὰ γραπτὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου Φωτεινοῦ, οὗ κατὰ καθῆκον ἐμνήσθη καὶ ἀνωτέρω, καὶ δι' οὗ γνωσταὶ μοι κατεστάθησαν εἰδήσεις τινὲς ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ κώδικος Μυριοφύτου· τοῦτον δὲ μελετήσας ὁ φίλος κ.' Ἐλευθ. Ταπεινὸς ἔγραψεν ἀμάρτυρά τινα ἐν τῷ "Ἀνατολικῷ Ἀστέρι" (σελ. 122 τόμου ΚΘ') παρατείνας τὴν ἱερατεῖαν τοῦ Μελετίου Μυριοφύτου μέχρι τοῦ 1805 καὶ τὴν τοῦ Νεοφύτου μέχρι τοῦ 1826.

68. βλέπε «χειρόγραφον τοῦ 1821» ἐν τῷ μφ ΙΔ' «Πανδώρας» σ. 204.

τοῦ Ἡρακλείας Διονυσίου), διετέλει ἡγούμενος τῆς ἐν Περισταύσει λεγομένης μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Κατ' ἐντολὴν δὲ τοῦ Ἡρακλείας τούτου, ὁ Νεόφυτος Μυριοφύτου μετέβη εἰς Ἡράκλειαν καὶ, τῇ 28 ἰουνίου 1845, σὺν τῷ ἐπισκόπῳ Μετρῶν Θεοκλήτῳ καὶ τῷ (περιοδευτῇ) ἐπισκόπῳ Μυρέων Κυρίλλῳ, διαταγῇ Μελετίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἐποίησαντο ψήφους ἐν τῷ ἐν Ἡρακλείᾳ ναῷ ἀγίου Γεωργίου, πρὸς ἀνάδειξιν ἐπισκόπου Παμφίλου, ψηφισθέντος Σεραφεῖμ ἱερομονάχου. Ταῦτα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ παλαιοῦ κώδικος Μετρῶν, ἀπολεσθέντος δῆθεν, ὡς ἔγραψάν μοι πρὸ ἑπταετίας, ἀποκρυβέντος, ὡς φρονῶ, πρὸς διευκόλυνσιν μοιραίου ἐκπατρισμοῦ. Ἀπεβίωσεν ὁ Νεόφυτος τῇ 21 φεβρουαρίου 1864 καὶ ἐτάφη ἐν ᾧ τόπῳ καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ· (νομίζω ὅτι καὶ Νεόφυτος ὁ τὸ ζῆν οἰκτρῶς ἐκμετρήσας ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἐτάφη).

ΙΣΤ') Γρηγόριος ὁ Λεοντόπουλος πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας, υἱὸς Ἰωάννου Λεοντοπούλου τοῦ διδασκάλου, μυριοφυτηνὸς, ἐψηφίσθη μετὰ θάνατον τοῦ Νεοφύτου, ἐν ἡλικίᾳ προβεβηκυῖα· ἐκ παιδὸς εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα καταταχθεὶς ἔλαβεν, ὡς ἔμαθον, τὸ ὄνομα Σισώης· ἐποίμανε τοὺς ὀρθοδόξους καὶ συμπολίτας αὐτοῦ μέχρι τῆς 3 νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1881, ὅτε ἀπεβίωσε.

ΙΖ') Γρηγόριος ὁ Φωτεινὸς, ἐκ Χίου, λόγιος ἀνὴρ, τέως ἐπίσκοπος Σιῶν (βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Χίου), ἐψηφίσθη Μυριοφύτου καὶ Περι-

στάσεως τῇ 17 Ἰανουαρίου 1882, ἐν Χίῳ μένων, ἀφ' ἧς ἀναχωρήσας ἦλθεν εἰς Κων)πολιν τῇ 22 φεβρουαρίου τοῦ ἔτους τούτου. Μοναχὸς τῆς ἐν Χίῳ βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς Νέας Μονῆς, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Μασσαλία ἑλληνικῆς ἀποικίας, ἡγούμενος εἶτα τῆς μονῆς ταύτης, καὶ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ Χίου. Ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἑξάρχος εἰς τὰς ἐν Κρήτῃ καὶ Θεσσαλίᾳ μονὰς καὶ ἀλλαχοῦ, διετέλεσε δ' ἐπὶ βραχὺ διάστημα χρόνου (ἀπὸ αὐγούστου 1872 — αὐγούστου τοῦ 1873) διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς. Ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Σιῶν τῇ 23 μαρτίου 1881 ἐν ἡλικίᾳ γεροντικῇ, χειροτονηθεὶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν Γαλατᾷ τῇ 24 μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (χειροτονηθέντος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ πρεσβυτέρου τοῦ νῦν μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας κ. Σεραφεῖμ Σκαρούλη).

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ διηρώνισεν ὁ Γρηγόριος Φωτεινὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Νεαμονησίων» εἰς δύο μέρη διηρημένων· βιβλίου περιλαμβάνοντος ἐπίσημα γράμματα εἰς τὴν ἐν Χίῳ Νέαν Μονὴν ἀναφερόμενα. Ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Μυριοφύτου καὶ Περιστασεως ἐγένετο ποιμὴν ἀληθῆς καὶ πατὴρ πνευματικὸς καὶ διδάσκαλος· περιερχόμενος δὲ ἰὰ χωρία συνεβούλευε καὶ περὶ διασώσεως ἀρχαιοτήτων καὶ εἴ τι ἂν συνήθροιζε διέσωζεν ἐν τῷ νεωτέρῳ τῆς ἐπισκοπῆς κώδικι. Εὐτυχῶς, τὰ κυριώτερα πρὸς ἐμὲ τῶν μεταγραφομένου πέμπτων ἔσωσεν οὕτω

παρ' ἐμοὶ πᾶν ὅπερ ἀθροίσας ἀπεταμίευσεν ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ κώδικι, καταστραφὲν τῇ 27 Ἰουλίου 1912. Γρηγόριος ὁ Φωτεινὸς, θανὼν ἐν ἀρχαῖς μαρτίου 1900, ἐν βαθυτάτῳ γήρατι, ἐν Χίῳ, ἔλιπε μνήμην ἀληθοῦς ἀρχιερέως ἑλλῆνος, σκιάζουσαν τὴν μνήμην τῶν ἐπιγενομένων καὶ πολλῶν ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ.

ΙΗ') Νικόδημος Κομνηνὸς, ἐκ Τενέδου, τελειόφοιτος τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, ὡς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν τρεῖς· ἔμενον ἐν Μυριοφύτῳ ἀπὸ τοῦ 1891 (ἐψηφίσθη τῇ 28 φεβρουαρι.) — 1894.

ΙΘ') Κωνσταντῖνος Βαλλιούλης ἐκ 40 Ἐκκλησιῶν ἐχειροτονήθη τῇ 20 Ἰουλίου τοῦ 1895, ἐπαύθη τῇ 2 δεκεμβρίου τοῦ 1899 καὶ μετετέθη κατόπιν εἰς Γανόχωρα.

Κ') Σμάραγδος Χατζῆ Εὐσταθίου, ἐκ Κρήνης· ἀπὸ τῆς 22 φεβρουαρίου 1900 — 1908.

ΚΑ') Φιλότηος Μιχαηλίδης· 1908 — 1212, ἐφ' οὗ ἡ τέως ἐπισκοπὴ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν μητροπόλεως.

ΣΤ'

ΕΡΓΑ ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ἐγένοντο βεβαίως ἐπὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἐν Γανοχώροις ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν, καὶ τούτων — ἐφ' ὅσον γινώσκω — δεόν ἵνα γένηται μνεῖα εὐμενῆς, διότι πάντοτε καὶ πανταχοῦ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προέγρεπον τοὺς ὀρθοδόξους εἰς ἐπιτέλειαν ἔργων τοιούτων καὶ προΐσταντο αὐτῶν, κατὰ συνήθειαν παλαιοτάτην ἐπικρατήσασαν ἀπὸ τῶν

πρώτων αιώνων τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας. Καὶ περὶ μὲν τῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνων οὐδὲν γινώσκομεν, διότι, εἴπερ ὑπῆρχον ἐν τισὶ μέρεσιν ἐπιγραφαὶ διαιωνίζουσαι τοιαῦτα κοινῆς ὠφελείας ἔργα κατεστράφησαν. Οἰαδήποτε λοιπὸν τοιαύτη μαρτυρία περιεσώθη, ἀναφέρεται εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ἰδίᾳ δ' εἰς τοὺς μετὰ τὴν ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδα· προγενέστεραι μαρτυρίαι, ἐν παλαιοῖς ἀποσωθεῖσαι χειρογράφοις, ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς πράγματα ξένα πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν· ἐπὶ παραδείγματι· Γρηγόριος ὁ Φωτεινὸς, ἰδὼν, κατ' αἴτησίν μου, χειρόγραφον τετρενάγγελον ἀποσωθὲν ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἡρακλείτζαν μονῇ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἀνέγνω τὴν ἐξῆς ἐν αὐτῷ σημείωσιν ἠκιστα θεραπεύουσαν τὴν ἡμετέραν περιέργειαν διὰ τὸ τῶν εἰδήσεων ἀόριστον· «Ἐξωνήθη τὸ ἱερὸν τετρενάγγελον παρὰ τοῦ ἱερωτάτου ἐπισκόπου Ἐδέσσης Βαρνάβα τοῦ Ἀτταλειώτου πρὸς τὸν ἐν μοναχοῖς ἱερώτατον ἀδελφὸν Ἰωσήφ». Ἀγνοῶν τὸ χειρόγραφον καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγράφη, οὐδὲν δύναμαι ἄλλο εἶπω περὶ Βαρνάβα Ἐδέσσης.

Μετὰ τὰς ἐν τῇ μονῇ Ἀγριδιανοῦ σωζομένας ἐπιγραφὰς, τὰς ἀναφερομένας εἰς οἰκοδομὰς κρηνῶν, ἐπιγραφὴ παλαιὰ ἐπὶ κρήνης, ἐν Ἀγίῳ Ἀθανασίῳ, ἀνωθεν τῆς Χώρας ἰδοῦ τι ἀφηγεῖται μετεγράφη αὐτολεξεὶ ὑπὸ τοῦ πανοσιωτάτου κτίτορος τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κ. Διονυσίου, ἔστι δ' ἡ παλαιότερα τῶν ἐπιγραφῶν,

ὧν ἔχω γνῶσιν, καὶ διὰ τοῦτο παρατίθημι ταύτην ὡς ἔχει, διαιρέσας τὰς ἐν αὐτῇ λέξεις

† ΑΝΑΚΕΝΗΣΘΗ Τ ΠΑ
ΡΟΥΣΑ ΒΡΗΣΙ ΠΑΡΑ ΤΟΤ
ΕΒΛΑΒΕΣΤΑΤΟΤ ΙΕΡΕΟΤ ΠΑΠΑ
ΚΤΡ ΓΕΟΡΓΙΟΤ ΚΑΙ ΗΚΟΝΟΜΟΤ
ΓΑΝΟΤ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ Ο ΠΑΤΗΡ ΔΙΜΗ
ΤΡΙΟΤ ΙΕΡΕΟΤ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΣΤΑΜΠΟΛΙ
ΕΠΙ ΕΤΟΤΣ
ΖΡΝΕ ΕΝ ΜΗΝΗ ΙΟΥΛΙΟ
ΕΙΣ Α'

Ἡ βρύσις ἀνηγέρθη δαπάναις ἐνὸς ἑλλῆνος πρεσβυτέρου γανοχωρηνοῦ, ἐκ Κασταμπόλεως, χωρίου τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας, τῇ 1 ἰουλίου 1647, ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Παϊσίου· φαίνεται δ' ὅτι Γεώργιος ὁ πρεσβύτερος εἶχεν υἱὸν, πρεσβύτερον ἐπίσης, Δημήτριον.

Ἐν τῷ χωρίῳ Μηλέα, ἐπὶ τῆς βρύσεως τῆς παρὰ τῷ ναῷ τὴν ἐξῆς ἀνέγων ἐπιγραφὴν, μαρτυροῦσαι καὶ ταύτην ὅτι πρεσβύτερος τῆς ἡμετέρας παροικίας ταύτης ὁ Γεώργιος οὐ μόνον τὴν κρήνην, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον κατεσκεύασεν

† ΕΦΕΡΘΗ ΤΟ ΠΑΡΟΝ
ΗΔΟΡ ΚΕ ΑΝΗΓΕΡΘΗ
ΕΚ ΒΑΘΡΟΝ ΔΙΑ ΕΞΩ
ΔΟΤ ΚΕ ΚΟΠΟΤ ΓΕΟΡΓΗ
ΟΤ ΙΕΡΕΟΣ ΚΕ ΤΟΝ ΓΟΝΕ
ΟΝ ΑΤΤΟΤ. ΕΤΟΣ 17.7

Συνετελέσθη λοιπὸν ἡ κοινῆς ὠφελείας αὐτῆ πρᾶξις ἐπὶ Κωνσταντίου μητροπολίτου Γάνου καὶ Μ. Ι. Γεδεῶν Μ ν ἡ η Γανοχώρων 8

Χώρας τῷ 1707. Ἐπὶ δὲ Προκοπίου φαίνεται συμπληρωθεῖσα ἡ οἰκοδομὴ τῆς ἔξω τῆς Μηλέας (ἢ Μηλιοῦ) γεφύρας, διότι ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴ «ἔτος 1768 ἐν μηνὶ αὐγούστῳ» τοῦτο μαρτυρεῖ.

Νεόφυτος δ' ὁ Γάνου καὶ Χώρας ἀνήγειρε διαπάναις ἰδίαις τὴν ἔξω τοῦ ἐν Χώρα μητροπολιτικοῦ οἴκου κρήνην, αὐτὸς ἐξοδεύσας καὶ εἰς ὀχεταιγώγησιν ὕδατος· ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφὴ φαίνεται δῆθεν εἰς δεκαπεντασυλλάβους πολιτικούς στίχους συντεταγμένη, ἀλλὰ πολὺ κακοζήλους, καὶ φέρει χρόνον κατασκευῆς ἴσως, ἡ συμπληρώσεως τῆς οἰκοδομῆς, τὴν 20 ὀκτωβρίου τοῦ 1755, συμπεπληρωμένη δ' ἔχει οὕτως

† Ὁ χρήμασι συχροῖς καὶ ἰδρῶσιν . . . κτλ.
Ὁ χρήμασι [τοῖς ἑαυτοῦ] συχροῖς [τε] καὶ ἰδρῶσιν
οἰκέοις τόδε ἤδιστον καὶ ἄφθονον τοῖς πᾶσι
κομίσας ὕδωρ καὶ τήνδε περικαλλῆ [τὴν] κρήνην
οἰκοδομήσας ὁ Γάνου (καὶ) Χώρας μητροπολίτης
πέλει κλεινὸς Νεόφυτος ὁ ἐκ Πελοποννήσου,
εἰς μνημόσυνον ἄληστον αὐτοῦ καὶ τῶν τεκόντων.

Ἐπὶ τοῦ Βαρθολομαίου, τῷ 1744 συνεπληρώθη ἡ μικρῶ πρὸ τούτου τοῦ ἔτους ἀρξαμένη κατασκευὴ τοῦ μητροπολιτικοῦ τῆς Χώρας οἴκου, στενῆς καὶ μακρᾶς οἰκοδομῆς, ἐχούσης ἐν ἐνὶ ὀρόφῳ μακρὰν αἴθουσαν μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων δωματίων, ὧν τὸ μεγαλύτερον (πρὸς τὸ μέρος τοῦ Γάνου τετραμμένον) ἐχρησίμευεν ὡς αἴθουσα συνεδριάσεων τῶν προκρίτων. Ἐπὶ τοῦ Προκοπίου ἀνηγέρθησαν ἐκ βάρων ὅσοι τῶν ναῶν ἐκρημνίσθησαν ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῆς 25 ἰουλίου τοῦ 1766. Ναοὶ δὲ τινες ἀνηγέρθησαν καὶ

μετὰ ταῦτα, καθὼς ὁ τῆς Κοιμήσεως, ὁ λεγόμενος καὶ μοναστήριον, ἔξω τοῦ Γάνου, ἐπὶ Λεοντίου μητροπολίτου, πρὶν τοῦ 1834, καὶ πρὶν αὐτοῦ ὁ τῆς Θεοτόκου ναὸς ἐν Εὐδημίῳ, τῷ 1811, ἐπὶ Γερασίμου μητροπολίτου· ἕτεροι δὲ μετ' αὐτόν.

Οἱ ναοὶ τῆς ἐπαρχίας Περιστασέως καὶ Μυριοφύτου φαίνεται ὅτι πάντες ἀνηγέρθησαν μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1828. Μνεῖαν ἐνταῖθα ποιῶμαι τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἑρακλείτζης, μετοχίου τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει βασιλικῆς καὶ πατριαρχικῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς· ἐκ παραδόσεως ἔχω μαθὼν ὅτι, μετὰ τῶν ἐτῶν 1770 — 1780 οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρακλείτζης ἐξεχώρησαν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων τὸν ναὸν, καὶ μετὰ τινα ἔτη — τῷ 1784 — ἐγένετο ἡ συμφωνία τῶν ἱερέων Ἑρακλείτζης καὶ τῶν ἰβηριτῶν, περὶ τῆς ἔγγραφῃ πρότερον ἐν 51 σελίδι τοῦ παρόντος. Καὶ ἀναγράφεται μὲν ἔτος τὸ 1784, ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὰς ὑπογράφας τῶν μαρτύρων εὐρίσκεται ἡ τε τοῦ Καλλινίκου Μυριοφύτου καὶ ἡ τοῦ Γάνου καὶ Χώρας Κυρίλλου, πράγματι τότε ποιμαίνοντος τοὺς γανοχωρηνοὺς, οὐδεμίαν δ' ἀμφιβολίαν ἔχω περὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ μεταδόντος μοι τὰς εἰδήσεις τὰς ἀναγομένας εἰς τὸ μετόχιον τοῦτο, γράφω καὶ τὴν εἶδησιν ταύτην ἐνταῦθα, παρατηρῶν ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρέτεινα τὴν ἱερατείαν τοῦ Καλλινίκου μέχρι τοῦ 1784.

Μαρτυρίαν ἐτέραν ἀπὸ χειρογράφων οὐδεμίαν ἔχω. Πολλάκις ἐζήτησα ἵνα μοι πέμψωσι τοιαύτας σημειώσεις ἀπὸ τῶν ἐν Ἑρακλείτζῃ χειρο-

γράφων μεταγράφοντες· εἰδὲν ἀπεστάλη μοι μέχρι σήμερον· Δυστυχῶς, οὔτε τῶν ἐν τῇ Χώρα χειρογράφων καὶ τῶν παλαιῶν ἐντύπων βιβλίων προέφθασα ἵνα χρησιμοποιήσω πληροφορίαν τινά. Μέχρι τοῦ 1875 ἐσώζοντό τινες χειρόγραφοι κώδικες ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μητροπόλεως Χώρας, ἐξ αὐτῆς δὲ λαμβάνοντες οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου χειρόγραφα, κατεσκευάζον χιρταγετοὺς ἢ κατέστρεφον, κατὰ διάφορα σχέδια παιδικά. Εἰ δ' ἔμειναν εἰς ἡ δύο διδακτικῆς ὕλης κώδικες, οἱ καθὼς ἔμαθον, μετὰ τῶν τριῶν ἀπὸ τοῦ 1603 κωδίκων τῆς μητροπόλεως κατεστράφησαν ἐν τῇ πυρκαϊᾷ τῆς 27 ἰουλίου 1912.

* * *

ΕΝΤΑΤΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΡΑΦΩΣΙ ΤΑΤΤΑ

ὅτι, ὁ μετὰ τὸν Γάνου καὶ Χώρας Ἰωάσαφ ΔΒ' (μᾶλλον ΔΓ') μητροπολίτης ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ εἶχε τὸ ἐπώνυμον Σωτήρης· ἦν λόγιμος κληρικὸς, ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, ἐπαινούμενος ὑπὸ Δημητρίου Προκοπίου (ἐν ἀπαριθμῆσει τῶν νῦν ἀνθούτων ἐν τῇ Ἑλλάδι λογίων γραικῶν) τῷ 1721). Ἀφικόμενος οὗτος ἐκ Βενετίας εἰς Ἀθήνας μετὰ τὸ 1714 ἠγόρασεν οἰκίαν ἐξ ἰδίων ἐκεῖ καὶ συστήσας σχολεῖον ἐδίδαξεν αὐτὸς ἐν αὐτῷ. Ἦν εἰδήμων τῆς ἰταλικῆς, τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λα-

69. βλέπε τοῦ παρόντος μου βιβλίου σελ. 91 καὶ τὰς 34—37 τίτρου βιβλίου μου «Τυπάλδου-Στάη συμμορίας», συνεκδοθέντος τῷ παρόντι ἐν ἐκείνῳ γίνεται μνεία ἀσθερικῆ τῶν ἐν Βενετίᾳ κακοχηῶν τοῦ Σωτήρη τῷ 1707.

τικῆς, καὶ ἐκήρυτε τὸν θεῖον λόγον. Μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Μονεμβασίας τῷ 1728·

ἐπίσης δέον ἵνα προστεθῇ ὅτι, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν 112 σελίδων τοῦ παρόντος συγγράμματος ἀπεβίωσε τῇ 29 ἰουλίου 1913, ἐν Κων) πόλει, ΣΕΡΑΦΕΙΜ ὁ Γάνου καὶ Χώρας·

συγχρόνως σχεδὸν ἐμάνθανον ὅτι, ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ὁ Γάνου καὶ Χώρας ἐχειροτονήθη μητροπολίτης τῇ 4 ὀκτωβρίου 1759, ἐν τῷ ναῶ τῆς Θεοτόκου τῷ ἐν Μουχλίῳ τῆς πρωτευούσης, ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Μελετίου Λαρίσσης, τοῦ κατοπιν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ Προϊλάβου, καὶ τοῦ ἐπισκόπου Βοντίσης, ὧν οὐ σημειοῦνται τὰ ὀνόματα ἐν ἐπισκοπικῷ κώδικι Σμύρνης, εἴθα ὁ Προκόπιος ἔγραφε ⁷⁰ περὶ ἑαυτοῦ.

Ν᾽ μητροπολίτης ἀριθμητέος ΤΙΜΟΘΕΟΣ ὁ Λαμνῆς, ἐκ Μιτυλήνης, τελειόφοιτος τῆς ἐν Χάλκη σχολῆς, ἐκλεγείσ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1913.

Εἰς τοὺς ἐπισκόπους Μυριοφύτου συναριθμητέος ΙΑΚΩΒΟΣ, ὃν παρέδραμον· οὗτος διεδέξατο τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τοῦ Μυριοφύτου Ἰωάσαφ. — Ἐν ραιδεστηνῷ τινὶ κώδικι, δωρηθέντι μοι μὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου φίλου μου Γρηγορίου Λαζίδου κατατεθέντι δ' ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πατριαρχικὸν ἡμῶν γραμματοφυλακεῖον, ὁ Ἰάκωβος οὗτος φέρεται ὑπογράφων ὑπὸ πατριαρχικόν τι καὶ συ-

70. ὅρα τὰς περὶ τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης ἱστορικὰς σημειώσεις τοῦ κ. Ν. Κ. Χ. Κωστῆ ἐν «Ἱερῷ Πολυκάργῳ» Σμύρνης, τόμου Γ' σελ. 2094, ἐκδοθείσας μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν 112 σελίδων τοῦ παρόντος.

νοδικὸν γράμμα κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1728 μετὰ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Καλλιουπόλεως Ἱερεμίου.

Συνήθως οἱ μητροπολίται Ἡρακλείας, ὅτε διέμενον ἐν Κ) πόλει, τοὺς ἐπισκόπους Μυριοφύτου ἀπέστελλον εἰς Ραιδεστὸν, ἐπιγκεψομένους πνευματικῶς τοὺς ὀρθοδόξους. Ἐκ τοῦ κώδικος τῶν ἐπιστολῶν Ἰγνατίου Ἡρακλείας, δωρηθέντος ὑπ' ἐμοῦ τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς τῶν ἐλλήνων, μαυθάνομεν ὅτι περὶ τὰ 1827—28 περιήρχετο τὴν ἐπαρχίαν ταύτην. Ἡ μέρη τινὰ αὐτῆς, ὁ Μυριοφύτου Σεραφείμ· τοῦτον τῇ 5 ὀκτωβρίου 1827 ἀπέστειλαν εἰς Αἴνον ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν Ματθαῖον ἡγούμενον τῆς μονῆς Σκαλωτῆς. — Τῇ 2 νοεμβρίου 1828 ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἰγνάτιος ἐκ Μυριοφύτου «εἰς τὸ Κούμβαγον νὰ συμβιβάσῃ τοὺς χριστιανοὺς, οἵτινες ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀνθίμου καὶ παπᾶ Ἀντωνίου ἔχουσιν ἀλληλομαχίας κ.τ.λ. καὶ τὸν μὲν Ἀνθιμον νὰ διορίσῃ εἰς τὴν μητρόπολιν, τὸν δὲ παπᾶ Ἀντώνιον εἰς τὸ Ναήπ κιοῦ, διὰ νὰ ἡσυχάσουν, καὶ νὰ φέρῃ εἰς τὸν Κούμβαον ἢ τὸν σακελλάριον ἢ τὸν παπᾶ Νικόλαον».

Τρεῖς ἔτι ποραβλέψεις ἐπανορθωτέαι ἐνταῦθα· Α') Ἐν σελίδι 80 καὶ στίχῳ 4 τοῦ πυρόντος, ἀντὶ Μηνᾶ Γάνου καὶ Χώρας, ἀνάγνωθι ΝΙΚΑΝΔΡΟΝ, ὃς ἦν μέλος τῆς συνόδου καὶ μέχρι νοεμβρίου 1387— Β') Τὸ ἐν 77 σελίδι στίχῳ 20 ἔτος 1429 φαίνεται σαφῶς ὅτι κατὰ παραδρομὴν ἐγράφη ἀντὶ τοῦ 1329— Γ') Ἐκ τυπογραφικῆς βίας τὸ ἔτος 1672 ἐγράφη 1972, ἀντιστραφέντος δήλα δὴ τοῦ ἀριθμοῦ 6 (ἕξ).

ΜΝΗΜΗ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΓΙΑΣΜΑΤΑΡΙΟΝ ΓΑΝΟΧΩΡΗΝΟΝ

ΠΑΛΑΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

ΚΑΙ

ΚΛΗΡΙΚΟΙ

ΚΩΔΗΣ ΑΓΡΙΔΙΑΝΟΥ

ΓΑΝΟΧΩΡΗΝΟΝ ΑΓΙΑΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

Εἰς τὰ προηγηθέντα δύο μέρη τοῦ βιβλίου τούτου καλὸν ἐνόμισα ἵνα προστεθῆ ὡς ἐφόκιον ἀναγραφὴ τις ἀγιασμάτων, εἴτ' οὖν τῶν ἡγιασμένων πηγῶν, εἰς αἷς ἐτέλουν ἄλλοτε πανηγύρεις, ἢ καὶ τελοῦσι νῦν, ἱεράς ἢ κοσμικὰς, οἱ Ἕλληγες ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων. Τὰς πλείονας εἰδήσεις περὶ τούτων ἐχορήγησάν μοι ὁ κτίτωρ τῆς τοῦ Θεολόγου μονῆς κ. Διονύσιος, καὶ ὁ ἔλλογ. κ. Ἀνδρόνικος Βουτυράς, ἐκ τῶν τελειοδιδάκτων τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ νῦν ὑπάλληλος τῆς Διευθύνσεως τῶν ἐξ ἐμμέσων φόρων (ἐπὶ τῆς σηροτροφίας) ἐν Ἡρακλείτῃ· εἰς τίνας δὲ ἑτέρους ὀφείλω βραχυτέρας εἰδήσεις, σημειῶ ἐν οἰκείῳ τόπῳ

Α') ΕΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙ. Ἡ σημείωσις τοῦ κ. Ἀνδρονίκου ἔχει κατὰ λέξιν οὕτως

1) Ἀγίασμα τῶν ἁγίων Μακκαθαίων, μετὰ τὴν Περιστάσεως καὶ τοῦ χωρίου Λούπιδας, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν ἐκ Περιστάσεως. Πηγή, ἀναβλύζουσα θειοῦχον ὕδωρ θεραπευτικὸν τῶν δερματικῶν παθήσεων. Ὁ ἀγρὸς, ἐν ᾧ κεῖται ἡ πηγή, ἰδιοκτησία τυγχάνει τουρκική· ἀλλὰ τὸ ἀγίασμα παρεχωρήθη πρὸ χρόνων εἰς τοὺς χριστιανούς. Σημειώσεως ἄξιον, ὅτι δένδρα φυτευόμενα ἐν τῷ ἀγρῷ δὲν ἀναπτύσσονται, ἴσως ἔνεκα τοῦ θειοῦχου ὕδατος.

2) Ἀγίου Κηρύκου. Θέσις σύνδενδρος καὶ μαγευτική. Ὑδωρ ἄφθονον καὶ γλυκύ. Πρὸ χρόνων συνέρρεον κατὰ τὴν ἐπέτειον πανήγυριν, 15 Ἰουλίου, πλήθη προσκυνητῶν ἐκ τῶν πέριξ χωρίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ Περιστάσεως, καὶ διημέρευον ἐν εὐωχίαις εἰς τὴν λαμ-

πρὸν τοποθεσίαν αὐτοῦ. Φημίζεται τὸ ἅγισμα ὡς θεραπευτικὸν τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν. Ἐρείπια τινα σωζόμενα μαρτυροῦσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκτισμένος ἀρχαῖος ναός. Ἄνευρέθησαν ἄλλοτε ἀρχαῖα ἀργυρᾶ νομίσματα, φέροντα γλαῦκα καὶ τὴν λέξιν Ἀθῆναι.

3) **Ἁγίας Κυριακῆς.** Εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν, ἐντὸς τουρκικοῦ κτήματος ἀγορασθέντος ὑπὸ χριστιανοῦ πρὸ 40ετίας, ὅς καὶ ἀνεκαίνισεν αὐτό.

4) **Ζωοδόχου Πηγῆς.** Ἀρχαῖον ἅγισμα, εἰς πεντάλεπτον ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως ἀπόστασιν. Χρόνος ἰδρύσεως καὶ ἀνακαινίσεως ἄγνωστος.

5) **Ἁγίου Μερκουρίου.** Ἐσχάτως ἀνευρεθὲν καὶ ἀνακαινισθὲν, ἀπέχει τῆς Περιστάσεως μίαν ὥραν.

6) **Ταξιάρχων** ἅγισμα [καὶ παρεκκλήσιον ἀρχαῖον] εἶχε παλαιὰν εἰκόνα τῶν Ταξιαρχῶν, καεῖσαν κατὰ τὸν σεισμόν, δυστυχῶς.

7) **Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης** ἅγισμα καὶ παρεκκλήσιον.

Τὰ δύο τελευταῖα παρεκκλήσια, καθὼς καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πεσόντα κατὰ τὸν σεισμόν, ἀνήγειρε ταχέως ἡ εὐσεβῆς τοῦ λαοῦ προθυμία.

Προστίθημι ἐνταῦθα τὸ **προσκύνημα τῆς Παναγίας τοῦ Κόκκου**, πολυσύχναστον πρὸ 50ετίας. Ἡ ὑπάρχουσα εἰκὼν, ἀρκετὰ καλλιτεχνική, φέρει τὴν ἐπιγραφὴν «ἔτος σωτήριον ρσπη', χεῖρ Φωτίου Τριπολιτζάνου»· προσωπογραφία μέχρι τοῦ στήθους παριστάσα τὴν Θεομήτορα, φέρουσαν εἰς τὰς ἀγκάλας τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἀνοικοδομηθέντι τῷ 1831, ὑπάρχει ἀρχαῖα εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου (0,80×0,60 γαλλ. μέτρον)· φέρει χρονολογίαν 1160, ἐπὶ τῶν τεσσάρων δὲ πλευρῶν ὑπάρχει ἡ σειρὰ τῶν μαρτυριῶν, ὅσα ὑπέστη ὁ

ἅγιος. Αἱ προσωπογραφίαι διακρίνονται ἄριστα, τῆς εἰκόνης οὐσῆς κεχρυσωμένης.

Β') Ἐν **ΗΡΑΚΛΕΙΤΖΗ. Ἁγίασμα ἁγίας Σολομωνῆς.** Κεῖται εἰς ὀλιγόλεπτον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ χωρίου. Ἡ λαϊκὴ πρόβληψις, προσονομάζουσα τὸ ἅγισμα τοῦτο διὰ τῆς συντετμημένης ὀνομασίας Ἁγίας Μονῆς, ἀποδίδει εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγιάσματος τὴν περιεργὸν ἰδιότητα, ὅτι καθιστᾶ γόνιμα τὰ τέως στερούμενα τέκνων ἀνδρόγυνα. Τῆς τοιαύτης φήμης τοῦ ἁγιάσματος σπεύδουσι νὰ δοκιμάσωσι τὴν ἀλήθειαν πανταχόθεν καὶ δὴ καὶ ἐκ Κωνστ]πύλεως, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γυναῖκες ἀλλὰ καὶ ἀνδρόγυνα προσερχόμενα καὶ διὰ τοῦ ἐφημερευόντος ἱερέως παρακαλοῦντα τὴν προστατίδα τῆς εὐτεκνίας ἁγίαν ὅπως δεχθῆ τὴν δέησιν αὐτῶν· ἔστιν ὅτε δὲ, κατὰ τινος, καὶ διανυκτερεύουσι τὰ ζεύγη ἐντὸς τοῦ πενιχοῦ μὲν ἀλλ' ἐπὶ μαγευτικῆς τοποθεσίας κειμένου μικροῦ οἰκίσκου τοῦ ἁγιάσματος. Ὑπάρχουσι δὲ πλείονα τοῦ ἐνὸς παραδείγματα, τῆς ἁγίας μὴ κωφεύσεως εἰς τὰς τόσον ἐνθέρμους δεήσεις τῶν πιστῶν. Οὕτω δὲ πολλοὶ γόνιμοι τεκνογονίας ὀπίμου (ἐκ) τῶν περιχώρων εὐγνωμόνως εἰς τὴν προστάτιδα ἁγίαν ὁμολογοῦσι τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν.

§

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κ. Ἄνδρ. Βουτυράς. Ἀναγραφὴ γενομένη πρὸ χρόνων ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ μου Δημητρίου, νομαρχιακοῦ μηχανικοῦ, σημειοῖ ἐν Ἁρακλείτζῃ ἅγισμα **Ζωοδόχου Πηγῆς**· καὶ ἐν Περιστάσει, πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων, ἅγισματα **ἁγίου Παντελεδήμονος** δύο, καὶ ἐν **ἁγίου Σπυρίδωνος**, μετὰ παρασημειώματος ὅτι «εἰς τὸν Ἅγιον Κήρυκον ὑπῆρχον τέσσαρα τεμάχια τῶν δώρων τῶν Μάγων»—**Ἁγίων Ἀναργύρων**, (πρὸς τὰ νότια τοῦ χωρίου Ἁρακλείτζης) καὶ **ἁγίας Παρασκευῆς**, ὡς καὶ ἐν **ἁγίων**

Θεοδώρω, παρὰ τῶ παρεκκλησίῳ τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης.

Πρέπει ἄνα σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι 1) ἐν τῶ μετοχίῳ τοῦ Κύκκου διζήμενον ἠγούμενος ἢ ἐπίτροπος τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς ταύτης μέχρι σχεδὸν πρὸ πεντηκονταετίας, 2) ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἐκ τῆς τέχνης καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τῶν ἐπ' αὐτῆς ΕΠΗΕΤΟΥΣ ΑΡΜΔ' δείκνυται πολὺ νεωτέραν τῆς περιαδομένης ἡλικίαν ἔχουσα.

Γ') ΕΝ ΛΟΥΠΙΔΑ. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Δ') ΕΝ ΝΕΟΧΩΡΙΩ. Ἁγίας Παρασκευῆς, ἀπέναντι τοῦ χωρίου.

Ε') ΕΝ ΓΙΟΛΤΖΗΚ. Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐν τῶ ναῶ, ὃς ἀνοικοδομηθεὶς τῶ 1868 καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐπηρεασθῆναι πάλιν ἄλλ' ὁ πενιχρὸς αὐτοῦ διάκοσμος ἠρπάγη κατὰ νοέμβριον τοῦ 1912.

ΣΤ') ΕΝ ΣΤΕΡΝΑ. 1) Ἁρχιστρατήγου· μετὰ ναοῦ, λειτουργομένου· κεῖται δέκα λεπτά μακρὰν καὶ πρὸς τὰ νότια τοῦ χωρίου.

2) Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐντὸς τοῦ χωρίου.

3) Ἁγίου Κηρύκου, μετὰ παρεκκλησίου.

4) Ἁγίας Μαρίνης, πρὸς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου.

5) Ἁγίων Ἀναργύρων, μεταξὺ Κερασιᾶς καὶ Στέρνης· ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων (;) λειτουργοῦσιν εἰς τὸ ὑπαιθρον.

Ζ') ΕΝ ΚΑΛΑΜΙΤΖΙ. 1) Ἁγίου Γεωργίου· πανηγυρίζει τὴν Νέαν κυριακὴν, διότι τῇ 23 ἀπριλίου ἄγεται ἡ πανήγυρις τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ ναοῦ.

2) Ἁγίου Παντελεήμονος.

3) Τιμίου Προδρόμου.

4) Ἁγίου Βασιλείου (φρέαρ).

5) Προσκύνημα ἁγίας Παρασκευῆς, ἄνευ ἀγίασματος, ἐντὸς ἰδιωτικῆς οἰκίας. (Τὴν περὶ τῶν ἀγιασμάτων ἐν Καλαμίτζι πληροφορίαν ὀφείλω εἰς τοὺς ἀδελφοὺς κκ. Ἰω. καὶ Ν. Ἀναγνώστου Κυριαζίδου).

Η') Κάτωθεν τοῦ Καλαμιτζίου, πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀγίασμα τῆς Θεοτόκου Παγκωτίσεως, περὶ οὗ ἔγραψα (σελ. 51—52 τοῦ παρόντος).

Θ') ΕΝ ΜΥΡΙΟΦΥΤΩ. 1) Παναγίας καρδιοθυστουσῆς ἀγίασμα, ἐντὸς τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, καταστραφέντος ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ.

2) Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου, (24 ἰουνίου) μετὰ παρεκκλησίου παλαιοῦ, πρὸς τὸ παραθαλάσσιον. Ἐπαθεν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ.

3) Ἁγίου Νικολάου, παλαιὸν ἀγίασμα, μετὰ παρεκκλησίου, πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς κωμοπόλεως.

4) Ἁγίου Παντελεήμονος, μετὰ παρεκκλησίου καὶ τοῦτο, τέταρτον σχεδὸν ὥρας ἀπέχον πρὸς δυσμὰς τῆς κωμοπόλεως. Ταῦτα κατὰ σημείωσιν Ἀθανασίου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κερασιᾶς. Σημείωσις ἕτερα προστίθησι καὶ ἀγίασμα ἁγίου Κηρύκου.

Ι') ΕΝ ΠΛΑΤΑΝΩ. 1, 2) ἐντὸς τοῦ χωρίου κεῖνται ἀγίασμα Παναγίας καὶ ἁγίου Γεωργίου. — Ἐκτὸς τοῦ χωρίου 3—5) Τιμίου Προδρόμου (28 αὐγούστου), Ταξιάρχου, ἁγίου Γεωργίου, ἁγίου Κωνσταντίνου, ἁγίας Ἀννης, ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ ἁγίας Παρασκευῆς.

ΙΑ') ΕΝ ΜΗΛΕΑ. 1) Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, ἐντὸς τοῦ ρεύματος, παρὰ τῇ μεγάλῃ γεφύρῃ.

2) Θεοδώρου στρατηλάτου, πρὸς δυσμὰς, ἄνωθεν τοῦ βουνοῦ, τέταρτον ὥρας ἀπέχον τοῦ χωρίου. Παράκεινται ἐρείπια παλαιοῦ ναοῦ.

ΙΒ') ΕΝ ΚΕΡΑΣΕΑ. 1) τὸ τῆς Μεταμορφώσεως

ἀγίασμα, ἀπέναντι τοῦ χωρίου, πρὸς τὸ βόρειον μέρος 2) **Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου**, πλησίον τῆς ἐπωνύμου μονῆς· 3) **Ἀγίας Φωτεινῆς**, ἑκατὸν περὶπου βήματα κάτωθεν τοῦ χωρίου.

ΙΓ') EN ΜΙΣΣΕΛΙ. Παρὰ τῷ τουρκικῷ τούτῳ χωρίῳ, πλησίον ἑρειπίων ἀρχαίας οἰκοδομῆς, εὑρηται ἀγίασμα **Ἀρχιστρατήγου**.

ΙΔ') EN ΧΩΡΑ. 1) **Παναγίας Παχυνώτισσας** (8 Σεπτεμβρίου) πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ἄνωθεν τοῦ βουνοῦ· 2) ἄνωθεν, πρὸς τὰ ὄρια τῆς Κερασιᾶς, ὁ **Κρυφαῖγιάννης**, ἀγίασμα ὀνομαστὸν εἰς πάντα τὰ ὄμορα χωρία, κείμενον πλησίον ἑρειπίων παλαιᾶς οἰκοδομῆς, κεκρυμμένον δ' ἐντὸς θάμνων καὶ δένδρων, ἐξ οὗ καὶ ἡ δημόδης ὀνομασία· 3) **ἀγίου Γεωργίου** ἀγίασμα ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς μονῆς τοῦ Ξενίτου.

ΙΕ') EN ΓΑΝΩ. 1) Ἐν τῷ χωρίῳ, παρὰ τὴν θάλασσαν, **Ζωοδόχου Πηγῆς** ἀγίασμα μετὰ παρεκκλησίου· 2) παρὰ τὴν θάλασσαν **Θεοτόκου Ὁδηγητρίας**, μετὰ παρεκκλησίου· 3) **Νικαιωτίσσης**, ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου παρεκκλησίου· 4) **Ἀρχιστρατήγου** ἀγίασμα ἐν τῷ μονυδρίῳ τῆς Κοιμήσεως· 5) **Ἀγίου Κωνσταντίνου**, μετὰ παρεκκλησίου, πρὸς τὸ βόρειον μέρος, ἐντὸς ρεύματος, καὶ ἕτερον 6) **Ἀγίου Ἐρμολάου**· 7) **Ἀγίας Ἐλένης**, πρὸς τὸ νότιον μέρος «ἀρχαῖον τι κτίριον καὶ σπήλαιον»· 8) **Ἀγίου Κηρύκου**, μετὰ παρεκκλησίου σεσαθρωμένου· 9) **Ἀγίας Παρασκευῆς**, ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, ἐν ᾧ λειτουργοῦσι (26 Ἰουλίου) εἰς τὸ ὑπαιθρον· 10) **Ἀγίου Βλασίου**, μέσῳ Γάνου καὶ Μηλέας, ἔχον καὶ παρεκκλήσιον· τὸ ἀγίασμα, κείμενον ἄνωθεν τοῦ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, κέκτηται φήμην θαυματουργοῦ.

ΙΣΤ') EN ΕΥΔΗΜΙΩ. Πρὸς τὰ νότια τοῦ Ε)Αῦ.

δημίου, τέταρτον ὥρας ἀπωτέρω τοῦ χωρίου **Ἀγίας Κυριακῆς**, ἀγίασμα «κτίριον ἀρχαῖον, μέσα εἰς τὸν περίβολον τῆς κατεδαφισμένης μονῆς», καθ' ἃ μοι γράφει ὁ ὀσιώτατος κτίτωρ τοῦ Θεολόγου κ. Διονύσιος.

?

Ἴσως ἐκ τῶν ἀποσημειωμάτων τούτων ὀδηγούμενος τις ἀνεύρη ποτὲ ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ἐν τῷ παρελθόντι μονῶν ἢ ναῶν εἰρεῖλια. Καταγραφή ἀγιασμάτων δύσκολος, ἀλλὰ χρήσιμος, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων. Ταύτην ἠδυνάμεθα ἄνα συμπεράνωμεν καὶ ἐξ ἀρχαίων ἀμφίων, εἰκόνων καὶ σκευῶν ἱερῶν, ἀλλὰ καθ' ὃν καιρὸν ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου ἐζητοῦμεν τοιαῦτα, τὰ μὲν ἀπεκρῦπτοντο πρὸς ἡρεμωτέραν ἱεροσυλίαν, τὰ δὲ ἦσαν ἤδη λεηλατημένα.

Μόλις εὑρον εἷς τινὰς ἱεροὺς ναοὺς καὶ μονύδρια

ΠΑΛΑΙΑ ΒΙΒΛΙΑ. Ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας ἐν Γάνῳ Μηναῖα Ἰουλίου καὶ αὐγούστου ἐκδόσεως Ἀντωνίου Πινέλλου, ἐπιμελείᾳ Θεοφάνους ἱερομονάχου Ξενακίου τοῦ ἐκ Κύπρου· ἐν Βενετίᾳ τῷ 1607·—καὶ Εὐαγγέλιον, Βενετίας, τύποις Ἀνδρέου Ἰουλιανοῦ τῷ 1681, ἀφιερωθὲν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῆς Χώρας ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλακος τῆς μητροπόλεως χατζῆ Μιχαῆλ, καθ' ἃ ἐπικυροῦ τῇ 8 Σεπτεμβρίου 1707 Κωνσταντῆς ὁ Γάνου καὶ Χώρας.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως Εὐδημίου Εὐαγγέλιον Ἰακώβου Λεογκίνου, 1575 (;) καὶ ἑτέρας ἐκδόσεως ὑπ' αὐτοῦ τούτου (1560) γενομένης ἀντίτυπον εὑρηται ἐν Λούπιδᾳ.

Ἐν τῷ μονυδρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου Εὐαγγέλιον ὑπῆρχεν, ἐκδόσεως τοῦ 1671, παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ, ἐν Βενετίᾳ.

Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ ἐν Νεοχωρίῳ

(τῆς ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας) Τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, ἐκδόσεως τοῦ 1643, Βενετίας, ἐπιμελεία Θεοφυλάκτου Ζανφουρνάρου, ἱερομονάχου, τύποις Πινέλλου.

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγριδιανοῦ τὰ ἕξ ταῦτα· Μηναῖον Ἰουλίου, ἐκδόσεως Ἰακώβου Λεογκίνου, τύποις Κουνάδου (Βενετίας) τῷ. 1569, διορθωθὲν ὑπὸ Ἰωάννου Ναθαναὴλ «τοῦ καὶ κήρυκος τοῦ Εὐαγγελίου» — Εὐαγγέλιον, ἐκδόσεως τοῦ 1581, τύποις Χριστοφόρου Τζανέτου (Βενετίας), ἐπιμελεία Θεοφάνους ἱερομονάχου Λογαρά τοῦ ἐκ Κύπρου — Τριώδιον, ἐκδόσεως τοῦ 1586 (Βενετίας) «ἀναλώμασι τῶν κληρονόμων τοῦ Τζανέτου, ἐπιμελεία δὲ καὶ ἐπιδιορθώσει Γεωργίου Βλαστοῦ, κρητὸς, τοῦ ἐπονομαζομένου Πουνιαλέτου» — Εὐαγγέλιον, ἐκδόσεως τοῦ 1614 παρὰ Ἀντ. Πινέλλου (Βενετίας), ἀνατύπωσιν τοῦ προεκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γλυζουίνου «ἐπιμελῶς διορθωθὲν» παρὰ Θεοφάνους ἱερομονάχου Ξενακίου — Θεοτοκάριον, Ἄγαπίου τοῦ κρητὸς, ἐκδοθὲν ἐν Βενετία τῷ 1643 «παρὰ Ἰωάννη Βίκτωρι τῷ Σαβῶνι» — Μηναῖον δεκεμβρίου, ἐκδόσεως Ὁρσίνου Ἀλβρίτζη (Βενετίας) τῷ 1663 «ἐπιμελεία δὲ καὶ ἐπιδιορθώσει Γρηγορίου ἱερομονάχου Βλάχου τοῦ κρητὸς».

Τὰ περισσότερα λοιπὸν εὐρέθησάν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγριδιανοῦ, ἧς ὁ τελευταῖος ἠγούμενος κ. Ἀβέρκιος ὁ ἐκ Βιθυνίας ἄξιος ἐπαίνων ἀποδείκνυται, καθὼ περὶ σῶσας ἐκ τοῦ σεισοῦ καὶ τῆς πυρκαϊᾶς τὸν κώδικα τῆς μονῆς, οὗ τὴν μελέτην ἐνεπίστευσέ μοι.

1. ? Εὐαγγέλιον διορθοῦται:

2. πάντα τὰ παλαιὰ βιβλία κατέγραψεν ὁ ἀδελφός μου τῷ 1895.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ ΑΓΡΙΔΙΑΝΟΥ

ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑ τῆς ἀπὸ τοῦ κώδικος³ συμβάλλει μόνον εἰς τὴν γνῶσιν οἰκογενειακῶν τινῶν ἐπωνύμων, βυζαντινὴν προδιδόντων τὴν καταγωγὴν, καὶ εἰς τὴν τοῦ καταλόγου τῶν μητροπολιτῶν Γάνου καὶ Χώρας συμπλήρωσιν.

Ἐκ τῆς σελίδος 7 ἀποσπῶ τὸ γράμμα τοῦτο, μεταγράφων ἀπαράλλακτον

Κατα τον κερων ω που ἀρχιεράτεβέν ὁ(νὺν ;) υγνάτιος ὁ γανου καὶ χωρας· Ελάβαμεν ἐκ τῆς χηρὸς αὐτου τω χωράφη τῆς ἐρανῆς καὶ τω Κοκινῶι· καὶ των ἄμων πλησίων του πῆγαδίου δια..... μεν θωδων ταῦτην ὁ τῆ τω μοναστίριον ἐπλήρωσ.. χρέος τῆς μητρο[πό]λεως ἄσπρα χιλιάδες ιϛ των χαίταρι τζελεπί ω καὶ διὰ τουτο μεν δίκιων καὶ εὐλογιων ἔλαβ[ον] αὐτὰ⁴ καὶ ἔσας στίκαμεν δια τα ασπρα ἐκίνα· ὦ που ἐπλη[ρώ]σαμεν

Τὸ παρὸν πρακτικὸν, γενόμενον μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1615—1622 (καθ' ἃ ἀποδεικνύεται ἐκτῶν ἐν 47 καὶ 85 σελίδι τοῦ παρόντος συγγράμματος), δηλοῖ ὅτι τὸ πρὸς τὸν τοῦρκον προβατέμπορον Χαηδάρ χρέος τῆς μητροπόλεως Γάνου καὶ Χώρας ἀνήρχετο σχεδὸν εἰς 700 φράγκα τῆς σήμερον.

3. εἰς τὸν κώδικα προσέθηκα τὰς σελίδας ἐγώ, πρὸς εὐκολίαν τῶν παραπομπῶν.

4 ἴσως «ἐλάβωμεν αὐτὰ» διότι τὰ ἄκρα τῆς σελίδος εἰσι διεφθαρμένα.

Ἐκ τῆς 43 σελίδος τοῦ κώδικος ἀποσπῶ τὸ ἐξῆς

Κατὰ τὸ ἔτος Ζρυστ' ἐλθὼν ἐγὼ ὁ πανιερότατος ἡμῶν γάνου καὶ χώρας, κύρ Γαβριήλ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου γεωργίου τοῦ αγριδιανοῦ ὀνομαζόμενον, Καὶ ἐπροσίλοσα εἰς τὸ μοναστήριον, τὰ ἀπέλια τὰ κεινὰ ὅπου ἐπίρα ἀποτον ἀμασία, πλησιον τουμοναστηρίου· καὶ ἕτερον ἀπέλη ὅπου ἀγόρασα ἀπὸ τὸν στασινοῦ τοῦ χαχάμη, πλησιον τοῦ γεοργάκι τοῦ τζορού, καὶ κηριαζή, τοῦ παρασκεβὰ, καὶ χίλια ἄσπρα διὰ τὸ τέπλον ναμαλαματοθί· διαψιχική μου στοτηρίαν, ἐμοῦ τε καὶ τὸν γονέον μου, Καποθανόντος μου να μὴν ἔχουν τήποτες τὰ πεδία μου να κάμουν, μίτε αρσενικά, μίτε θιληκά, Καὶ γίνε⁵ τουλούμια ἢ καὶ ἔγραφα καὶ ὀνόματα Ζ' διμιτριου· ἐρίνης σουλτάνας ἱερεος πρευητερας πρευητέρας θεοδορις καὶ λευκαντινοῦ καὶ σιναδηνης. καὶ ἦτης δέν τα μνημονεύσι να γίνε ἀσιχόριτος καὶ ἀφοριζιμενος·

† ὁ Γάνου καὶ Χώρας Γαβριήλ† Θωμάς πρωτονοτάριος γρηγόριος ἡερομνήμον διμητράκης καὶ προτοψάλτης.

Μανθάνομεν ἀπὸ τοῦ γράμματος τούτου ὅτι **Γαβριήλ ὁ Γάνου καὶ Χώρας** πρὸ τῆς χειροτονίας ἦν κατατεταγμένος εἰς τὸν ἕγγαμον κληρον, καὶ ὅτι, κατὰ πιθανότητα πᾶσαν, ἦν υἱὸς Δημητρίου πρεσβυτέρου καὶ Εἰρήνης, ἔχων ἀμπέλους ἐν Κερασιᾷ ἢ Γάνω, ἃς τῷ 1648 ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀγριδιανόν, ὡς ἀφιέρωσε καὶ τὰς ἀμπέλους, ὅσας ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν Ἀμασείας Ἀρσένιον· ὅτι ἀφιέρωσε καὶ χίλια ἄσπρα, σχεδὸν 60 φράγκα πρὸς ἐπιχρύσωσιν τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ ἐν τῇ μονῇ ναοῦ· ὅτι μητροπολίτης ὢν εἶχε

5. δῆλα δὴ στρέματα· τὸ δὲ γίνε δηλοῖ τὸ εἶναι· τὰ γράφοντα ζ' ὀνόματα ἀποδεικνύονται βΕ, οὐχὶ ἐπτά.

τέκνα ζῶντα, ἄρρενα καὶ θήλεα. Ταῦτα πάντα πείθουσιν ὅτι ὁ **Γαβριήλ ἦν ἐκ Χώρας ἢ ἐκ Γάνου.**

Ἐν 64 σελίδι τοῦ κώδικος ὑπάρχει πρακτικὸν χειροτονίας Ἀρσενίου ἱερομονάχου, τῇ 17 ἰουλίου 1653 (ἀπὸ Θεογονίας σημειούμενον), ὅπερ ὑπογράφουσιν ὅ τε πρόφην Γάνου καὶ Χώρας Γαβριήλ, μένων ἐν Χώρα, καὶ ὁ τότε μητροπολίτης **Κοσμάς**, οὗ τὸνομα βλέπομεν ἐν τινι γράμματι τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1664 (ἀπὸ Θεογονίας).

Ἐν 76 σελίδι εἰς ἀφιερωτικὸν τι γράμμα τοῦ 1658 ὑπογράφει **Συμεὼν ἐπίσκοπος Μυριοφύτου.**

Ἐν 85 σελίδι ὑπογράφει εἰς ἕτερον ἀφιερωτικὸν, τοῦ 1660, ὁ **Κῶου Ζαχαρίας.**

Ἐν 103 καὶ 106 σελίσιν ἀναφέρεται **Γερμανὸς ὁ Γάνου καὶ Χώρας**, καὶ ὅτι πρότερον ἦν Φιλίππων καὶ Δράμας. Ἐξώδευσεν οὗτος ἄσπρα 1300, περὶ τὰ 70 φράγκα, πρὸς ἀνέγερσιν κελλίου ἐν τῇ μονῇ, κατ' ἀπρίλιον 1684, λαβὼν τὸ δικαίωμα ἵνα διαμένῃ ὅσον καιρὸν θέλῃ «εὖς ζὸν τὰς του» — ὡσεὶ ἦν δυνατόν ἵνα μένη ἐκεῖ καὶ μετὰ θάνατον.

Ἐν 111 σελ. κεῖται πρᾶξις χειροτονίας, τῇ 2 μαΐου 1692, τοῦ ἱερομονάχου Σαμουήλ ὑπὸ **Κωνσταντίου** Γάνου καὶ Χώρας. Ἐμεινε δ' ὁ Σαμουήλ μονάζων ἐν Ἀγριδιανῶ.

Εἰς τὸ πινακίδιον τοῦ κώδικος πρὸς τὸ τέλος ἀμαθῆς τις ἐσημείωσε τὸν θάνατον **Βαρθολομαίου Γ.** καὶ **Χ.** εἰς τρεῖς στίχους « ἡ ἐτεληώθηκε βάρθολομῆος ὡδε σπότης μαρτηῦ 5 1744 ».

Ταῦτα μετέγραψα πρὸς διακρίβωσιν εἰδήσεών τινων.

§

Ἀπαριθμῶ γῆν περιεργά τινα κύρια ὀνόματα καὶ

ἐπώνυμα, ἀναγινωσκόμενα ἐν γράμμασί τισιν ἀφιερωτικοῖς, ἐν τῷ κώδικι, τάττων ἀλφαβητικῶς

ἀνδρῶν. Ἀλουσιάνος· Ἀλυάτης· Ἀξιῶτης· Βαγιανός (ἢ Βραγιανός)· Βαρδαλής· Βατάτζης· Βρανάς· Γαβράς· Γαλατιανός· Γαλλιανός· Γεράκης· Γλαβάς· Γουδέλης· Γραμματάς· Διαλεγμένος· Διαλεκτός· Διασούρης· Διγενής· Δροσηνός· «Θαυμαστός τοῦ Προφήτη» (!!) 1661· Θεριανός· Καβαλάρης· Καλαφάτης· Καμαριώτης· Καταλάνος· Κοτόβλακας· Κορέσης· Κουζηνός· Κουρτούκης· Λάσκαρις· Λαχωβάρης (ἀπὸ τοῦ 1632)· Λευκαντηνός·⁶ Μοσχοκλάδης· Μοσχονάς· Ξοβέργης (δηλ. Χρυσοβέργης)· Πελεκάνος· Πουλημένος· Ραμουτής· Σαραντηνός· «Σινάνης ὁ λεγόμενος Φόλας» (τῷ 1644)· Στασηνός· Στρατήγιος· Συνοδηνός· Τρανός· Φακρασής· Φιλόξενος· Φωκάς· Χρυσομάλλης· Χυμευτός⁷.

γυναικῶν. Ἀβάσγενα· Ἀκουσίνα (Αὔγουσίνα); Ἀλεφάντω· Ἀμαραντίνα· Ἀσανίνα· Ἀτίμισα· Ἀφρατίνα· Βαραγγίνα· Βεροπουλιώ· Βερότισα· Βλημίδα· Βρυώνισσα· Γαλονιά· Διοματαρία· Δούκαινα· Δρομορίτισα· Θεμέλινα· Καμαρίνα· Καφασλίνα (1731)· Κομνηνή· Κορεσίνα· Κουρτέσα· Λασκαρίνα· Λουτριανή· «Μανικάτση ἢ Πρικήπισα» (!!) τῷ 1658· Μαχίνα· Μονομαχίνα· Μοσχοπλίνα· Μυριστική· Ξακουσίνα· Ξανθοπλίνα· Παγῶνα· Παλαιολογίνα· Πάχνη· Πεπανή· Περπερίνα· Πισκεπτινα· Πολυζώτρια· Ποτήρα· Πουλημένη· Ροτική (Ἐρωτική); Ρήγαινα· Σγραφόνισα (Ζωγραφόνισα); Σουραλίνα· Σοφιανή· Στρατηγίνα· Συνετή· Ταλιώτισα (Ἰταλιώτισα); Τρισεύγενη· Φικάδενα· Φιλοξενίνα· Φράγκα· Φυλάκισα (σύζυγος τοῦ Κουρτούκη, 1642)· Χούμνενα· Χρυσαφίνα· Χρυσολιά

6. Ἰσως θηλυκὸν ὄνομα, Λευκαντινοῦ.

7. καὶ τοποθεσιῶν ὀνόματα μέχρι τοῦ 1690 σώζονται ἀπὸ τοῦ βυζαντινοῦ αἵωνος Μελάγγι, Βάραγγου κλπ.

(ἀλλαγῶ ἀναφέρεται ὄνομα Χρυσομηλιά· 1654)· Χρυσομαλιώ.

Ἡ σπουδαιότερα τῶν εἰδήσεων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων, ἀναφέρεται εἰς σελ. 29. Ὑπογράφουσι τῷ 1645

Γεώργιος ὁ σγουράφος (δηλ. δὴ ζωγράφος) καὶ **Νικόλαος ὁ διδάσκαλος**, ἐν Χώρα· Σπουδαία καὶ ἡ ἐν σελ. 134 ἐπιγραφὴ μνημοσύνων «**Πρόθεσις τῆς μονῆς τῆς ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ**».

Περίεργος διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Προικοννήσου ἡ ἐν σελ. 100 εἶδησις ὅτι «ὁ ἡγούμενος Διονύσιος ἀπὸ τὰ Σκουπιὰ» προσήλωσε⁸ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀγριδιανὸν τῇ 6 αὐγούστου 1678.

Κινοῦσι τὴν τοῦ ἀναγνώστου περιέργειαν οἱ εἰς τὸ τέλος τῆς 120 σελίδος στίχοι, κείμενοι μετὰ σπουδαῖον χάσμα· διότι μεταξὺ τῶν σελίδων 118 καὶ 119 ἑπτὰ φύλλα εἰσὶν ἀποκεκομμένα. Οἱ στίχοι εἰσὶν οὗτοι, ἔργον ἀγνώστου στιχοῦργου, περὶ τὰ τέλη ζήσαντος, ὡς ἔοικε, τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος

Ἦθελα νὰ γράψω καὶ ἄλλα
θαυμαστά τε καὶ μεγάλα·
ἦμος εἰ ἀμάθειά μου
καὶ τὰ λύγα γράμματά μου
μέκαμαν νὰ σιωπαίνω
διαναμὴν πολλὴ κραινο
καὶ πολὴ λόγον μὲ πούσι
καὶ νὰ μὴ μαὶ βαρεθούσι.
Καὶ ὡς δούλος γόννη κλῆνο
κάνο τέλος καὶ τὰ φήνω.

8. βλ. περὶ τῆς μονῆς ταύτης (Παραδεισίου) τὸ βιβλίον «Προϊκόννησον», τοῦ Μ. Ι. Γεδεών· σελ. 22—28, 175—178 καὶ 181

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΑΓΡΙΔΙΑΝΟΥ

Κατὰ τὰς ἀγομένας ἐν Ἀγριδιανῶ ἱερὰς τελετὰς ἐγένετο μνημόσυνον τῶν ὀνομάτων τῶν ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ Ἰωαννικίου, Κυρίλλου, Παχωμίου, Ἰεροθέου, Μελχισεδέκ, Λαυρεντίου, Γαβριήλ, Κοσμᾶ, Ἀρσενίου, Συμεῶν, Κυρίλλου, Γερμανοῦ, Κωνσταντίου, Ἰωάσαφ, Βαρθολομαίου, Νεοφύτου.

Ὑπονοῶ ὅτι Ἀρσένιος μὲν ἔστιν ὁ Ἀμασειᾶς—Συμεῶν δὲ καὶ Λαυρέντιος οἱ ἐπίσκοποι Μυριοφύτου. Οἱ λοιποὶ ἴσως ἐγένοντο μητροπολίται Γάνου καὶ Χώρας.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΙ ἀπηντήθησαν ἐν τῷ κώδικι μόνον οὗτοι

- 1642 Καλλίνικος προηγούμενος (σ. 16), ἐξ οὗ τεκμαίρεται τις ὅτι ἐχρημάτισε πρὸ τούτου τοῦ ἔτους ἡγούμενος. Ἴσως ἐξέλεγε καὶ μετὰ τὸ 1642
- 1644—45 καὶ 1654 Καλλίνικος (σελ. 25, 27, 68)
- 1682 Γαβριήλ (σ. 103) καὶ Καλλίνικος προηγούμενος (ὅς ἦν ἄρα πρὸ τοῦ ἔτους τούτου)
- 1684 Κάλλιστος (σ. 106)
- 1715 Ἰάκωβος (σ. 4)
- 1731 Καλλίνικος προηγούμενος (σ. 117), ὅς ἦν ἡγούμενος πρὸ τοῦ ἔτους τούτου
- 1731 Νᾶθαναήλ (σ. 117)
- 1790 Ἰερεμίας (σ. 118)

Εὐρον δὲ ἐν 111 σελίδι ἀναφερόμενον τῷ 1692 Μελέτιον ἱερομόναχον καὶ ζωγράφον.

ΓΑΝΟΧΩΡΗΝΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟΙ ΜΝΕΙΑΣ ΑΞΙΟΙ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ πρέπει νὰ θεωρηθῆ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ παρόντος συγγράμματος, συνιστώμενον πᾶσι τοῖς ἐκ Γανοχώρων λογίμοις κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς πρὸς Ἐπεξεργασίαν, ἐπανόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων, καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐλλιπῶς ἐχόντων.

Οἱ παλαιότεροι μνείας ἄξιοι γανοχωρηνοὶ, μετὰ τοῖς ἔμοι γνωστοῦς ἐξαμιλίτας Ἐπιφάνιον μάγιστρον, κριτὴν τοῦ βήλου καὶ πρωτονοτάριον τῆς σακέλλης, καὶ Λέοντα, μάγιστρον καὶ τοῦτεν καὶ κριτὴν τοῦ βήλου, καὶ μέγαν χαρτουλάριον τοῦ γενικοῦ⁹, ζῶντας τῷ 1088, οὓς ἐνεσφίγησα ἐνταῦθα διότι τὸ Ἐξαμίλιον φαίνεται σχεσίαν ἔχον πρὸ ἑκατοντάδων ἐτῶν μετὰ τῆς Ἡρακλείτιδος, εἰσὶ μοι γνωστοί, κατὰ χρονικὴν τάξιν ἀναγραφόμενοι

ΘΕΟΔΩΡΟΣ πρεσβύτερος καὶ σακελλίου
Γάνου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ὁ Χωρινὸς, πρωτοπαπᾶς Μυριοφύτου.

ΜΑΝΟΥΗΛ ὁ Γανέτης

ζῶντες καὶ οἱ τρεῖς ἐν Κων)πόλει¹⁰ τῷ 1357, ἱερεῖς μὲν οἱ δύο, λαϊκὸς δ' ὁ τρίτος, ὡς εἰκάζω

⁹ Miklosic's καὶ Mueller Acta monasteriorum, τόμου Γ' (ΣΤ' τῆς ὄλης σειρᾶς) σελ. 50, 51, 54.

¹⁰ M. καὶ M. Acta Patriarchatus· τόμου Α' σελ. 374, 375 Ἐν 297 σελ. τοῦ Β' τόμου ἀναφέρεται ἄδεια γάμου δευτέρου Καλλῆς τινός, ἐν Γαλατᾶ, Γανίτισης μετὰ Μανουὴλ τινος, ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς Παναγίας Καστελιωτίσης, τῷ 1399.

ΔΑΝΙΗΛ ἀρχιεπίσκοπος Προικονήσου, γό-
νος τοῦ Μυριοφύτου. Ἐξωγραφήθησαν ἐπ' αὐτοῦ αἱ
εἰκόνες τοῦ ἐν Μαρμαρᾷ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων,
τῷ 1629. Ἀπεβίωσε τῷ 1638 κατὰ Ἰούνιον¹¹.

ΓΑΒΡΙΗΛ Ο ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ ὁ κατόπιν
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ. Βεβαίως ἐγεν-
νήθη ἐν Γάνῳ, ἢ ἐν Χώρᾳ¹².

ΑΡΣΕΝΙΟΣ μητροπολίτης Ἀμασειᾶς, ψηφι-
σθεὶς τῇ 2 φεβρουαρίου 1644 καὶ διοικήσας ἐπὶ ὀκτὼ
ἔτη τὴν ἐπαρχίαν· κατὰ μάρτιον 1652 Κοσμὸς ἱερομό-
ναχος ἐκλέγεται Ἀμασειᾶς ἀντὶ Ἀρσενίου, θανόντος.
Φαίνεται δὲ γανίτης ὧν ὁ Ἀρσένιος, καὶ ὅτι αὐτὸς ἦν
ὁ τεθεὶς τῇ 15 ἰουνίου 1623 συνυποψήφιος¹³ τῷ Με-
λετίῳ Ἀμασειᾶς, ἱερεὺς ἐν Γάνῳ διατελῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ καὶ ΜΕΛΕΤΙΟΣ οἱ ζωγράφοι
ΝΙΚΟΛΑΟΣ διδάσκαλος

ζῶντες ἐν Χώρᾳ¹⁴ καὶ οἱ τρεῖς, οὓς συναριθμῶ με-
τοξὺ τῶν μνείας ἀξίων γανοχωρητῶν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ὁ πρωτοψάλτης Γάνου καὶ Χώ-
ρας, δῆλον οὖν τῆς μητροπόλεως· ἐκ τῶν ἀναφερόν-
των αὐτῶν χειρογράφων τὸ παλαιότερον ἐγράφη τῷ
1777, διδάσκον ἡμᾶς ὅτι πρὸ τούτου ἤκμασε¹⁵· τότε
δ' ἀκριβῶς ἄγνωστον·

ἄγνωστον ἐπίσης πόθεν κατήγοντο οἱ τὰς τρεῖς μο-
νάς ἁγίου Γεωργίου, Ἀγριδιανοῦ, Ξενίτα καὶ Ξιλήνη

11. Μ. Ι. Γεδεών Προικόνησος· ἐν Κωνσ(τ)πόλει 1895, σελ.
89 καὶ 207.

12. βλέπε τοῦ βιβλίου τούτου τοῦ μετὰ χεῖρας τὰς σελ. 88—
89 καὶ 130, καὶ Πατριαρχικῶν Πινάκων μου σελίδα 586.

13. σελ. 86, 88 καὶ 130 τοῦ παρόντος· ἰδὲ Νομικῆς Συναγω-
γῆς φύλλον 249αβ

14. σελ. τοῦ παρόντος 133 καὶ 134.

15. Μαυρογορδάτειο, Βιβλιοθήκη σελ. 118 στήλη β. Κατά-

ἀνεγείραντες, οὔτε δυνάμεθα ἄνα συναριθμήσωμεν μετὰ
τῶν ἐκ Γανοχώρων μνείας ἀξίων κρινομένων· ἕνεκα
τούτου καὶ τίνες ἤκμασαν, ἐκτὸς τοῦ Γάνου καὶ Χώρας
Ἀνθίμου, κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα ἀγνοοῦμεν·

ΑΝΘΙΜΟΣ Μελενίκου μητροπολίτης, πρόην Γά-
νου καὶ Χώρας. Ἐν τῷ κώδικι τῆς μητροπόλεως Με-
λενίκου ὁ φίλος κ. Ἐλευθ. Ταπεινὸς ἀνέγνω ὅτι ὁ
Ἀνθίμος ἀπὸ Γανοχώρων μετετέθη τῇ 3 Σεπτεμβρίου
1716 εἰς τὸ Μελένικον, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1737,
ὅτε ἀπέθανεν. Εἶχε δ' ἀδελφὸν δῆθεν Καλλίνικον πα-
τριάρχην, ὡς εἶδεν ἐν ἐτέρῳ βιβλίῳ¹⁶ ὁ κ. Ταπεινός.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ ὁ Κυζίκου μητροπολίτης ἦν χωρη-
νός· πρότερον Ἰωαννίνων· ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν
ἀποδόντων τῇ πατρίδι τὰ τροφεῖα διὰ τῆς ἐξασφαλί-
σεως τῆς ἐν Χώρᾳ σχολῆς. Ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Μακάριος
υπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ σατράπου τῆς Ἠπει-
ρου Ἀλῆ τοῦ τεπελενλή, καὶ μόλις σώσας ἑαυτὸν με-
τετέθη τῷ 1799 εἰς τὴν μητρόπολιν Παλαιῶν Πα-
τρῶν¹⁷, ἀφ' ἧς μετετέθη εἰς τὴν τῆς Κυζίκου, τοῦ μη-
τροπολίτου αὐτῆς Ἰωακείμ παραιτησμένου τῇ 14 μαρ-
τίου 1806. Διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν Κυζίκου μέχρις
ιουλίου 1811 ὁ Μακάριος ἀπεβίωσεν.

λογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλά-
δος· ἐν Ἀθήναις, 1892, σελ. 162.

16. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Μελενίκου ἐν „Ἐκ-
κλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ“ τόμου ΙΒ' σελ. 61. Τὸ δὲ βιβλίον, ὅπερ
εἶχε τὴν περὶ Καλλίνικου πατριάρχου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
Ἀνθίμου ψευδολογίαν ἐπιγράφεται „Ὁδηγὸς εὐσεβείας“ ἔργον
Ἰωάννου Συμεωνίδου (ἐν Κων)πόλει, 1850), δημιουργοῦν, ὡς
ἐγὼ φρονῶ, σύγχυσίν τινα χρόνων καὶ προσώπων ἐν ταῖς σε-
λίαις 102 καὶ 104.

17. Μακραιοῦ Σεργίου ὑπομνήματα ἐκκλησι. ἱστορίας ἐν Γ'
τόμῳ Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Κ. Ν. Σάθα, σελ. 398, 399. Αἱ
εἰδήσεις ἐλήφθησαν ἐκ τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ *ἐπίσκοπος Τυρολόγης*· Εἰς ἀρχιερατικὴν φυλλάδα καὶ νομοκανόνα τινὰ χειρόγραφον, εὑρεθέντα ἐν Τυρολόῃ, Γρηγόριος Μυριοφύτου ὁ Φωτεινὸς ἀνέγνω «διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου Τυρολόγης τοῦ ἐκ Μυριοφύτου· 1795»· ἦν δ' οὗτος ὁ Νεόφυτος, ἀποσιωπήσας ἐν τῷ χειρογράφῳ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· διετέλεσεν ἐπίσκοπος ἀπὸ τοῦ 1781—1808, ἐὰν ἡ πιστὸς ὁ σειρὰν γυμνὴν ὀνομάτων ἐπισκόπων ἐκδοῦς¹⁸ ποτε.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ. ΠΟΛΕΩΣ, ἐν Νεοχωρίῳ τῶν Γανοχώρων γεννηθεὶς, ἦ κατὰ τινὰς ἐν Νεοχωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Ἑρακλείας, Προέστη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀπὸ τῆς 6 μαῦου 1841—12 Ιουνίου 1842, ὅτε ἀπέθανεν· Ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἐπιγραφή μαρτυρεῖ τὸν ἀείμνηστον ὄντα γανοχωρητὸν, πολλὰ ἔτη ποιμάναντα τὴν Ἀγαθόπολιν, εἶτα τὴν Ἀγγιάλον καὶ κατόπιν τὴν Κύζικον, εἰς τὴν ἐπιγραφὴν δὲ πρέπει ἵνα δοθῇ πίστις.

ΣΑΜΟΥΗΛ Μελενίκου, ἐκλεγείσ τοιοῦτος τὸν μαῖον τοῦ 1820, ποιμάνας τοὺς μελενίκους μέχρι τοῦ 1830, ὅτε ἀπέθανε¹⁹· πρότερον ἐγένετο Δυρραχίου μητροπολίτης ἀπὸ τοῦ 1809.

ΜΕΘΟΔΙΟΣ Βράτζης ἐπίσκοπος· ἀορίστως σημεῖοται ὅτι κατήγετο ἐκ Γανοχώρων, διέμενε δ' ἐν Κραϊόβρα τῆς Ρουμανίας²⁰ τῷ 1833.

18. Ἀνατολ. Ἀστέρος ἔτος 1890, ἐν σελίδι 123. Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας τόμου Γ' σελ. 220.

19. Ἀνατολ. Ἀστέρος ἔτος 1890 σελ. 145. Σύντομος περιγραφή τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Βελεγράδων ὑπὸ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη μητροπολίτου Βελεγράδων· Ἐν Κερκύρα, 1868, σελ. 149.

20. Σοαίου Συζητήσεις περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως μιᾶς κοινωνίας καὶ μιᾶς γλώσσης· . . . κλπ. μετάφρασις Ἐμμανουὴλ Φωτιάδου τοῦ ἐκ Σερρών· ἐν Βιέννῃ, 1833· ἐν καταλόγῳ συνδρομητῶν.

ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ· ἐγεννήθη κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῆς 10' ἑκατονταετηρίδος ἐν Χώρα, τέκνον γενόμενος Θεολόγου καὶ Σμαράγδας, ὀνομασθεὶς Ἰωάννης· τὰ πρῶτα γράμματα διδασθεὶς παρὰ τῷ διδασκάλῳ Ἀλεξάνδρῳ, παρέδωκεν ἑαυτὸν Κοσμᾷ τῷ ἐκ Γάνου ἱερομονάχῳ καὶ μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Κων)πολιν καὶ Ἱεροσόλυμα, ὅπου, τοῦ Κοσμᾶ θανόντος, ὁ Ἱερόθεος προσεκολλήθη τῷ πεπαιδευμένῳ μοναχῷ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἀγγιάλου. Τῷ 1823 ἐχειροτονήθη διάκονος, τῷ 1828 πρεσβύτερος καὶ μετὰ σχεδὸν ἔτος διωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἁγίας Γεθσημανῆ· μετ' ὀλίγον ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Θαβωρίου καὶ ἐστάλη τῷ 1833 εἰς Ρωσσίαν πρὸς ἐξαιτήσιν ἐλεῶν τῶν ἀδελφῶν ρώσων ὑπὲρ θεραπείας τῆς ὕλικῆς κακοδαιμονίας τοῦ Παναγίου Τάφου. Τῷ 1839 ἐπέστρεψεν εἰς Κων)πολιν, προψηφισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις διάδοχος τοῦ θρόνου. Θανόντος δὲ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου καὶ κηδευθέντος τῇ 19 δεκεμβρίου 1844, ταραχαὶ μεταξὺ τῶν ἁγιοταπιτῶν ἐξεροράγησαν, καὶ τῶν ταραχῶν ἀποτέλεσμα ἦν ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Λύδδης Κυρίλλου, ἀντὶ τοῦ Θαβωρίου, ὃς ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῆς Κωνσ)πόλεως ἐψηφίσθη τῇ 7 ὀκτωβρίου τοῦ 1850 πατριάρχης²¹ Ἀντιοχείας. Ἀπεβίωσε τῇ 18 μαρτίου 1885, ἐν Δαμασκῷ.

ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ Ἑρακλείας μητροπολίτης· ἐν Χώρα γεννηθεὶς, ἐγένετο πρῶτον Φιλαδελφείας, προήχθη κατόπιν εἰς τὴν μεγάλην μητρόπολιν Τορνόβου (τὴν ἐν Βουλγαρίᾳ) κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1838, παυθεὶς δὲ κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1840 ἔμενε σχολάζων μέχρι

21. Ἀπομνημοσιεύματα τῆς βιοτῆς τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας κυρίου Ἱεροθέου τοῦ ἀπὸ Θαβωρίου προβασθέντος· Ἐν Κων)πόλει, ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου· 1882. Κατέχει σελίδας 28 εἰς σχῆμα Δ' ὄν.

τοῦ 1848, ὅτε προεβιβάσθη εἰς τὴν ἐπιζήτητον τῷ τότε χρόνῳ μητροπόλιν Ἡρακλείας. Ἀπεβίωσεν ἐν Φαναρίῳ τῇ 8 μαΐου 1878 τὸ 93 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ὁ Γάνου καὶ Χώρας, ἀδελφὸς τοῦ Παναρέτου νεώτερος, περὶ οὗ βλέπε τὴν 99 σελίδα τοῦ παρόντος συγγράμματος.

ΙΩΑΚΕΙΜ Ἰκονίου μητροπολίτης· ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τῶν Βοδενῶν εἰς τὴν τοῦ Ἰκονίου κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1840 μετατεθείς, ἐπαύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 1846 καὶ, ἀποσυρθεὶς εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Περίστασι, ἀπέθανεν ἐκεῖ τῇ 21 νοεμβρίου 1854.

ΣΥΝΕΣΙΟΣ Ρόδου μητροπολίτης· ἐν Χώρα γεννηθεὶς καὶ οὗτος, χειροτονήθη κατὰ νοέμβριον τοῦ 1831 Μιλητοπέλεως ἐπίσκοπος, ὡς βοηθὸς Ἰωσήφ τοῦ μητροπολίτου Νικαίας· ἐξελέγη κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1842 ἐπίσκοπος Τζερβενοῦ, προήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ρόδου τῇ 15 ἀπριλίου 1865, ἐπαύθη κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1876 καὶ, σχολάζων ἐν Φαναρίῳ, ἀπέθανεν ὀγδοηκοντούτης τῇ 6 Ἰανουαρίου 1879.

ΑΝΘΙΜΟΣ Μαρωνείας μητροπολίτης· ἐν Ἡρακλείτῃ γεννηθεὶς, ἐψηφίσθη κατὰ αὐγουστον τοῦ 1845 ἐπίσκοπος Ἐλαίας, βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἀνθίμου, οὗ ἦν διάκονος· τῇ 6 Ἰουνίου 1846 προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Τεβεριοπόλεως καὶ Στρωμνίτζης· τῇ 10 Ἰανουαρίου 1853 μετετέθη εἰς τὴν Νισάβαν (Σάραγι, Σερβίας σήμερον) καὶ παυθεὶς ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ τοῦ 1860 διετέλεσε σχολάζων ἐν τῇ ἐν Ἄθῳ μονῇ τῶν Ἰβήρων καὶ ἐν Φαναρίῳ μέχρι τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1865, ὅτε ἐψηφίσθη Μαρωνείας μητροπολίτης· παυθεὶς τῷ 1877 κατὰ Ἰούλιον, ἀπῆλθεν εἰς Ἡρακλείτζαν, ἐνθα ἀπεβίωσε τῇ 2 μαΐου 1885, ὀγδοηκοντούτης σχεδόν. Ἐνησχολεῖτο εἰς σύνθεσιν μουσικῶν μελῶν, γράψας ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ διτόμῳ ταῦτα, κατὰ τὴν

βεβαίωσιν τοῦ ἀνεπιού αὐτοῦ κ. Τηλεμάχου Θεοδοσιάδου. Εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἀνέγνωσεν ὁ μακαρίτης Ἀνθιμος, ἐν Φαναρίῳ μένων ὡς μέλος τῆς ἱερᾶς συνόδου τῷ 1875, περιγραφὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας Μαρωνείας, ἧς καὶ ἐπιγραφάς τινας εἶχε συνηθροισμένας.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Μυριοφύτου καὶ Περιστεύσεως ἐπίσκοπος, περὶ οὗ βλέπε τὰς σελίδας 108—109 τοῦ παρόντος συγγράμματος.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ μητροπολίτης Πελαγονίας· ἐν Ἡρακλείτῃ γεννηθεὶς ἐψηφίσθη κατὰ ὀκτώβριον 1849 Βράτζης ἐπίσκοπος, παυθεὶς δὲ μετ' ὀλίγον, ἐξελέγη κατὰ μάτιον τοῦ 1854 μητροπολίτης Ἐρσεκίου καὶ μετὰ μῆνας ἕξ μετετέθη εἰς Ἰωάννινα, ἐκ δὲ ταύτης εἰς τὴν μητρόπολιν Πελαγονίας τῇ 26 μαΐου 1869, καὶ ἐπαύθη τῇ 2 ὀκτωβρίου 1876, ἕνεκα νόσου καὶ γήρατος. Ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν παῦσιν αὐτοῦ πρὶν ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐχημάτισεν ἐπ' ὀλίγιστον χρόνον, πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, διευθυντῆς τῆς καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας²².

ΑΝΘΙΜΟΣ Μετρῶν ἐπίσκοπος· ἐγεννήθη ἐν Γάνῳ· γενόμενος πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Παναρέτου, ἐξελέγη τῇ 7 ὀκτωβρίου 1865 ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, ἀποθανὼν τῇ 10 Ἰουνίου 1874 ὑπερεβδομηκοντούτης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Μυριοφύτου ἐπίσκοπος· ἐν Μυριοφύτῳ γεννηθεὶς, υἱὸς Ἰωάννου Λεοντοπούλου τοῦ διδασκάλου, μέτοχος ἦν παιδείας, «ὀσιολογιώτατος» ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ γραφόμενος²³. Ἀπεβίωσεν ὀγδοηκον-

22. Γράμματα πατριαρχικά περὶ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών· ἐν Κων/πόλει, 1903, σελ 86. Ὁ διορισμὸς αὐτοῦ ὡς διευθυντοῦ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς δεικνύει ὅτι ὁ Παρθένιος ἦν μέτοχος παιδείας.

23. Βειλάνδου τῶν ἀβδηριτῶν ἡ ἱστορία, κατὰ μεταφρ. Κ. Μ. Κούμα ἐν Βιέννῃ, 1827, ἐν καταλόγῳ συνδρομητῶν.

τούτης σχεδόν· Μυριοφύτου ἐπίσκοπος ἐξελέγη τῇ 11 φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1864· ἰδὲ σελίδα 109 τοῦ βιβλίου τούτου.

ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ ἐπίσκοπος Συννάδων· γεννηθεὶς ἐν Χώρα (τοῦπίκλιν Μοσχίδης) ἐσπούδασεν ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ Χάλκης καὶ ἔλαβε τὸ πτυχίον τῷ 1873· ὑπηρετήσας παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀντιοχείας Ἱεροθέῳ, καὶ ἐπὶ μῆνας ὀλίγους ὡς ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Σηλυβρίας Κυρίλλου, ἐξελέγη τῇ 29 ὀκτωβρίου 1877 βοηθὸς αὐτοῦ (Συννάδων) ἐπίσκοπος, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ βραχὺν χρόνον· ἀπεβίωσε τῷ 1885.

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ Βάρνης μητροπολίτης καὶ πρότερον Γάνου καὶ Χώρας, ἐν Χώρα γεννηθεὶς, ἐν Βάρνῃ τῇ 2 φεβρουαρίου 1906 ἀποθανὼν, ὑπερεβδομηκοντούτης· ἴδε σελίδα 100 τοῦ παρόντος· Αὐστηροῦ καλογηρικοῦ βίου, ἀγαθὸς τὴν καρδίαν καὶ τοὺς τρόπους εὐγενέστατος, ἦν ὁ δεύτερος τῶν κληρικῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν μετασχόντων τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλογ. Κων/πόλεως.

ΔΩΡΟΘΕΟΣ Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατζίτης ἐπίσκοπος· ἐν Χώρα γεννηθεὶς, ἐσπούδασεν ἐν Χάλκῃ· ἔλαβε τὸ πτυχίον τῷ 1890· εἰργάσθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Σμύρνῃ· Τῷ 1896 κατὰ νοέμβριον χειροτονήθη ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος· τῷ 1901 προήχθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν (Θεσσαλονίκης) Ἀρδαμερίου· ἀπεβίωσε τῇ 13 μαΐου 1911.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Κωνσταντάς· ἐν Περιστάσει γεννηθεὶς, ἀναφέρεται ἐφημέριος τῆς ἐν Νίζνῃ (Ρωσσίας) ἑλληνικῆς κοινότητος ὑπηρετῶν τῷ 1827 μετὰ τοῦ ἐκ Πάτμου Γρηγορίου Σύχνη²⁴.

ΔΑΝΙΗΛ ἁγιοταφίτης, ἐκ Γάνου· ἐν μουσικῷ

24. Μετρικὴ Στεφάνου Κομμητᾶ, ἐκδ. β, ἐν Κων/πόλει, 1842, ἐν καταλ. συνδρομητῶν.

τινὶ βιβλίῳ ἐκτυπωθέντι τῷ 1838—39 εὗρον ἐν τοῖς ἐν Βουκουρεστίῳ συνδρομηταῖς ἀναφερόμενον τὸν Δανιὴλ τοῦτον, ἡγούμενον Κομάνων (ἁγιοταφιτικοῦ²⁵ μετοχίου).

Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ εὗρισκω, μεταξὺ τῶν ἐν Κωνσταντινοπόλει κληρικῶν ἀναγραφομένων, συνδρομητὰς, εἰδήμονας τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς

Χαρολάμπην, μέγαν ἀρχιμανδρίτην, δῆλα δὴ προϊστάμενον τοῦ πρεσβυτερίου τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἐκ Χώρας,

Ἀνθιμον, ἐφημέριον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, ἐκ Χώρας καὶ τοῦτον, τῷ 1849 ἀποθανόντα²⁶, καὶ

Παρθένιον, ἐφημέριον καὶ τοῦτον αὐτόθι, ἐκ Περιστάσεως.

Ἀνθιμος Νικολαΐδης «ἐκ Γαγοχώρων», γράφεται «μουσικολογώτατος» εἰς τινα βιβλία καταγραφεὶς συνδρομητῆς· διέμενεν ἐν Βιέννῃ²⁷ τῷ 1832, 1836, 1840.

ΙΒΗΡΙΤΑΙ μοναχοὶ δύο, **Γλαρίων** καὶ **Κύριλλος**, θανόντες ὁ μὲν κατὰ αὐγουστον τοῦ 1880, ὁ δὲ ὀλίγα μετ' ἐξείνων ἔτη, ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων ἱερᾷ μονῇ, γεννηθέντες ἐν Ἡρακλείτῃ, προσήνεγγον εἰς τὴν μονὴν ὑπηρεσίας, ἡγούμενοι τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἰβηριτικοῦ μετοχίου διατελέσαντες²⁸, ὁ μὲν Ἰλαρίων ἀπὸ τῆς 8 μαΐου 1857—26 Σεπτεμβρίου 1863, πολλὰ μοχθήσας

25. βλ. καὶ Γεωγραφίαν Βάλβη, μετάφρ. Κούμα· ἐν Βιέννῃ, 1840, ἐν καταλ. συνδρομητῶν.

26. Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος τοῦ 1890 σελ. 163, ὅπου λέγεται „ἀρχιμανδρίτης“ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἁμαρτύρως.

27. βλ. Χρυσάνθου Θεωρητικόν (1832)· Σοαίου Συζητήσεως κλπ. (1833). Ἱστορία τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, μετάφρ. Ἰω. Χαβιαρᾶ (1836) Βάλβη Γεωγραφία (1840 Ε' τόμον) καὶ εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα βιβλία ἐν καταλ. συνδρομητῶν.

28. ἰδὲ Χρονογραφίαν τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τῶν Ἰβήρων (ὕπὸ Μ. Ι. Γ.) ἐν Κων/πόλει, 1906 καὶ 1912, σελ. 57—59 καὶ 61.

πρὸς ἐξωραϊσμόν τοῦ μετοχίου καὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ὁ δὲ Κύριλλος ἀπὸ τῆς 13 Ἰανουαρίου 1879—1883. Ὑπηρέτησαν ὑπ' αὐτοὺς, ὡς καὶ κατόπιν, ἰβηριταὶ τινες ἐξ Ἡρακλείτης διάκονοι καὶ πρεσβύτεροι, περὶ ὧν οὐδεμίαν ἔλαβόν ποτε εἶδησιν.—Ἀπὸ φιλικῆς σημειώματος²⁹ ἔμαθον ὅτι τῷ 1885 Κύριλλος ὁ Ἰβηρίτης ἐξώδευσε πρὸς ἀνακαινισμόν τοῦ ναοῦ τοῦ κατὰ τὴν Ἡρακλείτην ἰβηρικῆς μετοχίου, καθὼς καὶ πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τῆς ἱεράς αὐτοῦ μονῆς, δηλαδὴ τῆς τῶν Ἰβήρων.

Ἡσαΐας ὁ «προηγούμενος καὶ κτίτωρ τῆς ἁγίας αὐτῶν μονῆς» δηλαδὴ τῆς ἐν Ἡρακλείτῃ, ἴσως ἦν γόνος τοῦ χωρίου τούτου. Ὑπογράφει γράμμα τι ἐκκλησιαστικὸν τῷ 1784.

ΚΥΡΙΑΛΟΣ Ἀθανασιάδης, ἁγιοταφίτης, ἐκ τῶν πρώτων τῆς ἐν Χάλκῃ θεολ. σχολῆς μαθητῶν γενόμενος, ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ τελειοδιδάκτου τῷ 1851, ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ Ἱεροσολύμων, ἐδίδαξε πρότερον ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ Σταυροῦ (ἁγιοταφικῇ), εἶτα δὲ διωρίσθη καὶ σχολάρχης (1861—64), καὶ αὖθις διδάσκαλος αὐτῆς· ἔκτοτε διετέλεσεν ἱεροπρεπῶς μέχρι τοῦ 1873 ἕξαρχος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ἀθήναις, εἶτα δ' ἐν ἑτέροις μέρεσι, μεθ' ὃ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Περίστασιν. Ἐκεῖθεν μεταβαίνων εἰς Σμύρνην, ἀπεβίωσε κατὰ τὸν πλοῦν αἰφνηδῶς, τῷ 1898, ὑπερεβδομηκοντούτης. Ἐκέκτητο σπουδαίαν βιβλιοθήκην, ληλατηθεῖσαν ὡς συμβαίνει συνήθως. Ὁ ἀείμνηστος Κύριλλος ἐξέδωκε διατριβὰς τινὰς ἐν τῇ Β' περιόδῳ τοῦ «Ἐὐαγγελικῆς Κήρυκος», ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ «Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος», ἐν τῷ περιοδικῷ

29. τοῦ αὐτοῦ βιβλίου σελ. 30, 32, ἐνθα περὶ τοῦ κτίτορος κλπ. Ἡσαΐου.

Σωτηρίου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας», πάσας ἀναφερομένας εἰς βιογραφίας πατριαρχῶν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ εἰς τὰς αὐτόθι βιβλιοθήκας. Ἐπεμελήθη δὲ τῆς ἐκδόσεως (1862) τῆς Ἑρμηνείας εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκταήχου, γραφείσης ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, τύποις ἐκδοθείσης ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀλλὰ καὶ κατάλογον ἀκριβῆ συνέταξεν ὁ Κύριλλος τῶν χειρογράφων τῆς ἁγιοταφικῆς ἐν Κωνσταντινίᾳ βιβλιοθήκης, χρήσιμον ἡμῖν ὄντα, καθὸ καταγράφοντα χειρόγραφα, ὧν τινα—ἐλάχιστα—οὕτως ἢ ἄλλως ἀλλαγῶ μετηνάστευσαν.

Συνέσιος Ἰβηρίτης, ἐξ Ἡρακλείτης· διέμεινεν ἐν τῷ Μετοχίῳ τῆς μονῆς Ἰβήρων τῷ ἐν Μόσχᾳ ἐπὶ ἕξ ἔτη, 1857—63, κατόπι δὲ γενόμενος προηγούμενος ἐχρημάτισεν ἐπίτροπος (διαχειριστῆς, οἷον εἰπεῖν) τῆς μονῆς, διεξαγῶν καὶ ἑτέρας μοναστηριακάς ἀποστολάς. Ἀπεβίωσε τῷ 1882.

Ἀγάθων Παντοκράτορηνός, μοναχός· ἐκ Περιστάσεως· διεκρίνετο διὰ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Τυτικοῦ, χρηματίσας τυπικάρης τῆς μονῆς Παντοκράτορος ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν· ἀπεβίωσε πρὸ δεκαπενταετίας, ἑνενηκοντούτης.

Δομέτιος Ἰβηρίτης, ἱερομόναχος· ἐξ Ἡρακλείτης· ἐγνωρίσθη κυρίως ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐν Τενέδῳ ἰβηρικῆς μετοχίου ἐπὶ πέντε ἔτη, μετὰ ταῦτα δὲ τοῦ ἐν Μαύραις τῆς Θράκης, ἔνθα τριετίαν διακονῶν ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ὀκτῶ ἐτῶν, τῷ 1904.

Ἰωσήφ Ἰβηρίτης, ἱερομόναχος, ἐξ Ἡρακλείτης καλοῦτος· ὑπηρέτησας ἀπὸ τοῦ 1891 ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ μετοχίῳ, μετὰ δὲ τὴν ἐκ Ρωσσίας ἐπάνοδον ὑπηρέτησας ἐν τῇ μονῇ, ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ Μ. Ι, Γεωδεῶν Μνημὸν Γανοχώρων 10

(Ἑλλάδος) μετόχιον, ἐν αὐτῷ δὲ, μόλις ὑπηρετήσας ἐν ἔτος, ἀπεβίωσε τῷ 1905, σαράντα ἕξ ἐτῶν ἡλικίαν ἄγων.

Νικηφόρος Ἰβηρίτης, ἕξ Ἡρακλείτζης· ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Ἰβηρίτην Γαβριὴλ Γλυκὰν προηγουμένον ἐν Καλυβίοις τῆς Θράκης, ἐγένετο προηγουμένος ἐν τῇ μονῇ· ἀναλαβὼν βραχυχρονοῦς τινὰς ὑπηρεσίας ἔξω τῆς μονῆς αὐτοῦ ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ πενήντα ἑπτὰ ἐτῶν τῷ 1906.

Περὶ τοῦ προηγουμένου **Ἱερωνύμου Ἰβηρίτου**, ἐκ Πλατάνου, θανόντος πρό τινων ἐτῶν, ὡς καὶ τοῦ πρό τετραετίας σχεδὸν ἀποβιώσαντος προηγουμένου **Νεοφύτου Ἰβηρίτου**, ἐκ Σεντουκίου τῶν Γανοχώρων, οὐδὲν ἔμαθον.

Συνέσιος Δοχειαρίτης, προηγουμένος, ἐκ Πλατάνου· τῆς ἐκκλησιαστ. μουσικῆς εἰδήμων, ἠδύφωνος· ὑπῆρξε πατριαρχικὸς διάκονος τῷ 1862, ἀπολυθεὶς δ' ἐγένετο ὑποδιδάσκαλος ἐν Χώρα· ἐχηματίσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀντιπρόσωπος τῆς μονῆς Δοχειαρίου παρὰ τῇ ἱερᾷ Κοινότητι· ἀπεβίωσε πρό τινων ἐτῶν ὑπερβόμῃ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δημητριάδης, μυριοφυτηνός, σημειοῦται «λογιώτατος»· ἔζη τῷ 1827 ἐν Κωνσταντινοπόλει³⁰.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Χατζῆ Μανασσῆ γράφεται τῷ 1839 «γραμματικὸς τοῦ καζᾶ τῶν Γανοχώρων»³¹ κατὰ γόμῃ ἐκ τῶν μερῶν τούτων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κυβερνητικὸς ὑπάλληλος ὢν.

30. Ἀβδηριτῶν Ἱστορία ὑπὸ Βειλάνδου, ἐν καταλόγῳ συνδρομητῶν. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ὑπὸ Σέργιον Μυστάκην καταλέγεται καὶ τις ἐκ Μυριοφύτου Κωνσταντίνος Δημητρίου· ἴσως ὁ Δημητριάδης οὗτος· ἴδε Μ.Ι. Γεδεών Χρονικά πατριαρχ. ἀκαδημίας· ἐν Κηπόλει, 1883, σελ. 259.

31. Γολθσμίθ, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἐκ μεταφράσεως Ἀλεξάνδρου Δημητρίου· ἐν Βιέννῃ 1839, ἐν καταλ. συνδρ.

§
Ἀρχιερεῖς ἐκ τούτων τῶν μερῶν, ζῶντες σήμερον, εἰσὶν οἱ ἕξῃς πέντε, ὧν δύο μητροπολίται καὶ τρεῖς ἐπίσκοποι

1) **ΑΡΣΕΝΙΟΣ** Ἀφεντούλης, ὁ Στρωμνιτζῆς

2) **ΠΑΝΑΡΕΤΟΣ** Πετριδῆς, ὁ Ἰμβρου, ἐκ Πλατάνου ἀμφοτέρου τῆς ἐπαρχίας Μυριοφύτου, τελειοδιδάκτοι τῆς ἐν Χάλκῃ θεολ. σχολῆς, ὁ δεύτερος ἀπὸ τοῦ 1887, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ 1894· διετέλεσαν, ὁ πρῶτος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπίσκοπος Εἰρηνοπόλεως βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου· ὁ δεύτερος ἀπὸ τοῦ 1892—94 ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, βοηθὸς τοῦ μητροπ. Ἰωαννίνων.

3) **ΔΟΣΙΘΕΟΣ**, ἐπίσκοπος Μετρῶν· ἐν τῇ Στέρνῃ γεννηθεὶς, ἐψηφίσθη τῇ 6 μαρτίου 1872 ἐπίσκοπος Συννάδων, βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας· τῇ 15 ἰουνίου 1874 προεβιβάσθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Μετρῶν, ἣς τὴν ἐπίσκεψιν παραιτησάμενος περὶ τὰ μέσα ὁκτωβρίου 1879, ἀπεσύρθη εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐκεῖ δὲ μονάζει νῦν, ὀγδοηκοντούτης περιήτου.

4) **ΛΕΟΝΤΙΟΣ** Λιβέριος, Θεοδοροπόλεως ἐπίσκοπος, τελειόφοιτος τῆς ἐν Χάλκῃ σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1904, ἐκ Περιστάσεως· διευθυντῆς διατελεῖ τῆς ἱερᾶς μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

5) **ΝΕΟΦΥΤΟΣ** Λαμπαδαρίου, ἐκ Στέρνας, τελειοδιδάκτος τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τῆς θεολογ. σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, νῦν ἐπίσκοπος Τρωάδος, βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Δέρκων.

§

Οὐκ ὀλίγοι κληρικὸι γανοχωρηνοὶ τιμῶσι σήμερον τὰς πατρίδας αὐτῶν· εἰς ἑμὲ ἐγένοντο γνωστοὶ

1) **Ἀμβρόσιος ὁ Ἰβηρίτης**, ἀρχιμανδριτῆς, ἡγούμενος τοῦ ἐν Μόσχᾳ μετοχίου τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς. Ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείτζῃ, καὶ σπουδάζων ἐν ᾧ

θηναϊκῶ γυμνασίῳ, ἐκλήθη σχεδὸν εἰκοσαετῆς, ὑπὸ Κυρίλλου Ἰβηρίτου τοῦ ἐξ Ἡρακλείτζης, τῷ 1879, ὡς διάκονος τοῦ μετοχίου τῆς Μόσχας, ὑπηρετήσας ἄχρι τοῦ 1883. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν μονὴν, μετέβη πάλιν εἰς Ἀθήνας, τύπον φιλομαθείας ἐπιδειξάμενος ἀξιότιμόν, καὶ συμπληρώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἐπανήλθεν εἰς τὴν τῶν Ἰβήρων. Ἀπεστάλη κατόπιν ἡγούμενος εἰς τὸ ἐν Τιφλίδι μετόχιον τῆς μονῆς ταύτης. Ἀπὸ τοῦ 1904—1907 διετέλεσεν ἀξιοπρεπῶς ἐπίτροπος τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐν Κων. πόλει, πᾶσι εὐαρεστήσας.

2) **Παῖσιος Εὐστρατιάδης**, ἀρχιμανδριτῆς, προϋστάμενος τῆς ἐλληνικῆς ἐν Βουκουρεστίῳ κοινότητος. Ἐγεννήθη τῷ 1859 ἐν Χώρα, ἐδιδάχθη τὰ μαθήματα τῆς ἐν Μουκλίῳ συσταθείσης στοιχειώδους ἱερατικῆς σχολῆς ἐπὶ πατριάρχου Ἰωακείμ Β' (1875—77), ὑπηρέτησε δ' ὡς διάκονος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐν Κων. πόλει. Σταλεῖς προϋστάμενος τῆς ἐλληνικῆς ἐν Στεφανοπόλει (Βρασοβῶ) κοινότητος καὶ μείνας ἕξ ἔτη, ἐκλήθη εἰς Κωνσταντῶν τῆς Ρουμανίας ὡς προϋστάμενος ἐπίσης τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος, ἐν ἧ καὶ τὰ ἱερά ἐδίδαξεν (ἐν τῇ ἐλληνικῇ σχολῇ) δωρεὰν ἔτη τέσσαρα. Διαμείνας ἐν Κωνσταντῆζα ὀκτὼ ἔτη, κατὰ τὸ 1908 μετεκλήθη εἰς Βουκουρέστιον. Ἐνταῦθα, καθὼς καὶ ἐν Κωνσταντῆζα, συνετέλεσεν εἰς τὸν καλλωπισμὸν τῶν ναῶν τῶν κοινοτήτων διὰ κανδηλῶν, σκευῶν ἱερῶν καὶ ἀμφίων, καὶ τοιχογραφιῶν· ἐν τῷ ναῷ Κωνσταντῆζης ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διακονίζει τὴν φιλοκαλίαν τοῦ κ. Παΐσιου καὶ τὴν εὐλάβειαν τῶν ἐλληνίδων³² αὐτόθι. Γινώσκομεν δ' ἡμεῖς ὅτι καὶ κατὰ τὴν

32. ἡ ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ τὰδε: „Πρωτοβούλῳ γνῶμη καὶ προνοίᾳ τοῦ προϋσταμένου ἀρχιμανδρίτου Παΐσιου Εὐστρατιάδου τοῦ ἐκ Γανοχώρων, γενναίᾳ δ' ἀρωγῇ τῶν εὐσεβοφρόνων ἐλληνίδων κυριῶν τῆς δε τῆς πόλεως, ἐμαρμαρώθη ὁ ἱερὸς οὐτος ναός. Ἐν μηνὶ μαΐῳ φηστ (1906)“.

πρὸ πέντε ἐτῶν πυρκαϊὰν τοῦ παρθεναγωγείου τῆς Χώρας ἀπέστειλεν ἐπαρκῆ συνδρομὴν, καὶ κατὰ τινὰ μετὰ ταῦτα συμβᾶσαν πυρκαϊὰν 400 φράγκα, καὶ ἕτερα τοσαῦτα κατὰ τὸν σεισμόν, θέλων πάντοτε ἵνα πράττη τὸ καθήκον πρὸς τὸν πλησίον.

3) **Διονύσιος ὁ Καλαφάτης**, ἱερομόναχος, ἐκ Χώρας. Ἀνεδείχθη τύπος ἀφοσιώσεως εἰς ἰδέαν ἱερὰν, τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς εἰργάσθη ἀπὸ τοῦ 1865, ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑννέα ἔτη, ὡς κτίστης καὶ λεπτοεργός, ὡς ἀββεστοποιὸς καὶ σιδηρουργός, εὐρίσκων καιρὸν καὶ ἵνα μελετᾷ καὶ ἵνα προσεύχεται, καὶ ἵνα ράπτῃ καὶ ἵνα ὑποδύηται, γινόμενος ὑπογραμμὸς φιλεργίας ἀφθάρτου τοῖς πολλοῖς. Ἐντύπωσιν ἐνεποίησέ μοι ἡ πρὸς τοὺς ὁμοδόξους στοργή· διότι, ἐὰν μάθῃ τινὰ τῶν φίλων ἀδιαφόρως ἢ ψυχρῶς ἔχοντα πρὸς τὴν ἀμώμητον ἡμῶν θρησκείαν, ἐπιστέλλει αὐτῷ ἀνθολογῶν γνώμας ἐκ συγγραμμάτων τῶν ἁγίων πατέρων, εὐρίσκων καὶ πρὸς τοῦτο τὸν κατάλληλον καιρὸν. Πλησιάζων τὸ τῆς ἡλικίας ἑβδομηκοστὸν, πολλοῖς μὲν νέοις δύναται ἵνα προβληθῇ παράδειγμα φιλοπονίας, μετρίας δὲ μετασχὼν παιδείσεως ἀποδεικνύεται διὰ πολλῆς μελέτης καὶ ἔτοιμος παντὶ «διδόναι λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος». Ὑπὲρ τοῦ βιβλίου τούτου συνεργασθεὶς τῷ ἀδελφῷ μου Δημητρίῳ καὶ πᾶσαν εὐκολίαν παρασχὼν ἐν ἐκδρομαῖς ἀρχαιογραφικαῖς, ἀξιούται τῶν εὐμενῶν λέξεων τούτων, ἐν αὐστηρῇ ἀκριβείᾳ γραφομένων· ἐπὶ τούτῳ παρατίθεται ἡ προσωπογραφία αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ τοῦ ἀρχ. Παΐσιου Εὐστρατιάδου.

Ἀγαθάγγελος Ἰβηρίτης, προηγούμενος σήμερον, μένων ἐν τῇ μονῇ, τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔκτον τῆς ἡλικίας ἄγων, ἕξ Ἡρακλείτζης· ὑπηρετήσεν ἐν τῷ Ἰβηρικῷ μετοχίῳ Μόσχας ἀπὸ τοῦ 1857-63, μεθ' ὃ διεξήγαγεν ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἑν ἔτη μετ' εὐδοκίμησης ἀπο-

στολάς εἰς τὰ μετόχια τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς ἐν Ἀλώνη (Προποντίδος), Κίψ, Καραβουνάρ καὶ Μελενίκα· ὑπηρετήσεν ὡς ἐπίτροπος τῆς μονῆς δις, καὶ τρεῖς ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτῆς παρὰ τῇ ἐν Καραεῖς ἱερᾷ Κοινότητι.

Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, προηγούμενος καὶ οὗτος, ἐξ Ἡρακλείτης· ὑπηρετήσας ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐν Ἄρτη μετοχίου, καὶ κατόπιν ἐπὶ δεκαετίαν τοῦ ἐν Σαμοθράκη, οὗ πρὸς βελτίωσιν εἰργάσθη, ἐχηματίσθη δις ἐπίτροπος καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς μονῆς.

Παρθένος Ἰβηρίτης, προηγούμενος, ἐξ Ἡρακλείτης καὶ οὗτος, σήμερον ἡγούμενος τοῦ ἐν Κυδωνίαις Ἰβηριτικοῦ μετοχίου, χρηματίσας πρότερον εἰς ὑπηρεσίας τῆς μονῆς ἐν Ἄρτη καὶ Σπάρτη.

Ἰωαννίκιος Ἰβηρίτης, προηγούμενος, ἐξ Ἡρακλείτης· ὑπηρετήσας ἐν ἀποστολαῖς τῆς μονῆς εἰς Χαλκιδικὴν, εἰς Σκοπὸν (Θράκης), εἰς Γουμέντζαν, ἐχηματίσθη καὶ ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ ἱερᾷ Κοινότητι.

ΣΗΜ.—Τὰς περὶ τῶν Ἰβηριτῶν προηγουμένων εἰδήσεις ὀφείλω εἰς τὸν εὐδοκίμως ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ κατηριθμημένον Ἰβηρίτην ἱερομόναχον **Μελχισεδέκ**, ἐξ Ἡρακλείτης καὶ αὐτὸν ὄντα.

§

Γανοχωρηνοὶ κληρικοί, τελειόφοιτοι σχολῶν θεολογικῶν διακρίνονται σήμερον οἱ ἑξῆς τέσσαρες ³

1) **Γρηγόριος Κωνσταντινίδης**, ἐκ Καλαμιτζίου (Μυριοφύτου)· τελειοδίδακτος τῆς ἐν Χάλκῃ σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1876, συμπληρώσας τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Ἐηδελβέργῃ· ἱεροκήρυξ ἐν Σμύρνῃ (1884

33. περὶ τίνος ΑΘΛΝΙΣΙΟΥ Σάββα, διακόνου, τελειοδιδάκτου τῆς θεολογ. σχολῆς ἀπὸ τοῦ 1860, οὐδεμίαν ἔλαβον ἐπισημῶν ἐν „Ἐκκλησ. Ἀληθεία“, τόμῳ ΙΘ', σελίδι 439, σημειοῦται πατὴρ ἀ' τοῦ Γανόχωρα ἀορίστως, χωρὶς ὀνόματος χωρίου τίνος ἢ κωμοπόλεως.

—89), ἀρχιουντάκτης τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» (1893—95) καὶ κατόπιν ἕως σήμερον φιλοπογώτατα διατελῶν Μ. ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας

2) **Ἰωάννης Κοκκινάκης**, ἱερομόναχος, ἡγούμενος τῆς ἱερᾶς ἐν Κυζίκῳ μονῆς Φανερωμένης, ἐκ Γιοτζικίου (τῆς ἐπαρχίας Μυριοφύτου)· τελειόφοιτος τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς (1907) εἶτα δὲ τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς (1912)

3) **Χρυσόστομος Διοματάρχης**, ἱερομόναχος, ἐκ Μυριοφύτου· τελειόφοιτος τῆς ἀκμαζούσης ἄλλοι ἐν Κωνσταντινίῳ (διευθύνοντος τοῦ νῦν σεβασμ. μητροπολίτου Νικαίας κ. Βασιλείου) Κεντρικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, ἀπὸ τοῦ 1886, διατελέσας διδάσκαλος, ἐν αὐτῇ (83—88), κατόπι δ' ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μυριοφύτου

4) **Μενέλαος Νικολάου**, ἐκ Χώρας, διδάσκαλος ἄλλοτε ἐν κωμοπόλεσι τῆς Χαλκιδικῆς, τελειόφοιτος τῆς σχολῆς Χάλκης ἀπὸ τοῦ 1907. Ἄγνοῶ ἂν ἢ κατατεταγμένος εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον.

§

Κατατάττω ἐνταῦθα γανοχωρηνὸν τινα ἀδήλου μὲν ἐπωνύμου, σημειωτέον δ' ἕνεκα σημειώματός τινος ἀναφερομένου εἰς τὴν ἐν Θεραπείᾳ τοῦ Βοσπόρου σχολήν. Τὸ σημείωμα τοῦτο σώζεται ἐν ἀρχῇ ἀντιτύπου τινὸς (παρ' ἐμοὶ) τῆς «Ρητορικῆς πραγματείας Ἐρμογένους τοῦ Ταρσέως συνοψισθείσης ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχῳ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου» (Βενετία 1799) ἔχον οὕτως

«Ἐν ἔτει 1804, κατὰ μῆνα αὐγουστον, α' τοῦ αὐτοῦ, ἦλθον εἰς τὸ ἐν Θεραπείῳ σχολεῖον, σχολαρχοῦντος τοῦ σοφολογιώτατου διδασκάλου κυρίου Γεωργίου, ἐρμηνεύοντος τὸν «περὶ παραπροσβείας» τοῦ Δημοσθένους λόγον. Σεπτεμβρίου 6, ἐσυστήθη παρὰ τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ ἀρχοντικὸν τοῦ τσελεπή Ἀνα-

στασάκη σπαθάρη. Εἰς τὰς 20 τοῦ αὐτοῦ ἑκάμαμεν ἀρχὴν εἰς τὸν Ξενοφῶντα.

Ἰουλίου 14 ἑκάμα ἀρχὴν εἰς τὰ φραντζέζικα νοεμβρίου β' τὰ ἄφηκα».

Ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ βιβλίου διακρίνονται καλῶς τὰ γράμματα ταῦτα μόνα «Καὶ τόδ' ἔμοῦ Καλ . . . . τοῦ ἐκ . . . . τῶν Γανοχώρων». Τούτων τὸ μὲν ὄνομα συμπληροῦται **Καλλινέκου**, τὸ δὲ χωρίον μέχρι τοῦδε ἄγνωστόν μοι μένει, σβεσθείσης τῆς ἐπὶ τοῦ φύλλου γραφῆς.

§

Τελευταίους ἀριθμῶ λόγίμους τινάς, ἐκ τῶν τῆς παρᾶλιας Θράκης μερῶν καταγομένους, τὸ διδασκαλικὸν ζῆπάγγελμα μετελθόντας, ἀπὸ τῆς προπαρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, τῆς ΙΗ' δῆλον οὖν, μέχρι σήμερον.

Παλαιότερος αὐτῶν ἔστι **Ματθαῖος ὁ ἐκ Γανοχώρων** ὁ μοναχὸς, καὶ κατὰ Νικοδήμου ἐκ Μυριοφύτου. Εἶπον καὶ ἐν ἐτέρῳ μου βιβλίῳ³⁴ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐδίδαξεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ ἡμῶν ἀκαδημίᾳ τῷ 1787, 88 καὶ 89, ὕστερον ἄγνωστόν· πῶς μετέβη· ἐγράφη ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα³⁵ ὅτι ἐδίδαξε καὶ ἐν τῇ αὐθεντικῇ ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου. Συνέγραψε Γραμματικὴν, τέσσαρας ἀριθμοῦσαν ἐκδόσεις, καὶ Συντακτικὸν, δις ἐκδοθέν. Ἐπειδὴ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1788, συνταχθείσης πράξεως κοινοτικῆς ἐν Μυριοφύτῳ, περὶ προικοδοτήσεως τῆς ἀρχαίας συσταθείσης αὐτοῦ σχολῆς, ὁ Ματθαῖος ὑπογράφεται «πρῶτον διδάσκαλος», συμπεραίνομεν ὅτι πρὸ τοῦ 1788 ἐδίδαξεν ἐν Μυριοφύτῳ,

34 Χρονικὰ πατριαρχικῆς ἀκαδημίας· σελ. 203. Νικοδήμου Συναξαριστῆς· ἐκδόσεως Χρήστου Νικολαΐδου Φιλαδελφῶς (Ἀθῆναι, 1868) τόμου Α' σελ. 217 ἐν ὑποσημείωσει.

35. Νεοελλην. Φιλολογία· σελ. 615.

οὐ τῆς σχολῆς «πρῶτον φυτουργὸν» ἀπεκάλει αὐτὸν ὁ πυρποληθεὶς ἐπισκοπικὸς³⁶ κώδης. Ἦκουσα ὅτι ἐδίδαξεν ἐν Μυριοφύτῳ καὶ μετὰ τὸ 1794. Εἰκάζω δὲ ὅτι ὁ Ματθαῖος ἀπέθανε πρὸ τοῦ 1808.

Ἰωάννης ὁ Λεοντόπουλος ἐγεννήθη ἐν Μυριοφύτῳ πιθανῶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1765-70, ἢ καὶ πρὸ τοῦ 1765. Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Ματθαίου, ἐδίδαξεν ἐν Μυριοφύτῳ³⁷ τῷ 1803, συνειργάσθη εἰς τὸ λεξικὸν Κιβωτὸν, τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας ἔργον καὶ ταύτης ἀνηγορεύθη μέλος³⁸ τῷ 1805, μετὰ τινα δ' ἔτη, καθ' ἃ ἤκουσα, προσεκλήθη πάλιν εἰς Μυριοφύτον. Ἰγνάτιος ὁ μαθητῆς αὐτοῦ, μητροπολίτης Ἡρακλείας τῷ 1821 χειροτονηθεὶς, προσεκάλεσε τὸν Ἰωάννην ἐν Ραιδεστῷ διδάσκαλον, ἐκεῖ δ' ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ ἔτους 1827 λαμβάνων, ὡς ἔοικε, κατὰ μῆνα 160 γρόσια, διότι κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1827 εἶχε λαμβάνειν ἀπὸ τῶν ραιδεστηνῶν 3050 γρόσια διὰ 19 μῆνας, ὡς ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἰγνατίου μανθάνομεν. Ἐν αὐτῇ δὲ γράμμα αὐτοῦ πρὸς τὸν Μυριοφύτου Σεραφεῖμ ἀπὸ 9 φεβρουαρίου 1828 ἀναφέρει τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου. Συνέγραψε Γραμματικὴν (ἐκδοθεῖσαν ἐν Κων]πόλει τῷ 1828) καὶ Ἱερὰν Ἱστορίαν³⁹. Ἐν τῇ Γραμματικῇ σώζεται ἡ προσωπογραφία αὐτοῦ μετατυπούμενη καὶ ἐνταῦθα.

36. Μ. Ι. Γ. Σημειώσεις ἐκ σεισοπλήκτων βιβλίων· Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας τόμου ΑΒ' σελ. 299.

37. Φραγκίσκου Σοαῦτου Στοιχεῖα λογικῆς, μεταφυσικῆς καὶ ἠθικῆς, κλπ. μετάφρ. Γρηγορίου Κωνσταντᾶ· ἐν Βενετίᾳ, 1804, ἐν καταλ. συνδρομητῶν.

38. Χρονικὰ πατριαρχ ἀκαδημίας· σελ. 209. Κώδης Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς ἐν τόμῳ ΙΓ' Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, σελ. 238—239.

39. τὴν τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας συγγραφὴν ἐκ παραδόσεως ἔχω μαθῶν· ἐν δὲ προμετωπίδι τῆς Γραμματικῆς αὐτὸς ἑαυτὸν γράφει πατρίδα τὸ Μυριοφύτον ἔχοντα.

Τούλης Ἰωάννης ἦ κατ' ἄλλην εἶδησιν Παναγιώτης, ἐκ Μυριοφύτου. Μένων ἐν Φαναρίῳ μεταξὺ τῶν ἔτων 1815-20 ἐδίδασκεν εἰς σχολὴν ἰδίαν, ἐν οἰκίᾳ τινὶ κειμένῃ⁴⁰ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Φαναρίου.

Παναγιώτης, ὁ νομικὸς τῆς Μ. Ἐκκλησίας, χειροθετηθεὶς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου ΣΤ' τῷ 1814, ἕως τῷ 1817 «διὰ τε τὴν ἐπικοσμοῦσαν παιδείαν καὶ τὴν σεμνότητα τῶν ἡθῶν». Τὸ ὄφρῆκιον τοῦ νομικοῦ ἐπεκίρωσε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1823 ὁ πατριάρχης Ἀνθίμος Γ'. Ὁ νομικὸς Παναγιώτης ἐδίδασκεν, ὡς φρονῶ⁴¹, ἀπὸ τοῦ 1814-1823 ἐν τῇ σχολῇ τῆς Σινώπης, ἣν δὲ γανοχωρητὸς, ὡς ἐβεβίωσαν γέροντες σινωπεῖς⁴² τὸν Ἀμασειᾶς Ἀνθίμον.

Ματθαῖος ἕτερος, συμπολίτης τοῦ παλαιότερου, κατὰ τινὰς δ' ἐκ Χώρας. Τῷ 1827 γράφεται «διδάσκαλος» καὶ «πανοσιολογιώτατος». Ἐμενεν ἐν Κωνσταντινοπόλει⁴³ τότε. Ἦν δὲ διάφορος τοῦ διδάσκοντος⁴⁴ τῷ 1803 ἐν Κωνσταντινοπόλει, δευτέρος δηλὰ γε δὴ Ματθαῖος, ἕως διάκονος, ἢ πρεσβύτερος. Ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Ἰωάννης Φιλαλήθης ἔλεγε μοι τῷ 1883, ὅτε ἔγραψον τὰ Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, ὅτι Ματθαῖοι γανοχωρηνοὶ, καθ' ἅπερ ἐγίνωσκον, ἦσαν δύο, πιθανὸν δ' ὅτι καὶ τρίτος ὑπῆρχεν.

Ἀλέξανδρος ὁ ἐκ Μυριοφύτου σημειοῦται «διδάσκαλος» τῷ 1803, μένων ἐν Κων/πόλει⁴⁵. Ἦκουσα ὅτι ἦν ἀδελφὸς τοῦ Λεοντοπούλου, ἀλλ' ἀδύνατόν μοι

40. Ἐγραψι τοῦτο τῷ 1883 ἐκ Χρον. πατριαρ. ἀκαδημίας σελ. 203, προσδοκῶν ἀκριβ. στέρας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀνδρός ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΕΤΗ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΜΕΝΩ ΕΙΔΗΣΕΙΣ.

41. Χρον. πατρ. ἀκαδημ. σελ. 233 ἐν ὑποσημειώσει.

42. Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείαις τόμου ΙΕ' σελ. 40.

43. Βελάνδου, τῶν Ἀβδηριτῶν ἱστορία ἐν καταλ. συνδρ.

44. Φραγκίσκου Σοαῦτου Στοιχεῖα κλπ. καταλ. συνδρ.

ἵνα βεβαιώσω ἀπὸ μαρτυρίας ἐγγράφου τὸ ἄκουσμα διότι γινώσκωμεν διδάσκαλον Χώρας τῷ 1833

Ἀλέξανδρον, οὗ ἐπώνυμον **Πηλιᾶδης**, ἀλλ' ἄγνωστόν μοι πόθεν κατήγετο· τὸ περὶ σχολῆς τῆς Χώρας πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν τοῦ 1833 σιγγίλιον μαρτυρεῖ τὸν Ἀλέξανδρον τοῦτον ἡθῶν χρηστότητι σεμνυνόμενον, παιδείας εὖ ἦκοντα, ζῆλον ἐπιδειξάμενον πολὺν ὑπὲρ τῆς σχολῆς, ἣν «ἐφ' ἱκανοὺς ποτε χρόνους ἦν ἀρδεύων ἐπιμελῶς καὶ καλλιεργῶν». Τῇ 24 δεκεμβρίου 1827 Ἰγνάτιος ὁ Ἡρακλείας, ἐπιστέλλων εἰς Ἀλεξανδρὴν, διδάσκαλον ἐν Μυριοφύτῳ, ἐβεβαίοντο ὅτι εἶχεν αὐτὸν ἐν εὐνοίᾳ πατρικῇ. Ἐδίδασκε λοιπὸν ἐν Μυριοφύτῳ τῷ 1827 Ἀλέξανδρός τις· ἕως ἐπιτρέπεται ἵνα φρονῶμεν ὅτι, ὁ Πηλιᾶδης ὁ τὴν ἐν Χώρα σχολὴν ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους ἀρδεύσας ἦν οὐχὶ ὁ τῷ 1827 διδάσκων ἐν Μυριοφύτῳ Ἀλέξανδρος, ὃν ἀδελφὸν πιστεύω τοῦ Ἰωάννου Λεοντοπούλου.

Κοσμὰς ἱερομόναχος ἀναφέρεται ὡς διδάσκαλος ἐκ Χώρας⁴⁶ τῷ 1803 ἢ 1804. Λέγεται γανοχωρητὸς, ἀλλ' ἐγεννήθη ἐν Γάνῳ, μοναχὸς ὢν, πρῶτον ὑπὸ τὸν Ματθαῖον, εἶτα δὲ ἀγιοταφίτης. Ἐκαλεῖτο λαϊκὸς ὢν Κωνσταντῖνος, ὡς εἰκάξει τις ἐκ τῶν ᾧδε συρραπτομένων ἐπιγραμμάτων. Κατὰ τὰ ἔτη 1787 — 1789 διέμενεν ἐν Προύσῃ, τῷ 1790 ἔμενεν ἐν Χώρα⁴⁷, ἀφ' ἧς ἀπελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα περὶ τὰ 1810-12 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου, διαμένοντος ἐν Κων/πόλει τότε, διδάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει σχολῆς. Ἐπακριβῶς ἀγνοῶ πότε μετέστη

45δς. Σοαῦτου Στοιχεῖα κλπ. καταλ. συνδρ. Ἡ ἑτέρα 45 σημείωσις εὔρηται ἐν τῇ 154 σελίδι.

46. Κερτιέω; Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλ'οθήκης τόμου Α σελ. 273, 277, 326, 361, 365. Ἀπομνημονεύματα Ἀντιοχείας Ἱεροθέου σελ. 12-14.

πρὸς Κύριον. Τῷ 1816 ἐξεδόθη ἔργον τοῦ Κοσμᾶ τίτλον ἔχον «Παρακλητικὸν κατὰ τῆς πανώλους, περιέχον τέσσαρας παρακλήσεις· πρώτην μὲν εἰς τὴν Κυρίαν ἡμῶν Θεοτόκον· δευτέραν δὲ εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον κοινῶς καὶ εἰς τὸν ἅγιον Βησσαρίωνα νέον ἱεράρχην, ἀρχιεπίσκοπον Λαρίσσης· τρίτην δὲ εἰς τὸν ἅγιον νέον ἱερομάρτυρα Σεραφεῖμ· καὶ τετάρτην εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον. Ποίημα Κοσμᾶ ἱερομονάχου ἀγιοταφίτου ἐκ χώρας Γάνου. Προσετέθη εἰς τὸν ἅγιον Χαραλάμπην, ποίημα Ἰωάσαφ μοναχοῦ ἀγιορείτου. Ἐτυπώθη δὲ νεωστὶ δαπάνη καὶ ἀναλώμασι τοῦ Παναγίου Τάφου, πρὸς κοινὴν χρῆσιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων. Ἐν Βιέννῃ, 1816, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου Δὲ Χιρσφέλδ». Ἐκτὸς τούτου συνέγραψεν ὁ Κοσμάς καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ξενοφῶντος⁴⁷.

Φιλόθεος διδάσκαλος, ἢ, καθὼς εἰς τὴν διαθήκην αὐτοῦ ὑπογράφει, ἱεροδιδάσκαλος, διάκονος ὢν ὡς ἦκουσα. Ἐγεννήθη ἐν Μηλέα τῶν Γανοχώρων· ἀρχαῖος μαθητὴς τῆς πατριαρχ. ἀκαδημίας, ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τοῦ Μουχλίου μετὰ τὸ 1819, ὡς εἰκάζω, καὶ ἀπέθανεν ἐν Μουχλίῳ κατὰ αὐγουστον τοῦ 1837, καταλιπὼν εἰς ἣν ἐδίδασκε σχολὴν τὴν πολῦτιμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, πολλὰς σπανίας ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα περιέχουσαν, ἐν οἷς καὶ τινὰ ἐπιγράμματα προέταττε μετὰ τῆς ἰδιογράφου δηλώσεως «ἐκ τῶν τοῦ Φιλοθέου Μηλίου τοῦ ἐκ Γανοχώρων».

Δοσίθεος ἱεροδιδάσκαλος, ἐκ Περιστάσεως, ἐν ἣ ἐδίδασκε τῷ 1850, ὡς ἀναγινώσκω ἐν αἰτήσει κοινῇ

47. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη· τόμου Β' σελ. 400.

τῶν τότε περιστασιῶν πρὸς τὸν Ἰωακείμ Ἰκονίου, συνδρομητὴν τῆς σχολῆς τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Τέλος τιθεὶς εἰς τὸν λόγον τὸν ἀναγόμενον εἰς τοὺς ἀειμνήστους τούτους διδασκάλους, ἔκρινα καλὸν ἵνα τάξω ἐνταῦθα ἐπιγράμματα τινὰ, ἐπιγραφόμενα εἰς τὸν Ματθαῖον, τὸν Κοσμᾶν καὶ τὸν Ἰωάννην Λεοντόπουλον, μεταγραφέντα δ' ἀπὸ τοῦ 301 χειρογράφου τῆς κυρίως πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, κείμενα ἐν ταῖς σελίσιν 276—278, ταῦτα

Ματθαῖος εὖ πράττειν σε Κωνσταντῖν' ἔπει.

Γράμμα πρὸ μικροῦ ἤκέ μοι σὸν, ὦ φίλος,
λαμβικῶ μέτρον μὲν ἐξεργασμένον,
σοφιστικὸν τρόπον δὲ, εἰς ὃ συντόμως
εἶποιμι σοι τὰ σαυτοῦ ἄλλω τι πλέκεις.

Πρὸς τὴν χθὲς αὐ τύχην δὲ, ἐκφράσω τάδε·
ὦ τῆς τύχης, φεῦ, καὶ πάλιν ἰαλέμων·
Χθὲς γάρ μοι, ὡς φῆς, καὶ σύγ' αὐτὸς εἰδέναί,
ἀπειρῆξαν εἰσέλευσιν, οἴμοι, τῶν φίλων,
κάμοῦ αὐ ἐξέλευσιν, εἰς τοὺς φιλτάτους·
ὦ διπλοῦ κακοῦ, ὃ οὐδὲ ἀπλοῦν φέρει
ἀνὴρ φύσει τε καὶ τύχῃ ἐλεύθερος·
πρὸς οὖν τοσοῦτον δεινὸν ἔστι που ἄκος,
γράφειν φίλοις τε, καὶ δέχεσθ' ἀμοιβαδόν.

Τῷ αὐτῷ⁴⁸

Πολλοὶ με λαγῶ χωλοὶ ἐν γῶν φύγον
ἐν οἷς ἔγραψα πρὸς σὲ σὺν τάχει στίχοις·
τὸ τῆς κυνὸς μ' ἄρ' αἰσχος ἀφισχὸν λάθην,
ἦτις τάχει κύει μὲν, ἔλλειπῆ δ' ὅμως·
ἴν' οὖν τὰ χολὰ τῶν μέτρων βαίνει καλῶς,

48. ἢ εὐθὺν τῆς τῶν ἐπιγραμμάτων μεταγραφῆς περιττόν ἵνα γράψω ὅτι ἀνήκει ἐτέρῳ.

πέμπω σοι ἴσσι, τῶν ποδῶν ξερίσματα,
σύ μοι δ' ἐπίστελλ' αὐτῶς ἔχῃς γράφων.

Τῷ αὐτῷ

Ἐγραψά σοι πρόφην μὲν, ὡς ὑπεσχόμην,
δριάσας τόγε προελθὼν, ὦ φίλ' ἀσμένως,
ὠφθης δὲ συνθήκας σὺ, ἐκβάς, τῷ τρόπῳ·
εἰ μὲν μέγα φρονῶν γάρ, αἰσχύνην ὄφλεις·
εἰ δ' οὐ θέλων πονῆσαι, οὐ φίλων τόδε.

Εἰς τὸν ἑσῆριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν

Νόσον ἃ νοσῆ ἔλεησον ἄνοσοΝ.

Εἰς τὸν ἄνωθεν ὄντινον

Ἄλλ' εἰ καρκίνος εἶ, ποδαπός γ' οὖν; οὐ χθόνιος γάρ·
οὐδὲ θαλάττης αὐτῶς εἰδέπερ οὐράνιος,
ποῦ λίπες ἡλείου σὺ τροπᾶς; ἄλλοιός ἐγωγες·
ἔργον αἰοιδῶν μὲν, λοξὰ δὲ ἀμφιβατῶ.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον

Παρθένον ἄχραντον Μαρίην τὴν μητέρ' αἰδῶ
Χριστοῦ, ἣ τέκε μιν προγένεθλον ἀμήτορα Υἱὸν
αὐτοφύτιο Θεοῦ, ἀρρήτως αὐτοτέλεστον
ἄνδρα Θεόν· κόσμοιο χαρὰ δὴ, χαῖρε ἄνασσα·
χαῖρε πάλιν, καὶ τὴν δε σάου πόλιν, ἴλαθί μοι δέ.

Εἰς τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην

Θεῖον Ἰωάννην, πρόδρομον Χριστοῦ μέγαν ἡμῶ
βαπτιστὴν τε Λόγοιο ἀμωμήτου, ὃς ἐπέστη
κῆρυξ ἐμπεδόμυθος, ἔρημάδι ὑψιμέδοντος·
τὸν κτάνεν Ἡρώδης λύσση, ἐτυμόθροον, ἄφρων·
ἀλλ' ὦ χαῖρε, μάκαρ, Ματθαίῳ δ' ἴλαθ' αἰοιδῶ.

Εἰς τὸν ναὸν τῆς μητροπόλεως Γάνου

Ἄρον δεῦρο, θεατὰ, σὸν ὄμμα ἵνα κτήτορά τε γνῶς
πασέπτιο δόμον, οὐ σὺ θέαν ἄγασαι·

τὸν κομάτοισι δέμησεν εἰς καὶ χρήμασι πλείστοις
καὶ χώρας ταύτης συνδρομῇ εὐσεβέων
Γάνου καὶ Χώρας κλυτὸς ἀρχιερεὺς Προκόπιος
ἐκ Πελοποννήσου, εὐ γεγαῶς γεγεῖν.

Εἰς τοὺς ὁσίους Ἄνουφριον καὶ Πέτρον

Γυμνοὶ παλαισταί, κοῦφοι οὐρανοδρόμοι,
ὑμᾶς τί εἶπω; μάρτυρας ἢ ἀγγέλους;

Εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν

Πηγὴ Σιλωὰμ τοῦ ἔτους οἶον ἴα,
πηγὴ Μαριάμ, πληθὸς ἡμέρας ἄσον
μάνδρας Ἰβήρων εὐαγὲς δῶρον τόδε
πιστῇ ἀνάσση τῆς μεγίστης Ρωσσίας.

Εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν

Σκληρὰν, Θεοῦ προφήτα, οὐ ζητῶ χάριν·
πέμψον δέ μοι σταλαγμὸν (ἐνθεοῦ βίου) ἀγνοῦ σοῦ βίου.

Εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργούρους

Ἀναργυροὶ μὲν, ἀλλὰ χρυσοὶ τὸν βίον,
μηδὲν φέροντες, ἐνδεεῖς πλουτίζετε.

Ἐπιτύθειον

Τύμβος καλύπτει τὴν καλὴν ξυνωρίδα·
σὺν τῷ Μανουὴλ τὴν σύνευνον Ταρσίδα.
Θεὸς δὲ τῶν μνησθειῶν ἐν φρικτῇ κρίσει.

Εἰς τὸν ἅγιον Προκόπιον· Ματθαίου διδ.

Ἀθλητὰ Προκόπιε, σῶζε καὶ σκέπε
ὁμώνυμόν σοι πατριάρχην ἱκέτην.

Εἰς τὸν ἅγιον Πιρθέτιον· Κο.

Ἀρχιεράρχα Παρθένιε Λαμφάκου,
ὁμώνυμόν σοι σῶζε ἐχθρῶν, κινδύνων.

Ἡρωελεγεῖα εἰς τὴν χώραν τῶν Γανοχώρων⁴⁹
καί εἰς τὰς ἐν αὐτῇ πηγὰς· Ἰωάννου τοῦ ἐκ Μυριοφύτου

ὦ Χώρα σκιερή· ἐρπήσσο, ὑψίδομος τε·
ὦ χώρα τερπνὴ· κόριον εὐσεβέων.
Καὶ λειμῶσι θάλεις σύ· καὶ ἄνθεισι, γῆ ἀγαθῇ τε,
νάμα τε προρρεύεις, ψυχρογλυκοσταλάον.
Νῦν δ' οὖν καὶ κλεινὸς Κοσμᾶς σῆς γῆς τ' ἀναθήλας,
ταῖς Μούσαις, ὃ πρόμος, κοσμέει ἦν σε πάτραν.
Εὐμένεως οὖν, ὦ χώρα, ἀγκάζεο τὰς δε,
ἄφρ' ἧς ἀτρεκέως δευτέρα Πιερία.

Ἔτερον

ὦ γλυκερορρεΐθρων κρηνῶν χώρας δροσοέσης·
ὦ κρυερῶν ὑδάτων, ἀφθονοτερωνορόων·
Μοῦσαι τ' ἠγάσσαντο οὐδας χώρας ὑδατῶδες,
ἧ δὲ νεοσσεῦσαι ἄρ' ἐθέλουσι μάλα.

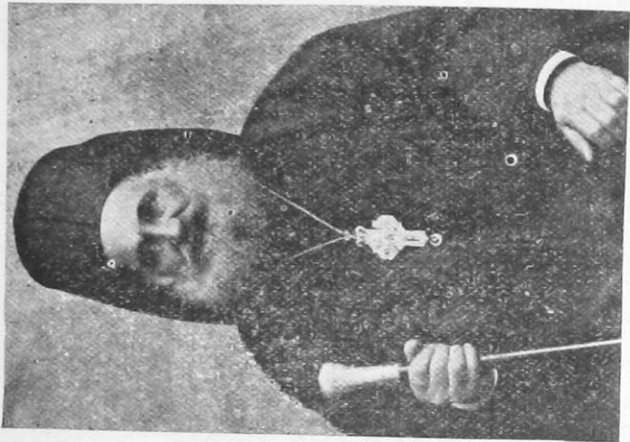
Ἔτερον τοῦ αὐτοῦ

Μοῦσαι καὶ Χάριτες τ' ἐρίδαινον δηθάγε, οἶαι
χώρα ἐνοικῆσαι τερπνοῦδατορόφ·
ἀρχιερεὺς δὲ δικασπόλος εὖ πινυτῶς τε δικάζει·
Μούσας θ' ἰδρύει· Χώρα ἄπειρ' ἀγάλου

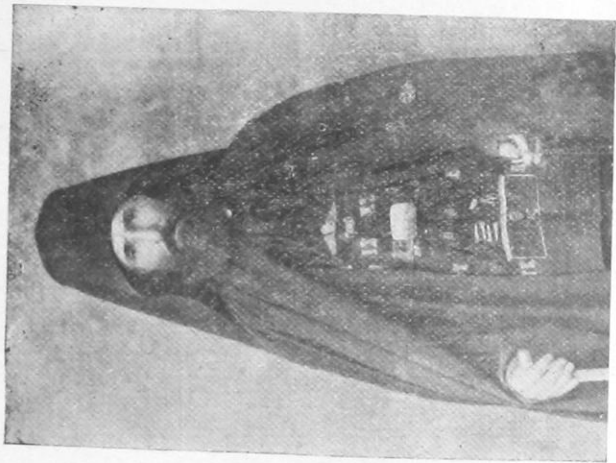
---

49 ἐπειδὴ ἐν τῷ πεμφθέντι μοι ἐξ Ἱεροσολύμων χειρογρά-
φῳ ἡ λέξις Χώρα γράφεται διὰ μικροῦ τοῦ ἀρχικοῦ γράμμα-
τος (χ), ἀγνωστῶν ἂν εἰς τὴν ἅλην χώραν τῶν Γανοχώρων ἀπο-
δίδῃ τὴν λέξιν ὁ Λεοντόπουλος, ἡ μόνον εἰς τὴν Χώραν, τὴν
κωμόπολιν δῆλον οὖν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει ν' ἀ-
ποδεξώμεθα τὸν Κοσμᾶν διδάσκαλον χρηματίσαντα Χώρας.

Παῖσιος ἀρχιμανδρόντης
(ἴδε σελ. 148)

Αιωνόσιος ἡγούμενος
(ἴδε σελ. 149)

Ἡ μονή τοῦ Θεολόγου
(ἴδε σελ. 50)

Ἡ μονή τοῦ Ξενίτα
(ἴδε σελ. 43)

Ἀνάγλυφα ἐξ Ἁγίου Ἰωάννου
(ἴδε σελ. 34)

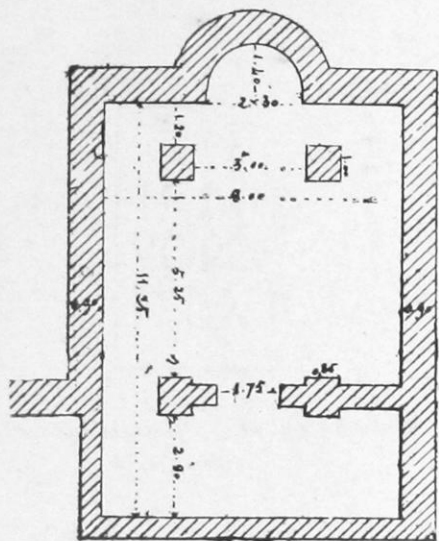
ΣΟΪΑΧΥΟ
 ΚΙΔΙΣ = Ο ΖΑΧΑΡΙ ΖΕ Ο ΣΥΜΕΩΙ
 Ο ΜΑΝΡΩΪ Η ΣΟΦΙΪ Ζ ΜΑΖ ΜΑΝΑ
 ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΪ Ο ΦΕΔΟΚΑΛΗΪ = ΗΘΕ-Ζ
 Ϊ ΣΛΪΪ Ο ΚΟΗΓΥΡΙΣ Ϊ ΚΥΡΤΟΡΙ
 ΙΩ Ο ΒΟΗΛΙΪ ΑΛΕΖΙΪ ΤΗΣ ΒΥΛ
 ΙΩ Ο ΣΗΓΕΛΗ

Ἐπιγραφή ἐξ Ἁγίου Γεωργίου
(ἴδε σελ. 36)

Ἰωάννης Λεοντόπουλος
κατὰ χαλκογραφίαν τοῦ 1828
(ἴδε σελ. 153)

Σχεδιάγραμμα Ἁγίου Χριστοφόρου

(ἴδε σελ. 35)

Αἱ διαστάσεις σημειοῦνται κατὰ τὸ γαλλικὸν μέτρον.

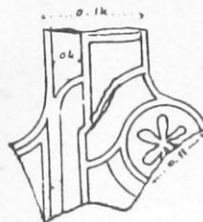
Σφραγὶς Ἀγριδιανοῦ παλαιά.

(ἴδε σελ. 49)

Ἐπιγραφή ἐξ Ἁγίας Κυριακῆς

(ἴδε σελ. 36)

Λείψανα ἱερῶν οἰκοδομῶν.

Ἐξ Ἁγίου Πλάτωνος

(ἴδε σελ. 41)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ—ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

«Τοιοῦτον τοιγαροῦν ἔχοντες περικείμενον νέφος» ἀνδρῶν μείας ἀξίων, δυνάμεθα ἄνα εἰπωμεν ὅτι πάντων τούτων ἢ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περιωπῆ, ἢ ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσις, ἢ ἐν γραμματοδιδασκαλείοις ὑπηρεσία καὶ τινων ὁ πλοῦτος, κερδηθεὶς ἀπὸ φιλοπονίας, ἀγχινοίας καὶ τόλμης, συνετέλουν εἰς τὴν δυνατὴν κοινωνικὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς τε γενετήρας ἐν γένει καὶ τῆς ἰδίας ἐκάστου πατριδος. Ὁ πρόκριτος, ὁ πλούσιος, ὁ βιομήχανος, ὡς ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ἡγούμενος μονῆς τινός, ἐπίστευε καθήκον πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ συμφέρον ἑαυτοῦ ἄνα παρασκευάσωσιν οὗτοι μὲν ἀναγνώστας καὶ ψάλτας καὶ βοηθοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις, ἐκεῖνοι δὲ γραμματοχαράκτας χρησίμους εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν· γραμματοχαράκτην δὲ καλῶ τὸν ἐν καταλόγοις σημειοῦντα μόνον δνόματα καὶ ἀριθμοὺς. Πάντων τούτων ἀνάγκη εἶχε πᾶσα τάξις, πᾶν ἐπάγγελμα, πᾶσα ἐποχὴ.

Τοιοῦτον γραμματοχαρακτῶν διδάσκαλον, περισσώτερα ἐκείνων γινώσκοντα, θεωρῶ τὸν πρὸ τοῦ 1650 διδάσκαλον ἐν Χώρᾳ Νικόλαον. Γενόμενος σύγχρονος Ἀρσενίῳ τῷ Ἀμασειᾶς καὶ Γαβριὴλ τῷ Γάνου καὶ Χώρας καὶ Δανιὴλ τῷ Προικοννήσου, γαιοχωρηνοῖς κληρικοῖς, φρονῶ ὅτι ἐπεξήτησε τὴν προστασίαν αὐτῶν ὑπὲρ ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀγίας Ἀννης μέχρι Περιστάσεως καὶ μεσογειότερον

μέχρις εκτάσεως ἑξ ὠρῶν μοναχικοὶ συνοικισμοὶ Ἀγριδιανοῦ καὶ Ξενίτα καὶ Ξυλίνη, καὶ Νικαιωτίσσης καὶ Παμμακαρίστου, καὶ Ἁγίου Νικολάου, καὶ Ἁγίου Γεωργίου (Ἡρακλείτιδος), ἔχοντες ἀνάγκην ἀναγνωστών καὶ ψαλτῶν καὶ διακόνων καὶ πρεσβυτέρων, ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν καὶ δῆθεν γραφὴν εἰς μεγάλους ἢ μικροὺς συμπολίτας αὐτῶν, βοηθῶντες αὐτοῖς ἵνα μὴ λησμονήσωσιν ὅτι, τὸ τῶν ἐλλήνων ἀλφάβητον ἔχει εἴκοσι καὶ τέσσαρα γράμματα.

Ἡ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ὁρμὴ τῶν ἐλλήνων, ὡς εἰς ἑτέρας ἐλληνικὰς ἐπαρχίας καὶ πόλεις, οὕτω φαίνεται καὶ ἐν Γανοχώροις μετὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ἐλπίδας διαπλάττουσα ἀναγεννήσεως. Ὁφείλομεν ἄρα εἰπῶμεν ὅτι ἡ μέχρι τοῦ 1728 παραταθεῖσα ἱερατεία τοῦ μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας Γρηγορίου Σωτήρη, κηρύττοντος τὸν θεῖον λόγον, ἱεράρχου πεπαιδευμένου, πόθον ἠναψεν ἀναπτύξεως, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἐξηκολούθησαν οἱ μετ' αὐτόν. Αὐτὸς δὲ χαρακτὴρ τῆς γραφῆς τοῦ Νεοφύτου καὶ τοῦ Προκοπίου (Γάνου καὶ Χώρας) δεικνύει κληρικούς πεπαιδευμένους, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ἀρχιερεῖς ἦν ἀδύνατον ἄν' ἀνέχωνται σύνολον ὑπ' αὐτοὺς ἀγραμμάτων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Οὕτω δὲ βλέπομεν ὅτι, πρὸ τοῦ 1788 ἐδίδασκεν ἐν Μυριοφύτῳ Ματθαῖος ὁ γραμματικός, αὐτὸν δὲ θέλουσιν ἕτεροι διδάσκαλον καὶ τῆς ἐν Χώρα σχολῆς, ἐνῶ τὸν Κοσμάν φρονουσί διδάσκαλον τῆς ἐν Γάνῳ. Ἡ ἐν Γάνῳ-Χώρα Κοσμᾶ καὶ Ματθαίου, μαθητῶν τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, ἐργασία, ἡ ἐν Μυριοφύτῳ ἱερατεία τοῦ ἐπισκόπου Μελετίου τοῦ κατοπιν Ἡρακλείας, σημειοῦσι τὴν ἔναρξιν πνευματικῆς κινήσεως ἀξιοσημειώτου, τότε δὲ προκαλοῦνται καὶ συνδρομαὶ ὑπὲρ τῶν σχολείων γενναιοτάται· ὁ Μελέτιος ἐχορήγησεν εἰς τὴν ἐν Μυριοφύτῳ σχολὴν 25000 γρο-

σίων⁵⁰, μικρῶ πρὸ τοῦ 1788, δῆλον οὖν περὶ τὰς 50000 φράγκων. Τῷ 1788, κατὰ τὸν πυρποληθέντα κώδικα τῆς ἐπισκοπῆς Μυριοφύτου, πρὸς «σύστασιν σχολῆς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων» (ὄχι γραμματοδιδασκαλείου), δῆλα δὴ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς, ἐχορήγησαν οἱ ἐξῆς· χατζῆ Ἰωάννης γρόσια 1000, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλεξανδρῆς ἐκ μέρους Σμαράγδας τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ 500, καὶ 500 ὁ Μπίλιας, ὧν τὰ 250 ἦσαν ἀντίτιμον γηπέδου, δωρηθέντος τῇ σχολῇ, ἡς ἡ οἰκοδομὴ διὰ χρημάτων ἐγένετο τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων⁵¹. Τῷ 1796 προσήνεγκον ἀνὰ 200 γρόσια (300 φρ. καὶ τι περισσότερον) ὁ χατζῆ Ταβουλάριος ἐξ Ἡρακλείτιδος καὶ ὁ Χατζῆ Σγουρῆς ἐκ Στέρνης· ὁ δὲ διδύσκαιος Ματθαῖος ἀφιέρωσεν ἀρκετὰ βιβλία, καὶ τρεῖς σφαίρας, καὶ 500 γρόσια, ληφθησόμενα μετὰ θάνατον.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ, μετὰ τὸν Ματθαῖον, ἐν Μυριοφύτῳ, διδάξαντα καὶ πρὸ τοῦ 1788 καὶ μετὰ τὸ 1790, ἐγένοντο σημειώσεως ἄξιοι Ἰωάννης ὁ Λεοντόπουλος καὶ ὁ Ἀλεξανδρῆς, ὃν νομίζω ἀδελφὸν αὐτοῦ, παρατείναντες ἐξ ὑπαμοιβῆς τὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ 1830. Τῷ 1796 γραμματοδιδάσκαλος ἦν ὁ Σταυρῆς, ὃν εἶδομεν ἐν 75 σελίδι τοῦ παρόντος. Περὶ τῶν μετὰ τὸ 1830 διδασκάντων οὐδὲν ἔμαθον ἀκριβές· οὐδὲν ἔμαθον καὶ

περὶ τῆς σχολῆς Περιστάσεως· εἶδον παρὰ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ Νικηφόρῳ Βαλτάτῳ (τῷ ἐκ Περιστάσεως) παλαιὸν γράμμα ἀπὸ τοῦ 1850, δι' οὗ ἐξή-

50. Ἀναφορὰ τῶν κατοίκων Ἡρακλείας, ἐν μηνί φεβρουαρίῳ 1870 σελ. 4· φυλλάδιον ἐκ τοῦ τυπογραφείου Εὐαγγ. Μισσηλίδου. Ἀλλὰ τὰ 25000 γρόσια γράφονται κατὰ λάθος ἴσως, ἀντὶ 2500, ἡτοι φράγκων ἴσως 5000, ὃ φρονῶ ἀποδεκτόν.

51. Σημειώσεις ἐκ σεισοπλήκτων βιβλίων ἐν "Ἐκκλησιαστ' Ἀληθείᾳ", τόμου ΑΒ' σελ. 299.

των οἱ περιστασηνοὶ ἀπὸ τοῦ συμπολίτου Ἰωακείμ Ἰκονίου τὰς 5000 γροσίων, ἃ ὑπέσχετο ἄνα χορηγήσῃ τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Τὴν ἐν Ἡρακλείτῃ σχολὴν ὑπεστήριξε χρηματικῶς ὁ Νυσσάβας Ἀνθιμος· ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἀπὸ 6 ἰουνίου 1854 ἐκ Πόσνας «ἀριστούστατον» γράφει τὸ σχολεῖον· λυπεῖται δὲ μαθῶν ὅτι Ἀντώνιος τις, δοὺς μὲν 1000 γρ. πρὸς ἀσφάλειαν τῆς σχολῆς, δυσαρεστηθεὶς δ' ἔνεκα τοῦ διδάσκοντος, ἀφῆρεσε τὰ χρήματα. «Τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον δυσαρέσκειαν τοῦ κυρ Ἀντώνη» — γράφει — «καὶ τὴν λήψιν τῆς ὁμολογίας του καὶ τὰ λοιπὰ, εἶδον, περὶ ὧν δὲν παροξυνεύομαι, διότι οἶδα καλῶς τὰς ἐνέδρας τοῦ μισοκάλου, τὰς ὁποίας ἐφευρίσκει ἀεὶ ποτε οὗτος εἰς τοιαῦτα θεοφιλῆ καὶ φιλάνθρωπα ἔργα καὶ καταστήματα». Μανθάνομεν ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς ὅτι τοὺς ἐφόρους τῆς σχολῆς ὁ Ἀνθιμος διώριζεν, ὡς ἰδρυτῆς.

Περὶ τῆς ἐν Χώρα σχολῆς εἰδήσεις ἔχομεν βεβαιωτέρας. Ἦδη κατέστησα γνωστὸν⁵² ὅτι συνεστάθη αὕτη τῷ 1795, κατατεθέντων ὑπὲρ αὐτῆς 5,000 γροσίων, ἅπερ ἔδωρῆσατο Μακάριος ὁ Ἰωαννίνων· ὁ τότε αὐτῶν πρὸς 12 τοῖς ἑκατὸν, 600 κατ' ἔτος, ὠρίσθησαν τὰ 500 μὲν⁵³ εἰς μισθὸν τοῦ διδασκάλου, τὰ δ' 100 εἰς ἐνοίκιον τῆς οἰκοδομῆς, ἐν ἧ ἡ διδασκαλία ἐγίνετο. Ταῦτα διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγίλλου κατὰ μάρτιον τοῦ 1797 ἐπεκυρώθησαν· ἔφοροι δὲ διωρίσθησαν ὁ Μελέτιος Ἡρακλείας, ὁ Μακάριος Δέρκων καὶ Ἀναστάσιος ὁ τοῦ Μακαρίου Ἰωαννίνων ἀ-

52. Χρονικά πατριαρχ. ἀκαδημίας· σελ. 203—204.

53. τὸ τουρκικὸν γρόσιον ἀκριβῶς ἴσον ἦν τότε πρὸς ἐν φράγκον καὶ 75 ἑκατοστά.

δελφός. Ἰδιον οἶκημα ἠγοράσθη τῷ 1799. Τῷ 1833 νέον ἐξεδόθη σιγίλλιον· τότε Πανάρετος ὁ Φιλαδελφείας⁵⁴ ἐπροίκισε τὸ σχολεῖον διὰ 5000 γροσίων, Λεόντιος ὁ Γάνου καὶ Χώρας ἔδωκε 1000, ὁ Μιλητοπόλεως Συνέσιος 1000, Χρῦσανθος ὁ πατριάρχης 1000, Ἰωάννης Ρωσσέτος 1000, Θεόφιλος πρωτοσύγκελλος ὁ ἐκ Χώρας 500, Ἀλέξανδρος Πηλιάδης ὁ διδάσκαλος 500, καὶ ἀπὸ ἀφιερωμάτων καὶ περισσευμάτων εὐρέθησαν 2000. Ἱερόθεος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας ἔδωρῆσατο κατόπιν εἰς τὸ σχολεῖον τὰ ἐν Χώρα πατρικὰ καὶ μητρικὰ κτήματα αὐτοῦ,⁵⁵ ἐκ παραδόσεως δ' ἔχω μαθῶν ὅτι μέρος τῶν ἐξόδων (οἰκοδομῆς καὶ συντηρήσεως) ἔφ' ἱκανὸν χρόνον κατέβαλλεν αὐτός τε καὶ τις ἐξάδελφος αὐτοῦ διατελῶν ἠγούμενος ἐν ἐπαρχιακῇ τινι μονῇ. Περὶ διδασκάλων βλέπε σελ. 155 τοῦ βιβλίου τούτου. Ἴσως ἐδίδαξε καὶ Ματθαῖος ὁ νεώτερος (σελ. 154). Μετὰ τὸν Πηλιάδην ἐδίδαξε λόγιμός τις ἐκ Χώρας Δαυὶδ Κατηρίδης, συγγενῆς τοῦ Παναρέτου Ἡρακλείας, διδάσκων τῷ 1845 καὶ μετὰ ταῦτα.

Εἰς τὴν ἐν Γάνω σχολὴν ἐδίδαξε διῆθεν ἀπὸ τοῦ 1789 καὶ κατόπι Ματθαῖος ὁ ἐκ Μυριοφύτου⁵⁶, ὁ λεγόμενος ἐκ Γανοχώρων. Νομίζω ὅτι μᾶλλον ὁ Κοσμάς ἐδίδαξεν ἐν Γάνω, ἀλλὰ καὶ Ματθαῖος ὁ νεώτερος καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Λεοντόπουλος ἐδίδαξαν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Χώρα καὶ ἐν Μυριοφύτῳ κατὰ καιρούς.

Εἰς τὴν ἐν Περιστάσει σχολὴν ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1850 Δοσίθεος ὁ ἱεροδιδάσκαλος.

54. Πανάρετος Ἡρακλείας τῷ 1875 ἔδωρῆσατο τῷ τότε Ἱερατικῷ Ἐκπαιδευτικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντιπόλεως καὶ τῇ ὑπ' αὐτοῦ συντηρουμένῃ Ἱερατικῇ σχολῇ λίρας τουρκικὰς 200.

55. Ἀνατολικῷ Ἀστέροσ τοῦ 1890 σελ. 161.

56. τοῦ αὐτοῦ ἔτους τοῦ Ἀνατ. Ἀστέροσ σελ. 177.

Πάντων τούτων ἡ διδασκαλία ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοπα-
τρία τῶν μνείας ἀξίων κληρικῶν καὶ λογίμων λαϊκῶν,
τῶν ἐκ τῆς Θράκης παραλίας, προήγαγον τὴν ἠθικὴν
καὶ πνευματικὴν τῶν κατοίκων ἀνάπτυξιν, ἦν οἱ Ἕλλη-
νες ὀρθόδοξοι μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρί-
δος ἐπεδίωξαν, ἀπαλλαγέντες τῆς τυραννίας σατραπί-
σκων τινῶν τιμαριούχων τούρκων· ἕνα τούτων κατε-
δίωξεν ὁ τότε πανίσχυρος μυριοφυτηγὸς Χατζαργυρὸς
καὶ ἐξηφάνισεν, ἀπαλλάξας καὶ τὸ κράτος καὶ τὸν τό-
πον ἀπὸ μάλιστα ὀλεθρίας, καὶ διὰ τοῦ πλούτου αὐτοῦ
γενόμενος εἰς πολλοὺς χρήσιμος· Μελέτιος δ' ὁ Ἡρα-
ρακλείας, ἐκμηδένισας, μετὰ τὸ 1794, τὴν ἀφόρητον
ἰσχὴν τοῦ τυραννίσκου Χαματζῆ Μεχμέτ διὰ τοῦ ἐξ
Ἡρακλείας (Περίνθου) Φώτη κάλφα, ἀρχιτέκτονος ἰ-
σχυροῦ παρὰ τούρκους, συνετέλεσεν εἰς ἐλάφρυνσιν τῶν
ἐπαχθῶν βαρῶν, ἃ τοῖς χριστιανοῖς ἐπεφόρτιζον οἱ
κατὰ τοὺς ἐκεῖ τόπους τιμαριούχοι·

ἦν ἐπόμενον λοιπὸν πολλοὶ ἄνα παιδευθῶσι καὶ ἀνα-
πτυχθῶσι, ἕτεροι δὲ τινες χρήσιμοι ἄποβῶσι διὰ
τῶν ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου κερδῶν, κατὰ τὴν ΙΘ' ἑκατον-
ταετηρίδα, ἦν ἐπόμενον ἄνα διαδοθῆ φῶς ἀφυπνίζον
ἀπὸ ληθάργου. Τὸ φῶς διεδόθη· καὶ δυνάμεθα ἄνα
εἶπωμεν ὅτι ἐξ ἐκάστου μὲν χωρίου σήμερον ὑπάρχου-
σιν εἰς ἡ δύο ἀνεπτυγμένοι, ἐξ ἐκάστης δὲ κωμοπόλεως
δεκάδες. Τὴν Χώραν τιμῶσι σήμερον ἰατροὶ δόκιμοι,
τούτων δ' ἐμοὶ γνωστοὶ Θεόδωρος Λίβας καὶ Ἰωάν-
νης Τσατάλας· ἐν Χώρα δ' ἐγεννήθη καὶ ὁ δόκιμος
διδάσκαλος καὶ ἱεροψάλτης Φώτιος Σ. Παπαδόπουλος,
τελειοδίδακτος τῆς Κεντρικῆς Ἱερατικῆς σχολῆς (1886)
καὶ νῦν γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπείας τῆς «Ἐκκλησ.
Ἀληθείας». Τὸν Γάνον ἐτίμησαν ἐν Ἑλλάδι ζήσαν-
τες καὶ διακριθέντες Δημήτριος Κοκκίδης, καθηγη-
τῆς τῆς ἀστρονομίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν,

καὶ Ἰωάννης Παντούρης, διδάσκαλος καὶ γυμνασιάρ-
χης. Τὴν Περίστασιν ὁ ἀπὸ τοῦ 1859 διδάσκαλος τῆς
Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης, υἱὸς Ζα-
χαρίου Περιστασηνοῦ, δοκίμου ἱεροψάλτου, ὁ διδά-
κτωρ τῆς φιλοσοφίας Δημοσθένης Ρούσος, διακρινό-
μενος ἐν τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερι-
κῶν τῆς Ρουμανίας, ὁ Κυριακὸς Ζάμπας, διδάκτωρ
τῆς φιλοσοφίας, ἐν Ἀθήναις διαμένων, ὁ Κωνσταντί-
νος Κλάβας, λαμπαδάριος τοῦ παιριαρχικοῦ ναοῦ ψάλ-
λων ἐν αὐτῷ ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν, διδάσκων καὶ ἐν
τῇ πατριαρχικῇ μουσικῇ σχολῇ, οἱ ἰατροὶ Θ. καὶ Ε.
Φραγκίδαι καὶ Δ. Καζέπης, οἱ ἄλλοι ἐν Κων]πόλει
διακριθέντες Ἡρακλῆς καὶ Μιλτιάδης Λογοθέται, ἰα-
τροὶ, μεθ' ὧν τάττω τὸν ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀποθα-
νόντα Σταύρον Κυριακίδην, ἐξ Ἡρακλείτζης, ἐν Μυ-
ριοφύτῳ μετελθόντα τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα. Ἐν Περιστά-
σει γεννηθεὶς ἐδιδάχθη τὴν ἱερὰν καὶ θύραθεν παι-
δειάν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει (ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ξηροποτάμου)
ὁ νῦν ἱερατεύων ἐν Εὐαγγελιστρία (Τὰ ταῦλα) καὶ
πρότερον ἐν Περιστάσει ἀρχιμανδριτῆς Διονύσιος Κα-
νέλλης, εὐαρεστῶν τοῖς πᾶσι διὰ τὴν ἱεροπρεπῆ πο-
λιτείαν καὶ τὸ χρηστὸν τοῦ χαρακτήρος. Ἰατροὶ, δι-
κηγόροι, μηχανικοὶ, διδάσκαλοι, κατὰ τὴν τελευταίαν
πεντηκονταετίαν ἐν τῇ Μ. τοῦ Γ. Σχολῇ καὶ ἐν Ἀθή-
ναις καὶ Ἐσπερία σπουδάσαντες, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἠ-
θικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναβίωσιν τῶν πατρίδων αὐτῶν
τῶν ἐν Γανοχώροις. Ἐκ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς ἀπὸ
τοῦ 1866, ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτῶ ἔτη, γινώσκω λαβόντας
πτυχίον τελειοδιδάκτου 5 ἐκ Χώρας, 2 ἐξ Εὐδημίου,
1 ἐξ Ἡρακλείτζης, 1 ἐκ Περιστάσεως, 1 ἐκ Μυριοφύ-
του, 1 ἐκ Γάνου καὶ 2 ἀορίστως σημειουμένους γανο-
χωρίτας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς ἐπὶ ἐξήκοντα
ἔτη (1851—1912) γινώσκω τελειοφοίτους ἐκ Περιστά-

θεως και Μυριοφύτου και Χώρας κλπ. 11. Ἐπιστήμονας δ' ἐν Ἀθήναις και Ἐσπερία σπουδάσαντας, φιλόλογους, μαθηματικούς, φαρμακοποιούς, ἰατροὺς ὑπὲρ τοὺς πενήκοντα, ἐν διαστήματι πενήκοντα ἐτῶν. Τεκμήρια τῆς πρὸς τὰ πρόσω χωροῦσης ἠθικῆς, πνευματικῆς και κοινωνικῆς ἐν γένει προαγωγῆς, ἧς αἱ πρῶται ἐκφάνσεις ἐγκαινίζονται ἀπὸ τῶν χρόνων Καλλινίκου και Μελετίου τῶν ἐπισκόπων Μυριοφύτου, και Προκοπίου και Παΐσιου μητροπολιτῶν Γάνου και Χώρας.

Πρὸς τὴν ἀναβίωσιν, πρααγωγὴν, και παλιγγενεσίαν ταύτην ἐπαρκέστατον φιλογενῶς συνεισήνευγον ἔρανον κατὰ τὰ τελευταία πενήκοντα ἔτη, ἰδία τε και κοινῶς, οἱ διὰ χρημάτων και κοινωνικῆς ἐπιρροῆς δυνάμενοι· ἵνα διαπράξωσι τὸ ἀγαθόν· Ἀδελφότητες ἐκπαιδευτικαὶ προθύμως ὑπεβοήθησαν τὸ λαμπρὸν ἔργον τοῦτο. Παλαιότερας τοιαύτης ἐγένετο μινεία ἐν 75 σελίδι. Κατόπιν αὐτῆς τάττω τὴν «Φιλόμουσον Ἀδελφότητα τῶν εὐελπίδων» ἐν Χώρα συσταθεῖσαν τῷ 1874, εἶτα τὸν «Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον τῶν δεσποινῶν ἐν Μυριοφύτῳ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου» τῷ 1885 και τὴν σύγχρονον ἐν Χώρα (1885) «Φιλόπτωχον Ἀδελφότητα». — Κατὰ τὸ 1891 ἐπισκεψάμενος τὴν Ἡρακλείτζαν ἔμαθον ὅτι τὸ κοιμηθέντατον (κοδόμημα τῶν κοινοτικῶν αὐτόθι σχολείων εἰς πέρας ἤγαγεν Ἀδελφότης τις «Ἐλπίς» (ἐν Κ)πόλει) συντελοῦσα· αἱ πρὸς συντήρησιν αὐτῶν. — Οἱ περιστασηνοὶ ἐρούχωρησαν περισσότερον· ἔγραψόν μοι τῷ 1907 ἐκ Περιστάσεως ὅτι, πρὸ τριάκοντα σχεδὸν ἐτῶν, εἰς γὰρ τὸ ἀναγνωστήριον «Πρόδοος». Πρὸ δεκαετίας ἕτερα Ἀδελφότης τῶν ἐν Κωνσταντινοπόλει περιστησηνῶν και τοῖς πάσχουσιν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐβοήθει και βιβλία διένεμε τοῖς πτωχοῖς μαθηταῖς· διελύθησαν ἀμφότεραι, καθὼς ἤκουσα· ζωῆς ση-

μεῖον οὐδὲν παρέχει τρίτη τις Ἀδελφότης ἐν Περιστάσει, περιτοιχίσασα τὸ νεκροταφεῖον και ὑδραντλίαν προμηθευθεῖσα κατὰ κινδύνων πυρκαϊῆς, και πρὸς ἀγορὰν προζοδοφόρου τῆς σχολῆς κτήματος ἐργασθεῖσα. Τῇ 27 ἰουνίου 1902 ἡ ἱερὰ σύνοδος ἐπεκύρωσε τὸν κανονισμόν Ἀδελφότητος «Ἀγίου Ἰωάννου» προτιθεμένης τὴν βοήθειαν και τῶν ἐν Περιστάσει σχολείων και τῶν πρὸς ἐργασίαν ἀνικάνων καταστάτων ξυλουργῶν τῶν ἐκ τῆς κωμοπόλεως ταύτης. — Τῇ 24 αὐγούστου 1904 ἡ ἱερὰ σύνοδος ἐκύρωσε κανονισμόν Ἀδελφότητος «Ἐλπιδος» ἐν Εὐδημίῳ, ζητούσης και ἐνδύματα και βιβλία ἵνα παρέχη τοῖς ἀπόροις μαθηταῖς και βιβλία θρησκευτικὰ εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ χωρίου «πρὸς τὴν κατ' ἰδίαν ἀνάγνωσιν και ἐνίσχυσιν τοῦ θείου κηρύγματος, ἐπιδιώκουσα τὴν ἀναξωπύρησιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος». — Ἰσως ταῦτα πάντα τὰ σωματεῖα κατέστρεψεν ὁ τελευταῖος σεισμός. Ὑφίσταται δ' ἡ τῶν ἐκ Γάνου φιλοπατριδῶν ἐλλήνων ἀδελφότης ἐνταῦθα «Ταξιάρχης», ἀθορύβως τὸ πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς κωμοπόλεως καθῆκον ἐπιτελοῦσα, και ἡ ἐν Κων)πόλει φιλεκπαιδ. τῶν χωρηνῶν Ἀδελφότης «Ἅγιος Γεώργιος» ἰδρυθεῖσα τῷ 1908. — Ἀλλὰ τὸ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐπὶ χρησηταῖς ἐλπίσιν ἐν Μυριοφύτῳ συσταθὲν Ἀναγνωστήριον ὑπὸ τοῦ σειμοῦ και τοῦτο κατεστράφη.

Ὑποβοηθεῖ τὸ ἔργον τῶν Ἀδελφοτήτων ἡ τῶν ἰδιωτῶν εὐεργεσία. Πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν ἐμάθομεν ὅτι ὁ Ἰωάννης Παντούρης 500 ἐκκληροδότησε λίρας τῇ κοινότητι Γάνου πρὸς οἰκοδομὴν τῶν σχολείων αὐτῆς. Οἱ ἐκ Χώρας ἐν Κεῦλάνῃ ἐμπορευόμενοι ἀδελφοὶ Θεοχαρίδαι περιετοίχισαν και ἐκαλλώπισαν τὸ νεκροταφεῖον τῆς κωμοπόλεως, οἱ δὲ ἐν Ἰασίῳ ἀδελφοὶ Γεωργιάδαι ἐδαπάνησαν διὰ τὴν κατασκευὴν εὐρωπαϊκῆς μηχανῆς πρὸς ὑδρευσιν τοῦ πλουσίου λαχανοκηπίου τῆς ἐν Χώρα μονῆς τοῦ Ξενίτα.

Οἱ μητροπολίται Γάνου καὶ Χώρας ὑπεστήριξαν τὴν πνευματικὴν ἀναβίωσιν τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων κοινοτήτων, ἰδίᾳ δ' οἱ ἐκ Χώρας ἀείμνηστοι Χρῦσανθος καὶ Πολύκαρπος. Οἱ ἐπίσκοποι Μυριοφύτου Γρηγόριος Φωτεινὸς καὶ Σμάραγδος Χατζῆ Εὐσταθίου, καίπερ οὐχὶ γανοχωρηνοὶ, ἠγάπησαν τὴν ἐπαρχίαν ὡς ἰδίαν πατρίδα, ἐργασθέντες ὑπὲρ αὐτῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ, καθὼ συναίσθησιν ἔχοντες τοῦ καθήκοντος ἑλληνοῦ ἱεράρχου. Πρόθυμος δ' εἰς ὑποστήριξιν πάσης ἀγαθῆς πράξεως ἀναδείκνυται καὶ Φιλόθεος ὁ νῦν μητροπολίτης Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως.

Εἰλικρινῆς συνεργασία ἀρχιερέων καὶ κλήρου, καὶ διδασκάλων καὶ προκρίτων εὐχομαι ἵνα συντελέσῃ πρὸς περαιτέρω προαγωγὴν καὶ σωτηρίαν τῶν ἐπαρχιῶν Γάνου καὶ Χώρας καὶ Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, πρὸς ἃς ἐκ παίδων αἰσθάνομαι συμπάθειαν πολλήν. Ταύτης τεκμήριον ἢ παροῦσα βίβλος, συντελεσθεῖσα διὰ πολλῶν μου κόπων καὶ ἐξόδων*.

* Ὀλίγος συνδρομητῶν ἀριθμὸς προεπαγγέλλεται μοι Ζημίαν ὑλικὴν βεβαίαν. "Ἄγγελται,, πολλοὶ μένουσι παρ' ἐκείνοις, εἰς οὓς ἐστάλησαν. Ἐκ τῶν ἐγγραφέντων εὐχαριστῶ δημοσίᾳ πᾶσι τοῖς πλείονα τῶν δέκα σμμάτων λοβοῦσιν, εὐχαριστῶ καὶ τοῖς ἐπιστατήσασιν εἰς ἐγγραφήν, μάλιστα δὲ τοῖς πανιερ. μητροπολίταις Σάμου, Ἡλιοπόλεως καὶ Μυριοφύτου, τῷ πανιερ. ἀρχιεπισκόπῳ Σιναίου, τῷ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Παῖσιψ Εὐστρατιάδῃ καὶ τοῖς ἐν Ζουγκουλδάκ κκ. Ἀγαθαγγέλω ἀρχιμανδρίτῃ, προῖσταμένῳ, Γραμματῇ Καργοπούλῳ, τῷ ἐκ Γάνου, καὶ Γεωργίῳ Δρόσῳ, διδασκάλῳ, τῷ ἐκ Μηλέας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ

Ἁγιάσματα Γανοχώρων σελ. 121—127.

Ἁγριδιανοῦ κώδης 129—134.

Ἀδελφοτήτων ἔργα 172—173.

Ἄνδρες ἄξιοι μνείας ἐκ τῆς παραλίας Θράκης (τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν ἐπαρχιῶν) 135—160. Οἱ πατριάρχαι Γαβριὴλ, Ἄνθιμος Ἱερόθεος σ. 88, 130, 138, 139. Μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι Δανιὴλ Προϊκοννήσου, Ἀρσένιος Ἀμασειᾶς, Ἄνθιμος Μελενίκου, Μακάριος Κυζίκου, Νεόφυτος Τυρολλῆς, Σαμουὴλ Μελενίκου, Μεθόδιος Βράτζης, Πανάρετος Ἡρακλείας, Χρῦσανθος Γάνου καὶ Χώρας, Ἰωακείμ Ἰκονίου, Συνέσιος Ρόδου, Ἄνθιμος Μαρωνείας, Νεόφυτος Μυριοφύτου, Παρθένιος Πελαγονίας, Ἄνθιμος Μετρῶν, Γρηγόριος Μυριοφύτου, Πανάρετος Συναδάων, Πολύκαρπος Βάρνης, Δωρόθεος Ἀρδαμερίου, Ἀρσένιος Στρωμνίτζης, Πανάρετος Ἰμβρου, Δοσίθεος Μετρῶν σελ. 136—142, 147 καὶ 163, 168, 169. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, Χρῦσανθος Κωνσταντᾶς, Δανιὴλ ἁγιοταφίτης, Χαλαράμπης καὶ Ἄνθιμος χωρηνοὶ, Παρθένιος περιστασηνὸς, Ἰλαρίων, Κύριλλος, Συνέσιος, Ἰωσήφ, Νικηφόρος, Ἱερώνυμος, Νεόφυτος Ἰβηρίται, Συνέσιος Δοχειαρίτης, Ἡσαίας, Κέριλλος Ἀθανασιάδης, Ἀγάθων Παντοκρατορηνὸς σ. 142—146. Ἀγαθάγγελος, Ἀθανάσιος, Ἰλαρίων, Ἰωαννίκιος, Μελχισεδέκ Ἰβηρίται σελ. 147—150, Γρηγόριος Μ. Ἱεροκίρυξ, καὶ τινες τελειοδιδασκτοὶ σχολῶν ἐκκλησιαστικῶν 150—151. Καλλίνικος 151. Διδάσκαλοι καὶ λόγιοι Νικόλαος Κωνταντίνου, Δημητριάδης καὶ Χατζῆ Μανασσῆ Ματθαίου, Λεοντόπουλοι, Τούλης, Παναγιώτης νομικὸς, Πηλιάδης, Κοσμάς, Φιλόθεος, Δοσίθεος, Σταυρῆς σ. 146 καὶ 152—160 καὶ 75. Ἀμβρόσιος Ἰβηρίτης 147. Παῖσιος Εὐστρατιάδης 148. Διονύσιος Καλαφάτης 149. Θεόδωρος, Ἰωάννης, Μανουὴλ οἱ πρεσβύτεροι (τῷ 1357) ἐν σελ. 79 καὶ 125.

Ἀρχιερεῖς Γάνου καὶ Χώρας 76—103 καὶ 116, 131, 172—174.

Ἀρχιερεῖς Περιστάσεως καὶ Μυριοφύτου 103—111, 113 καὶ 117, 174.

Ἄσπρον Κάστρον 9.

Βαρνάβας Ἐδέσσης 112.

Βιβλία ἔντυπα 127.

Γάνου ἐπισκοπὴ (σύστασις, μεταβολαὶ κτλ.) 66—71. Μοναχοὶ ὁσους Γάνου 13.

Γάνου πρώτη μνεία καὶ ἐφεξῆς 9, 10, καὶ 24 καὶ 158.

Γανοχωρηνοὶ σύγχρονοι 170—173.

- Γεδων 'Ιωάννης 'Εμμανουήλ 6.
 'Εξαμίλιον 17, 18, 20, 21, 135.
 'Ερείπιτα νῶν, λείψανα μονῶν, προσωπογραφίαι, 161—166.
 Εὐαγγέλια χειρόγραφα 60—62.
 Εὐδημοπλάτανος 16.
 Ζαχαρίας Κῶου 131.
 Ζημίαι ἐκ βροχῶν, χιόνων, σεισμῶν, 11, 12, 19, 21, 23, 24, 44.
 'Ηρακλείτσα 9, 22 καὶ ἀλλαχοῦ (μοναί, μετόχια).
 Θεοτόκος ἢ Μαννίτσα 55—58.
 Κήρυγμα (τὸ πρῶτον) ἐν Χάρζι 117.
 Κληρικῶν ἔργα κοινωφελῆ 111—115.
 Μοναὶ Γένου, 26—30 (τὰ μυθολογούμενα σ. 25) — 'Εξαμιλίου 30, 31 — 'Αγίας 'Αννης 32. — 'Αγ. Γεωργίου ('Ηρακλείτσης) 31, 51. 'Αγριδιανοῦ 47—50, 129—134. Ξενίτα 42—47. Ευλίνη 35—41. Εὐθυμίου 34. Θεοτόκου Κρωονερίου 31, 51. Νικαιωτίσσης 42. Παμμακαρίστου (;) 42, 133. 'Ιωάννου Θεολόγου 50. Μακκαβαίων 35. 'Αγίου Νικολάου 33. 'Αγ. Χριστοφόρου 34.
 Μετόχια 'Αγίου Παύλου 53. Μονῆς 'Ιβήρων 51, 54. 'Αγίων 'Αθανασίου, Βλασίου, Κυριακῆς, Πλάτανος, Ζωοδόχου Πηγῆς, Προφήτου 'Ηλιοῦ 36, 41.
 Μυριφύτου μνεῖα 11, 13, 18, 22, 54.
 Ναοὶ ἐν ἑρείπιοις ἁγίου Κωνσταντίνου, Γαλατερῆς 33, Προδρόμου 34.
 Περίστασις 9, 14, 18, 22.
 Περιπτώσεις ἐπισκοπῆ (σύστασις, μεταβολαὶ κλπ.) 71—75.
 Πνευματικὴ κίνησις 167—176.
 Προβλεπόμενον 'Ηλιοῦ φρούριον 16.
 Στέγη 13.
 Συνδρομητῶν ἐναγραφή 179.
 Σχολεῖα Γεωργίων 168—171.
 Τίμια Δῶρα Μίγων 52.
 Φουρῆς 'Ιωάννης 27.
 Χάρας Ἰδρυσις καὶ ἐφεξῆς ἱστορία 15, 18, 22, πηγαὶ 160.

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

τῶν ὀπλωδύωντων ἀποδοχῶν ὑἑξοι τέλους τοῦ 1913

ΠΡΟ-Υ-ΠΟΜΝΗΣΙΣ. — Τὸ παρὼν βιβλίον «Μνήμη Γανοχώρων» ἀποτελεῖ τὸ τρίτον μέρος τῆς τριλογίας τῆς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ὀκτωβρίου δι' Ἄγγελοιῶν γνωστοποιηθείσης ὑπὸ τίτλον «Ἱστορία Ἰθρακικαί». Πάντες σχεδὸν οἱ συνδρομηταί. ἐνεργήσαν εἰς 3 μέρη, τινὲς δ' εἰς τὸ τρίτον. Τοῦτο βιβλίον τὰντίμιον προκατέβαλον (15 ἀντιτύπων) ἢ ἱερὰ ρωσικὴ μονὴ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος, (5) δ' πανιερ. ἐπίσκοπος Μεσσηνίας κ. Μελέτιος, ἐνδὲ δ' πανοσλ. ἀρχιμ.κ. Ζαχαρίας Ι. Λιανὰς καὶ δύο οἱ ἐν Κάφρ-ἐλ-Ζαγιατ δύο συνδρομηταί, 5 δ' ἀντιτύπων ἐπίσης προκατέβαλε τὰντίμιον δ' πανοσλ. ἀρχιμ. κ. Παΐσιος Εὐστρατιάδης. Τούτοις εὐχαριστῶ δημοσίᾳ, κατὰ καθήκον.

ΑΓΙΟΤ ΟΡΟΤΣ ΑΘΩ

Αἱ ἱερὰ καὶ σεβίσμια βασιλικὰ καὶ πατριαρχικὰ μοναὶ Λαύρας, Χελανδαρίου, Διονυσίου, Κουτλουμουσίου, Ξηροποτάμου, Ζωγράφου, Δοχειαρίου, Καρακάλλου, Φιλοθέου, Σίμωνος Πέτρας, 'Αγίου Παύλου, Γρηγορίου, 'Εσφιγμένου, ἀνὰ 1.

'Η ἱερὰ βασιλικὴ καὶ πατριαρχικὴ μονὴ τῶν 'Ιβήρων 50.

'Η ἱερὰ βασιλικὴ καὶ πατριαρχικὴ μονὴ τοῦ Παντοκράτορος — ἀρχιμ. Στέφανος' προηγούμενος Γρηγόριος' προηγούμενος 'Αθανάσιος' γέρον Σάββας' γέρον Παντελεήμων χατουάρης, ἀνὰ 1.

'Η ἱερὰ βασιλικὴ καὶ πατριαρχικὴ μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος 16.

ΑΓΙΟΤ ΟΡΟΤΣ ΣΙΝΑ

'Η ἱερὰ βασιλικὴ μονὴ τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ὕρους Σινᾶ 20. — 'Ο ἐν Κων]πόλει ἐπίτροπος αὐτῆς ἀρχιμ. Νικόδημος Τσέκας, σιναίτης, 1.

ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ σεβασμ. συνοδικοί: ἀρχιεπίσκοπος 'Ακαρνανίας καὶ Αἰτωλίας Παρθένιος' ἐπίσκοποι: Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Συνέσιος, 'Αρτης Σπυρίδων — Νεκτάριος Περούλης, ἡγούμενος μονῆς 'Ασωμάτων Πετράκη. — 'Αρχιμ. Ζαχαρίας Α. Λιανὰς, ἀνὰ 1.

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ

Εξαπολιτιστικά

Ἄρχιμανδρίτης Παΐσιος Εὐστρατιάδης, προϊστάμενος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος, 20. Δραγομήτρος Δημητρίσκος, νομοφύλαξ τῆς τοῦ Χ. Μεγάλης Ἐκκλησίας, καθηγητῆς τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ παρειαστικίου (Βουκουρεστίου) 5. Δημιοσθένης Ρούσσος 5. Θεόδωρος Φιλιππίδης, ἐκ Κερασιᾶς Γανοχώρων, 2. Ἀδελφοὶ Πελία ἐξ Ἡρακλείδης τῶν Γανοχώρων, 2. Παναγιώτης Οἰκονόμου 1. Δανιὴλ Κατσάκος, χωρηνός, Κοσμάς Μελάς, χωρηνός, Μαυροδῆς Γοηγορίου, ἐκ Γραμβούνας, Κωνσταντῖνος Λαμπρινίδης, ἐκ Μηλιοῦ Γανοχώρων, Γεώργιος Κωνσταντινίδης, ἐκ Χώρας, πάντες ἀνὰ ἓν — διὰ τὸ ἓν μέρος τοῦ βιβλίου (Μνήμη Γανοχώρων) ἐνεγράφησαν Ἰωάννης Πασχάλογλου, χωρηνός, Γεώργιος Σίμου, ἐκ Γάνου, Δημιοσθένης Δούζογλου, ἐκ Μαρμαρᾶ, Παναγιώτης Δουπλίδης, ἐκ Μυριοφύτου, καὶ Γεώργιος Ἐκτ. Λαζαρίδης, ἀνὰ 1.

ΖΟΥΓΚΟΥΛΔΑΚ

Ἄρχιμ. Ἀγαθάγγελος Ἰωαννίδης, προϊστάμενος τῆς ἑλλην. ὀρθοδόξου κοινότητος Ζουγκουλδάκ — ἱερομόναχος Δαμασκηνός Σιμόπουλος, Γεώργιος Ι. Δρόσος, Α. Κουλουρίδης, ὀδοντοιατρὸς, Ἀντώνιος Μαλαμᾶς, Γραμματᾶς Καργόπουλος, Νικόλαος Βενιέρης, Χαράλαμπος Παντελάκης, Κῶτσος Γ. Γκογκοσινόπουλος, Ἐλευθέριος Δεληγιαννίδης (κάλφας), Ἰθασάνσιος Γ. Καλουδάκης, Κωνσταντῖνος Δελπετέρης, Ἠλίας Σ. Λιούλιας, Θωμᾶς Δ. Θωμαρεΐζης, Δημ. Νάτζιος, Μιλτιάδης Ἰατρόπουλος, Γρ. Ἀμβουλός, Βάσος Νικολαΐδης, Ἀθανάσιος Δ. Γενιδουνας, Θ. Χ. Γεωργόπουλος, Δ. Λαζόπουλος, Σωτήριος Μάνθος, Σωτήριος Βελκόπουλος, Ἀριστοτέλης Ξανίκος, Γεώργιος Ἀλεξόπουλος, Παναγ. Γ. Μαΐστρος, Ἠλίας Α. Βαφειάδης, Κυριακὸς Ἰωάννου Ἀνθουλίδης, Ζηρόβιος Συμεωνίδης, Τσάη-δζουμαλί Φιλίπ ἀγά Κιαχγιά-ὄγλου, Σίμος Κουζούρης, Ζ. Μ. Κοτιάνης, Ο. Σ. Ρομπάκης, Ν. Σαββίδης, Ἀνίστης Γ. Στεφανίδης, Εὐστράτιος Ἐλισσαίου, Γ. Σαρηγιάννης, Μ. Σ. Βαλλίδης, Σάββας Ν. Σαββίδης, Φ. Λουκιανός, Δ. Ροντάκης, Χρῆστος Δοξόπουλος, Γεώργιος Χατζῆ Σταυράκης, Κωνσταντῖνος Μαντουδάκης καὶ Συμεὼν Α. Συμεώνογλου ἐν Κοζλοῦ, πάντες ἀνὰ ἓν εἰς τὸ ὅλον βιβλίον ἐνεγράφησαν φ. λογενῶς.

ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἄρχιμ. μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως καὶ Θυατείρων κ. Σμάρταδος, δι' ἑαυτὸν καὶ τὰς κοινότητας καὶ τὸν κληρὸν τῆς ἐπαρχίας 20.

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἄρχιμ. μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανός καὶ ἡ ἀγιοταφίτικῃ ἀδελφότητι 40.

Ἄρχιμ. ἐν Κων)πόλει ἐπίτροπος τοῦ Παναγίου Τάφου γέρον Κελαδίων Καντόπουλος, ἀρχιμανδρίτης, 10.

ΚΑΛΑΜΩΝ

Ἄρχιμ. ἐπίσκοπος Μεσσηνίας κ. Μελέτιος 5.

ΚΑΡΥΣΤΙΑΣ — ΧΑΛΚΙΔΟΣ

Ἄρχιμ. ἐπίσκοπος Χαλκίδος καὶ Καρυστίας κ. Χρῦσανθος 6.

ΚΑΦ ΕΛ ΖΑΓΙΑΤ

(Αἰγύπτου)

Ἀθανάσιος Γεράσης, Ἰωάννης Διαμαντῆς ἀνὰ 1.

ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἄρχιμ. ἐπίσκοπος Κερκύρας καὶ Παζῶν κ. Σεβαστιανός — Ἀρχιδιάκονος Μεθόδιος Κοιτσάτος, Εὐστάθιος ἱερεὺς Νικοκάβουρας, Μιχαὴλ ἱερεὺς Κοσκινῶς, Νικόλαος ἱεροδ. Κουρτελέσης, Δημήτριος ἰ. Δραζίνος, ἀνὰ 1.

ΚΙΕΒΟΥ

Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιος Ἀργυράκης, ἡγούμενος τοῦ ἐν Κιέβῳ Συναϊτικῆς Μετοχίου 5.

ΚΥΖΙΚΟΥ

Ἄρχιμ. μητροπολίτης Κυζίκου κ. Κωνσταντῖνος 2. Εἰς τὸ τρίτον βιβλίον (Μνήμη Γανοχώρων) ἀρχιδιάκονος Ἰωακείμ Μαλαθοῦρας, πρωτοψάλτης Θρασύβουλος Κ. Δζάδης, Ὁρέστης Κ. Λογοθετῆς ἀνὰ 1. — Κοσμάς Μιχαὴλ (ἐν Πανόρμῳ, εἰς σύνολον τὸ βιβλίον) 1.

ΜΟΣΧΑΣ

Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Ἰβηρίτης, ἡγούμενος τοῦ ἐν Μόσχῳ Μετοχίου τῆς τῶν Ἰβήρων μονῆς 3 — προηγούμενος Γαλακτίων, Χρῦσανθος ἱερομόναχος, Παΐσιος ἱερομ. Ἰβηρίται — Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Μόσχῳ, Α. Ν. Κουντούρης, Α. Ἀθανασιάδης, Ἐμμ. Ν. Κουντούρης ἀνὰ 1.

ΜΥΡΙΟΦΥΤΟΥ

ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ

Ὁ πανιερ. μητροπολίτης Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως κ. Φιλόθεος 20. Πρωτοσύγκελλος Χρυσόστομος Διοματάρης ἐν Μυριοφύτῳ, Ἀνδρόνικος Ν. Βουτυρὰς (ἐν Ἡρακλείτῳ), ἀρχιμ. Γρηγόριος (ἐν Περιστάσει), Σακελλάριος Ἀνθιμος Κοτσαπάσης (ἐν Περιστάσει), οἰκονόμος Κωνσταντῖνος (ἐν Στέρῃ). Σίγκελλος Κορνίλιος (Στέρῃ) εἰς τὸ ὕλον βιβλίον. Διὰ τὸ τρίτον μέρος μόνον, Κ. Ἀναγιωστόπουλος (ἐν Μυριοφύτῳ), Ν. κόλλας Δ. Νικολαΐδης (ἐν Στέρῃ, ἐν ᾗ διαμένουσι καὶ οἱ ἐξῆς) ἀρχιμ. Ἰερώνυμος. Εὐρῆκεια Πανσόγλου—Χρυσόστομος Γιαννακάκης, ἱερεὺς ἐν Περιστάσει—ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος ἐφημέριος Λούπιδας, πάντες ἀνὰ 1.

Σ Α Μ Ο Τ

Ὁ πανιερ. μητροπολίτης Σάμου καὶ Ἰκαρίας κ. Κωνσταντῖνος 1.—Ἰερὰ μὲν Βροντῶ Διονύσιος Ζουμπούλης, Ἰάκωβος Α. Καλούδης, διάκονος.—Ἰερὰ μὲν Ἀγίας Ζώνης Δανιὴλ Καμινάρης, ἡγοίμενος, Μελέτιος Φαγῆς ἱεροδιάκονος.—Ἰερὰ μὲν Ζωοδόχου Πηγῆς Κύριλλος Λυτῆς, ἡγοίμενος.—Ἰερὰ μὲν Τιμίου Σταυροῦ Κίριλλος Κονταξῆς, ἱεροδιάκονος ἐπιστάτης, Κύριλλος Δ. μοναχὸς, Σωφρόνιος ἱερομόναχος, Καλλίνικος μοναχὸς, Γρηγόριος μοναχὸς, Ἀνανίας μοναχὸς, Μεθόδιος Κουκούλης, Ἀνθιμος ἱερομόναχος, Χρυσάνθος Καρανικόλας, μοναχὸς.—Ἰερὰ μὲν Μεγάλῃς Παναγίας Ἰάκωβος Φοντούλης, ἱερομόναχος, πάντες ἀνὰ 1.

Τ Ρ Ι Γ Λ Ι Α Σ

Ἰωάννης Ι. Δρόσος Ἀδελφοὶ Καλεμκερῆ, Κωνστ. Ι. Στέργιος, Δ. Παπαβασιλείου, Βασίλειος Τακῆς, Σταῖρος Γ. Μποτιδῆς, ἀνὰ 1.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΕΩΣ

Ἀλέξανδρος Παπακυριακοῦ, ἐκ Γάνου, Δαμιανὸς Εὐστρατίου, ἐκ Γάνου, Κωνσταντῖνος Ζαχαρίου, ἐκ Γάνου, Ἰωάννης Κωνσταντίνου, Λύσανδρος Ι. Λαζαρίδης (Ἐξάστερον), Γεώργιος Α. Παπαδόπουλος (Προκόπιον), ἀνὰ 1. Ἀρχιμ. Διονύσιος Σ. Κανέλλης, προϊστάμενος Εὐαγγελιστρίας εἰς τὰ Ταῦλα Παναγιώτης Σ. Κανέλλης ἀνὰ 1—διὰ τὸ τρίτον βιβλίον Πέτρος Παναγιώτου, Δημήτριος Παναγιώτου, Ἰωακείμ Παναγιώτου, Ἰωάννης Παναγιώτου, Θεόφιλος Ἀναστασιδῆς ἀνὰ 1.—Κωνσταντῖνος Βασιλειάδης, Δημήτριος Εὐθυμιάδης, Ἰωάννης Σ. Βουδῆς, Ἰωάννης Ζάρρος.—Κωνσταντῖνος Κ. Κλάβας, λαμπάδιος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας 2. Ἰωάννης Δεληγιάννης 1 (τοῦ τρίτου μόνον βιβλίου).

Φιλοπόλιδι προνοία τοῦ ἐπισκόπου Θεοδοροπέλεως.—Ὁ Θεοδωροπόλεως Λεβόντιος. Ν. Α. Πονηρίδης, ἐκ Περιστάσεως. Ἀντώνιος Δ. Δουβλίδης, ἐκ Μυριοφύτου. Ε. Α. Εὐθυμίου. Α. Παπαλουκῆς, ἐκ Μυριοφύτου. Βλάσιος Θ. Λυκίδης, ἐκ Μυριοφύτου. Σωτήριος Μπαρκούλης, ἐκ Περιστάσεως. Βασίλειος Τσαγκάλης, ἐκ Περιστάσεως (οὗτοι δι' ἄλλκληρον τὴν ἐκδοσιν).—Γεώργιος Ν. Κτενέπουλος, ἐκ Περιστάσεως. Ν. Α. Ἀθανασιάδης, ἐκ Περιστάσεως. Ἀθανάσιος Βενεζῆς, ἐκ Μυριοφύτου. Ἰωάννης Κουρουπίδης, ἐκ Μυριοφύτου. Ἰωάννης Κ. Καρακίχτσῆ, ἐκ Μυριοφύτου. Κωνσταντῖνος Ἀριστείδου Τσανακῆ, ἐκ Μυριοφύτου. Ἀλέξανδρος Π. Χατζηζαχαρίας, ἐκ Περιστάσεως. Νικόλαος Γ. Καβαλλῆρος, ἐκ Γάνου (οὗτοι διὰ τὸ Γ' μέρος «Μνήμη Γάνωχώρων»).

Φιλοπάτριδι προνοία τοῦ ἱεροψάλτου κ. Ζαχαρίου Κ. Κωνσταντινίδου—Εὐστράτιος Πονηρίδης, ἐκ Περιστάσεως. Ἀδελφοὶ Π. Κοτάκης. Ἀναστάσιος Π. Κοτάκης. Ἰωάννης Παπῆ Λεοντίου. Ἀσκληπιὸς Μ. Μαζαράκης. Ἰωάννης Π. Λάγιας. Κωνσταντῖνος Δ. Σαρρῆς. Διομήδης Κ. Παντερομαλῆς. Ὀδυσσεὺς Γ. Τσίλινας, πάντες ἐκ Μυριοφύτου, διὰ τὸ βιβλίον δόκκληρον, ὡς καὶ οἱ κ. κ. Στυλιανὸς Κ. Νεράντζης, ἐκ Στέρνας, καὶ οἱ ἐκ Λούπιδας κ. κ. Ἀρχοντῆς Παπαδόπουλος καὶ Ἰωάννης Χρυσασίδης.—Διὰ τὸ Γ' μέρος Ἰωάννης Ε. Λάγιας (ἐκ Μυριοφύτου) καὶ οἱ ἐκ Λούπιδας Σακελλάριος Χρυσόστομος Εὐθυμιάδης καὶ Ἀντώνιος Εὐθυμιάδης.—Ζαχαρίας Κωνσταντινίδης, ἐκ Λούπιδας, δι' ἄλλκληρον.

Φιλοπάτριδι μερίμνη Φωτίου Σ. Παπαδόπουλου, γραμματέως τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» καὶ τῆς Πατριαρχικῆς Τυπογραφείου.—Φωτίος Σ. Παπαδόπουλος, ἐκ Χώρας. Βαλαμῆς Βαλαμίδης, ἐκ Χώρας, ἐξ ἧς καὶ οἱ κ. κ. Γεώργιος Βαλαμίδης, ἱατρὸς, Ζαφείριος Π. Πουλόπουλος, Παναγιώτης Π. Κανακῆς, Σάββας Ι. Κανακῆς, Ἀνδρέας Ι. Κανακῆς καὶ Παναγιώτης Ι. Μπουδῆρης.—Ἰωάννης Νικολαΐδης, ἐκ Περιστάσεως.—Δαυτὶ Ἀναγνωστῆς, ἐκ Μυριοφύτου.—Μιχαὴλ Π. Κουκολίδης, ἐκ Κελαμιτσίου.—Ἀθανάσιος Π. Ζεφβίδης, ἐκ Κούμβου.—Ἀθανάσιος Τάκογλου, ἐκ Τυρολλῆς.—Ἀθανάσιος Ἀναγνωστοῦ Πουλακῆς, ἐκ Μαλγάρων.—Αναστάσιος Σεντουκάκης, ἐκ Μηχανιάνας Κυζίκου—Περικλῆς Κώστου, ἐκ Μουτανιάν.—Αναστάσιος Βραχόπουλος, ἐκ Προύσης. ΠΑΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΟΛΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Ἐπιστοαί: φιλοπύριδι Κοσμᾶ Ι. Χατζῆ Κοσμᾶ—Ἄρης Θεοχαρίδης, ἐκ Χώρας. Ἰωάννης Κ. Θεοχαρίδης, ἐκ Χώρας — Ἀντώνιος Ζαρίφης ἐκ Γάνου. Ζαχαρίας Ζαχαριάδης, ἐκ Γάνου, Κοσμᾶ Ἰω. Χατζῆ Κοσμᾶς, ἐκ Χώρας — καὶ Γρηγόριος Παπαγρηγορίου, ἐκ Τιβεριοπόλεως (Στρωμνίτης). Ἰωάννης Μπογιατζόγλου. Κ. Ἀδούλης καὶ Ἰωάννης Τριανταφυλλίδης, ἐκ Χώρας οὗτοι — Παναγῆς Ι. Μελέτη, ἐκ Μυριοφύτου. — Χ. Κουτσόγλου. ΠΑΝΤΕΣ ΔΙΑ ΤΟ ΟΛΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ.

Σημ. Ὁ ἐν σελίδ 182 δῆθεν συνδρομητής (ἐν Κων) πόλει) Γ. Παπαδόπουλος, ἐκ Προκοπού, ἐγράφη κατὰ λάθος διὰ τοῦτο καὶ ἐπέστρεψε τὸ βιβλίον.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ ΣΠΟΤΔΑΙΟΝ.—Παραδρομή τις εἰσέπεσεν ἐν 172 σελίδ. ἀπὸ 29 στίχων καὶ ἐξῆς. Διόρθου λοιπὸν οὕτως οἱ ἐκ Χώρας ἐν Κεϋλάνῃ ἐμπορευόμενοι ἄδελφοὶ κκ. Θεοχαρίδαι κατεσκεύαδαν τὴν μηχανὴν πρὸς ὑδροειδιν τοῦ λαχανοκηπίου τοῦ Ξενίτα — οἱ δὲ ἐν Ἰαδίῳ κκ. Γεωργιάδαι ἐδαπάνηδαν πρὸς περιτειχισμὸν τοῦ νεκροταφείου Χώρας. — Ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ἐκτυπωθήσονται προσθῆκαι ὀνομάτων καὶ γεγονότων—ὡς καὶ αἱ εἰκόνας Ἱεροθέου Ἀντιοχείας, Πολυκάρπου Γάνου καὶ Χώρας, Γρηγορίου Φωτεινοῦ, Ἀγάθωνος Παντοκρατορικοῦ (ἐν ἀποσταλῇ) καὶ τοῦ ἐν Κεϋλάνῃ κ. Παναγιώτου Θεοχαρίδου — ὡς καὶ τῆς κωμοπόλεως Μυριοφύτου καὶ Χώρας.